Fiskerinäringen i framtiden

BETÄNKANDE AV FISKERIKOMMITTÉN

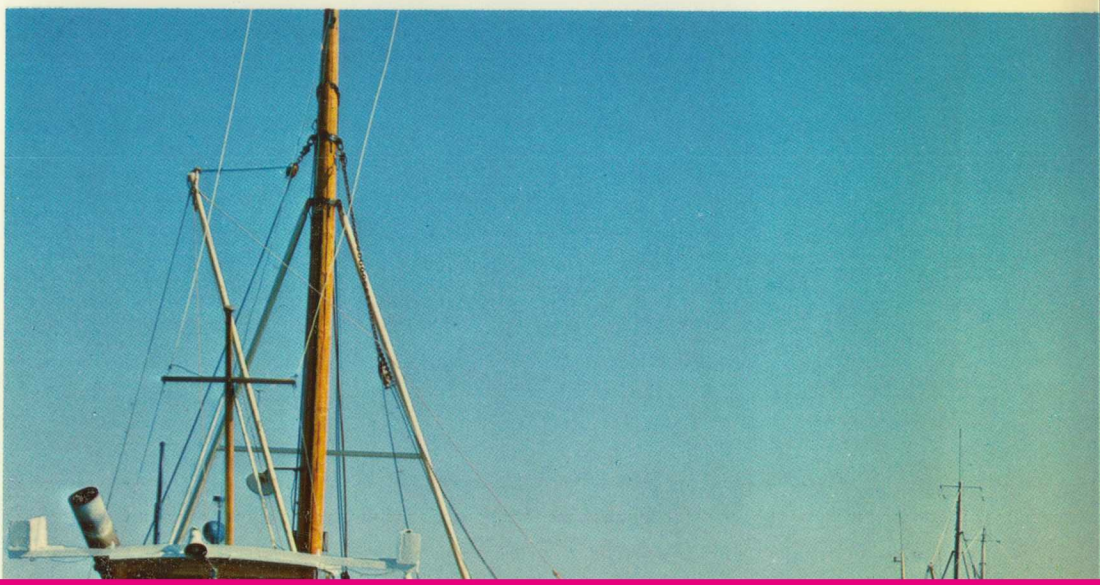

SOU 1977:74

Fiskerinäringen i framtiden

BETÄNKANDE AV FISKERIKOMMITTÉN

SOU 1977:74

Statens offentliga utredningar
1977: 74
Jordbruksdepartementet

Fiskerinäringen i framtiden

Betänkande av fiskerikommittén

Stockholm 1977

Omslag Kurt Simons
Jernström offsettryck AB

ISBN 91-38-03745-9
ISSN 0375-250x

Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet

Genom beslut den 27 november 1975 bemyndigade regeringen chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om fiskets kort- och långsiktiga problem. Med stöd av bemyndigandet förordnades samma dag som sakkunniga dåvarande statssekreteraren Ulf Lönnqvist, tillika ordförande, överdirektören Lennart Hannerz, kaptenen Carl Eric Hedin, departementsrådet, numera budgetchefen Bengt Johansson, departementsrådet, numera generaldirektören Ingvar Lindström, ombudsmannen Thure Mattsson, byråchefen Karl Säkk, avdelningsdirektören, numera byråchefen Sigmund Verständig samt riksdagsledamoten Georg Åberg.

Till experter åt de sakkunniga förordnades departementssekreteraren Olle Hansson, ombudsmannen Bertil Johansson och fiskaren Kaj Nilsson.

Till sekreterare förordnades departementssekreteraren Sven Olof Berglund och till biträdande sekreterare förste byråsekreteraren Roland Sten.

Ingvar Lindström, Bengt Johansson och Olle Hansson har sedermera entledigats från sina uppdrag.

I Lindströms ställe förordnades den 29 april 1977 kanslirådet Karl Olov Öster som sakkunnig.

Utredningen har antagit namnet fiskerikommittén.

Kommittén har den 2 december 1975 avgivit förslag om åtgärder för att lösa akuta problem inom fisket, den 15 januari 1976 om stöd till säkerhetsutrustning på fiskefartyg och den 17 juni 1976 om särskilda pristillägg på fisk.

Fiskerikommittén får härmed överlämna sitt huvudbetänkande: Fiskerinäringen i framtiden. Kommittén är enig i sina förslag. Kommittén avser att i särskild ordning återkomma med förslag beträffande stormskador på fiskeredskap samt vissa andra frågor på fiskets område.

Stockholm den 26 september 1977

Ulf Lönnqvist

Lennart Hannerz *Carl Eric Hedin* *Thure Mattsson*

Karl Säkk *Sigmund Verständig* *Georg Åberg*

Karl Olov Öster

/Sven Olof Berglund

Roland Sten

Innehåll

Sammanfattning 11

I Nuvarande förhållanden

1 *Fiskets nuvarande omfattning och inriktning* 15

2 *Mottagning och förstahandsförsäljning av fisk* 19
2.1 Inledning 19
2.2 Utbudssidan 19
2.2.1 Producentkoopertiva försäljningsföreningar 19
2.2.2 Fiskauktioner 20
2.3 Köparsidan 21
2.3.1 De privata fiskgrossisterna 21
2.3.2 Konsumentkooperationen 21
2.3.3 Privat detaljhandel 21
2.4 Synpunkter från köparhåll på fiskhandelns organisation . . 22

3 *Export och import av fisk och fiskprodukter* 23
3.1 Export 23
3.1.1 Färsk fisk 23
3.1.2 Fryst fisk 24
3.1.3 Export av beredda fiskprodukter 25
3.2 Import 25
3.2.1 Färsk fisk 25
3.2.2 Fryst fisk 26
3.2.3 Skaldjur m. m. 27
3.2.4 Beredda och konserverade fiskprodukter 28
3.2.5 Fiskmjöl och fiskolja 29
3.3 Sammanfattning 29

4 *Den svenska marknadens försörjning med fisk* 31
4.1 Färsk fisk 31
4.1.1 Sill/strömming 32
4.1.2 Torskfisk 33
4.1.3 Flatfisk 33
4.1.4 Övrig saltvattensfisk 34
4.1.5 Laxfisk 35

4.1.6 Sötvattensfisk 35
4.2 Filead fisk, färsk och fryst 35
4.3 Fiskkonserver 36
4.4 Saltsill och kryddsill 37
4.5 Räkor 37
4.6 Överskott 38
4.7 Foderfisk 39
4.8 Sammanfattning 40

5 *Konsumtionen av fisk och fiskprodukter* 41
5.1 Konsumtionen av fisk- och fiskprodukter 41
5.2 Konsumtionsutvecklingen 1960–1975 41

6 *Prisutvecklingen för fisk* 45
6.1 Förstahandsprisernas utveckling 45
6.2 Importpriser 49
6.3 Konsumentprisernas utveckling för fisk och fiskprodukter . 50

7 *Ekonomiska förhållanden* 53
7.1 Yrkesfiskarnas inkomster och förmögenhet 53
7.1.1 Undersökningens metoder 53
7.1.2 Undersökningens resultat 53
7.2 Fiskeföretagens kostnader och resultat 59
7.2.1 Undersökningens metoder och primärmaterial . . . 59
7.2.2 Fiskeföretagens bruttoförsäljning och nettointäkt . . 59
7.2.3 Manslotternas utveckling 60
7.2.4 Kostnadsstrukturen 60
7.3 Lönsamheten i västkustfisket år 1975 61
7.3.1 Undersökningens metoder och primärmaterial . . . 61
7.3.2 Bortfallet i undersökningen 62
7.3.3 Kostnadsposterna i undersökningen 63
7.3.4 Undersökningens resultat 65
7.3.5 Beräkning av totalkostnaden för fiskefartyg i Hallands län 65
7.3.6 Räktrålarna i Göteborgs och Bohus län 65
7.3.7 Övriga fartyg från Göteborgs och Bohus län 66

8 *Fiskets strukturförhållanden* 67
8.1 Västkusten 67
8.2 Sydkusten 69
8.3 Ostkusten 69
8.4 Insjöfisket 71
8.5 Sammanfattning 72

9 *Fiskets och fiskeanknutna verksamheters regionala och lokala betydelse* 75
9.1 Inledning 75
9.2 Västkusten 75
9.2.1 Göteborgs och Bohus län 75

9.2.2 Hallands län 81
9.3 Sydkusten 81
9.3.1 Blekinge län 81
9.3.2 Kristianstads län 82
9.3.3 Malmöhus län 83
9.4 Ostkusten 83
9.4.1 Kalmar län 83
9.4.2 Östergötlands län 84
9.4.3 Gotlands län 84
9.4.4 Övriga län vid ostkusten 85
9.5 Fiskets och fiskberedningsindustrins andel av skatteintäkterna i vissa kommuner 85
9.5.1 Grundmaterial och beräkningsmetodik 85
9.5.2 Brister i grundmaterialet 86
9.5.3 Resultat 86
9.6 Sammanfattning 89

10 *Översikt av nuvarande statligt stöd till fisket* 91
10.1 Prisreglering på fisk 91
10.2 Gränsskyddet 92
10.2.1 Kvantitativa regleringar 92
10.2.2 Tullar och införselavgifter 93
10.2.3 Importminimipriser 93
10.3 Stöd till investeringar i fisket 94
10.3.1 Fiskerilån 94
10.3.2 Lånegaranti 94
10.4 Bidrag till säkerhetsutrustning 95
10.5 Stöd vid fångstbegränsningar 95
10.6 Särskilt omställningsstöd till fiskare 96
10.7 Stöd till konsolidering av fiskeföretag 96
10.8 Stöd till avsättningsfrämjande åtgärder 97
10.9 Övriga stödformer 97

II Fiskets framtida förutsättningar

11 *Tillgången på fiskevatten för svenskt fiske* 99
11.1 Havsrättsutvecklingen 99
11.2 Sveriges egna fiskevatten 100
11.3 Bilaterala avtal 101
11.3.1 Skagerrakavtalet 101
11.3.2 Kattegatavtalet 101
11.3.3 Fiskerättsavtalet med Norge 102
11.3.4 Fiskerättsavtalet med EG 102

12 *För svenskt fiske tillgängliga fiskresurser* 103
12.1 Inledning 103
12.2 Nuvarande fångstuttag 103
12.2.1 Havsfisket 103
12.2.2 Kustfisket 106

12.2.3 Inlandsvattnen 107
12.3 Möjligt fångstuttag 107
12.3.1 Havsfisket 107
12.3.2 Kustfisket 109
12.4 Särskilda åtgärder som möjliggör ökade fångster 109

13 *Avsättningsmöjligheter* 111
13.1 Inledning 111
13.2 Faktorer som påverkar avsättningen av fisk 111
13.2.1 Fiskets inriktning på fiskslag och fiskens förädlingsgrad 111
13.2.2 Fiskens relativpris 112
13.2.3 Exportmöjligheter 113
13.3 Väntade förändringar i fiskkonsumtionen 113

14 *Fiskeflottans kapacitet i förhållande till fisktillgången* 115
14.1 Inledning 115
14.2 Kostnaderna inom fisket 115
14.3 Fiskeflottans kostnader och värdet av fångstuttagen 118

III Överväganden och förslag

15 *Sammanfattande bedömning av fiskets framtida förutsättningar* 123

16 *Målen för fiskeripolitiken* 127

17 *Avgränsning av förvärvsmässigt fiske genom ett licenssystem* . . 131
17.1 Bakgrund och motiv 131
17.2 Fördelningen av förvärvsfisketillstånd 132
17.2.1 Kriterier för förvärvsfisketillstånd vid licenssystemets införande 132
17.2.2 Fördelning av förvärvsfisketillstånd vid licenssystemets fortlöpande tillämpning 133
17.3 Förvärvsfisketillståndets innebörd 133
17.4 Administration 134

18 *Fiskets omfattning och inriktning under de närmaste åren* . . 135
18.1 Utgångspunkter 135
18.2 Nuvarande fångst- och avsättningsförhållanden 136
18.3 Fiskerikommitténs förslag 137
18.3.1 Torskfisk 137
18.3.2 Sill/strömming 138
18.3.3 Foderfisk 139
18.3.4 Räkor 140
18.3.5 Laxfisk och ål 140
18.4 Fortlöpande planering av fiskets omfattning och inriktining . 141
18.5 Fiskeflottans kapacitet och avsättningsförhållandena för fisk 142

19 *Fiskets rationalisering* 143

19.1 Allmänna utgångspunkter för fiskets rationalisering . . . 143
19.2 Möjligheter att effektivisera fisket 144
19.3 Villkor för statligt rationaliseringsstöd 145
19.3.1 Förutsättningsbedömning 145
19.3.2 Lönsamhets- och likviditetsbedömning 145
19.3.3 Övriga allmänna villkor för rationaliseringsstödet . . 146
19.4 Något om fiskets kapitalförhållanden 146
19.5 Kostnaderna för vissa typer av fiskefartyg 147
19.6 Rationaliseringsstödets utformning 149
19.6.1 Villkor för rationaliseringsstöd 149
19.6.2 Statsbidrag 150
19.6.3 Fiskerilån 150
19.6.4 Statlig lånegaranti 150
19.7 Särskilt rationaliseringsstöd 151
19.8 Särskilda åtgärder för att anpassa fiskets inriktning på olika fiskslag till fångst- och avsättningsmöjligheterna 151
19.9 Särskilda åtgärder för en successiv förnyelse av fiskeflottan . 151
19.10 Överväganden rörande medelsbehovet för rationaliseringsstödet 152

20 *Allmänna utgångspunkter för gränsskydd och prisreglering på fisk* 153

21 *Prisregleringens utformning* 157
21.1 Utgångspunkter för prisregleringens framtida utformning . . 157
21.2 Kommitténs förslag 158
21.3 Tidpunkten för normprissystemets införande m. m. 162

22 *Gränsskyddets utformning* 165
22.1 Utgångspunkterna för kommitténs förslag 165
22.2 Omfattningen av systemet med importminimipriser . . . 166
22.3 Handelspolitiska aspekter 167
22.4 Avvägningen av importminimipriserna 167
22.5 Vissa administrativa frågor 168

23 *Prisregleringens finansiering* 171
23.1 Nuvarande förhållanden 171
23.2 Kommitténs förslag 171

24 *Åtgärder för effektivare marknadsföring och distribution av fisk* 175
24.1 SFR:s utredning 175
24.2 Fiskerikommitténs överväganden 177

25 *Åtgärder för att främja beredning och vidareförädling av fisk* . 179
25.1 Bakgrund 179
25.2 Industriverkets utredning om fisk- och fiskkonservindustri . 179
25.3 Fiskerikommitténs överväganden och förslag 185
25.3.1 Vissa handelsfrågor 185
25.3.2 Stöd till produktutveckling 186
25.3.3 Stöd till investeringar i fiskberedningsindustrin . . 186

26 *Särskilda åtgärder för insjöfisket* 189
26.1 Insjöfiskets omfattning 189
26.2 Förslag från Svenska insjöfiskarenas centralförbund . . . 190
26.2.1 Fortsatt försöksverksamhet för att utveckla och rationalisera insjöfisket 190
26.2.2 Utsättning av fisk i insjöar 190
26.2.3 Ekonomiskt stöd vid investeringar i fisket m. m. . . 191
26.2.4 Arrendeavgifterna på kronans vatten 192
26.3 Fiskerikommitténs överväganden och förslag 192

27 *Statistiskt underlag för de fiskeripolitiska åtgärderna* . . . 195
27.1 Inledning 195
27.2 Kapaciteten inom fiskeflottan 195
27.3 Index över vissa kostnadsposter 196
27.4 Avsättningsstatistik 196
27.5 Inkomststatistik 196

Bilaga 1 För svenskt fiske tillgängliga fiskresurser 197

Bilaga 2 Det svenska laxfiskets utvecklingsmöjligheter i Östersjön 225

Sammanfattning

Nuvarande förhållanden

Saltsjöfiskets fångster uppgick år 1976 till 203 000 ton till ett förstahandsvärde av 270 milj kr. De viktigaste fiskslagen är sill, torskfisk och foderfisk som tillsammans svarar för 90 % av fångstmängden och 70 % av fångstvärdet i saltsjöfisket. Andra viktiga arter är räka, ål och lax.

Fångsterna i det yrkesmässiga sötvattensfisket uppgår till ca 2 000 ton per år. I den reguljära handeln omsätts sötvattensfisk till ett värde av ca 12 milj. kr./år.

Förstahandsutbudet av fisk i Sverige handhas av 15 fiskarägda försäljningsföreningar, fyra fiskauktioner i Göteborgs och Bohus län, privata grossister samt enskilda fiskare.

Exportvärdet av fisk och fiskprodukter uppgick år 1976 till ca 180 milj. kr., varav 52 milj. kr. avsåg direktlandning av fisk i utländska hamnar. Exporten av svensklandad oberedd fisk och skaldjur uppgick värdemässigt till 66 milj. kr. och av beredda produkter till 62 milj. kr. De viktigaste avsättningsmarknaderna är de nordiska länderna.

Det sammanlagda importvärdet av fisk och fiskprodukter uppgick år 1976 till 716 milj. kr. Till detta kan läggas importen av fiskmjöl och fiskolja som värdemässigt uppgick till ca 125 milj. kr.

Utvecklingen av fiskkonsumtionen i Sverige kännetecknas av att konsumtionen av färsk fisk minskar sedan lång tid medan konsumtionen av beredda fiskvaror samt färska och beredda skaldjur ökar. Totalt sett var fiskkonsumtionen lika stor år 1975 som år 1960. Minskningen av färskfiskkonsumtionen har alltså vägts upp av en ökad konsumtion av andra fiskvaror.

Det svenska fisket svarar för ca en tredjedel av den svenska marknadens försörjning med fisk och importen för ca två tredjedelar. Av den fisk som konsumeras färsk svarar det svenska fisket dock för ca 80 % medan importen svarar för merparten av beredda fiskprodukter och skaldjur.

Den svenska fiskeflottan har en hög medelålder. Vart tredje större fartyg är byggt före år 1940. Många fartyg har dock moderniserats så att de fyller rimliga krav på effektivitet och arbetsmiljö.

Fisket och fiskeanknutna verksamheter har stor regional betydelse främst i Göteborgs och Bohus län samt i Blekinge och i östra Skåne. Längs ostkusten ger fisket underlag för en bofast befolkning på många platser i skärgården.

Fiskets framtida förutsättningar

Genom den beslutade utvidgningen av den svenska fiskegränsen i Skagerrak och Östersjön får det svenska fisket ökade fångstmöjligheter. I Nordsjön får svenska fiskare fortsätta att fiska i Norges och EG:s zoner. Vilka fångstmängder som det svenska fisket får ta ut kommer dock att fastställas vid årliga överläggningar.

Det råder fortfarande stor osäkerhet om utvecklingen av flera viktiga fiskbestånd. Under de närmaste åren kommer sannolikt fisket i alla viktiga havsområden att begränsas för att skydda bestånden mot överfiskning, endera genom internationella överenskommelser eller genom beslut av vederbörande kuststat.

Fiskeristyrelsen har på kommitténs uppdrag genomfört en undersökning av tillgången på fisk för svenskt fiske under de närmaste åren. Undersökningen visar att möjligheter till ökade fångster endast finns i Östersjön.

I fråga om mindre sill föreligger enligt kommitténs bedömning ett överskott på 10 000–12 000 ton.

Däremot bör det finnas avsättningsutrymme för ökade fångster av främst torskfisk och foderfisk. Även för lax och ål är avsättningsmöjligheterna goda.

Fiskerikommittén har gjort en översiktlig kapacitetsbedömning för havsfisket vilken redovisas i betänkandet. Enligt denna bedömning bör de fångst- och avsättningsmöjligheter som beräknas råda under de närmaste åren vara tillräckliga för en fiskeflotta av ungefär den storlek som f. n. finns i det svenska fisket.

Om åtgärderna för att återställa överbeskattade fiskbestånd ger resultat, kan fångstmöjligheterna i västerhavet komma att öka. Tillsammans med de ökade fångstmöjligheterna i Östersjön, som skapas genom fiskegränsutflyttningen, kan det på längre sikt finnas utrymme för ett ökat svenskt fiske.

Kommitténs förslag

Målet för fiskeripolitiken bör vara att skapa förutsättningar för en effektiv och bärkraftig fiskerinäring som ger dem som arbetar inom näringen god försörjning och trygghet i tillvaron. Fångsternas storlek bör inom de gränser som ges av tillgången på fisk bestämmas av möjligheterna till en lönsam och stabil avsättning samt med hänsyn till kravet på sysselsättning i kust- och skärgårdsområden där fisket har stor regionalekonomisk betydelse. Fisket skall bedrivas så rationellt och fångsterna tas om hand, beredas och distribueras så effektivt att de som är sysselsatta i fiskerinäringen kan få en ekonomisk standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar, samtidigt som konsumenterna erbjuds en bra vara till rimliga priser.

För att avgränsa förvärvsfisket från andra former av fiske och möjliggöra en nödvändig planering av fiskets utveckling föreslår fiskerikommittén en licensiering av förvärvsmässigt fiske. Innehav av förvärvsfiskelicens föreslås bli en förutsättning för att få del av stödet till fisket.

Fiskerikommittén föreslår att en plan för fiskets omfattning och inriktning

utarbetas varje år av fiskeristyrelsen i samarbete med jordbruksnämnden och Sveriges fiskares riksförbund. Syftet med planeringen bör vara att tillgången på fisk av olika slag utnyttjas på bästa möjliga sätt. En översiktlig femårsplan för fiskemöjligheterna bör också utarbetas varje år.

För de närmaste tre till fem åren föreslår fiskerikommittén vissa riktmärken för fångsterna av de viktigaste fiskslagen. Sillfisket bör enligt kommitténs bedömning begränsas till ca 70 000 ton/år för att undvika en olönsam överskottsproduktion av småsill. I stället bör fångsterna av torsk och kolja m. m. öka med ca 10 000 ton till sammanlagt 35 000–40 000 ton/år. Av foderfisk bör en fångst av ca 90 000 ton/år eftersträvas.

Ett väsentligt ökat stöd till fiskets rationalisering föreslås i betänkandet. Stödet bör syfta till en effektivisering av fisket bl. a. genom en successiv förnyelse av fiskeflottan. I samband med nybygge av fiskefartyg föreslås ett statsbidrag på högst 100 000 kr. kunna utgå. Lånetaket för fiskerilån föreslås höjt till 1 milj. kr. Dessutom skall statlig lånegaranti kunna lämnas.

Fiskerikommittén bedömer att kostnaderna för nya fiskefartyg kan minskas om fartygen byggs i längre serier. Mot bakgrund av att fiskeflottan består av många gamla fartyg och sysselsättningssvårigheterna inom varvsindustrin föreslår fiskerikommittén att några typer av fiskefartyg lämpade för fiske i svenska vatten och som kan byggas i längre serier vid svenska varv utvecklas.

Ett särskilt rationaliseringsstöd föreslås i kust- och skärgårdsområden där fisket har stor regionalekonomisk betydelse.

Det nuvarande gränsskyddet på fisk bör enligt kommittén kompletteras med importminimipriser på i första hand frysta fiskfiléer.

Fiskerikommittén föreslår att s. k. normpriser för olika fiskslag och sorteringar fastställs efter överläggningar med företrädare för fisket och konsumenterna. Om de priser som uppnås på marknaden understiger de överenskomna normpriserna bör pristillägg utgå till fiskaren. Pristillägg bör dock endast utgå för vissa normkvantiteter som fastställs på samma sätt som normpriserna. Normkvantiteterna skall fastställas med utgångspunkt i behovet av fisk för färskkonsumtion, beredning och foderändamål inom landet samt för lönsam export.

Kommitténs förslag förutsätter att fiskförsäljningsföreningarna samordnar sin verksamhet inom ramen för en gemensam organisation.

I betänkandet redovisar fiskerikommittén huvuddragen i statens industriverks utredning om fiskberedningsindustrin. Kommittén delar industriverkets uppfattning att ett särskilt statligt stöd behövs för att främja en effektiv branschstruktur och höja den svenska fiskberedningsindustrins konkurrensförmåga. Därutöver föreslår kommittén särskilda stödåtgärder i form av fiskberedningslån och lånegarantier för att främja avsättningen av svensk-fångad fisk. Kommittén föreslår vidare att stöd lämnas för produktutveckling och marknadsföring av nya fiskprodukter baserade på svensk råvara.

Kommittén föreslår att insjöfisket får stöd till utplantering av fisk samt till särskilda effektivitetsfrämjande åtgärder.

I Nuvarande förhållanden

1 Fiskets nuvarande omfattning och inriktning

Det svenska saltsjöfiskets fångster uppgick år 1976 till 203 000 ton (hel färskvikt)[1] med ett förstahandsvärde av 270 milj. kr.[2] Av totalfångsten var 80 000 ton sill,[3] 71 000 ton foderfisk dvs. i första hand råvara för fiskmjölsframställning samt 32 000 ton torskfisk (torsk, kolja, gråsej m. fl.).

Förstahandsvärdet av sillfångsten var 100 milj. kr. år 1976. Motsvarande värde för torskfisk var 54 milj. kr. och för foderfisk 22 milj. kr.

Sill, torskfisk och foderfisk svarade således tillsammans för ca 183 000 ton, eller ca 90 % av fångstmängden. Värdet av dessa fångster uppgick till 176 milj. kr. eller två tredjedelar av saltsjöfiskets totala fångstvärde. Den stora skillnaden mellan kvantitetsandel och värdeandel beror på att sill, foderfisk och torskfisk är förhållandevis billigare än de 10 % av totalfångsten som utgörs av andra arter, t. ex. räka, ål och lax. Dessa tre arter svarade år 1976 tillsammans för ca 15 % av det totala fångstvärdet.

Saltsjöfiskets fångster har minskat starkt från senare hälften av 1960-talet. År 1964, då totalfångsten var som störst, uppgick den till 375 000 ton. Nedgången i totalfångsten beror nästan helt på att västkustfiskets fångster har minskat. Syd- och ostkustfiskets fångster har varit i stort sett oförändrade från mitten av 1960-talet.

Nedgången i västkustfiskets fångster beror främst på att silltillgången i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt minskat starkt sedan mitten av 1960-talet. Vissa avsättningsproblem bidrog också till att ett antal fiskeföretag avvecklades under senare delen av 1960-talet. Sillen är trots starkt minskade fångster fortfarande det viktigaste fiskslaget.

Av fisket på de olika kuststräckorna svarar *västkustfisket* för såväl den största fångstmängden som det högsta fångstvärdet. Stora fångster tas framför allt av foderfisk, sill och torskfisk. Sill svarar för ca en tredjedel av fångstvärdet och torskfisk för ca en femtedel. Även räkfisket har stor betydelse på västkusten och svarar också för ca en femtedel av västkustfiskets fångstvärde. Nära hälften av den totala fångstkvantiteten i västkustfisket är numera foderfisk som används för framställning av fiskmjöl. Foderfisk svarar dock normalt endast för 15–20 % av fångstvärdet.

Karaktäristiskt för västkustfisket är vidare att stora fångstmängder landas i danska hamnar. År 1976 uppgick fångstmängden av sill till 45 000 ton, varav 28 000 ton landades i danska hamnar. Utlandslandningarna av foderfisk uppgick till 20 000 ton och utgjorde därmed ca 30 % av totalfångsten av

[1] Med hel färskvikt avses den vikt fisken har i levande tillstånd, dvs. före rensning ombord.

[2] Uppgifterna över fångstkvantiteter och fångstvärden för år 1976 är preliminära. I värdeuppgifterna för 1976 ingår ej prisstöd utbetalt januari–maj och inte heller särskilda pristillägg utbetalda september–december. Totalt har genom nämnda stödåtgärder fisket tillförts 6,9 milj. kr. år 1976.

[3] Den sill som ilandförs på ostkusten kallas ofta strömming.

foderfisk. Makrill har tidigare år i ganska hög utsträckning landats i danska hamnar. År 1976 landades dock endast 800 ton makrill i Danmark, vilket motsvarar ca 20 % av totalfångsten. Av övriga fiskslag landas endast mindre kvantiteter utomlands. Fångster och fångstvärde i västkustfisket år 1976 redovisas i tabell 1.1.

Sydkustfiskets fångster består främst av sill och torsk som till helt övervägande del fångas i trålfiske till havs. Ekonomiskt viktiga är även fångsterna av lax och ål. I tabell 1.2 redovisas sammansättningen av sydkustfiskets fångster. Av tabellen framgår att sydkustfiskets kvantitativa utbyte var 35 400 ton år 1976. Värdet av fångsterna uppgick till 51,5 milj. kr.

På ostkusten är fångsterna av strömming kvantitetsmässigt helt dominerande. Av en totalfångst år 1976 på 27 900 ton utgjordes 19 500 ton av strömming. Den största delen av strömmingen fångas numera i trålfiske till havs. Under de senaste åren har torskfiskets betydelse ökat och år 1976 fångades 4 000 ton torsk vid ostkusten. De övriga fiskslagen fångas främst inom kustfisket. I mellersta och södra Östersjön fångas lax även till havs.

I värde uppgick ostkustfiskets fångster år 1976 till 54 milj. kr. Strömmingens fångstvärde var 20 milj. kr. och torskens 5 milj. kr. Övriga fiskslag – främst lax, ål och siklöja (rom) – svarade för en ringa del av det kvantitativa

Tabell 1.1 Västkustfiskets fångster år 1976.[a] Hel färskvikt. Ton, tkr

Fiskslag	Kvantitet	%	Värde	%
Sill	44 900	32,3	61 800	37,6
Skarpsill	3 500	2,5	7 200	4,4
Torskfisk	12 500	9,0	25 800	15,7
Flatfisk	1 100	0,8	4 100	2,5
Makrill	4 400	3,2	6 500	4,0
Foderfisk	67 700	48,5	21 000	12,8
Skaldjur	3 000	2,2	29 200	17,8
Övrigt	2 100	1,5	8 600	5,2
Totalt	139 200	100,0	164 200	100,0

[a] I värdeangivelserna ingår ej värdet av utbetalda prisstöd/pristillägg. Värdet av dessa uppgår till 4,8 milj. kr.

Tabell 1.2 Sydkustfiskets fångster år 1976.[a] Hel färskvikt. Ton, tkr

Fiskslag	Kvantitet	%	Värde	%
Sill	15 300	43,2	17 600	34,2
Torsk	16 200	45,8	22 800	44,3
Lax	150	0,4	3 200	6,2
Ål	300	0,8	5 200	10,1
Foderfisk	3 000	8,5	900	1,7
Övrigt	450	1,3	1 800	3,5
Totalt	35 400	100,0	51 500	100,0

[a] I värdeangivelserna ingår ej värdet av utbetalda särskilda pristillägg fr. o. m. september 1976. Värdet av pristilläggen uppgår till 1,4 milj. kr.

utbytet, men för mellan 50 och 60 % av kuststräckans fångstvärde. Av tabell 1.3 framgår fångstens sammansättning på ostkusten.

I tabell 1.4 ges en sammanfattning av fångstutvecklingen i saltsjöfisket under de senaste tre åren.

Inom *sötvattensfisket* eller insjöfisket uppgår de yrkesmässiga fångsterna till ca 2 000 ton per år. I den reguljära handeln omsätts insjöfisk till ett värde av ca 12 milj. kr. Statistiken över insjöfiskets fångster utgörs av uppskattningar av länens fiskerikonsulenter och grundar sig i allmänhet inte på det slag av rapporteringssystem som tillämpas för saltsjöfisket.

Kvantitetsmässigt dominerade år 1975 gös med 450 ton, sik med 430 ton, siklöja med 250 ton och gädda med 190 ton. Värdemässigt mest betydande var gös med 2,0 milj. kr., sik med 1,7 milj. kr. och ål med ett fångstvärde på 1,4 milj. kr. Fångstvärdet av lax, öring och röding uppgick tillsammans till 4,2 milj. kr.

Tabell 1.3 Fångstens sammansättning på ostkusten år 1976.[a] Hel färskvikt. Ton, tkr

Fiskslag	Kvantitet	%	Värde	%
Strömming	19 500	69,8	20 300	37,4
Torsk	4 000	14,3	5 100	9,4
Lax	500	1,8	10 300	18,9
Sik–siklöja	1 700	6,1	2 800	5,1
Fiskrom	100	0,4	6 000	11,0
Ål	350	1,3	6 700	12,3
Övrig fisk	1 750	6,3	3 200	5,9
Totalt	27 900	100,0	54 400	100,0

[a] I värdeangivelserna ingår ej värdet av utbetalda särskilda pristillägg fr. o. m. september 1976. Värdet av pristilläggen uppgår till 0,7 milj. kr.

Tabell 1.4 Saltsjöfiskets fångster 1974, 1975 och 1976. Hel färskvikt. Ton, tkr

	Västkusten	Sydkusten	Ostkusten	Totalt	Därav landat i utlandet
Kvantitet					
1974	138 300	34 500	30 500	203 300	50 400
1975	137 300	37 900	29 600	204 800	46 800
1976	139 200	35 400	27 900	202 500	50 500
Värde					
1974	169 800	47 900	47 200	264 900	54 600
1975	144 800	52 800	54 500	252 100	45 500
1976	164 200	51 500	54 400	270 100	52 200

2 Mottagning och förstahandsförsäljning av fisk

2.1 Inledning

I föreliggande kapitel redovisas nuvarande organisation av mottagningen och förstahandsförsäljningen av fisk i Sverige. Framställningen bygger på utredningen "Svefisk – förslag till gemensam fiskförsäljningsorganisation" som med statsmedel på uppdrag av Sveriges fiskares riksförbund har genomförts av jordbrukets utredningsinstitut.

2.2 Utbudssidan

Förstahandsutbudet av fisk i Sverige handhas f. n. av 15 fiskarägda försäljningsföreningar, fyra fiskauktioner i Göteborgs och Bohus län, några privata s. k. kustgrossister på Skånes ostkust, ett antal inlandsgrossister samt enskilda fiskare.

2.2.1 *Producentkooperativa försäljningsföreningar*

De totalt sju fiskförsäljningsföreningarna på *ostkusten* redovisade år 1975 en omsättning av drygt 115 milj. kr., varav 100 milj. kr. av fiskhandel. Flertalet av föreningarna driver en omfattande handel med fisk som inköpts från annat håll. Vissa föreningar har bildat dotterbolag som driver partihandel med fisk.

Föreningarnas försäljning till detaljhandels- och storhushållskunder uppgick under år 1975 till 60 à 65 milj. kr. och resterande försäljning avsåg grossister, konservindustrin, export, djurföda m. m.

Varje förening söker på egen hand bearbeta sina kunder. Telefonbearbetning är därvid den helt dominerande försäljningsformen. Ingen förening har mer än högst 5 % av försäljningen förhandsbeställd minst 2 dagar före fångst.

Distributionen till butiker och storhushåll sker inom det egna försäljningsområdet vanligen med egna bilar. Långtransporterna sker till ca 95 % med lastbil och till 5 % med tåg. Något direkt samarbete i transportfrågor förekommer ej.

Under år 1975 hade de 5 fiskarägda föreningarna på *sydkusten* en omsättning av 46 milj. kr., varav 45 milj. kr. på fiskhandel. Blekingefiskarnas centralförening i Karlskrona svarade ensam för ca två tredjedelar av denna

omsättning eller 30 milj. kr. Liksom ostkustföreningarna köper flertalet sydkustföreningar förutom från sina medlemmar fisk även från annat håll, t. ex. från Danmark, Göteborg och Varberg.

Föreningen i Blekinge säljer ca tre fjärdedelar av sin fisk till privata eller kooperativa grossister (AB Nordhav). Resterande kvantiteter säljs till konservindustrin, avsätts på export eller går till överskott.

Östersjöfiskarnas fiskcentral i Simrishamn säljer nästan enbart till privata grossister och AB Nordhav.

Malmöhus läns ålfiskares andelsförening säljer ca 90 % av den mottagna kvantiteten på export.

Trelleborgsföreningens fiskförsäljning fördelade sig på detaljhandel och storhushåll (60 %), privata grossister och AB Nordhav (20 %) och konservindustrin (10 %).

I den mån föreningarna säljer till detaljhandel och storhushåll bearbetas kunderna dagligen per telefon.

De fiskarägda föreningarna på *västkusten* är fyra till antalet. Härtill kommer den försäljning som Svenska västkustfiskarnas centralförbund, SVC, bedriver genom sina dotterbolag Västkustfiskarnas service AB och Västkustfisk SVC AB. Servicebolaget handhar den s. k. kollektivförsäljningen av sill, skarpsill och råräka. Västkustfisk SVC AB har hand om en del av direktförsäljningen av sill till konservindustrin. Denna försäljning är dock ej kollektiv. Västkustfisk SVC AB driver också fiskmjölsfabriken på Änghol-men.

För år 1975 uppgick de fyra föreningarnas omsättning till 28,4 milj. kr. varav 25,9 milj. kr avsåg fiskhandel. Varbergsföreningen är dominerande med en omsättning av 16 milj. kr. Uppgifter om försäljningens fördelning föreligger endast för hallandsföreningarna. Av Buafisks försäljning gick ca 60 % till konservindustrin. Motsvarande andel för Varbergsföreningen var 35 %.

Totalt för samtliga fiskförsäljningsföreningar i Sverige (exkl. SVC:s dotterbolag) uppgick fiskhandelsomsättningen till 171 milj. kr. år 1975.

2.2.2 *Fiskauktioner*

Auktionsförsäljning förekommer i Göteborgs och Bohus län på följande platser: Göteborg, Smögen, Strömstad och Lysekil. *Göteborgs fiskauktion* är klart dominerande med en omsättning av 36 milj. kr. år 1975.

I november 1976 fanns ca 275 registrerade köpare vid Göteborgs fiskauktion. Under en normalvecka uppträder ca 130–140 köpare. Av totala antalet köpare är 30–40 grossister, 5–10 konservfabrikanter och återstoden, dvs. ett hundratal, detaljister.

Vid *Lysekils fiskauktion* säljs främst skarpsill. Nästan all skarpsill som används av konservindustrin säljs vid Lysekilauktionen. Under de senaste åren har skarpsillen utgjort 80–90 % av den totalt försålda mängden.

Smögens fiskauktion är den näst största fiskauktionen med en omsättning år 1975 på 14 milj. kr., varav hälften avsåg kokta räkor.

Även vid *Strömstads fiskauktion* intar handeln med räkor en dominerande ställning. Den totala omsättningen vid auktionen uppgick till ca 5 milj. kr. år 1975. Köparnas antal vid auktionen är mycket begränsat.

2.3 Köparsidan

2.3.1 *De privata fiskgrossisterna*

Fiskgrossisterna i Sverige är organiserade dels i Sveriges fiskgrossisters riksförbund dels i föreningen Sveriges fiskgrossister i Göteborg.

Sveriges fiskgrossisters riksförbund, som tillhör Sveriges grossistförbund, hade hösten 1976 14 medlemsföretag spridda över landet. Sveriges fiskgrossister hade vid samma tid 42 medlemsföretag, samtliga i Göteborg med omnejd.

Grossisterna i Göteborg med omnejd fördelar sina inköp på auktioner, fiskförsäljningsföreningar och import. Företagen har olika inriktning och en del är specialiserade på försäljning till storhushåll. En av anledningarna till detta är att många detaljister i Göteborg köper direkt vid auktionen och därför inte utgör någon större kundgrupp för grossisterna.

Några detaljerade uppgifter om de privata grossisternas inköp m. m. föreligger inte.

2.3.2 *Konsumentkooperationen*

Konsumentkooperationens grossistföretag för färsk fisk är AB Nordhav, som har sitt huvudkontor i Karlskrona och verksamhet i Göteborg, Malmö, Karlshamn och Nogersund. Företaget hade år 1976 en omsättning på 63 milj. kr. och var därmed det största företaget i färskfiskbranschen.

AB Nordhavs huvuduppgift är att förse kooperativa butiker, varuhus och restauranger med färsk fisk, rökt fisk samt skaldjur m. m. Huvuddelen av fiskinköpen sker i Sverige främst från fiskförsäljningsföreningar, medan man importerar t. ex. spättafiléer från Danmark. Sill/strömming och torsk svarade år 1975 för nära 60 % av försäljningen.

Förutom AB Nordhav finns inom konsumentkooperationen även fiskcentraler i Stockholm, Västerås, Eskilstuna, Borlänge, Karlstad och Luleå. Dessa fiskcentraler tillhör resp. region och är alltså inte underställda AB Nordhav. En del av fiskcentralernas inköp sker dock via AB Nordhav.

2.3.3 *Privat detaljhandel*

Inom den privata detaljhandeln säljs fisk, dels vid särskilda fiskdiskar i de större livsmedelshallarna inom de privata dagligvarukedjorna, dels i speciella fiskbutiker.

Satsningen på färsk fisk inom de privata dagligvarukedjorna varierar starkt. Inom vissa företag satsar man på manuella färskfiskavdelningar medan andra säljer paketerad färskfisk eller endast vissa fiskslag i delikatessavdelningar.

Av en undersökning som genomförts av jordbrukets utredningsinstitut i anslutning till "Svefisk-utredningen" framgår att av ca 7 800 privata livsmedelsbutiker har ca 480 eller 6 % manuell försäljning av färsk fisk. Färskfiskförsäljningen förekommer främst i större butiker.

Svenska fiskhandelsförbundet organiserar huvuddelen av de renodlade fiskbutikerna i landet. Förbundet har omkring 300 medlemmar varav ca 200

med stationära butiker och ca 100 medlemmar som bedriver ambulerande handel.

Förutom de angivna köpargrupperna är storhushåll samt fiskkonservindustrin viktiga avnämare av fiskets produkter.

2.4 Synpunkter från köparhåll på fiskhandelns organisation

Genomgående anser de olika köparkategorierna att fiskarnas förhandsrapportering om fångster fungerar dåligt, vilket försvårar planeringen. Ett krav är att tillförseln måste bli jämnare under veckan och inte starkt koncentrerad till en viss dag. Den stora svårigheten att få garantier om leverans av vissa fiskslag upplevs som besvärande.

Det splittrade utbudet anses vara orsaken till att producentsidan inte engagerar sig i omfattande kampanjer för ökad fiskkonsumtion. Man framhåller vidare att den hela fisken är besvärlig att hantera och transportera. Vanligen kan fisk inte transporteras tillsammans med andra varor. Av butikspersonalen upplevs de nuvarande tunga lådorna som i det närmaste hälsovådliga.

Auktionssystemet upplevs både som positivt och negativt. Auktionernas värde anses främst ligga i att fördelningen av fiskslag och sorteringar mellan olika köpare sker på ett ändamålsenligt sätt. Nackdelen med auktionssystemet är att vid bristtillfällen drivs priserna upp till mycket höga nivåer. Fiskare som sköter fisken på ett föredömligt sätt anses bli premierade för detta i auktionssystemet.

3 Export och import av fisk och fiskprodukter

3.1 Export

3.1.1 *Färsk fisk*

Export av färsk fisk sker dels genom landningar direkt i utländska – främst danska – hamnar av svenska fiskares fångster, dels genom att fisk landad i Sverige exporteras. Den senare exporten sker antingen på vanlig kommersiell basis eller genom att prisregleringsföreningen Svensk fisk[1] säljer överskottskvantiteter på exportmarknaderna. Direktlandningarna av svenskfångad fisk i Danmark omfattar betydande kvantiteter. Framför allt landas sill och foderfisk samt i någon mån torskfisk och makrill. I statistiken över utlandslandningarna ingår även vissa kvantiteter sill som har landats i Sverige och omedelbart transporterats med bil till Danmark för försäljning på auktion. Dessa kvantiteter kan uppskattas till ca 3 000 ton per år.

Av tabell 3.1 framgår att ca 50 000 ton fisk till ett värde av ca 50 milj. kr. per år har landats i utländska hamnar under de tre senaste åren. Detta motsvarar ungefär 20 % av det totala fångstvärdet i det svenska fisket och ungefär en tredjedel av västkustfiskets fångstvärde. Det är nästan uteslutande västkustfiskarna som landar sina fångster utomlands.

Exporten av färsk fisk landad i Sverige uppgår numera till ca 20 000 ton per år till ett värde av närmare 50 milj. kr. och består framför allt av sill och strömming. Även exporten av ål, lax och olika sötvattensfiskar är värdemässigt viktig. Exporten av torsk och andra torskfiskar är som regel betydande vad gäller såväl kvantitet som värde.

[1] Närmare uppgifter om föreningen Svensk fisk framgår av avsnitt 10.1

Tabell 3.1 Ilandföring av svenskfångad fisk utomlands 1973–1976. Hel färskvikt

	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976[a]	1973	1974	1975	1976[a]
Sill	38 800	26 600	26 700	28 000	46 500	39 800	36 600	40 700
Foderfisk	26 000	19 100	16 000	20 200	9 200	7 900	3 700	6 800
Torskfisk	4 500	2 600	700	1 000	7 500	4 700	2 000	2 600
Makrill	1 200	1 800	3 100	800	1 100	1 500	2 400	800
Övrigt	1 100	300	300	500	2 100	700	800	1 300
Totalt	71 600	50 400	46 800	50 500	66 400	54 600	45 500	52 200

[a] Preliminär siffra.

Som framgår av tabell 3.2 har exporten av färsk fisk ökat relativt kraftigt under perioden 1973–1976. Framför allt har exporten av färsk sill ökat. Eftersom ilandföringen av sill inte ökade mellan åren 1975 och 1976 tyder den stora exportökningen mellan dessa båda år på att avsättningen av färsk sill på den svenska marknaden minskade år 1976.

Mottagarland för den från Sverige exporterade färska fisken är framför allt Danmark. Sötvattensfisken avsätts dock till stor del i Frankrike.

3.1.2 *Fryst fisk*

Exporten av fryst fisk har ökat starkt under de senaste åren och uppgick år 1976 till drygt 5 000 ton till ett värde av ca 14 milj. kr. Det är främst hel fryst fisk som exporteras. Exportens sammansättning framgår av tabell 3.3.

Exporten av fryst sill och torsk har som framgår av tabell 3.3 ökat mellan åren 1973 och 1976. I huvudsak består denna export av överskottsfisk som sålts av prisregleringsföreningen Svensk fisk. Den stora ökningen i exporten av fryst makrill år 1976 är ett resultat av ökade landningar av makrill i Sverige och motsvarande minskningar av direktlandningarna i Danmark. Denna export har tillkommit genom ett samarbete mellan makrillfiskare (ringnotsfartyg), fryseriföretag, Svensk fisk och exportföretag. Fryst sill avsätts framför allt i Danmark och Östeuropa och fryst torsk i Danmark. Makrillen exporteras huvudsakligen till Nigeria.

Tabell 3.2 Export av färsk fisk landad i Sverige 1973–1976. Produktvikt

	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Sill	3 300	5 100	7 500	11 100	3 500	6 900	10 700	17 100
Strömming	5 700	6 000	6 500	4 700	3 800	6 000	5 200	4 400
Torskfisk	2 500	2 500	1 300	4 300	4 900	6 000	3 000	7 400
Ål, lax, sötv. fisk	1 500	1 500	1 800	1 500	14 000	14 800	21 500	17 800
Övrigt	1 100	800	600	600	1 500	1 200	800	800
Totalt	14 100	15 900	17 700	22 200	27 700	34 900	41 200	47 500

Tabell 3.3 Export av hel fryst fisk1973–1976. Produktvikt

	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Sill	1 090	680	940	1 660	1 340	800	1 090	2 170
Makrill	150	90	180	1 430	180	60	150	1 610
Torsk	240	80	910	1 500	320	160	970	1 910
Lax	120	110	260	460	1 700	1 150	3 470	7 730
Ål	30	20	25	30	450	300	380	520
Övrigt	140	140	275	90	200	340	670	410
Totalt	1 770	1 120	2 590	5 170	4 190	2 810	6 730	14 350

3.1.3 Export av beredda fiskprodukter

Fiskberedningsindustrin i Sverige exporterade år 1976 beredda fiskprodukter till ett värde av ca 62 milj. kr. Ungefär halva exportvärdet utgjordes av sillkonserver. Dessa produkter säljs främst till de nordiska länderna. Beredda produkter av skaldjur – främst räkor – svarar också för en stor del av exporten och uppgick år 1976 till ca 17 milj. kr. En annan viktig exportvara är beredd fiskrom (kaviar).

I exporten av beredda fiskprodukter ingår även en betydande del importerade råvaror. Importen av kryddad och saltad sill var år 1976 totalt ca 15 000 ton, vilket motsvarar ca 20 000 ton hel, färsk sill. Större delen av denna kvantitet torde ha använts som råvara av fiskberedningsindustrin.

Till beredda produkter kan även räknas fiskmjöl och fiskolja. Exportvärdet av dessa produkter uppgick år 1976 till ca 11 milj. kr.

3.2 Import

3.2.1 *Färsk fisk*

Hel färsk fisk har under åren 1973–1976 importerats för ett värde av omkring 50 milj. kr. per år. I kvantitet har importen minskat från ca 10 000 ton år 1973 till ca 7 000 ton år 1976. Importen av hel, färsk fisk består främst av laxfisk, flatfisk, långa och makrill, dvs. fiskslag som inte produceras i tillräcklig mängd inom landet. Åren 1973 och 1974 importerades dessutom förhållandevis mycket sill. Importens utveckling under åren 1973–1976 redovisas i tabell 3.4.

Av tabellen framgår att de importerade kvantiteterna av sill och makrill minskat kraftigt under den redovisade perioden. Importen av flatfisk och laxfisk har varit någorlunda konstant medan importen av långa och övriga fiskslag har varierat från år till år.

Importerad långa används inte till färskkonsumtion utan används uteslutande för lutfiskberedning. Importen av flatfisk och laxfisk svarar tillsammans för omkring 70 % av det totala importvärdet av färsk fisk.

Importen av färska fiskfiléer uppgår årligen till ca 1 100 ton, vilket motsvarar 2 000–3 000 ton hel, färsk fisk och består främst av filéer av flatfisk

Tabell 3.4 Import av hel, färsk fisk 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Sill	1 650	990	170	110	3 400	1 800	350	250
Makrill	2 340	2 030	1 870	1 340	4 300	4 400	3 800	3 000
Flatfisk	2 420	2 430	2 200	2 260	15 100	15 300	16 300	19 000
Laxfisk	1 020	890	910	940	12 600	11 800	11 500	18 200
Långa	1 900	1 990	2 030	1 700	6 900	9 000	8 700	7 900
Övrigt	1 070	1 370	1 260	790	3 000	4 800	4 450	3 250
Totalt	10 400	9 700	8 440	7 140	45 300	47 100	45 100	51 600

(rödspätta). Importvärdet var år 1976 ca 10 milj. kr. Av tabell 3.5 framgår importens utveckling åren 1973–1976.

Hel färsk fisk importeras främst från Danmark och Norge och färska fiskfiléer i huvudsak från Danmark.

3.2.2 *Fryst fisk*

Fryst fisk importeras dels hel, dels filead.

Importen av hel fryst fisk, som framför allt omfattar lax och annan laxfisk, uppgår årligen till mellan 6 000 och 7 000 ton till ett värde år 1976 av ca 92 milj. kr. Av tabell 3.6 framgår importens utveckling mellan åren 1973 och 1976.

Importen av laxfisk har ökat under åren 1973–1976. Den påfallande stora ökningen i importvärdet mellan åren 1975 och 1976 beror dock på stora prisökningar. Större delen av den importerade laxen kommer från Kanada och Förenta staterna. Importen av övriga fiskslag i denna varugrupp varierar i kvantitet från år till år. Fryst helgeflundra och sjötunga importeras främst från Danmark och fryst ål från Kanada.

Importerade frysta fiskfiléer svarar för en stor del av fiskkonsumtionen i Sverige och motsvarar omräknat till hel färskvikt lika stor kvantitet som hela förbrukningen av svenskfångad fisk till färskkonsumtion inom landet, vilket innebär ca 40 000 ton per år. Importen av frysta fiskfiléer har ökat kraftigt under en lång följd av år och motsvarade år 1976 ett värde av 125 milj. kr. Importökningen har dock minskat under de senaste åren.

I kvantitet har importen ökat från 14 900 ton år 1973 till 16 100 ton år 1976.

Tabell 3.5 Import av färska fiskfiléer 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Flatfisk	680	640	680	750	6 150	5 920	6 380	7 760
Torskfisk	230	390	370	300	1 370	2 730	2 260	2 130
Övrigt	130	110	70	40	500	485	325	210
Totalt	1 040	1 140	1 120	1 090	8 020	9 135	8 965	10 100

Tabell 3.6 Import av hel, fryst fisk 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Laxfisk	4 350	4 480	4 720	5 260	43 340	52 140	55 640	82 740
Helgeflundra	215	215	235	180	1 900	2 340	2 605	2 405
Sjötunga	90	135	95	85	1 445	1 820	1 525	2 090
Ål	180	155	210	150	1 790	2 070	3 125	2 200
Övrigt	1 315	1 495	860	1 155	2 615	4 120	2 455	2 915
Totalt	6 150	6 480	6 120	6 830	51 090	62 490	65 350	92 350

De största kvantiteterna importeras från Danmark, följt av Norge. Av tabell 3.7 framgår importutvecklingen mellan åren 1973–1976.

Som framgår av tabellen är importen av frysta filéer av torskfisk störst i denna varugrupp och omfattar ca 12 000 ton per år. Omräknat till hel färsk vikt motsvarar detta inemot 40 000 ton, dvs. vida mer än det svenska fiskets fångstmängd av torskfisk. Importen av flatfiskfiléer uppgår till ca 3 000 ton per år.

3.2.3 *Skaldjur m. m.*

Importen av skaldjur har ökat mycket starkt under senare år. Totalt importerades år 1976 ca 19 000 ton olika produkter av skaldjur, vilket kan jämföras med år 1973 då 15 000 ton importerades. Importen av kokta räkor med skal (färska och frysta), som är det viktigaste varuslaget i denna varugrupp, har ökat från ca 4 000 ton år 1973 till ca 8 000 ton år 1976. Av tabell 3.8 framgår importens sammansättning och utveckling under åren 1973–1976.

Tabell 3.7 Import av frysta filéer 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Torskfisk	11 300	12 200	11 900	12 000	65 600	91 000	74 700	82 000
Flatfisk	3 200	2 800	3 100	3 400	25 500	25 100	28 900	38 200
Övrigt	400	400	400	700	1 900	2 300	2 400	4 800
Totalt	14 900	15 400	15 400	16 100	93 000	118 400	106 000	125 000

Tabell 3.8 Import av skaldjur 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Oberedda								
Räkor, kokta m. skal, frysta	3 650	3 760	5 730	7 440	31 040	32 280	43 520	55 300
Andra räkor	2 250	1 330	1 270	980	20 820	15 480	13 350	13 380
Flodkräftor	1 240	2 040	2 000	2 870	11 750	22 870	24 770	37 590
Andra oberedda skaldjur	870	930	1 000	1 110	7 310	7 610	9 750	12 420
Beredda								
Konserverade räkor	520	400	410	420	5 770	5 440	5 210	4 870
Andra konserver	1 930	1 840	1 770	2 010	21 640	19 140	16 390	19 950
Andra beredda räkor	4 100	3 650	3 670	3 950	62 610	67 280	56 000	66 950
Andra beredda skaldjur	360	360	360	580	8 210	10 400	6 720	11 100
Totalt	14 920	14 310	16 210	19 360	169 150	180 500	175 710	221 560

Som framgår av tabell 3.8 svarar räkor av olika slag för merparten av skaldjursimporten, såväl till kvantitet som värde. Importen av flodkräftor har ökat och uppgick år 1976 till nära 3 000 ton. Räkor importeras framför allt från Danmark, Färöarna och Norge. Beredda skaldjursprodukter importeras bl. a. från Förenta staterna, Sovjetunionen, Kanada, Danmark, Norge och Island.

3.2.4 *Beredda och konserverade fiskprodukter*

Viktiga varuslag i denna varugrupp är salt- och kryddsill, som till stor del används vid industriell vidareförädling. Andra viktiga varuslag är bl. a. konserver samt panerade fiskfiléer och färdiglagade fiskrätter. Importvärdet för hela varugruppen uppgick år 1973 till 146 milj. kr. och år 1976 till 212 milj. kr. I tabell 3.9 har importen uppdelats på vissa varuslag.

Av tabellen framgår att importen av beredd sill har minskat mellan åren 1973–1976. Till viss del torde detta kunna förklaras av ökad användning av svensk sill vid den industriella vidareförädlingen. Importen av panerade fiskfiléer och andra färdiglagade fiskrätter har ökat starkt under perioden 1973–1976. I gruppen övriga beredda produkter i tabellen ingår bl. a. konserver av sardiner, makrill och tonfisk.

Import av saltsill förekommer i huvudsak från Norge och Kanada. Kryddsill importeras främst från Norge, Danmark och Färöarna. Panerade fiskfiléer importeras främst från Norge och Danmark. Övriga beredda fiskprodukter kommer till stor del från Norge och Danmark men även från Portugal, Taiwan, Förenta staterna och Japan.

Tabell 3.9 Import av beredda fiskprodukter 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Saltsill	9 900	8 300	8 500	7 600	28 300	29 500	36 300	35 900
Kryddsill	8 400	7 500	6 800	5 900	25 700	27 900	25 900	25 500
Panerade fiskfiléer m. m.	3 500	4 000	4 000	4 900	23 100	31 100	29 700	38 200
Övriga beredda produkter	12 200	12 900	14 200	14 200	68 800	87 000	92 500	112 200
Totalt	34 000	32 700	33 500	32 600	145 900	175 500	184 400	211 800

Tabell 3.10 Import av fiskmjöl och fiskolja 1973–1976. Produktvikt

Varuslag	Kvantitet (ton)				Värde (tkr)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Fiskmjöl	72 800	43 800	61 300	68 300	141 700	105 700	75 200	109 500
Fiskolja	25 600	24 900	18 200	9 000	31 100	60 800	25 400	14 800

3.2.5 *Fiskmjöl och fiskolja*

Importen av fiskmjöl uppgår årligen till 60 000–70 000 ton. Kvantiteten importerad fiskolja har minskat under senare år och var år 1976 ca 9 000 ton. Såväl fiskmjöl som fiskolja importeras i huvudsak från Norge. Importutvecklingen mellan åren 1973–1976 framgår av tabell 3.10.

3.3 Sammanfattning

År 1976 exporterades fisk och fiskprodukter för 180 milj. kr., varav 52 milj. kr. genom landningar direkt i utländska hamnar. Exporten av oberedd fisk och skaldjur som landats i Sverige uppgick till 66 milj. kr. och exporten av beredda fiskprodukter till 62 milj. kr. De viktigaste exportmarknaderna finns i de nordiska länderna. Det sammanlagda värdet av importen av fisk och fiskprodukter var år 1976 700 milj. kr. Till detta kan läggas importen av fiskmjöl och fiskolja som uppgick till 125 milj. kr.

4 Den svenska marknadens försörjning med fisk

I detta kapitel redovisas översiktligt den svenska marknadens försörjning med fisk och fiskprodukter. Syftet är att redovisa den svenskfångade fiskens och importfiskens resp. andelar av förbrukningen av olika slags fisk inom landet under åren 1975 och 1976. Följande varugrupper har undersökts nämligen färsk (hel) fisk, filead fisk, sillkonserver, räkor, fiskmjöl och övrig foderfisk. I avsnittet färsk fisk redovisas separata beräkningar över försörjningen med sill/strömming, torsk, flatfisk, laxfisk, övrig saltvattensfisk samt sötvattensfisk.

4.1 Färsk fisk

Landningarna i Sverige av saltvattensfisk (exkl. skaldjur) för konsumtionsändamål, minskade under 1960-talet och var år 1971 ca 85 000 ton (i hel färskvikt). Därefter har landningarna åter ökat och uppgick år 1975 till 93 500 ton. Enligt preliminära uppgifter landades år 1976 ca 98 000 ton matfisk i Sverige. I tabell 4.1 ges en översiktlig sammanställning av tillförseln av svenskfångad fisk på marknaden åren 1975 och 1976. Kvantiteterna är i tabellen uttryckta i landad vikt och fångster från insjöfisket ingår.

Det framgår av tabell 4.1 att tillförseln av oberedd fisk på den svenska marknaden minskade mellan åren 1975 och 1976 med ca 3 000 ton till ca 71 000 ton. Någon statistik som visar hur stor del av tillförseln av färsk fisk som använts till färskkonsumtion resp. beredning finns inte. Med ledning av statens jordbruksnämnds konsumtionsberäkningar kan dock färskkonsumtionen av svenskfångad fisk uppskattas till ca 40 000 ton per år. Vidare har ca

Tabell 4.1 Tillförsel av svenskfångad fisk på den svenska marknaden 1975 och 1976. Landad vikt. Ton

	1975	1976[a]
Ilandföring av konsumtionsfisk	94 400	98 500
Export hel, färsk fisk[b]	17 700	22 200
Export hel, fryst fisk[b]	2 600	5 200
Oberedd svensk fisk för den svenska marknaden	74 100	71 100

[a] Preliminära siffror.
[b] Häri ingår även Svensk fisks export av överskottsfisk.

15 000 ton per år tagits om hand av Svensk fisk som överskott, varav ca 5 000 ton har exporterats. Överskotten har delvis avsatts inom landet, till djurföda eller fiskmjölsframställning och delvis beretts eller frysts för senare avsättning. Slutligen har ca 20 000 ton per år använts som råvara i fiskberedningsindustrin. Den sålunda beräknade användningen av oberedd fisk som förts i land i Sverige framgår av tabell 4.2.

Både år 1975 och i viss mån år 1976 var präglade av avsättningssvårigheter för fisk vilket i hög grad bidragit till de stora överskotten.

Importen av färsk fisk omfattar främst olika slag av flatfisk. Även importen av långa och makrill är förhållandevis stor. Importen av hel, fryst fisk består i huvudsak av lax. Av tabell 4.3 framgår den svenska marknadens totala försörjning med hel, oberedd fisk under åren 1975 och 1976.

Av sammanställningen i tabell 4.3 framgår att den svenskfångade fisken helt dominerar den svenska marknadens försörjning med färsk fisk.

4.1.1 *Sill/strömming*

Landningarna i Sverige av sill/strömming uppgick år 1975 till 53 800 ton och år 1976 till 52 900 ton (prel.). Härtill kommer dock ca 3 000 ton för vartdera året som inte ingår i fångststatistiken, på grund av att den landade fisken direkt har förts till Danmark per lastbil utan att dessförinnan ha blivit såld.

Exporten av färsk eller fryst sill/strömming uppgick år 1975 till 15 000 ton och år 1976 till 17 600 ton, vilket innebär att 42 000 ton år 1975 och 38 000 ton år 1976 tillfördes den svenska marknaden. Härav var dock 8 600 ton resp. 6 500 ton överskott. Detta innebär att 32 000–33 000 ton under vart och ett av åren 1975 och 1976 har avsatts till lägst minimipris på den svenska marknaden för färskkonsumtion och beredning. Importen av färsk sill är

Tabell 4.2 Användningen av svenskfångad fisk åren 1975 och 1976. Landad vikt. Ton

	1975	1976
Tillförsel efter avdrag för export	74 100	71 100
Konsumtion av färsk fisk[a]	40 000	40 000
Överskott exkl. export av hel fisk[b]	11 100	10 300
Beredning och konservering	23 000	20 800

[a] Inkl. färska filéer uttryckt i landad vikt.
[b] Samtliga uppgifter i kapitlet om överskott exkl. export är preliminära.

Tabell 4.3 Försörjningsbalans för hel, oberedd fisk (färsk eller fryst). Landad vikt. Ton

	1975	%	1976	%
Tillförsel av svenskfångad fisk efter avdrag för export	74 100	84,0	71 100	83,7
Importfisk, färsk	8 400	9,3	7 100	8,3
Importfisk, fryst	6 100	6,7	6 800	8,0
Total tillförsel	88 600	100,0	85 000	100,0
Total försörjning exkl. överskott	77 500		74 700	

Tabell 4.4 Försörjningsbalans för sill/strömming 1975 och 1976. Landad vikt. Ton.

	1975	1976
Ilandföring	56 800	55 900
Export	15 000	17 600
Överskott exkl. export	8 600	6 500
Total försörjning exkl. överskott	33 200	31 800

försumbar. I tabell 4.4 har sammanställts en försörjningsbalans för sill/strömming för åren 1975 och 1976.

Med ledning av jordbruksnämndens konsumtionsberäkningar har färskkonsumtionen av sill/strömming uppskattats till ca 22 000 ton per år.[1] Vidare uppskattas att ca 10 000 ton svenskfångad sill/strömming årligen används som råvara i beredningsindustrin.

4.1.2 *Torskfisk exkl. långa*

I Sverige landades år 1975 ca 22 500 ton och år 1976 ca 27 000 ton torskfisk (exkl. långa). Långa har inte tagits med i beräkningarna eftersom långa i huvudsak fiskas för lutfiskberedning och endast obetydliga kvantiteter konsumeras färsk. Långa ingår i övrig saltvattensfisk som redovisas i avsnitt 4.1.4.

Tillförseln av färsk torskfisk sker nästan helt genom det svenska fisket. Viss export förekommer regelmässigt. Av tabell 4.5 framgår närmare den svenska marknadens försörjning med torskfisk åren 1975 och 1976.

Det framgår av tabellen att ca 18 000 ton färsk torskfisk årligen avsätts på den svenska marknaden. Med ledning av jordbruksnämndens konsumtionsberäkningar uppskattas 11 500 ton härav ha avsatts till färskkonsumtion (inkl. färska filéer) och 6 500 ton till beredningsindustrin. Den svenskfångade fiskens andel av avsättningen är nära 100 %.

4.1.3 *Flatfisk*

I motsats till den svenska marknadens försörjning med sillfisk och torskfisk sker försörjningen med flatfisk till större delen genom import. Importen av flatfisk var år 1975 ca 2 700 ton och den svenska fångsten ca 1 900 ton.

[1] Inkl. konsumtion av färska filéer.

Tabell 4.5 Försörjningsbalans för torskfisk 1975 och 1976. Landad vikt. Ton.

	1975	1976
Ilandföring	22 500	27 000
Export, färsk	1 300	4 300
Export, fryst	1 000	1 500
Överskott exkl. export	2 500	3 800
Import, färsk	500	400
Import, fryst	200	300
Total försörjning exkl. överskott	18 400	18 100

Tabell 4.6 Försörjningsbalans för flatfisk 1975 och 1976. Landad vikt. Ton

	1975	1976
Ilandföring	1 900	1 500
Export, färsk	0	0
Export, fryst	100	0
Import, färsk	2 200	2 300
Import, fryst	500	400
Total försörjning	4 500	4 200

Det framgår av tabell 4.6 att tillförseln av flatfisk uppgått till drygt 4 000 ton vartdera året 1975 och 1976. Nära nog hela kvantiteten torde ha använts för färskkonsumtion.

4.1.4 *Övrig saltvattensfisk (exkl. ål och laxfisk)*

Övrig saltvattensfisk omfattar främst makrill och skarpsill samt långa. Totalt uppgick den i Sverige ilandförda fångsten av övrig saltvattensfisk år 1975 till ca 7 000 ton (landad vikt). Av tabell 4.7 framgår försörjningsläget åren 1975 och 1976.

Den svenska marknadens behov av övrig saltvattensfisk har under 1975 och 1976 uppgått till ca 11 000 ton per år. Den svenskfångade fiskens andel av marknaden är ca 50 %. En stor del av övrig saltvattensfisk används för beredning, t. ex. skarpsill och långa. Med ledning av jordbruksnämndens konsumtionsberäkningar har färskkonsumtion av övrig saltvattensfisk uppskattats till 5 700 ton per år.

Tabell 4.7 Försörjningsbalans för övrig saltvattensfisk 1975 och 1976. Landad vikt. Ton

	1975	1976
Ilandföring	6 700	8 500
Export, färsk	300	400
Export, fryst	200	1 500
Import, färsk	4 400	3 400
Import, fryst	500	700
Total försörjning	11 100	10 700

Tabell 4.8 Försörjningsbalans för laxfisk 1975 och 1976. Landad vikt. Ton

	1975	1976
Ilandföring	2 000	1 800
Export, färsk	400	200
Export, fryst	300	500
Import, färsk	900	900
Import, fryst	4 700	5 300
Total försörjning	6 900	7 300

Tabell 4.9 Försörjningsbalans för sötvattensfisk 1975 och 1976. Ton

	1975	1976
Ilandföring	3 200[a] + 1 300[b]	2 500[a] + 1 300[b]
Export, färsk	1 400	1 300
Export, fryst	50	50
Import, färsk	100	50
Import, fryst	200	150
Total försörjning	3 350	2 650

[a] Fångad i havet.
[b] Uppskattning för fångst i insjövatten för konsumtionsändamål.

4.1.5 *Laxfisk*

Till laxfiskarna hör förutom lax även röding, öring, sik m. fl. arter. Fångststatistiken är för dessa fiskslag ofullständig eftersom vissa kvantiteter tas i insjöarna. I tabell 4.8 återgivna fångstuppgifter är till viss del uppskattningar.

Den svenskfångade fiskens andel av den inhemska marknaden är för laxfisk ca 20 %.

4.1.6 *Sötvattensfisk (exkl. laxfisk)*

Till sötvattensfisk räknas här sådana fiskslag som främst fångas i insjövatten men som återfinns även längs landets kuster där salthalten i vattnet är ringa. Även ål har något oegentligt förts till denna grupp. Exempel på andra sötvattensfiskar är abborre, gädda, gös och lake. Den svenska marknadens försörjning med sötvattensfisk framgår av tabell 4.9.

Uppgifterna om insjöfiskets fångster är osäkra och medger inga slutsatser om utvecklingen mellan åren 1975 och 1976. Det kan dock konstateras att ca 3 000 ton sötvattensfisk per år avsätts på den svenska marknaden varav mer än hälften härrör från kustfisket.

4.2 Filead fisk, färsk och fryst

Import och inhemsk beredning av fiskfiléer uppgick år 1975 till ca 34 000 ton. Härav svarade importen för ca 20 000 ton. Omräknat till hel färskvikt motsvarade den totalt tillgängliga kvantiteten filéer ca 85 000 ton fisk, vilket nära nog motsvarar hela det svenska fiskets fångster av konsumtionsfisk under ett år.

De importerade filéerna utgörs främst av djupfryst torskfisk medan de inhemska utgörs av färska sill- och torskfiléer. Den exakta fördelningen i den inhemska beredningen på olika fiskslag har inte varit tillgänglig. I tabell 4.10 redovisas den svenska marknadens försörjning med fiskfiléer.

Som framgår av tabell 4.10 dominerar helt de inhemskt beredda färska filéerna över importerade färska. När det gäller frysta filéer gäller ett omvänt förhållande med en importandel på ca 85 %. Det bör dock framhållas att siffrorna över den inhemska produktionen underskattar den verkliga produk-

Tabell 4.10 Försörjningsbalans för fiskfiléer år 1975.[a] Produktvikt

	Ton
Inhemsk produktion[b]	13 400
Färska filéer	10 100
Frysta filéer	2 500
Torsk	1 000
Sill och annan	1 500
Panerade filéer m. m.	800
Import	20 500
Färska filéer	1 200
Torskfisk	400
Flatfisk	700
Annat	100
Frysta filéer	15 400
Torskfisk	11 900
Flatfisk	3 100
Annat	400
Panerade filéer m. m.	4 000
Total försörjning	34 000
Färska filéer	11 300
Frysta filéer	17 900
Panerade filéer m. m.	4 800

[a] Exporten är exkluderad eftersom den är helt marginell.[b] Enligt industristatistiken.

tionen, eftersom inte samtliga beredningsföretag ingår i den svenska industristatistiken. Underskattningen är troligen ganska betydande vad gäller färska filéer.

4.3 Fiskkonserver

Fiskkonserver består till största delen av olika slags sillinläggningar. Den svenska produktionen av fiskkonserver är betydande. Av tabell 4.11 framgår

Tabell 4.11 Försörjningsbalans för konserver[a] 1975. Produktvikt

	Ton	
Inhemsk produktion	25 700	
Sillfisk	17 100	
Annan fisk inkl. rom	8 600	(i huvudsak fiskbullar och rom)
Export	3 400	
Sillfisk	2 500	(i huvudsak gaffelbitar och likn.)
Annan fisk inkl. rom	900	(i huvudsak fiskbullar och rom)
Import	5 200	
Sillfisk	1 200	(i huvudsak sardiner)
Annan fisk	4 000	(i huvudsak makrill och tonfisk)
Total försörjning	27 500	
Sillfisk	15 800	
Annan fisk	11 700	

[a] Omfattar tull statnr. 16.04.110, 150, 204, 208, 320, 330, 341, 342, 399, 601, 701 och 709.

Tabell 4.12 Försörjningsbalans för saltsill och kryddsill[a] 1975. Produktvikt.

	Ton
Inhemsk produktion för avsalu	2 700
Saltsill	1 600
Kryddsill	1 100
Export	700
Saltsill	300
Kryddsill	400
Import	15 300
Saltsill	8 500
Kryddsill	6 800
Total försörjning	17 300
Saltsill	9 800
Kryddsill	7 500

[a] Tullstat.nr 03.02.009, 302, 202, 203, 209 och 16.04.401, 402, 409 och 593.

fördelningen mellan produktion, export och import.

Som framgår av tabell 4.11 är importen av fiskkonserver liten i förhållande till den inhemska produktionen. Importen utgörs främst av produkter som inte tillverkas i Sverige.

4.4 Saltsill och kryddsill

Den inhemska produktionen av saltsill och kryddsill för vidare försäljning till exempelvis beredningsindustrin är enligt tillgänglig statistik av liten omfattning. Härtill kommer dock den beredning av sill som sker i beredningsindustrins egen regi. Omfattningen av denna beredning är sannolikt betydande. Av kryddsillen torde större delen användas av konservindustrin som råvara. Saltsillen används också av beredningsindustrin men en betydande del torde säljas direkt till konsumtion. I tabell 4.12 har sammanställts produktion för avsalu samt export och import.

4.5 Räkor

Den svenska marknadens försörjning med räkor är i hög grad beroende av import. I tabell 4.13 har sammanställts en försörjningsbalans för kokta räkor och konserverade räkor. Av sammanställningen framgår att svenskfångade kokräkor endast utgör ca 14 % av tillförseln på den svenska marknaden. Några mer exakta uppgifter över produktionen av konserverade räkor föreligger inte. Sannolikt svarar dock den inhemska produktionen för mer än hälften av den totala försörjningen av räkkonserver. Råvaran i den inhemskt producerade konservräkan är dock i hög grad importerad och utgörs dels av råräka och dels av frysta skalade räkor. Se vidare tabell 4.14.

Uppskattningsvis svarar det svenska fisket för ca 10 % av försörjningen med räkor och räkprodukter på den svenska marknaden.

Tabell 4.13 Försörjningsbalans för kokta och konserverade räkor 1975. Produktvikt

	Ton	
Inhemsk produktion		
Kokta	1 035	
Konserverade	..	
Export		
Kokta	78	
Konserverade	205	
Import		
Kokta	6 030	
Konserverade	414	
Total försörjning		*Svensk andel %*
Kokta räkor	6 987	14
Konserverade	..	

Tabell 4.14 Fångst och import av räkråvara 1975. Råräkevikt

	Ton	
Fångst av råräka	800	
Import av råräka[a]	2 800	
Nettoimport av frysta, skalade räkor[b]	3 500	*Svensk andel %*
Tillförsel	7 100	11

[a] Omräknat till hel råräkevikt. Uppskattning på grundval av importens fördelning mellan skalad och ej skalad räka år 1976.
[b] Uppskattad siffra för den kvantitet som går till industrin. Återstående kvantiteter (3 500 ton) går direkt till konsumtion.

4.6 Överskott

Överskott av fisk avsedd för human konsumtion uppstår när fisk inte kan säljas till lägst av föreningen Svensk fisk fastställda minimipriser.

Till viss del beror överskotten på att fångsterna varierar starkt, vilket medför att mottagningskapaciteten vid vissa tillfällen inte räcker till. En annan orsak till att överskott uppstår kan vara att fångstkapaciteten är större än avsättningsmöjligheterna. Överskott som på detta sätt uppstår kan benämnas strukturella överskott. De överskott som uppstod år 1973 kan i hög grad hänföras till strukturella överskott. Konjunkturellt betingade överskott uppstår när avsättningsförhållandena, främst på den internationella marknaden, tillfälligt försämras och minskar avsättningen av svenskfångad fisk. De överskott som uppstod under åren 1975–1976 var i stor utsträckning konjunkturella. Genom åtgärder inom ramen för prisregleringen kan man i viss utsträckning begränsa de konjunkturella överskotten och stabilisera avsättningsförhållandena.

Det kan uppskattas att de konjunkturella överskotten uppgick till ca 9 000 ton år 1975 och till ca 7 000 ton år 1976. Av tabell 4.15 framgår överskottens storlek åren 1975 och 1976 med år 1973 som jämförelse.

Tabell 4.15 Av Svensk fisk övertagna kvantiteter fisk och prisstödsberättigade kvantiteter strömming. Landad vikt. Ton

	1973	1975	1976
Västkusten			
Sill	1 246	2 157	2 282
Torskfisk	371	2 002	1 636
Makrill	161	495	2 364[a]
Övrig	48	46	72
Totalt	1 826	4 700	6 354
Sydkusten			
Sill	2 486	6 145	3 105
Torsk	1	2 246	3 371
Övrig	59	27	13
Totalt	2 546	8 418	6 489
Ostkusten			
Strömming	7 551	6 883	6 869
Djurföda[b]	2 218	1 458	124
Export[b]	5 333	5 425	3 359
Fiskmjöl[b]	–	–	790
Överskott[c]	–	–	2 596
Torsk	–	311	1 002
Totalt	7 551	7 194	7 871

[a] Den kraftiga ökningen av makrillöverskotten beror på ett speciellt åtagande av Svensk fisk att garantera ringnotsfångad makrill, som senare exporteras. Föreningen gör inga ekonomiska förluster. Överskotten är i huvudsak "tekniska".
[b] Prisstödsberättigade kvantiteter sålda av fiskförsäljningsförening eller Ostkustfisk, ek.för.
[c] Fr. o. m. april 1976 kan även strömming övertas av Svensk fisk till garantipris. Regleringen på ostkusten innebar tidigare att prisstöd utbetalades för vissa avsättningsändamål.

4.7 Foderfisk

Foderfisk, i motsats till matfisk, är fisk som fångas för fiskmjölsframställning eller för direkt djurfoder.[1]

Fiskmjöl används som beståndsdel i foderblandningar. Andelen fiskmjöl kan variera, varvid fiskmjölets pris i relation till priserna på andra fodermedel har stor betydelse. Den inhemska produktionen av fiskmjöl sker i huvudsak vid en fabrik på Tjörn i Göteborgs och Bohus län, vilken ägs av Västkustfisk SVC AB, som är ett dotterbolag till Svenska västkustfiskarnas centralför-

[1] För 1 kg fiskmjöl används ca 5 kg foderfisk.

Tabell 4.16 Försörjningsbalans för fiskmjöl 1975 och 1976. Ton

	1975	%	1976	%
Produktion	14 600		12 500	
Export	2 700		2 600	
Inhemsk tillförsel	11 900	16,3	9 900	12,7
Import	61 300	83,7	68 300	87,3
Total försörjning	73 200	100,0	78 200	100,0

bund. Råvaran är främst foderfisk, men även överskottsfisk, ursprungligen avsedd för mänsklig konsumtion, avsätts till fiskmjölsråvara. Importen svarar regelmässigt för ca 80 % av tillförseln av fiskmjöl på den svenska marknaden.

En del av den fisk som avsätts till djurfoder i annan form än fiskmjöl är matfisk som inte kunnat säljas till lägst minimipris. År 1975 uppgick sådan överskottsfisk till 4 000 ton och år 1976 till 2 500 ton. Förutom hel fisk används även avfall från fiskberedningsindustrin till djurföda.

Enligt industristatistiken uppgår inhemskt fiskavfall till ca 3 000 ton per år. Importen av fiskavfall uppgår årligen till 10 000 à 15 000 ton. Därmed skulle tillförseln av fisk och fiskavfall till djurföda uppgå till ca 20 000 ton per år.

4.8 Sammanfattning

I Sverige ilandförs årligen ca 95 000 ton matfisk. De viktigaste fiskslagen är sill och torskfisk. Ungefär 20 000 ton av den ilandförda kvantiteten exporteras oberedd och ca 15 000 ton är överskott. Till färskkonsumtion och beredning inom landet avsätts således ca 60 000 ton per år. Med ledning av statens jordbruksnämnds konsumtionsberäkningar uppskattas att ca 40 000 ton per år avsätts till färskkonsumtion eller färskfiléberedning och ca 20 000 ton till frysfiléberedning, konservering m. m.

Det svenska fisket svarar för ca 80 % av försörjningen av oberedd matfisk inom landet. Importen av oberedd fisk omfattar i huvudsak flatfisk, långa, makrill och lax, dvs. fiskslag som inte produceras i tillräcklig mängd inom landet.

Importen svarar däremot för en väsentligt större andel av försörjningen med beredda fiskprodukter än det svenska fisket. Den inhemska produktionen av frysta filéer svarar således endast för ca 15 % av försörjningen. En viktig produkt för den svenska fiskberedningsindustrin är sillkonserver. Råvaran för sillkonserver är dock i hög grad importerad. De senaste åren har importen av räkor ökat starkt och endast en mindre del av de räkor som avsätts i Sverige är numera svenskfångade.

Det svenska fisket svarar för ca 20 % av jordbrukets behov av fiskmjöl i olika foderblandningar. Cirka 20 000 ton fisk och fiskavfall avsätts årligen till djurfoder i annan form än fiskmjöl.

Om den totala tillförseln av fisk och fiskprodukter för konsumtion till den svenska marknaden under ett år uttrycks i enhetlig vikt, t. ex. hel färsk vikt eller filévikt, finner man att den svenskfångade fiskens andel av försörjningen är omkring en tredjedel.

5 Konsumtionen av fisk och fiskprodukter

5.1 Konsumtionen av fisk och fiskprodukter

Beräkningar över konsumtionen av livsmedel utförs regelbundet av statens jordbruksnämnd. Källmaterialet vid konsumtionsberäkningarna för fisk och produkter av fisk är officiell statistik över fångster, lager, beredning samt export och import av fisk. Konsumtionsberäkningarna får anses något osäkra eftersom källmaterialet till viss del är ofullständigt. Beräkningarna av konsumtionens storlek och värde vid en viss tidpunkt bör således betraktas med viss försiktighet medan däremot utvecklingen av konsumtionen betydligt bättre återspeglas i konsumtionsberäkningarna.

5.2 Konsumtionsutvecklingen 1960–1975

En mycket markant tendens i konsumtionsutvecklingen är att färskfiskkonsumtionen stadigt minskar och att konsumtionen av beredda fiskprodukter ökar. Konsumtionen av färsk saltvattensfisk (exkl. skaldjur) har för år 1960 beräknats till 10,1 kg per person och år (landad vikt). År 1975 var motsvarande konsumtion endast 5,6 kg. Härav var 2,4 kg sill och 1,4 kg torskfisk. Färskfiskkonsumtionen år 1975 motsvarade således endast något mer än hälften av konsumtionen år 1960. Fångsterna av matfisk för färskkonsumtion svarar för en mycket stor del av näringens intäkter. Den nedåtgående trenden i färskfiskkonsumtionen har därför stor betydelse för fiskets avsättningsmöjligheter och lönsamhet. Konsumtionen – i färsk form – av sill och torsk består till närmare 100 % av svenskfångad fisk. I motsats till färskfiskkonsumtionen totalt, ökar konsumtionen av laxfisk och räkor. Konsumtionen av laxfisk är dock endast ca 0,5 kg per person och år och importandelen är hög. Konsumtionen av kokräka har ökat mycket starkt eller från ca 0,4 kg per person och år 1960 till ca 1,0 kg per person och år 1976. Uppgången i konsumtionen har möjliggjorts av en ökad import av räkor.

I statistiken över konsumtionen av färsk fisk ingår även färska fiskfiléer. F. n. finns inget korrekt underlag för att separat beräkna konsumtionen av färsk fiskfilé. Vissa överslagsberäkningar kan dock göras. Den inhemska produktionen av färska fiskfiléer uppgick år 1975 till minst 10 000 ton och bestod så gott som helt av sill- och torskfiléer. Om hela produktionen har konsumerats inom landet innebär detta en konsumtion av 1,2 kg per person år 1975 motsvarande ca 2,5 kg i landad vikt. Detta innebär att av den totala

färskkonsumtionen av sill och torskfisk på 3,8 kg, utgörs 1,3 kg av hel fisk och 2,5 kg av färska filéer.[1]

En mycket stor del av fiskkonsumtionen i Sverige sker i form av djupfrysta filéer av torskfisk (torsk, gråsej och kolja m. fl.).

[1] I konsumtionsberäkningarna görs en justering för svinn i distributionsleden. Bortser man från svinnet bör konsumtionssiffran för hel fisk ökas med 0,4 kg per person.

År 1960 var konsumtionen av färsk torskfisk större än konsumtionen av djupfrysta torskfiskfiléer (omräknat till jämförbar vikt). År 1975 uppgick per capita konsumtionen av djupfrysta torskfiskfiléer (exkl. panerade filéer m. m.) till 1,5 kg, vilket motsvarar ca 4 kg torsk i landad vikt. Samma år var konsumtionen av färsk torskfisk ca 1,4 kg per person. Cirka 15 % eller 0,7 kg av konsumtionen av djupfryst torskfilé, var framställd av svensk råvara. Den

Tabell 5.1 Konsumtionen av fisk och fiskprodukter i Sverige
Kvantitetsangivelserna för färsk fisk och ej beredda skaldjur är uttryckta i landad vikt. För övriga varuslag gäller produktvikt.
Kvantiteter från sport- och fritidsfiske ingår endast i begränsad omfattning i redovisade uppgifter.

	Kg per person och år			Total konsumtion år 1975	
	1960	1970	1975	Milj. kg.	Milj. kr.
Färsk fisk[a]					
Flatfisk	0,9	0,8	0,6	5,3	42,6
Torskfisk	3,5	1,9	1,4	11,4	108,5
Sillfisk	4,2	2,5	2,4	19,4	90,3
Laxfisk	0,3	0,5	0,5	4,5	85,1
Annan saltvattenfisk	1,2	0,6	0,7	6,0	40,8
Sötvattenfisk	1,4	1,3	1,2	10,2	91,8
Summa färsk fisk	11,5	7,6	6,8	56,8	459,1
Fryst fisk, filead					
Flatfisk	0,2	0,5	0,4	3,1	59,6
Torskfisk	0,9	1,8	1,5	12,7	167,0
Annan fisk	0,0	0,1	0,2	2,0	26,0
Summa[b] fryst, filead fisk	1,1	2,4	2,1	17,8	252,6
Beredd fisk					
Saltad	1,9	1,6	1,0	8,4	100,4
Torkad	0,1	0,1	0,1	0,8	42,8
Rökt	0,2	0,2	0,3	2,2	97,4
Kaviar m. m.	0,3	0,6	0,5	4,5	128,4
Sillkonserver	1,8	2,1	1,9	15,3	365,9
Fiskkonserver, andra slag	0,2	0,5	0,5	3,9	56,1
Fiskbullar, fiskpinnar m. m.	0,4	1,2	1,7	13,9	285,1
Summa beredd fisk	4,9	6,3	6,0	49,0	1 076,1
Skaldjur					
Oberedda	0,4	0,8	1,1	9,0	177,6
Beredda	0,3	0,8	0,8	6,7	211,0
Summa fisk omräkn. till hel färskvikt	24,3	26,7	26,6	217,9	2 176,4

[a] Även hel djupfryst fisk ingår här samt färska filéer.
[b] Minskningen i konsumtionen mellan 1970 och 1975 av djupfryst filéad fisk beror huvudsakligen på att panerade fiskfiléer och fiskpinnar m. m. fr. o. m. 1973 klassificeras som beredda produkter i utrikeshandelsstatistiken.

totala konsumtionen av torskfisk av svenskt ursprung i hel eller filead form kan således beräknas uppgå till mindre än 2,5 kg per capita eller uppskattningsvis totalt 20 000 ton varav ca 6 500 ton konsumeras i form av djupfrysta filéer och ca 13 500 ton som färska filéer och hel fisk. Importen av djupfryst filé av torskfisk motsvarar inemot 40 000 ton färsk torskfisk.

Konsumtionsberäkningarna visar att per capita konsumtionen av sillkonserver har legat på en i stort sett oförändrad nivå under åren 1960–1975. Totalt sett har dock konsumtionen ökat i och med att befolkningen under perioden ökat med ca 700 000 personer eller närmare 10 %. Andelen svenskfångad råvara i de färdiga sillkonserverna torde dock vara begränsad eftersom konservindustrin importerar betydande kvantiteter sill som råvaror.

Konsumtionen av färdiglagade fiskrätter har ökat mycket starkt under åren 1960–1975. Ökningen av konsumtion i denna varugrupp beror i huvudsak på att nya färdiglagade fiskrätter i stor utsträckning har introducerats på marknaden under senare år.

Av tabell 5.1 framgår utvecklingen av per capita konsumtionen för ett antal varugrupper. I diagram 5.1 redovisas konsumtionsutvecklingen för några varugrupper. Den totala konsumtionen av fisk och fiskprodukter redovisas i tabellen för år 1975. Det framgår av tabellen att värdet av fiskkonsumtionen, mätt i konsumentledet, uppgick till 2,2 miljarder kr. år 1975. Värdet av konsumtionen av kött och köttvaror uppgick samma år till 8,3 miljarder kr.

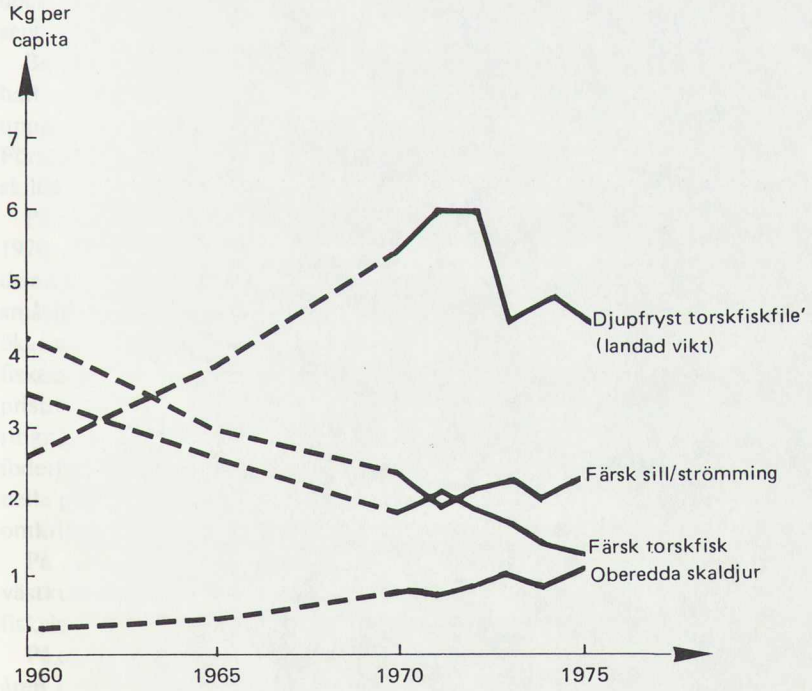

Diagram 5.1 Konsumtionsutvecklingen per capita 1960–1975

Anm.: För perioden 1960–1970 har angets den trendmässiga förändringen i konsumtionen, vilket markerats med streckade linjer.

I tabell 5.1 redovisas även en beräkning över totalkonsumtionen av fisk, uttryckt i hel färskvikt. Enligt dessa beräkningar har fiskkonsumtionen totalt sett inte undergått några större förändringar under perioden 1960–1975. Minskningen i konsumtionen av färsk fisk har således motsvarats av en ökning i konsumtionen av beredd fisk. Totalkonsumtionen av fisk med ca 26 kg per person, kan jämföras med konsumtionen av nöt- och kalvkött samt fläsk som uppgår till ca 19 kg resp. ca 30 kg per person (vara med ben avses).

6 Prisutvecklingen för fisk

6.1 Förstahandsprisernas utveckling

På grundval av den officiella definitiva fiskestatistiken över kvantiteter och värden har beräknats prisindexar för åren 1970–1976. Indextalen redovisas i tabell 6.1. Från början av 1970-talet och fram till och med år 1974 steg förstahandspriserna på flertalet fiskslag. År 1975 inträffade ett starkt internationellt prisfall på fisk. Detta påverkade i första hand priserna på foderfisk samt på konsumtionsfisk som landades utomlands. För konsumtionsfisk som landades inom landet kunde prisfallet begränsas genom åtgärder inom ramen för prisregleringen på fisk.

Under år 1976 har förstahandspriserna på fisk åter ökat. Prisuppgången är dock delvis en följd av att särskilda pristillägg på fisk har införts fr. o. m. september 1976.

Beräkningarna visar att torskfisk (exkl. långa) på samtliga kuststräckor har haft en mycket kraftig prisökning under perioden 1970–1976. För västkusten uppgår ökningen till ca 90 % och för sydkusten till närmare 100 %. Förstahandspriserna på sill har däremot utvecklats väsentligt olika på de skilda kuststräckorna.

På västkusten har förstahandspriset på sill ökat med 16 % under perioden 1970–1976. Den måttliga prisutvecklingen för västkustsill torde till största delen kunna förklaras av förskjutningarna i fångsterna mot allt större andel småsill. För svenskfångad sill som landats i Danmark har förstahandspriset ökat med nära 70 % under tiden 1970–1976. Ca två tredjedelar av västkustfiskets fångster av sill landas i Danmark. Även makrillen har haft en svag prisutveckling vilket bl. a. kan bero på en allt större andel trål- och ringnotsmakrill och mindre andel garnmakrill i fångsterna. Priserna på foderfisk på västkusten fördubblades mellan åren 1970–1974. Det internationella prisfallet på fiskmjöl 1975 ledde till att priset detta år sjönk tillbaka till omkring 1970 års nivå.

På sydkusten har sillpriserna utvecklats betydligt gynnsammare än på västkusten. Ökningen uppgår till ca 65 % under åren 1970–1976. Även övriga fiskslag har på denna kuststräcka haft en relativt god prisutveckling.

På ostkusten har förstahandspriset på strömning ökat med ca 60 % mellan åren 1970–1976. Sötvattensfisk, som spelar en mycket stor roll för kustfisket på ostkusten, har stigit i pris med ca 60 % under samma period. Här ingår bl. a. lax och ål som dock båda har stigit betydligt mer i pris än genomsnittet.

Tabell 6.1 Förstahandsprisernas utveckling 1970–1976. Index 1970 = 100

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976[c]
Västkusten							
Konsumtionssill	100,0	96,7	81,6	89,3	123,6	109,1	116,5
Skarpsill	100,0	88,9	86,3	101,4	128,3	122,2	127,4
Torskfisk exkl. långa	100,0	114,5	126,0	158,4	190,5	183,6[b]	190,8
Långa[a]	100,0	110,3	104,6	117,9	167,3	156,7	190,8
Flatfisk	100,0	95,9	98,9	122,2	128,3	114,6	144,0
Makrill	100,0	86,7	90,5	95,9	118,4	100,2	69,0
Övrig saltvattensfisk	100,0	106,1	117,0	141,0	158,0	164,7	196,2
Ål m. m.	100,0	122,6	131,3	184,7	196,5	171,0	163,0
Lever, rom	100,0	100,0	117,3	127,1	119,6	144,6	185,8
Foderfisk	100,0	85,8	93,2	186,3	213,6	118,7[b]	140,1
Skaldjur	100,0	98,6	107,4	128,9	143,1	138,4	135,5
Sydkusten							
Konsumtionssill	100,0	101,9	108,6	121,0	145,2	145,0	163,1
Torsk	100,0	110,8	122,9	142,8	207,4	190,2	197,1
Flatfisk	100,0	105,3	114,1	119,5	150,1	162,6	174,4
Övrig saltvattensfisk	100,0	98,5	81,7	106,0	95,8	127,2	122,1
Ål, lax m. m.	100,0	109,4	117,9	117,6	134,9	150,2	168,9
Lever, rom	100,0	100,0	114,7	108,0	167,6	166,7	–
Foderfisk	100,0	108,4	112,4	135,2	217,8	158,6	134,2
Ostkusten							
Strömming	100,0	96,4	99,8	102,2	122,4	125,7	161,8
Torsk	100,0	111,3	119,9	125,4	171,5	152,8	164,2
Skrubba	100,0	108,5	113,5	116,8	139,3	160,7	149,6
Sötvattensfisk	100,0	105,9	121,1	114,5	126,7	137,5	161,7
Lever, rom	100,0	104,1	91,7	95,1	134,5	210,9	141,6
Foderfisk	100,0	91,8	87,8	122,0	190,6	142,4	99,7
Ilandfört i utlandet							
Konsumtionssill	100,0	97,9	101,7	138,1	172,1	157,7	167,4
Skarpsill	100,0	77,6	77,2	82,3	107,2	96,9	90,3
Torskfisk exkl. långa	100,0	100,0	121,9	194,2	221,6	210,6	240,7
Rödspätta	100,0	97,6	103,6	167,9	183,3	–	–
Makrill	100,0	80,0	80,4	107,7	99,0	90,3	122,1
Övrig saltvattensfisk	100,0	122,2	108,1	143,7	130,9	185,1	220,2
Lax	100,0	114,3	158,0	171,8	153,6	131,3	–
Foderfisk	100,0	92,4	83,2	159,1	185,9	106,1	153,1
Råräka	100,0	85,0	93,8	113,4	120,6	113,8	–

[a] Avser långa utan huvud emottagen av Storsjöfiskarnas försäljningsförening.
[b] Prisstöd ingår.
[c] Indexar för år 1976 är preliminära. För västkusten har det s. k. särskilda pristillägget ej kunnat inberäknas med undantag för långa och skaldjur. För syd- och ostkusten är pristillägget inberäknat.

Av diagram 6.1–6.3 framgår prisutvecklingen för några fiskslag 1970–1976:

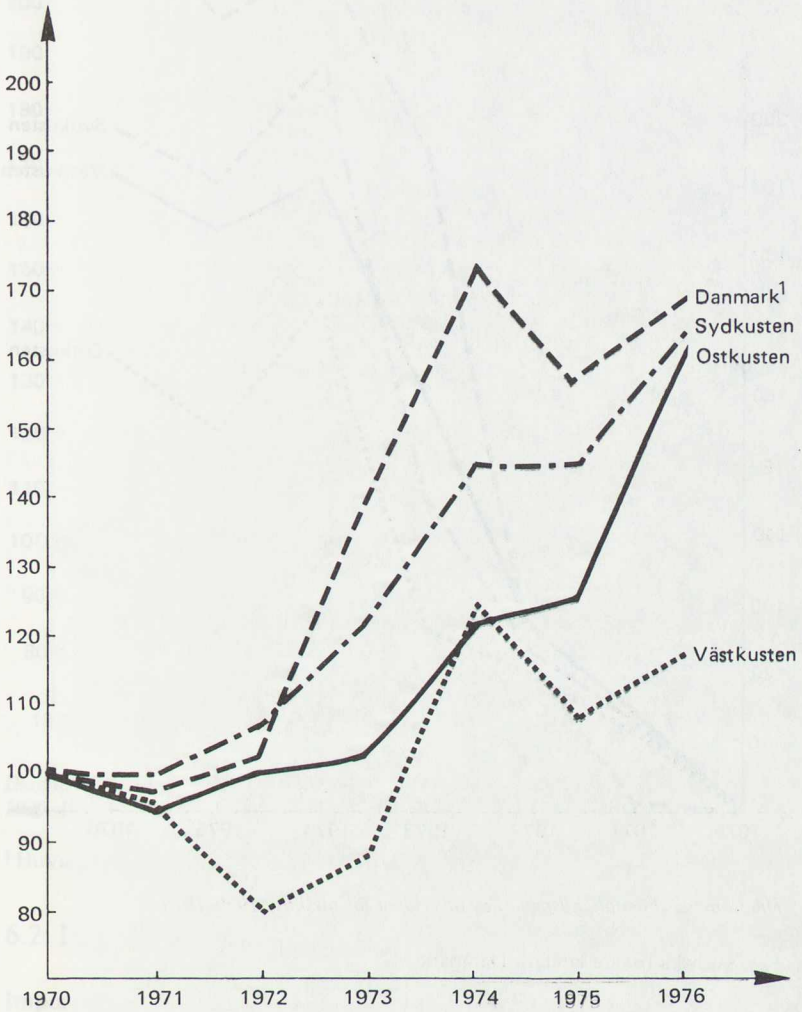

Diagram 6.1 Förstahandspriserna utveckling för sill 1970–1976.

[1] Av svenska fiskare landat i Danmark.

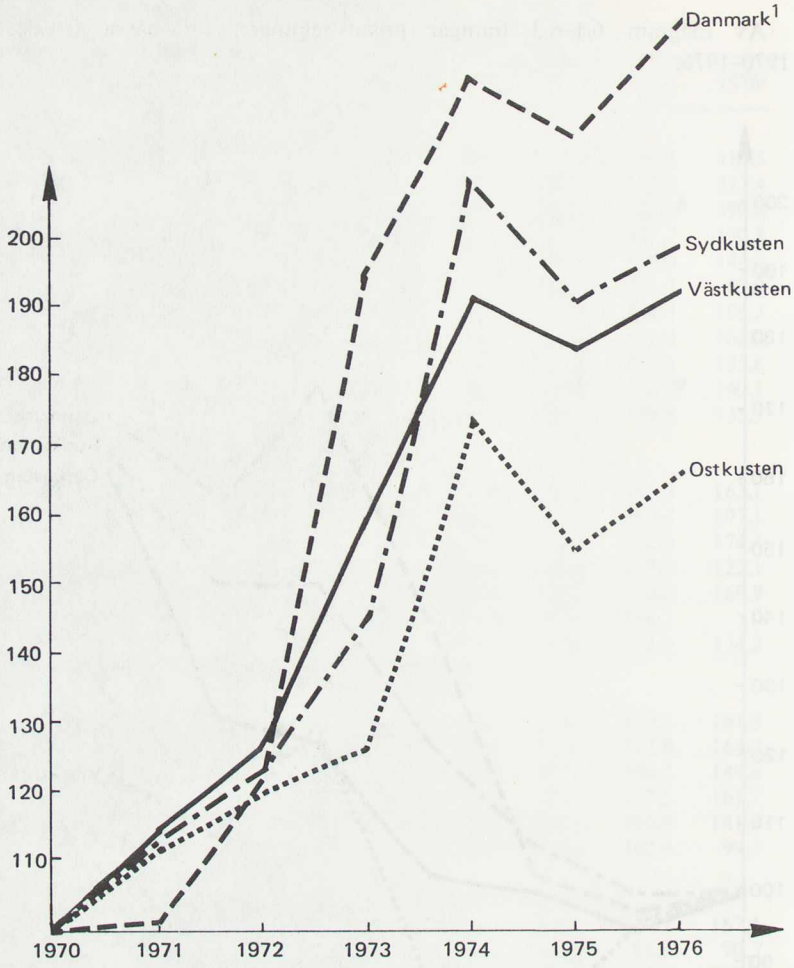

Diagram 6.2 Förstahandsprisernas utveckling för torskfisk 1970–1976.

[1] Av svenska fiskare landat i Danmark.

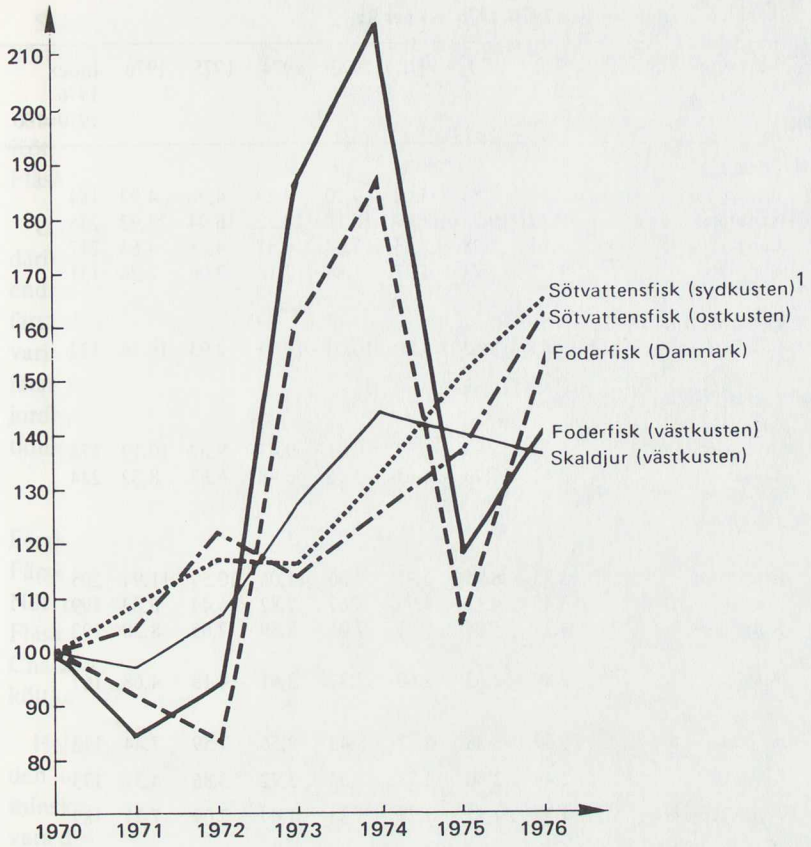

Diagram 6.3 Förstahandspriserna utveckling för foderfisk, skaldjur och sötvattensfisk 1970–1976.

[1] Huvudsakligen lax och ål

6.2 Importpriser

Importprisutvecklingen för ett antal i importen betydelsefulla varuslag har undersökts för perioden 1970–1976. Källa för uppgifterna är den officiella utrikeshandelsstatistiken över kvantiteter och värden varvid priset har erhållits genom division.

Av tabellen framgår att importpriserna höjdes markant mellan åren 1972 och 1973 för de allra flesta varuslagen. Mellan åren 1974 och 1975 skedde i flertalet fall en nedgång i priset. För många varor ökade ånyo priset mellan åren 1975 och 1976. Särskilt snabb prisutveckling under den studerade perioden uppvisar färsk sjötunga, färsk långa och färsk torskfilé där priset har mer än fördubblats mellan 1970 och 1976.

Låg prisuppgång redovisas för färsk makrill, frysta räkor med skal (kokta) och konserverade räkor. För dessa varor har priserna stigit med mellan 10 och 40 % under perioden 1970–1976. Övriga varor har stigit med 70–100 % under den angivna perioden.

Tabell 6.2 Importpriser 1970–1976. Kr per kg

Varuslag	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	Index 1976 1970=100
Färsk fisk								
Rödspätta	2,67	2,85	3,02	4,20	4,29	4,96	4,92	184
Sjötunga	10,20	10,23	11,67	15,18	14,22	16,94	23,92	235
Långa	2,14	2,28	2,55	3,64	4,51	4,28	4,64	217
Makrill	1,71	1,74	1,77	1,84	2,18	2,06	2,24	131
Fryst, hel fisk								
Lax	9,43	8,62	8,80	10,03	11,75	12,03	16,26	172
Filead fisk, färsk								
Rödspätta	5,71	5,83	6,53	9,01	9,43	9,62	10,19	178
Torsk	3,41	3,93	4,65	5,96	6,98	6,62	8,32	244
Filead fisk, fryst								
Rödspätta	5,83	6,95	6,91	9,56	11,06	10,59	11,94	205
Torsk	3,43	4,17	4,96	5,67	7,82	6,44	6,83	199
Kolja	4,31	5,05	5,81	7,01	8,59	7,65	8,28	192
Saltsill	2,80	2,63	2,60	2,87	3,61	4,18	4,68	167
Frysta räkor m. skal	6,59	6,38	6,37	8,43	8,56	7,59	7,44	113
Kryddsill	2,49	2,50	2,73	3,05	3,72	3,86	4,31	173
Tonfiskkonserv	4,23	4,52	4,77	5,34	7,69	7,09	7,71	182
Panerade fiskfiléer	–	–	–	6,56	7,82	7,53	7,72	–
Räkkonserv	8,32	9,06	9,13	11,14	13,54	12,59	11,56	139

6.3 Konsumentprisernas utveckling för fisk och fiskprodukter

Mellan åren 1970 och 1976 steg konsumentprisindex (KPI) för fisk (inkl. beredningar och konserver) med ca 85 %. KPI totalt steg under samma period med ca 60 % och KPI för livsmedel med 70 %, dvs. något mer än totala KPI. Bland varorna i KPI för fisk steg djupfryst torskfilé med över 80 %. Strömming hade den svagaste prisutvecklingen med ca 40 %.

Under perioderna 1970–1976 och 1973–1976 steg KPI för djupfryst torskfilé, styckad torsk och färsk strömming med följande procentsatser.

	1970–1976	*1973–1976*
Torskfilé, fryst	81	11
Styckad torsk	86	44
Färsk strömming	42	29

Som jämförelse med prisutvecklingen på fisk redovisas prisökningen för kött och fläsk.

	1970–1976	*1973–1976*
Kött	46	15
Fläsk	29	5

Under år 1973 infördes prisstopp och subventioner på vissa livsmedel, däribland på kött och fläsk. Under perioden 1973–1976 har köttpriset således endast ökat med 15 % och fläskpriset endast med 5 %. Samtidigt har priset på färsk styckad torsk ökat med 44 %. För färsk torsk har således prisuppgången varit tre gånger så stor som för kött. Den kraftiga relativa prisökningen på färsk fisk har sannolikt påverkat fiskkonsumtionen negativt. Enligt statens jordbruksnämnds konsumtionsberäkningar har den procentuella konsumtionsutvecklingen varit följande.

	1973–1976
Färsk torskfisk	−18
Färsk sillfisk	− 4
Nöt- och kalvkött	+48
Fläsk	+36
Charkuterivaror och köttkonserver	+ 7

Hela tillbakagången av konsumtion av färsk fisk kan dock inte förklaras av den oförmånliga prisutvecklingen, eftersom konsumtionen av färsk fisk minskar trendmässigt. En orsak till denna konsumtionsutveckling kan bl. a. vara det minskade antalet färskfiskbutiker och tendensen att efterfråga i allt högre utsträckning mer förädlade livsmedel.

7 Ekonomiska förhållanden

I föreliggande kapitel redovisar fiskerikommittén vissa undersökningar av fiskets ekonomiska förhållanden. Undersökningen om fiskarnas inkomster och förmögenheter bygger på material från statistiska centralbyråns (SCB) deklarationsundersökningar för åren 1970–1975, vilka på fiskerinäringsutredningens och senare fiskerikommitténs uppdrag har specialbearbetats av centralbyrån.[1] De båda undersökningarna om fiskelagens intäkter och kostnader bygger också på specialbearbetningar av deklarationsmaterialet. Undersökningen i avsnitt 7.2 omfattar åren 1973–75. I avsnitt 7.3 redovisas endast år 1975.

7.1 Yrkesfiskarnas inkomster och förmögenhet

7.1.1 *Undersökningens metodik*

Specialbearbetningen bygger på självdeklarationer för ett urval av yrkesfiskare avseende inkomståren 1970–1975. Som yrkesfiskare har i deklarationsundersökningen karaktäriserats personer vars inkomst av fiske uppgår till minst hälften av den totala inkomsten, exkl. kapitalinkomster. I urvalet ingår dock inte fiskare som är 67 år och äldre.

7.1.2 *Undersökningens resultat*

I tabell 7.1 anges för åren 1973–1975 uppgifter om yrkesfiskarnas taxerade nettointäkter av fiske och om deras samtliga taxerade nettointäkter. Medianen anger den inkomstnivå, som delar antalet undersökta personer i två lika stora grupper, varav den ena gruppens intäkter understiger medianen och den andra gruppens intäkter överstiger densamma. På motsvarande sätt anger de båda kvartilerna den nivå inom vilken en fjärdedel resp. tre fjärdedelar av inkomsttagarna finns.

Av undersökningen framgår att hälften av ostkustfiskarna hade en nettointäkt av fiske år 1975 som understeg 17 800 kr. Medianintäkten på väst- och sydkusten uppgick samma år till omkring 34 500 kr. och översteg således betydligt motsvarande intäkt på ostkusten. Lägst medianintäkt – 12 400 kr. – redovisas för sötvattensdistrikten. Även medianen för samtliga nettointäkter var högst på väst- och sydkusten och lägst inom insjöfisket.

[1] I Fiskerinäringsutredningens betänkande Statligt stöd till fisket (Ds Jo 1975:8) redovisas en undersökning av fiskets ekonomiska förhållanden åren 1970–1973. Uppgifter i föreliggande kapitel avseende dessa år är hämtade ur nämnda betänkande.

Tabell 7.1 Median, kvartiler och kvartilmått för yrkesfiskarnas taxerade nettointäkter av fiske och samtliga taxerade nettointäkter åren 1973, 1974 och 1975. Kronor (avrundade tal)

	Nedre kvartil	Median	Övre kvartil	Kvartilmått
Nettointäkt av fiske				
Ostkusten				
1973	8 500	14 800	23 900	7 700
1974	8 600	16 600	28 100	9 700
1975	10 000	17 800	29 900	9 900
Sydkusten				
1973	13 400	23 300	35 000	10 800
1974	15 200	30 300	43 900	14 300
1975	18 600	34 600	48 800	15 100
Västkusten				
1973	19 100	33 000	48 400	14 700
1974	25 000	37 300	50 000	12 500
1975	22 800	34 500	44 900	11 000
Sötvattensdistrikten				
1973	5 600	9 700	17 000	5 700
1974	5 900	9 000	16 800	5 500
1975	7 000	12 400	22 500	7 800
Samtliga nettointäkter[a]				
Ostkusten				
1973	11 100	16 900	26 400	7 600
1974	12 500	20 100	31 500	9 500
1975	14 100	22 700	34 100	10 000
Sydkusten				
1973	15 400	25 400	34 700	9 600
1974	18 500	32 000	45 400	13 500
1975	23 000	38 000	50 400	13 700
Västkusten				
1973	20 400	33 300	48 200	13 900
1974	27 800	39 800	52 100	12 200
1975	26 800	36 900	48 600	10 900
Sötvattensdistrikten				
1973	7 300	12 200	19 800	6 200
1974	8 400	13 800	22 800	7 200
1975	10 400	18 800	28 000	8 800

[a] I samtliga intäkter ingår fr. o. m. år 1974 ersättning från försäkringskassan.

Utvecklingen av inkomsterna 1970–1975 framgår av nedanstående tablå över indextal för medianintäkten.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Genomsnittlig ökningstakt per år i procent
Nettointäkt av fiske							
Ostkusten	100	110	140	170	190	204	15
Sydkusten	100	119	147	176	229	260	21
Västkusten	100	115	135	161	182	169	11
Sötvattensdistrikten	100	101	126	141	131	180	12
Samtliga nettointäkter							
Ostkusten	100	110	133	152	181	204	15
Sydkusten	100	112	136	174	219	261	21
Västkusten	100	114	127	155	186	172	11
Sötvattensdistrikten	100	104	121	122	138	188	13

Såväl nettointäkt av fiske som samtliga nettointäkter har ökat särskilt kraftigt på sydkusten under den studerade perioden. Ökningen var under den redovisade perioden 160 %. På ostkusten har under perioden 1970–1975 nettointäkterna av fiske och samtliga nettointäkter ökat med 104 %. För västkusten innebar år 1975 sänkta inkomster. Mellan 1974 och 1975 sjönk således nettointäkten av fiske och samtliga nettointäkter på denna kuststräcka med ca 8 %. Västkustfiskarnas svagare inkomstutveckling har inneburit att inkomstskillnaderna mellan de olika kuststräckorna har minskat. Medan medianintäkten år 1973 för västkustfiskare var 33 000 kr. och för sydkustfiskare 23 300 kr. var förhållandet 1975 att västkustfiskarnas nettointäkt av fiske på 34 500 kr. understeg sydkustfiskarnas intäkt med ca 100 kr.

Som framgår av tablåerna i det föregående har den genomsnittliga inkomstökningen per år inte understigit 10 % för någon av de fyra regionerna. I föreliggande undersökning har valts år 1970 som basår. Om man i stället väljer år 1971 till basår erhålls ungefär samma ökningstakter som för 1970 som basår. Detsamma gäller om år 1972 väljs som basår. Deklarationsundersökningarna visar således att ökningstakten för fiskarnas medianinkomster har uppgått till mellan 10 och 20 % per år under senare år. Det kan i sammanhanget nämnas att den genomsnittliga jordbrukarinkomsten[1] under perioden 1970–1975 ökade med i genomsnitt 19 % per år.

I tabell 7.2 anges både intäkter och förmögenhetsställning. Materialet har dessutom delats upp i tre inkomstgrupper för varje område. Av tabellen framgår att övriga intäkter utgör en lägre andel av totalintäkten i den högsta inkomstgruppen än i den lägsta. De högsta inkomstgrupperna har genomgående högre skulder än de lägre, vilket sannolikt kan förklaras av att de förra har bundit större kapital i fisket.

I tabell 7.3 redovisas genomsnitten av samtliga nettointäkter år 1975. I inkomstgrupp III, den högsta inkomstgruppen, var genomsnittet 62 100 kr. på sydkusten, 58 700 kr. på västkusten, 54 300 kr på ostkusten och 36 600 kr inom sötvattensdistrikten. Av tabellen framgår också de stora inkomstskillnaderna inom områdena. På ostkusten var således genomsnittsintäkten i den

[1] Taxerad inkomst till statlig inkomstskatt, alla brukarkategorier enligt SCB:s deklarationsundersökningar för jordbrukare.

lägsta inkomstgruppen (inkomstgrupp I) 10 300 kr. och i den högsta inkomstgruppen 54 300 kr. Motsvarande uppgifter för sydkusten resp. västkusten var 15 400 kr. och 62 100 kr. resp. 18 200 kr. och 58 700 kr. Lägst intäkter redovisas för sötvattendistrikten med 6 600 kr. i genomsnittlig total nettointäkt för den lägsta inkomstgruppen och 36 600 kr. för den högsta.

Tabell 7.2 Ekonomiska förhållanden inom olika inkomstgrupper Kr. (avrundade tal)
Inkomstgrupp I – nettointäkten av fisket understiger den nedre kvartilen för nettointäkten av fiske resp. år.
Inkomstgrupp II – nettointäkten av fisket ligger mellan den nedre och övre kvartilen för nettointäkten av fiske resp. år.
Inkomstgrupp III – nettointäkten av fisket överstiger den övre kvartilen för nettointäkten av fiske resp. år.

	Nettointäkt av fiske	Övriga intäkter	Summa nettointäkter	Tillgångar	Skulder	Behållen förmögenhet
Ostkusten						
1973						
Ink.grupp I	5 400	3 400	8 700	58 300	13 200	45 200
Ink.grupp II	15 300	2 100	17 300	67 300	19 700	47 600
Ink.grupp III	34 400	1 500	35 900	112 400	46 100	66 300
1974						
Ink.grupp I	5 800	4 200	9 900	55 600	16 000	39 600
Ink.grupp II	17 200	4 200	21 400	73 200	24 700	48 600
Ink.grupp III	42 300	1 700	44 000	116 500	40 000	76 400
1975						
Ink.grupp I	6 300	4 000	10 300	78 700	20 500	58 200
Ink.grupp II	19 100	4 700	23 800	87 800	28 400	59 400
Ink.grupp III	50 300	3 900	54 300	156 100	41 800	114 300
Sydkusten						
1973						
Ink.grupp I	7 300	2 200	9 500	52 900	16 700	36 100
Ink.grupp II	24 000	1 100	25 100	52 200	21 900	30 600
Ink.grupp III	47 200	–1 300	45 900	87 400	66 700	20 600
1974						
Ink.grupp I	9 400	2 900	12 200	49 100	18 500	30 600
Ink.grupp II	30 100	2 600	32 600	61 500	30 600	30 900
Ink.grupp III	57 200	1 600	58 800	96 500	70 500	26 000
1975						
Ink.grupp I	11 100	4 400	15 400	66 400	12 800	53 600
Ink.grupp II	33 700	4 400	38 100	77 200	37 700	39 500
Ink.grupp III	60 000	2 000	62 100	141 300	74 800	66 500
Västkusten						
1973						
Ink.grupp I	11 300	2 100	13 400	64 600	19 200	45 500
Ink.grupp II	33 200	0	33 200	85 100	45 200	39 900
Ink.grupp III	64 900	100	65 000	138 700	88 200	50 500
1974						
Ink.grupp I	21 000	–2 100	19 000	71 700	26 000	45 600
Ink.grupp II	36 600	2 900	39 600	89 400	51 800	37 600
Ink.grupp III	64 200	1 500	65 600	136 500	84 900	51 600
1975						
Ink.grupp I	13 900	4 400	18 200	82 900	30 100	52 700
Ink.grupp II	34 100	3 500	37 600	122 200	63 600	58 600
Ink.grupp III	56 000	2 700	58 700	181 500	101 600	79 800

	Nettointäkt av fiske	Övriga intäkter	Summa nettointäkter	Tillgångar	Skulder	Behållen förmögenhet
Sötvattensdistrikten						
1973						
Ink.grupp I	4 200	1 800	6 000	28 600	5 900	22 700
Ink.grupp II	10 100	3 600	13 700	63 100	8 100	55 000
Ink.grupp III	25 900	1 400	27 300	101 600	33 600	67 900
1974						
Ink.grupp I	4 100	2 300	6 400	33 100	2 600	30 500
Ink.grupp II	10 200	4 800	15 000	61 200	9 800	51 500
Ink.grupp III	26 900	2 900	29 800	112 400	39 400	73 000
1975						
Ink.grupp I	5 100	1 400	6 600	45 000	11 400	33 500
Ink.grupp II	13 400	6 200	19 600	96 300	19 900	76 300
Ink.grupp III	32 300	4 300	36 600	142 700	43 400	99 300

Tabell 7.3 Genomsnitt av summa nettointäkter 1975. Kr. (avrundade tal)

	Västkusten	Sydkusten	Ostkusten	Insjöfisket
Inkomstgrupp I	18 200	15 400	10 300	6 600
Inkomstgrupp II	37 600	38 100	23 800	19 600
Inkomstgrupp III	58 700	62 100	54 300	36 600

Inkomsterna i de båda lägsta inkomstgrupperna är på ostkusten klart lägre än på väst- och sydkusten. Insjöfiskets inkomster är genomgående lägre än inom saltsjöfisket.

Som framgår av följande tablå över indextal för genomsnittlig nettointäkt av fiske inom resp. inkomstgrupp, hade den högsta inkomstgruppen på

	1973	1974	1975	Genomsnittlig förändring per år i procent
Ostkusten				
Nettointäkt av fiske, ink.grupp I	100	107	116	8
Nettointäkt av fiske, ink.grupp II	100	112	125	12
Nettointäkt av fiske, ink.grupp III	100	123	146	21
Sydkusten				
Nettointäkt av fiske, ink.grupp I	100	128	151	23
Nettointäkt av fiske, ink.grupp II	100	125	140	18
Nettointäkt av fiske, ink.grupp III	100	121	127	13
Västkusten				
Nettointäkt av fiske, ink.grupp I	100	186	123	11
Nettointäkt av fiske, ink.grupp II	100	110	103	1,5
Nettointäkt av fiske, ink.grupp III	100	99	86	–7
Sötvattensdistrikten				
Nettointäkt av fiske, ink.grupp I	100	98	122	10
Nettointäkt av fiske, ink.grupp II	100	101	132	15
Nettointäkt av fiske, ink.grupp III	100	104	125	12

västkusten negativ intäktsutveckling 1973–1975. Den snabbaste intäktsutvecklingen redovisas för den lägsta inkomstgruppen på sydkusten med en ökning av inkomsterna på över 50 % mellan år 1973 och år 1975.

Skillnaderna i medianintäkt mellan olika områden i landet har tidigare konstaterats vara stor. Även inom samma område finns betydande skillnader i inkomst mellan fiskarna. Ett uttryck för denna inkomstspridning är kvartilmåttet som utgör halva skillnaden mellan övre och nedre kvartilerna. Kvartilmåttet var år 1975 på sydkusten 15 100 kr. för nettointäkt av fiske. Motsvarande värde för samtliga nettointäkter var 13 700 kr. På ostkusten var kvartilmåttet för nettointäkt av fiske 9 900 kr. och på västkusten 11 000 kr. år 1975. För sötvattendistrikten redovisas för år 1975 kvartilmåttet 7 800 kr.

På syd- och ostkusten har inkomstskillnaderna ökat relativt kraftigt mellan åren 1970–75. Även inom insjöfisket har en viss ökning av inkomstskillnaderna skett. Västkusten avviker dock från de andra kuststräckorna i detta avseende. På västkusten har nämligen en viss inkomstutjämning skett. Inkomstutjämningen är främst en följd av en kraftig inkomstminskning år 1975 för fiskare tillhörande den högsta inkomstgruppen.

Inkomstskillnaderna inom resp. område kan bl. a. förklaras av skillnader i fiskarnas huvudsakliga inriktning på olika typer av fiske och användning av olika fiskeredskap. Trålfiskarna på syd- och ostkusten har således i genomsnitt väsentligt högre nettointäkt av fiske än de som fiskar med ryssjor, garn eller skötar. Trålfiskarnas inkomster ligger i nivå med den övre kvartilen. Omkring 75 % av fångstmängden och ca hälften av fångstvärdet på syd- och ostkusten härrör från trålfisket.

I tabell 7.4 anges den taxerade nettointäkten av fiske med fördelning efter yrkesfiskarnas ålder. På västkusten och sydkusten har de äldsta fiskarna betydligt lägre inkomster än sina yngre kollegor. På ostkusten har den mellersta åldersgruppen högst intäkter.

Tabell 7.4 Taxerad nettointäkt av fiske åren 1973–1975. Medeltal per yrkesfiskare. Kr. (avrundade tal)

	20–34 år	35–49 år	50–66 år	Samtliga[a]
Ostkusten				
1973	21 000	18 900	15 000	17 500
1974	22 800	22 300	19 300	21 100
1975	23 700	28 300	22 800	24 400
Sydkusten				
1973	29 600	26 700	23 500	26 200
1974	36 200	31 900	27 400	31 500
1975	38 800	34 700	29 500	33 700
Västkusten				
1973	42 400	38 200	30 000	35 500
1974	42 300	42 700	32 500	38 100
1975	36 300	37 900	30 300	34 200
Sötvattensdistrikten				
1973	10 700	15 600	11 900	12 500
1974	12 900	15 500	11 700	12 800
1975	16 600	15 900	16 300	16 100

[a] Här ingår även fiskare under 20 år.

7.2 Fiskeföretagens kostnader och resultat

7.2.1 *Undersökningens metoder och primärmaterial*

Detta avsnitt om fiskeföretagens ekonomiska ställning bygger på den årliga fiskelagsundersökningen som utförs av SCB i samband med deklarationsundersökningen för fiskare. Fiskelagsundersökningen syftar till att kartlägga fiskelagens kostnader och intäkter i Göteborgs- och Bohus län samt i Hallands län.

Totalpopulationen är alla fiskelag i de båda västkustlänen som bedriver fiske med båtar med mer än 30 hästkrafters motorstyrka. Primärmaterialet utgörs av båt- och samfiskebilagor för fiskeföretag i populationen. Företagen har indelats i 3 olika bruttotonnageklasser.

7.2.2 *Fiskeföretagens bruttoförsäljning och nettointäkt*

För samtliga tonnageklasser i båda länen gäller att bruttoförsäljningen ökade mellan åren 1973 och 1974. Huvudorsaken till denna utveckling torde vara att fiskpriserna ökade. Ökat försäljningsvärde och i stort sett oförändrad fångstansträngning medförde att fiskeföretagens resultat efter avdrag för värdeminskning ökade.

Under andra halvåret 1974 började priserna på fisk falla internationellt och även fiskpriserna inom landet sjönk. Prisfallet begränsades dock genom prisreglerande åtgärder. För år 1975 redovisas således för samtliga tonnagegrupper en minskning i försäljningsvärdet och ett sämre resultat. Se vidare tabell 7.5.

Genom att ställa resultatet i relation till fartygens inköpsvärde kan erhållas ett mått på räntabiliteten. Beräkningar av räntabiliteten bygger på material som redovisas närmare i avsnitt 7.3 och endast finns för år 1975.

För att erhålla ett korrekt mått på räntabiliteten borde resultatet ställas i relation till de totala investeringarna i fiskeföretaget och inte bara till inköpsvärdet för fartyget. Detta har inte varit möjligt. Ändå bekräftar

Tabell 7.5 Bruttoförsäljning och resultat 1973–1975. Kr. (avrundade tal)

	Bruttoförsäljn. värde			Resultat[b]		
	1973	1974	1975	1973	1974	1975
Göteborgs och Bohus län						
–25 brt	83 800	90 300	81 700	–4 300	3 100	2 300
26–75 brt	198 100	236 100	232 000	11 200	11 800	10 100
76– brt	576 800	637 300	575 600	29 400	18 700	3 800
Hallands län						
26–75 brt[a]	285 700	331 500	311 800	11 600	16 300	11 600
76– brt	462 100	511 400	478 500	12 500	19 700	10 600

[a] För fartyg under 26 brt saknas uppgifter.
[b] Med resultat avses ägarnas vinst resp. förlust dvs. bruttoförsäljningsvärde ./. driftskostnader ./. manslotter ./. underhållskostnader m. m. ./. avskrivning.

Tabell 7.6 Räntabiliteten i fiskeföretag år 1975. Procent

BRT	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200
Hallands län	–	3,4	8,1	3,7		
Räktrålare	7,6	18,3	3,2	1,7		
Andra fartyg i Göteborgs och Bohus län	6,0	15,7	6,9	2,5	0,8	–0,5

uppgifterna i tabell 7.6 vad som tidigare konstaterats, nämligen att det större bohuslänska tonnaget drabbades hårdare av nedgången i fiskekonjunkturen år 1975 än övriga fartyg. En starkt bidragande orsak till de större fartygens svårigheter år 1975 var prisnedgången på den internationella marknaden för fiskmjöl och därmed på foderfisk. En annan orsak var prisfallet på exportmarknaderna för konsumtionsfisk, vilket särskilt drabbade fiskelag som vanligtvis landade sina fångster i Danmark.

7.2.3 *Manslotternas utveckling*

Ökningen i bruttoförsäljningen och i det ekonomiska resultatet medförde att manslotterna steg mellan åren 1973 och 1974. Manslotterna skiljer sig kraftigt åt mellan olika tonnagegrupper i samma län. Manslotterna är högst på det största tonnaget.

Försämrade avsättningsmöjligheter år 1975 ledde i de flesta fall till att manslotterna detta år låg kvar på 1974 års nivå. För den största tonnagegruppen i Göteborgs och Bohus län sjönk manslotten kraftigt mellan åren 1974 och 1975.

7.2.4 *Kostnadsstrukturen*

Fiskelagens kostnader utgörs av utgifter för olja, is och lådor, underhåll m. m. samt värdeminskning. Värdeminskningspostens storlek kan i hög grad varieras av fiskeföretaget inom ramen för taxeringsreglerna, vilket bör observeras vid en analys av kostnadsstrukturen. I tabell 7.8 redovisas totalkostnaden för olika fiskelag och den andelsmässiga fördelningen på olika kostnadsposter.

Tabell 7.7 Manslotternas utveckling 1973–1975. Kr (avrundade tal)

	1973	1974	1975
Göteborgs och Bohus län			
–25	19 000	20 000	20 200
26–75	27 300	31 700	31 400
76–	44 300	46 700	39 800
Hallands län			
26–75	35 300	39 700	38 400
76–	44 300	46 400	46 500

Tabell 7.8 Den procentuella kostnadsfördelningen

BRT	År	Tot.kostn.	Olja	Is, lådor	Underhåll	Värdeminskn.
Göteborgs och Bohus län						
–25	1973	42 400	14	11	69	6
	1974	39 200	19	10	66	5
	1975	34 900	19	15	60	6
26–75	1973	88 600	21	15	57	7
	1974	110 100	25	16	53	6
	1975	112 000	23	18	54	5
76–	1973	290 300	18	17	53	12
	1974	348 000	27	16	49	8
	1975	350 000	24	19	49	8
Hallands län						
26–75	1973	132 900	16	17	55	12
	1974	156 400	23	17	52	18
	1975	150 500	20	17	51	12
76–	1973	228 300	16	18	54	12
	1974	259 500	22	17	50	11
	1975	249 500	21	17	52	10

Av tabell 7.8 framgår att oljekostnadernas andel av totalkostnaderna steg kraftigt mellan 1973 och 1974. En viss tillbakagång kan noteras för år 1975. En minskande andel av totalkostnaderna är underhållsposten. Det har vid tidigare analyser av kostnadsposterna konstaterats att underhållsposten i hög grad varierar med företagens ekonomiska resultat.

Det kan noteras att olja utgör en större andel av totalkostnaden för de större fartygen än för de mindre. En kraftig ökning i exempelvis oljepriset slår således hårdare mot ett stort fartyg än mot ett litet.

7.3 Lönsamheten i västkustfisket år 1975

7.3.1 *Undersökningens metoder och primärmaterial*

I föreliggande avsnitt redovisas en särskild undersökning av lönsamheten inom fiskelagsfisket på västkusten under år 1975. Bearbetningen i detta avsnitt skiljer sig från avsnitt 7.2 bl. a. genom att fler bruttotonnageklasser har medtagits. Vidare har vissa kostnadsposter beräknats och har således inte hämtats från deklarationsmaterialet.

Syftet med undersökningen är att få en bättre uppfattning om lönsamheten och kostnaderna för olika grupper av fiskefartyg. Undersökningen ligger även till grund för den bedömning av kapaciteten i fiskeflottan som kommittén gör i kapitel 14.

Grundmaterialet för undersökningen är hämtat från en specialbearbetning av statistiska centralbyråns deklarationsundersökning för fiskelag på västkusten avseende inkomståret 1975. I fiskelagsundersökningen ingår i princip alla fiskefartyg i Hallands och Göteborgs och Bohus län över 10 bruttoton som bedriver fiskelagsfiske. De fiskelag som har ingått i undersökningen har

delats in i tre huvudgrupper nämligen en grupp som består av fiskelagen i Hallands län och två grupper för fiskelag i Göteborgs och Bohus län. Fiskelagen i det senare länet har delats upp på räktrålare och övriga fiskelag.

Varje sådan huvudgrupp har därefter indelats i följande storleksgrupper

BRT
10– 25
26– 50
51– 75
76–100
101–150
151–200
201–

För var och en av grupperna hallandsfartyg, räktrålare och övriga fartyg från Göteborgs och Bohus län har de genomsnittliga beloppen under år 1975 för driftskostnader, arbetskostnader (manslotter), underhållskostnader, ränta på investerat kapital och avskrivning undersökts.

7.3.2 *Bortfallet i undersökningen*

Bortfallet i undersökningen framgår av följande sammanställning.

Tabell 7.9 Sammanställning av fiskefartyg enligt fiskefartygsregistret per den 31.12.1975 och fartyg i deklarationsundersökningen

Fartygskategori	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200	201–
Hallands län							
Fiskefartygsreg.	9	11	20	19	0	0	0
Dekl.-unders.	3	8	17	18	0	0	0
Bortfall	6	3	3	1	0	0	0
Räktrålare							
Fiskefartygsreg.	9	24	37	18	2	0	0
Dekl.-unders.	9	22	35	16	1	0	0
Bortfall	0	2	2	2	1	0	0
Övriga Bohuslän							
Fiskefartygsreg.	40	70	53	67	24	16	9
Dekl.-unders.	10	45	38	49	22	13	1
Bortfall	30	25	15	18	2	3	8

Bortfallen har fyra orsaker enligt följande:

	Totalt bortfall
1. Fisket har bedrivits endast en del av året	36
2. Fiskelaget har lämnat ofullständiga uppgifter	15
3. Inget fiske har bedrivits 1975	6
4. Båtbilagor har ej inkommit till SCB, exempelvis därför att fiskelagsfiske ej bedrivits	64

7.3.3 *Kostnadsposterna i undersökningen*

Den närmare beräkningen av de olika kostnadsposterna framgår av det följande.

Driftskostnader

Driftskostnaderna omfattar kostnader för olja, is och lådor m. m. och har framtagits direkt från specialbearbetningen av deklarationsmaterialet.

Underhåll m. m.

I deklarationsmaterialet omfattar denna post förutom de rena underhållskostnaderna även ränta på lånekapital, försäkringspremier, kostnader för underhåll och anskaffning av redskap m. m. Eftersom räntan bör särredovisas har underhållskostnaderna reducerats med beräknad betald ränta. Beräkningen av räntan har gjorts utifrån uppgifterna om genomsnittliga skulder som redovisas i fiskelagsundersökningen. Härvid har hänsyn tagits till att en viss del av den genomsnittliga skulden är fiskerilån. Räntan på fiskerilånet har beräknats efter 5 % och för övriga lån efter 10 %. Det sålunda beräknade räntebeloppet har alltså dragits ifrån totalposten Underhåll m. m., varefter återstår kostnader för underhåll m. m.

Ränta

För att skillnader i skuldsättningsgraden inte skall påverka resultatet har i undersökningen ränta beräknats på hela det investerade kapitalet oavsett hur finansieringen skett (kalkylmässig ränta) och oavsett vilket belopp som enligt redovisningen under rubriken "underhåll m. m." erlagts som ränta.

Räntan på det satsade kapitalet har beräknats med utgångspunkt från fartygens inköpsvärden enligt fiskelagsundersökningen. Räntan har satts till 8 %.

Denna räntesats har valts med utgångspunkt från en uppskattad genomsnittlig ränta för ett fiskeföretag, som utnyttjat möjligheterna till statliga och statsgaranterade lån.

Avskrivning

I fiskelagsundersökningen redovisas skattemässiga värdeminskningsavdrag. Dessa kan inte användas i föreliggande undersökning eftersom de i hög grad är att betrakta som en bokslutsdisposition där skattemässiga överväganden starkt påverkar avdragens storlek.

Vad som i stället bör sökas är den årliga minskning av kapitalvärdet i företaget som sker och som skulle kunna kallas en teoretisk avskrivning. Att kvantifiera denna teoretiska avskrivning är inte möjligt. I stället får någon form av schablon tillgripas. En lämplig metod har ansetts vara att fördela fartygets återanskaffningsvärde på den beräknade ekonomiska livslängden på fartyget. Helst borde avskrivning beräknas separat på skrov och motor samt annan utrustning med förhållandevis kort livslängd. Detta medger dock

Tabell 7.10 Återanskaffningsvärden för fiskefartyg i 1975 års kostnadsläge. Kr.

BRT	Återansakffnings-värde	Avskrivning (30 år)
10– 25	755 000	25 200
26– 50	880 000	29 300
51– 75	1 045 000	34 800
76–100	1 515 000	50 500
101–150	1 850 000	61 700
151–200	2 500 000	83 300
201–		

inte grundmaterialet. Återanskaffningsvärdena har uppskattats med ledning av uppgifter som samlats in i samband med 1976 års fiskeriinventering och avser normalt utrustade fiskefartyg av bohuslänsk typ i trä. De återanskaffningsvärden som använts i undersökningen redovisas i tabell 7.10.

Manslotter

Ett fiskeföretag består vanligtvis av de fiskare som äger fartyget och dess utrustning samt ytterligare ett antal fiskare. Som regel tillämpas ett särskilt system för delning av fångstvärdet mellan manskapet och båten. Innan denna delning sker betalas av bruttoförsäljningssumman vissa driftskostnader såsom olja, is, lådor och proviant m. m. Återstoden, som kan kallas nettoförsäljningssumman, uppdelas i ett visst antal lika stora delar, s. k. lotter. Lotterna uppdelas i manslotter, som utgör ersättning till de fiskare som deltagit i arbetet ombord – vare sig de har del i fartyget eller inte – och båtlotter, som tillfaller ägarna. Båtlotterna är avsedda att täcka kostnaderna för underhåll, reparationer, försäkringar, räntor och avskrivningar m. m., varvid eventuellt överskott tillfaller ägarna. Antalet manslotter är lika med antalet man ombord.

Manslotterna står således i ett direkt förhållande till fångstvärdet. I praktiken varierar också manslotten kraftigt mellan olika fartyg. De manslotter som framkommit i specialbearbetningen av fiskelagsundersökningen för olika fångstgrupper och storleksklasser redovisas i tabell 7.11.

Tabell 7.11 Manslotternas storlek år 1975. Kr.

Huvudgrupp	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200	201–
Hallands län	21 699[a]	45 200	37 661	46 531	–	–	–
Räktrålare	26 167	34 587	37 486	36 072	–	–	–
Övriga fartyg från Göteborgs och Bohus län	20 816	27 080	29 594	36 628	42 681	49 183	..

[a] Avser fartyg hemmahörande i Hallands och Göteborgs och Bohus län.

7.3.4 *Undersökningens resultat*

Fiskelagsundersökningen och vissa kalkylerade kostnadsposter gör det möjligt att för var och en av de 14 grupperna av fiskeföretag beräkna den genomsnittliga kostnaden år 1975. Härvid har de faktiskt uppnådda manslotterna för resp. grupp ingått som kostnadspost. Totalkostnaden har delats upp i en kortsiktig och en långsiktig del. Den kortsiktiga totalkostnaden avser summan av driftskostnader, reparationer och manslotter, dvs. kostnader som på kort sikt måste täckas för att fisket skall kunna bedrivas. Om fisket skall kunna bedrivas även på lång sikt tillkommer kostnader för avskrivning och ränta. Dessa kostnader behöver inte nödvändigtvis täckas varje år men måste över en längre tidsperiod täckas av inkomsterna från fisket. Undersökningen omfattar som tidigare nämnts endast år 1975 och det är därför inte möjligt att jämföra resultatet av undersökningen med något tidigare år. Enligt kommitténs uppfattning bör undersökningar av detta slag göras för varje år i fortsättningen.

7.3.5 *Beräkning av totalkostnaden för fiskefartyg i Hallands län*

I tabell 7.12 redovisas kostnader och bruttoförsäljningsvärde i genomsnitt per fartyg år 1975 för Hallands län. Det framgår av tabellen att samtliga storleksgrupper har fått täckning för de kortsiktiga kostnaderna. De långsiktiga kostnaderna har dock inte täckts i någon av storleksgrupperna. Bruttoförsäljningsvärdet har dock varit tillräckligt för att utöver de kortsiktiga kostnaderna lämna ett visst överskott (täckningsbidrag) för avskrivning och ränta.

7.3.6 *Räktrålarna i Göteborgs och Bohus län*

Av tabell 7.13 framgår kostnader och bruttoförsäljningsvärde för räktrålare.

Ingen tonnagegrupp har uppnått långsiktig täckning för sina kostnader men samtliga har lämnat visst överskott för täckande av avskrivning och räntor.

Tabell 7.12 Genomsnittlig totalkostnad för hallandsfartyg 1975. Kr.

Kostnad	10–25	26–50	51–75	76–100
Driftskostnader	11 156	31 812	66 580	93 759
olja	6 562	21 530	34 735	51 399
is, lådor m. m.	4 594	10 282	31 845	42 360
Reparation och underhåll	23 341	47 295	79 623	120 183
Manslotter	48 614	147 808	150 671	218 413
Avskrivning	25 200	29 300	34 800	50 500
Räntekostnad	3 920	9 820	14 903	23 002
Total kostnad				
Kort sikt	83 111	226 915	296 874	432 355
Lång sikt	112 231	266 035	346 577	505 857
Bruttoförs.värde	87 528	249 762	341 061	478 505

Tabell 7.13 Genomsnittlig totalkostnad för räktrålare i Göteborgs och Bohus län. Kr.

Kostnad	10–25	26–50	51–75	76–100
Driftskostnader	16 411	29 834	45 023	89 340
olja	12 328	22 316	33 616	61 317
is, lådor m. m.	4 083	7 518	11 407	28 023
Reparation och underhåll	32 073	48 316	71 707	98 951
Manslotter	64 196	103 669	118 350	142 793
Avskrivning	25 200	29 300	34 800	50 500
Räntekostnad	2 441	6 934	12 590	35 026
Total kostnad				
Kort sikt	112 680	181 819	235 080	331 084
Lång sikt	140 321	218 053	282 470	416 610
Bruttoförs.värde	117 548	207 158	253 010	366 720

7.3.7 *Övriga fartyg från Göteborgs och Bohus län*

Kostnader och bruttoförsäljning för andra fartyg än räktrålare i Göteborgs och Bohus län framgår av tabell 7.14.

Samtliga tonnagegrupper har erhållit täckning för de kortsiktiga kostnaderna. Högst täckningsbidrag för avskrivning och räntor har erhållits för de största enheterna med ett överskott utöver de kortsiktiga kostnaderna på ca 16 %. För övriga grupper är täckningsbidraget omkring 10 % med undantag för de minsta enheterna, som inte lämnat något överskott för att bidra till täckande av kostnader för avskrivning och räntor.

Tabell 7.14 Genomsnittlig totalkostnad för övriga fiskefartyg i Göteborgs och Bohus län. Kr

Kostnad	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200[a]
Driftskostnader	10 663	34 425	69 307	129 678	199 656	199 652
olja	5 716	16 641	32 207	64 485	111 770	121 690
is, lådor m. m.	4 947	17 784	37 100	65 193	87 886	77 962
Reparation och underhåll	24 252	43 992	59 163	114 720	178 014	195 533
Manslotter	46 760	94 544	123 873	208 488	255 749	301 212
Avskrivning	25 200	29 300	34 800	50 500	61 700	83 300
Räntekostnad	4 096	5 309	12 765	32 005	54 998	90 293
Total kostnad						
Kort sikt	81 675	172 961	252 343	452 886	633 419	696 397
Lång sikt	110 971	207570	299 908	535 391	750 117	869 990
Bruttoförs.värde	81 732	189 909	276 815	483 090	693 894	807 706

[a] För fartyg överstigande 200 brt saknas uppgifter om kostnader.

8 Fiskets strukturförhållanden[1]

I kapitlet redovisas vissa uppgifter om strukturen inom fisket och fiskeflottans åldersfördelning. Redovisningen av fisket bygger på en enkät till landets fiskerikonsulenter sommaren 1976. Uppgifterna om fiskeflottan bygger på en specialbearbetning av fiskefartygsregistret per den 31.12.1976 som SCB utfört för fiskerikommittén.

8.1 Västkusten

I *Hallands* län uppgår antalet fiskefartyg över 10 brt till 55, varav 19 fartyg som är större än 75 brt. Enligt enkäten finns totalt inom fiskeflottan 52 st trålare. I tabell 8.1 redovisas fiskeflottans åldersfördelning. Flyttrålfiske är vanligast vid sillfiske. I trålfiske fångas förutom sill även torsk, foderfisk, vitling, rödspätta och skarpsill. Annat fiske än trålfiske bedrivs i stor utsträckning av pensionerade yrkesfiskare. Fångstinriktningen är här lax (bottengarn), ål (ryssjor), skaldjur (tinor, garn), flatfisk (garn) och torsk (ryssjor).

I *Göteborgs och Bohus* län uppgår antalet fartyg på minst 10 brt till 341. Totalt är ca 1 500 fiskare sysselsatta på dessa fartyg. Merparten av fartygen

[1] Uppgifter från fiskeriinventeringen 1976 har inte varit tillgängliga.

Tabell 8.1 Fiskeflottan i Hallands län 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
0	17	14	13	6	8	7	1	3	69
1–9	23	17	11	12	8	16	6	9	102
10–25					1	1	7		9
26–50	1		2			2	3	1	9
51–75			1	1	1	13	2		18
76–100		1	5	7	3	3			19
									55[a]
Andel i procent[a]	1,8	1,8	14,6	14,6	9,1	34,5	21,8	1,8	100,0

[a] Avser fartyg på minst 10 brt.

är trålare men även ringnotsfartyg och snörpvadsbåtar ingår bland de 341 fartygen. De viktigaste fångstobjekten är sill, torskfisk, räka, havskräfta, skarpsill och foderfisk. Fiskena kombineras ofta men sillfiske är den vanligaste fångstinriktningen.

Antalet registrerade fartyg understigande 10 brt är hela 1 293. Fångstinriktningen är för dessa fartyg sill, flatfisk, skaldjur, torskfisk m. m. Med dessa mindre enheter bedrivs kustnära fiske. Av tabell 8.2 och tabell 8.3 framgår fiskeflottans åldersfördelning.

Antal fartygsenheter över 10 brt uppgår totalt för västkusten till ca 400. Fångstinriktningen är mångsidig med sill, torskfisk och räka som de mest betydelsefulla fångstobjekten.

Tabell 8.2 Fiskeflottan i Göteborgs och Bohus län 31/12 1976[a]

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
0	167	98	85	85	97	85	48	27	692
1–9	194	86	65	62	77	51	40	24	599
10–25	1		1	1	3	8	21	1	36
26–50					1	2	50	16	69
51–75		1	2		4	21	18		46
76–100		4	22	18	6	8			58
101–150		6	17						23
151–200		14	2						16
201–	8	1				1			10
									258[b]
Andel i procent[b]	3,5	10,1	17,0	7,4	5,4	15,5	34,5	6,6	100,0

[a] Räkfiskefartyg ingår ej.
[b] Avser fartyg på minst 10 bruttoton.

Tabell 8.3 Räktrålare 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
1–9	1	1							2
10–25						1	7		8
26–50		1	2	6	1		12	2	24
51–75			1		7	23	2		33
76–100			3	8	1	4			16
101–			2						2
									83[a]
Andel i procent[a]	0	1,2	9,6	16,9	10,8	33,7	25,4	2,4	100,0

[a] Avser fartyg på minst 10 brt.

I kustfisket, som bedrivs med det mindre tonnaget, finns ca 1 500 enheter. Fångstinriktningen är här sill, torsk, skaldjur, flatfisk m. m.

8.2 Sydkusten

I *Blekinge* län finns 66 fartygsenheter över 10 brt. I enkäten anges antalet trålare till 52. Trålarna kombinerar i hög grad sillfiske och torskfiske. Antalet registrerade fartyg under 10 brt uppgår till 87. I annat fiske än trålfiske fångas främst ål, lax, torsk och sill.

Enligt fiskefartygsregistret finns 43 fartygsenheter över 10 brt i *Kristianstads* län. I enkäten uppges antalet trålare till 37. Trålfisket är främst inriktat på sill och torsk samt foderfisk. I annat fiske fångas främst ål, torsk, sill och lax. Registrerade fartyg på mindre än 10 brt omfattar totalt 47 enheter.

Endast 20 fartyg över 10 brt redovisas i fiskefartygsregistret för *Malmöhus* län. Antalet trålare uppgår till 14. Fångstobjekt är för dessa sill och torsk. Hela 258 fartyg under 10 brt redovisas. Det bör nämnas att registreringsplikten för fartyg i Öresund är strängare än vad som gäller i övriga landet. Annat fiske än trålfiske är främst inriktat på ål och sill.

Av totalt 521 registrerade fartyg på sydkusten är 129 över 10 brt. Det större tonnaget är främst inriktad på trålfiske efter sill och torsk som kombineras säsongsvis. I annat fiske än trålfiske fångas ål (bottengarn), torsk (garn och krok), lax (garn och krok), sill (garn) m. m. Fiskeflottans åldersfördelning redovisas i tabell 8.4.

8.3 Ostkusten

Av totalt 121 registrerade fartyg i *Stockholms* län är endast 32 enheter på 10 brt eller mer. Störst är 1 fartyg inom klassen 76–100 brt. Samtliga större enheter (mer än 10 brt) är sysselsatta med trålfiske efter strömning eller torsk. Fisket

Tabell 8.4 Fiskeflottan på sydkusten 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
0	36	24	28	19	8	15	12	5	147
1–9	45	41	19	19	24	44	34	19	245
10–25	5	1	3	7	10	6	8	2	42
26–50	1	1	2	2	1	3	25	4	39
51–75			3		3	19	9		34
76–100			4	2	3	5			14
									129[a]
Andel i procent[a]	4,6	1,6	9,3	8,5	13,2	25,6	32,6	4,6	100,0

[a] Avser fartyg på minst 10 brt.

som bedrivs med båtar under 10 brt är i huvudsak inriktat på fiske efter ål, strömming och sik.

Trålfisket i *Uppsala* län är inriktat på fiske efter strömming, skarpsill och torsk. Trålfiskeflottan består endast av ett 10-tal fartyg där de 2 största enheterna är mellan 51 och 75 brt. Återstående antal fartyg – 41 enheter – är sysselsatta med fiske efter lax, strömming, sik och ål m. m.

I *Södermanlands* län finns ett 10-tal fartyg som är på minst 10 brt och som fiskar med trål. Det största fartyget tillhör klassen 76–100 brt. Dessa fartyg är i huvudsak inriktade på strömmingsfiske. Övrigt fiske sysselsätter ca 30 fartyg med huvudsaklig fångstinriktning på strömming, ål, sik, gädda, gös, abborre m. m.

I *Östergötlands* län finns 13 fartyg på minst 10 brt. De tre största enheterna tillhör brt-klassen 76–100. Fångstinriktningen för dessa fartyg är trålfiske efter strömming och foderfisk. Även några fartyg understigande 10 brt bedriver trålfiske. Det övriga fisket i länet omfattar ett 50-tal fartyg (registrerade) med fångstinriktning strömming, gädda, sik, gös m. m. Ål fångas i fasta redskap.

I *Kalmar* län finns 30 fartyg över 10 brt. Enligt enkätuppgift är 17 av dem trålare. Trålfartygen kombinerar strömmings- och torskfiske. Strömmingsfiskets säsong är i det närmaste hela året med undantag för sommarmånaderna. Direkt trålfiske efter torsk sker framförallt på sommaren. Annat fiske än trålfiske består framförallt av ålfiske med bottengarn, torskfiske med nät och krok samt laxfiske med nät och krok. Antalet registrerade fiskefartyg under 10 brt uppgår till 100 st. Fiskena kombineras med hänsyn till säsongen. Det kan nämnas att laxfiske och trålfiske ofta kombineras.

I *Gotlands* län finns 36 fartyg som är minst 10 brt. Av dessa är 4 mellan 51 och 75 brt och 1 mellan 76 och 100 brt. Enligt enkäten finns 33 trålare. Fartygen kombinerar fiske efter strömming och torsk. Antalet registrerade fiskefartyg under 10 brt uppgår till 40. Fångstinriktningen är för de mindre fartygen framförallt krokfiske efter torsk. Lax fångas med nät och krok och fartygsmaterialet är ofta detsamma som i trålfisket.

Antalet fartyg på minst 10 brt i *Gävleborgs* län uppgår till 11 st. Enkäten redovisar 14 trålare. Trålarna är helt inriktade på strömming. Antalet registrerade fartyg under 10 brt uppgår till 56. Fångsterna i annat fiske än trålfiske består främst av strömming (skötfiske), lax, sik och ål.

I *Västernorrlands* län finns 10 fartyg på minst 10 brt. Enkäten uppger att det finns 11 trålare. Av dessa är 3 enheter mellan 51 och 75 brt. Fångstinriktningen är helt på strömming. Antalet registrerade fartyg under 10 brt uppgår till 17. Fångstinriktningen i annat fiske än trålfiske är lax, strömming (skötar), sik och öring. Fiskena kombineras i stor utsträckning. Trålfiske kombineras ofta med laxfiske.

I *Västerbottens* län finns endast 2 fartyg över 10 brt. Det största är på 89 brt och trålar efter strömming. 6 registrerade fartyg i länet understiger 10 brt. I annat fiske än trålfiske fångas lax, strömming (skötar), sik, öring, siklöja m. m.

Endast 2 fartyg i *Norrbottens* län är större än 10 brt. Dessa bedriver trålfiske efter strömming och siklöja. Trålfiske bedrivs i Norrbotten även med mycket små enheter (partrålning efter siklöja). Antal registrerade fartyg understigande 10 brt uppgår till 112. I annat fiske än trålfiske fångas lax, sik,

Tabell 8.5 Fiskeflottan på södra ostkusten 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
0	23	6	5	4	9	14	12	12	85
1–9	38	24	16	15	45	100	28	9	275
10–25	3	3	5	8	18	11	11	1	60
26–50	1		6	2	1	7	18	5	40
51–75		1	3			10	7		21
76–100			1	4	1	4			10
									131[a]
Andel i procent[a]	3,1	3,1	11,5	10,7	15,3	24,3	27,4	4,6	100,0

[a] Avser fartyg över 10 brt.

Tabell 8.6 Fiskeflottan på norra ostkusten 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
0	36	31	18	10	9	10	–	7	121
1–9	12	8	9	8	15	14	1	3	70
10–25		2	1		3		2		8
26–50			1	1			7	2	11
51–75			1				3		4
76–100			1		1				2
									25[a]
Andel i procent[a]	0,0	8,0	16,0	4,0	16,0	0,0	48,0	8,0	100,0

[a] Avser fartyg över 10 brt.

siklöja, strömming m. m.

På ostkusten finns ca 150 fartygsenheter som är större än 10 brt. I de flesta fall är dessa sysselsatta med trålfiske efter strömming. Även laxfiske bedrivs med det större tonnaget.

På södra och mellersta ostkusten förekommer i kombination med strömmingsfisket trålfiske efter torsk. I annat fiske än trålfiske är fartygsenheterna små och kan även understiga 6 m, dvs. gränsen för registreringsskyldighet. Bland vanliga fiskekombinationer inom kustfisket kan nämnas skötfiske efter strömming och bottengarnsfiske efter ål. Fiskeflottans åldersfördelning framgår av tabell 8.5 och tabell 8.6.

8.4 Insjöfisket

De flesta yrkesfiskarna inom insjöfisket finns vid de fyra stora mellansvenska sjöarna. Vidare finns i Norrbottens län ett relativt stort antal yrkesfiskare.

I *Mälaren* och *Hjälmaren* bedrivs fiske efter gös, gädda, lake, abborre, ål, sik och siklöja m. fl. arter. Fångstredskapen utgörs ofta av nät, bottengarn och storryssjor. Visst trålfiske förekommer också.

I *Vättern* fångas laxfisk såsom röding, öring och sik. Även siklöjefisket har viss betydelse. Fisket sker ofta med bottensatta nät och flytrevar. Försök pågår med storryssjefiske.

Vänerns främsta fångstobjekt är gös, gädda, sik, siklöja, ål och lake. Fångstredskap är ofta nät men i sjöns södra delar förekommer även trålfiske (siklöja).

I *Norrbottens* sjöar och vattendrag fångas främst laxfisk såsom röding, öring och sik men även gädda och abborre fiskas. Viktigaste fångstredskap är nät.

I *Sveriges övriga* sjöar och vattendrag är gädda, gös, abborre och ål exempel på viktiga fångstobjekt. Fisket sker med, t. ex. bottengarn i ålfisket, ryssjor och nät i fisket efter gös och gädda samt flytnot efter lax i älvarna.

8.5 Sammanfattning

Den svenska fiskeflottan består dels av några tusen enheter som är mindre än 10 bruttoton och dels av cirka 700 enheter som överstiger 10 brt. Med de senare fartygen bedrivs framförallt havsfiske, vilket ofta sker med trål. Över hälften av det större tonnaget, dvs. fartyg på mer än 10 brt, återfinns på västkusten.

Flottan på minst 10 brt är tämligen ålderstigen med 246 enheter byggda före år 1940. Detta innebär således att mer än vart tredje fiskefartyg är omkring 40 år gammalt. Fartygen har emellertid efter hand kompletterats med olika hjälpmedel, vilket kan ha medfört att de äldre fartygens effektivitet är lika hög som hos de nyare. I diagram 8.1 beskrivs åldersstrukturen för den svenska

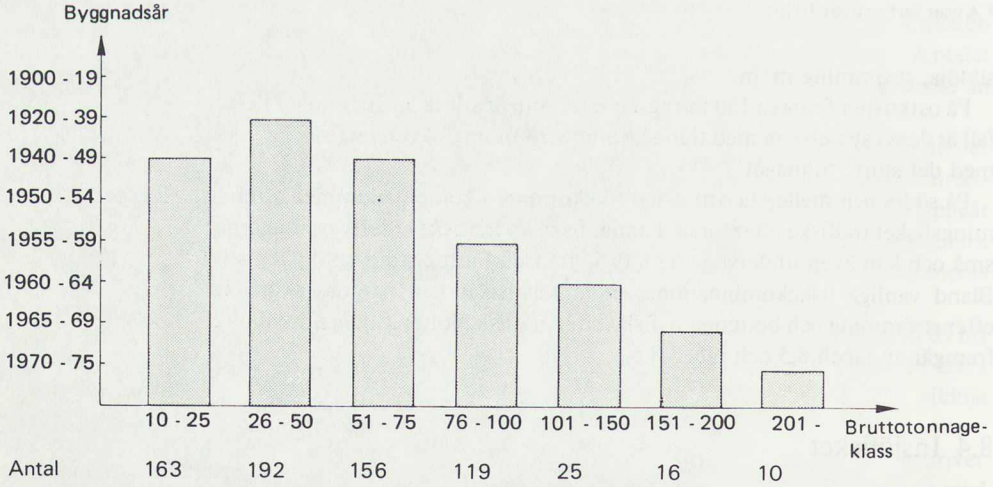

Diagram 8.1 Medianåldern för den svenska fiskeflottan i olika brt-klasser.

Tabell 8.7 Den svenska fiskeflottan på minst 10 brt 31/12 1976

BRT	Byggnadsår								Summa
	1970/75	1965/69	1960/64	1955/59	1950/54	1940/49	1920/39	1900/19	
10–25	9	6	10	16	35	27	56	4	163
26–50	3	2	13	11	4	14	115	30	192
51–75	0	2	11	1	15	86	41	0	156
76–100	0	5	36	39	15	24	0	0	119
101–150	0	6	19	0	0	0	0	0	25
151–200	0	14	2	0	0	0	0	0	16
201–	8	1	0	0	0	1	0	0	10
Summa	20	36	91	67	69	152	212	34	681
Andel i procent	2,9	5,3	13,4	9,8	10,1	22,3	31,2	5.0	100,0

fiskeflottan och i tabell 8.7 återges sifferuppgifter över flottans ålders- och storleksfördelning. Av diagram 8.1 framgår att medianåldern[1] ökar med minskande brt-klass. Det äldsta fartygsbeståndet återfinns i brt-klassen 26–50.

[1] Med medianålder menas här i vilken byggnadsårsgrupp det fartyg skall placeras in som är yngre än hälften av totala antalet fartyg i klassen.

9 Fiskets och fiskeanknutna verksamheters regionala och lokala betydelse

9.1 Inledning

I föreliggande kapitel redovisas en kartläggning av fiskets och fiskeanknutna verksamheters betydelse för sysselsättningen m. m. i vissa kommuner. Kartläggningen bygger på en enkät till 16 av landets länsstyrelser. Vid utarbetandet av enkäten har kommittén samrått med arbetsmarknadsdepartementets (numera industridepartementets) enhet för regional utvecklingsplanering.

Vidare redovisas i kapitlet en beräkning av fiskets och fiskberedningsindustrins betydelse för skatteunderlaget i vissa kommuner. Beräkningarna, som utförts av Svenska kommunförbundet, bygger på uppgifter från deklarationsundersökningen för fiskare 1975.

De bedömningar av fiskets och fiskeanknutna verksamheters betydelse som redovisas i detta kapitel har gjorts av vederbörande länsstyrelser.

9.2 Västkusten

9.2.1 *Göteborgs och Bohus län*

Undersökningen av fiskets och fiskeanknutna verksamheters betydelse i länet omfattar de nio kommuner i länet där fisket är av viss omfattning. Fiskets betydelse i dessa kommuner framgår av redovisningen i följande tablå.

Fiskets andel av den totala sysselsättningen

Kommun (församling)	Antal fiskare 1975[a]	Proc.andel av tot. sysselsättning
Göteborg	449	0
Styrsö församling	264	40
Kungälv	10	0
Öckerö	397	21
Tjörn	125	5
Orust	62	2
Lysekil	77	1
Sotenäs	238	8
Tanum	159	5
Strömstad	145	3

[a] Enligt Fob-definition

Fisket och fiskeanknutna verksamheter har särskilt stor betydelse för sysselsättningen i Öckerö, Sotenäs och Tjörns kommuner. I dessa kommuner svarar fisket och av svenskt fiske beroende verksamheter för omkring 20 % av den totala sysselsättningen. Även i Lysekils, Tanums, Strömstads och Orusts kommuner har dessa verksamheter betydelse för sysselsättningen. I Lysekils och Orusts kommuner är det dock fiskberedningsindustrin som har betydelse medan fisket som sådant endast är av marginell betydelse för sysselsättningen. I Göteborgs kommun är fisket och fiskeanknutna verksamheter givetvis av marginell betydelse på kommunal nivå. I Styrsö församling svarar dock fisket för ca 40 % av sysselsättningen.

Antalet fiskare i Göteborgs och Bohus län 1975/76 har i brist på officiella uppgifter måst uppskattas av länsstyrelsen. Därvid har länsstyrelsen eftersträvat att endast medta yrkesfiskare, dvs. fiskare som har fiske som enda eller huvudsakliga sysselsättning och som arbetar minst 20 timmar per vecka. Detta beräkningssätt har använts för att få jämförbarhet med tidigare uppgifter från folk- och bostadsräkningen (FoB). Genom dessa avgränsningar bortfaller binäringsfiskare och det övervägande antalet fiskare som är 65 år och äldre.

Som framgår av tabell 9.1 uppskattas antalet yrkesfiskare år 1975 till 1 675. Denna totalsiffra överensstämmer väl med uppgifter från fiskarnas arbetslöshetskassa. Den kraftiga avgången av yrkesfiskare har alltså fortsatt även under perioden 1970–1975 även om minskningstakten avtagit något i jämförelse med perioden 1965–70. Utvecklingen skiljer sig också kommunerna emellan. Exempelvis har sysselsättningsminskningen genomgående varit lägre i Göteborgs kommun än i övriga berörda kommuner i länet. Detta beror huvudsakligen på bättre nyrekrytering och åldersstruktur än i övriga kommuner.

Åldersstrukturen bland fiskarna redovisas i tabell 9.2 där källan utgjort Svenska västkustfiskarnas centralförbunds medlemsregister.

Detta register ger enligt länsstyrelsens bedömning en god uppfattning om

Tabell 9.1 Förvärvsarbetande inom fiske år 1965, 1970 och 1975 samt prognos för år 1980 (förvärvsarbetande 20-w tim)

Kommun	Fob 1965 20-w tim	Fob 1970 20-w tim	1975 (uppskattning)	Förändr. 1965–75 Antal	Förändr. 1965–75 %	1980 (prognos)
Göteborg	643	500	449	–194	–30	410
Öckerö	1 098	634	397	–701	–64	325
Kungälv	37	18	10	–27	–73	5
Tjörn	523	252	125	–398	–76	90
Orust	206	108	62	–144	–70	40
Lysekil	159	119	77	–82	–52	50
Sotenäs	532	317	238	–294	–55	200
Tanum	344	227	159	–185	–54	110
Strömstad	359	210	145	–214	–60	100
Summa	3 901	2 385	1 662	–2 239	–57	1 330
Länet	3 914	2 410	1 675	–2 239	–57	1 340

Tabell 9.2 Åldersstruktur bland fiskarna enligt SVC:s medlemsregister 1975 (31.12). (Medlemmar som är 68 år och äldre har ej medtagits).

Kommun	16–30		31–40		41–55		56–67		Summa 16–67
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
Göteborg	140	32,3	79	18,2	122	28,1	93	21,4	434
Öckerö	100	21,4	90	19,3	137	29,4	139	29,8	466
Kungälv	1	33,3	0	0	1	33,3	1	33,3	3
Tjörn	30	16,0	17	9,0	65	34,6	76	40,4	188
Orust	7	8,5	9	11,0	27	32,9	39	47,6	82
Lysekil	11	13,9	15	19,0	21	26,6	32	40,5	79
Sotenäs	52	19,0	37	13,6	83	30,4	101	37,0	273
Tanum	14	9,9	22	15,6	37	26,3	68	48,2	141
Strömstad	13	9,1	15	10,5	54	37,8	61	42,6	143
Summa	368	20,4	284	15,7	547	30,2	610	33,7	1 809

åldersstrukturen bland i huvudsak aktiva fiskare. I tabellen framgår klart den olikartade strukturen inom fisket kommunerna emellan. Så är exempelvis andelen äldre fiskare mycket högre i norra Bohuslän samtidigt som andelen yngre är mycket låg. En genomgående tendens för samtliga kommuner är annars – i jämförelse med FoB 1970 – den starkt minskade andelen medelålders fiskare. Detta beror enligt länsstyrelsen troligen på att avgången av ekonomiska orsaker har varit större i dessa åldersgrupper. Den ökande andelen äldre i kombination med en mycket svag nyrekrytering – utom i Göteborgs kommun – leder enligt länsstyrelsens bedömning till en ökad avgång under de närmaste åren. I prognosen i tabell 9.1 har endast beaktats utvecklingen till följd av naturlig avgång/nyrekrytering. Hänsyn har således inte tagits till avgång av ekonomiska skäl. Om bedömningen även skulle innefatta denna avgång kan antalet fiskare år 1980 enligt länsstyrelsen uppskattas till omkring 1 100 under förutsättning att samma ekonomiska villkor som nu gäller kommer att gälla framledes.

Länsstyrelsen har även undersökt vilka skillnader i fiskets inriktning som föreligger mellan fiskare i de olika kommunerna. Av undersökningen framgår bl. a. att fiskare från Göteborgs och Öckerö kommuner främst är inriktade på sillfiske i Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön medan fiskare från Styrsö församling i hög grad är inriktade på fiske efter s. k. vitfisk i Nordsjön och Skagerrak. Fiskare från Sotenäs, Tanums och Strömstads kommuner bedriver främst räkfiske i Skagerrak och Nordsjön.

Mot bakgrund av den olika inriktningen i fisket skulle enligt länsstyrelsen inskränkningar i fisket drabba kommunerna mycket olika beroende på vilka fiskslag och områden som berördes.

Omfattningen av fiskeanknutna verksamheter framgår i tabell 9.3. Det måste framhållas att redovisningen av andra fiskeanknutna verksamheter än fiskberedningsindustri inte är fullständig för vissa kommuner. Detta gäller främst Göteborgs kommun. Det verkliga antalet sysselsatta är där högre än vad som anges i tabellen. Vidare har genomgående angetts endast direkt sysselsatta i dessa verksamheter. Härutöver finns sysselsättningstillfällen

Tabell 9.3 Fiskeanknutna verksamheters betydelse i vissa kommuner och kommundelar år 1975

Kommun		Antal sysselsatta i fiskeanknutna verksamheter (skattning)	Andel (%) av total sysselsättningen i kommunen[b]
Göteborg	>	300	0
därav Styrsö församling		20	3
Öckerö		85	4
Kungälv (Marstrand)		36	8
Tjörn		350	13
Orust		200	7
Lysekil		562	9
Sotenäs		672	22
Tanum		73	2
Strömstad		22	1[a]
Uddevalla		205	1
Summa	>	2 500	

[a] Om sysselsatta inom tillfällig verksamhet (oljeplattformsbygge) borträknas
[b] Avrundade procenttal
Källa: Länsstyrelsen

som är beroende av fisket exempelvis inom transportsektorn.

Det framgår av tabell 9.3 att fiskeanknutna verksamheter har särskilt stor betydelse för Sotenäs kommun, där mer än var femte sysselsatt arbetar inom i huvudsak fiskberedningsindustrin. Fiskeanknutna verksamheter har också betydelse för sysselsättningen i Tjörn, Lysekil och Orust.

Konservindustrin är dock inte helt beroende av att svenskt fiske bedrivs eftersom en inte obetydlig del av råvaran importeras.

Länsstyrelsen har sökt klarlägga fiskberedningsindustrins beroende av svensk råvara genom en enkät i oktober 1975. Sammanställningen av denna enkät återfinns i tabell 9.4. Kommunsammanställningen baserar sig på enskilda företags uppgifter om normal importandel av råvarorna (kostnad). Denna andel har sedan relaterats till antal sysselsatta i resp. företag. Det bör understrykas att uppgifterna i tabellen måste tolkas med försiktighet då flera felkällor är möjliga. Exempelvis har inte beaktats hur arbetsintensiva olika råvaror är. Vidare har i vissa fall endast cirkauppgifter om importandelen erhållits.

Enligt länsstyrelsens bedömning utgör svenskt fiske ingen absolut förutsättning för fiskberedningsindustrin i länet. Länsstyrelsen har uppskattat att ca 40 % av sysselsättningen i ifrågavarande industri är baserad på svensk råvara. Länsstyrelsen påpekar dock att fördelningen mellan svensk och importerad råvara kan variera starkt. Vissa arbetsställen är i mycket hög utsträckning beroende av importerade råvaror för att kunna hålla en kontinuerlig produktion då tillgången till svenskfångade råvaror kan variera kraftigt. Detta anser länsstyrelsen främst bero på nuvarande avsättningssystem inom fisket.

Om det svenska fisket skulle minska kraftigt eller upphöra är det enligt

Tabell 9.4 Konserv- och fiskberedningsindustrins beroende av svenskt fiske

Kommun	Anställda okt 1975		Antal anställda beroende av svenskt fiske	
	Totalt	därav kvinnor	Totalt	Andel (%) av anställda totalt[a]
Göteborg	192	136	128	65
Öckerö	15	11	3	20
Kungälv	26	15	25	95
Tjörn	300	193	188	60
Orust	210	120	92	45
Lysekil	540	387	187	35
Sotenäs	584	400	178	30
Tanum	50	40	12	25
Strömstad	–[b]	–	–	–
Uddevalla	205	142	52	25
Hela länet	2 122	1 444	865	40

[a] Ungefärliga procentangivelser.
[b] Företag nedlagda 1975/76.
Källa: Länsstyrelsen.

Tabell 9.5 Fiskeanknutna verksamheters beroende av svenskt fiske 1975. Antal sysselsatta

Kommun	Fiskeberedningsindustri	Övriga verksamheter	Summa
Göteborg	150	> 85	> 235
Öckerö	4	68	72
Kungälv (Marstrand)	33	1	34
Tjörn	220	10	230
Orust	70	5	75
Lysekil	187	22	209
Sotenäs	180	82	262
Tanum	15	20	35
Strömstad	–	22	22
Uddevalla	50	–	50
Summa	909	> 315	> 1 224

Källa: Länsstyrelsen, kommunerna och CFR.

länsstyrelsen dock troligt att alla incitament för nyetableringar och utvidgningar av industrin i Sverige skulle upphöra. Länsstyrelsen bedömer det nämligen då rent företagsekonomiskt förmånligare att etablera fiskberedningsindustri inom EG-området, främst Danmark.

I tabell 9.5 framgår även övriga fiskeanknutna verksamheters beroende av svenskt fiske. Dessa "övriga verksamheter" har ett direkt samband med sysselsättningsnivån inom fiskerinäringen. I jämförelse med tabell 9.3 har

vissa justeringar skett av sysselsättningsuppgifterna för fiskberedningsindustrin bl. a. på grund av att fler företag ingår här än i länsstyrelsens tidigare nämnda enkät.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att fiskeanknutna verksamheter i Göteborgs och Bohus län sysselsätter ca 1 200 personer i verksamheter som är baserade på svenskt fiske. Totalt var år 1975 enligt länsstyrelsens uppgifter ca 4 200 personer i Göteborgs och Bohus län sysselsatta i fiske och fiskeanknutna verksamheter.

Länsstyrelsens bedömning av alternativa sysselsättningsmöjligheter för fiskare i de undersökta kommunerna finns sammanfattad i tabell 9.6. Bedömningarna avser perioden 1976–1980. I tabell 9.6 har antalet fiskare grupperats efter möjlighet att erhålla alternativ sysselsättning. Bokstäverna i tabell 9.6 betecknar följande:

A = goda möjligheter till alternativ sysselsättning
B = vissa möjligheter till alternativ sysselsättning
C = små möjligheter till alternativ sysselsättning
D = inga möjligheter till alternativ sysselsättning.

Av tabell 9.6 framgår klart att inga eller endast små möjligheter finns till annat arbete inom fiskeläget för merparten av fiskarna. Detta beror bl. a. på att över hälften av länets fiskare eller ca 870 är bosatta på öar utan landfast förbindelse där arbetsmarknaden är mycket svag. Vidare är många fiskare bosatta inom sysselsättningssvaga kommuner eller kommundelar i norra och mellersta Bohuslän.

Inom 45 minuters pendlingsavstånd med bil och/eller båt från fiskeläget bedöms möjligheterna att finna annan sysselsättning som bättre. Trots denna relativt långa restid finns emellertid stora grupper som fortfarande bedöms ha

Tabell 9.6 Länsstyrelsens bedömning av möjligheterna att erhålla alternativ sysselsättning 1976–80. Antal fiskare

Kommun	Alternativa sysselsättningsmöjligheter							
	Inom fiskeläget				Inom 45 min pendl.avstånd med bil eller båt			
	A	B	C	D	A	B	C	D
Göteborg	185	–	201	63	185	210	54	–
Öckerö	–	–	244	153	238	45	114	–
Kungälv	–	–	1	9	–	3	–	7
Tjörn	–	–	55	70	–	125	–	–
Orust	–	–	14	48	–	38	5	19
Lysekil	–	16	–	61	–	76	–	1
Sotenäs	–	–	206	32	–	237	1	–
Tanum	–	–	31	128	–	70	63	26
Strömstad	–	–	31	114	–	–	81	64
Summa	185	16	783	678	423	804	318	117

små eller inga möjligheter till annat arbete. Detta gäller främst fiskare som är bosatta i skärgården. Det skall också påpekas att angivna 45 minuter inte har satts som absolut gräns för bedömningen. I många fall har beteckningen vissa eller goda arbetsmöjligheter angivits trots att restiden överstiger 45 minuter.

9.2.2 *Hallands län*

I Hallands län har kommunerna Varberg, Falkenberg, Kungsbacka och Halmstad ingått i undersökningen.

Samtliga kommuner som ingår i undersökningen uppvisar enligt länsstyrelsen en expansiv bild med befolkningsökning och sysselsättningsökning. Länsstyrelsens prognos tyder på en fortsatt expansion fram till år 1980. Halmstad är befolkningsmässigt störst med ca 74 000 invånare. Övriga kommuner har en befolkning runt 30–40 000.

Fiskets betydelse är enligt länsstyrelsen marginell. I Varberg med 160 helårssysselsatta fiskare betyder fisket mest men svarar ändå för mindre än 1 % av totalsysselsättningen.

I den mån fiskelägena inte ligger helt nära centralorten kan pendling ske för att finna alternativ sysselsättning. Möjligheterna att erhålla alternativ sysselsättning betecknas som goda.

De fiskeanknutna verksamheterna spelar en marginell roll i samtliga kommuner. I Varberg finns viss verksamhet som sysselsätter mindre än 100 personer. I Falkenberg och Halmstad sysselsätts något tiotal personer i fiskeanknuten verksamhet.

I Hallands län utgör fisket således endast en marginell del av sysselsättningen och länsstyrelsen har inte pekat på någon särskild region där fisket har speciell vikt. Samtliga fiskare i länet kan genom pendling nå andra arbetsmarknader med möjligheter till alternativ sysselsättning.

9.3 Sydkusten

9.3.1 *Blekinge län*

I Blekinge län har kommunerna Karlskrona, Karlshamn och Sölvesborg ingått i undersökningen.

I Sölvesborgs kommun svarade fisket år 1970 för 3,3 % av helårssysselsättningen i kommunen. Sölvesborg var därmed den kommun i Blekinge för vilken fisket har störst betydelse från sysselsättningssynpunkt.

I Karlskrona och Karlshamn har fisket mindre betydelse på kommunal nivå. I Karlskrona svarade fisket år 1970 för 0,7 % av det totala antalet arbetstillfällen i kommunen. I Karlshamn var motsvarande andel 0,4 %. Även om fisket har en blygsam roll på kommunal nivå spelar det enligt länsstyrelsen en väsentlig roll på öar och fiskelägen i skärgården.

Verksamheter med anknytning till fisket är av relativt stor omfattning i Karlskrona. En beräkning ger vid handen att ca 275 personer sysselsätts, vilket dock inte motsvarar mer än ca 1 % av sysselsättningen. Drygt 200 av dessa återfinns inom fiskförädlingsindustrin. Ett par arbetsställen är relativt

betydande och har över 50 anställda.

Ett fyrtiotal personer sysselsätts i Karlshamn i verksamheter som har anknytning till fisket. De flesta återfinns inom fiskberedningsindustrin. Arbetsställena inom denna industrigren är dock små. Den fiskeanknutna verksamheten är av marginell betydelse för sysselsättningen i kommunen.

Antalet sysselsatta i fiskeanknuten verksamhet i Sölvesborgs kommun är relativt stort. Av de drygt 250 personer (ca 4 % av sysselsättningen i kommunen) som sysslar med sådan verksamhet är en helt dominerande del (215 personer) verksamma inom fiskförädlingsindustrin. Därtill kommer verksamhet för beredning av fiskfoderråvara till en omfattande pälsdjursuppfödning.

Beroendet av det lokala fisket är mycket stort för denna typ av verksamhet. I samband med en undersökning av den fiskberedande industrin i Blekinge län, som länsstyrelsen genomförde i slutet av år 1975, framkom att ca 85 % av all fiskråvara till den fiskberedande industrin kom från leverantörer inom länet.

Alternativa sysselsättningsmöjligheter finns enligt länsstyrelsen för fiskarna i Blekinge som regel inom rimligt pendlingsavstånd.

För den äldre, ortsbundna delen av befolkningen på de mindre fiskelägena torde dock enligt länsstyrelsen andra arbetstillfällen framstå som föga realistiska alternativ. I vissa fall krävs även långa och besvärliga resor.

9.3.2 *Kristianstads län*

I Kristianstads län har kommunerna Simrishamn, Kristianstad och Båstad ingått i undersökningen.

I Simrishamns kommun sysselsätter fisket knappt tvåhundra personer. Det motsvarar i runda tal två procent av de yrkesverksamma. Fiskets såväl direkta som indirekta betydelse för sysselsättningen är dock enligt länsstyrelsens bedömning avsevärt större. Det beror framför allt på att fiskarna är koncentrerade till ett fåtal platser där fiske är den huvudsakliga sysselsättningen. I fiskelägena Skillinge och Brantevik är ungefär var fjärde yrkesverksam person sysselsatt i fiske, fiskförsäljning och -beredning. I flertalet fiskelägen saknas dessutom alternativa sysselsättningsmöjligheter. De fiskeanknutna verksamheterna sysselsätter i Simrishamns kommun i runda tal lika många som fisket dvs. tvåhundra personer vilket år 1975 motsvarade 2,4 % av den totala sysselsättningen i kommunen. Dessa verksamheter är i huvudsak koncentrerade till Simrishamns tätort. Viss sådan verksamhet förekommer även i fiskelägena Skillinge och Brantevik. I Simrishamn, som enligt uppgift är den fiskehamn i landet där det landas mest fisk finns flera partihandelsföretag i fiskbranschen, fryserier, fiskförädlingsindustrier, varv och fiskeredskapstillverkare.

Skälen till att de fiskeanknutna verksamheterna lokaliserats till Simrishamns kommun är att ett omfattande fiske har bedrivits och förhoppningsvis kommer att bedrivas i regionen. Fisket i regionen är grunden för dessa verksamheter. Om fisket i regionen skulle upphöra innebär det att förutsättningen för dessa verksamheters lokalisering till kommunen bortfaller. En omlokalisering av de fiskeanknutna verksamheterna förefaller då sannolik. Detta skulle enligt länsstyrelsen innebära en kraftig försämring av sysselsätt-

ningsläget i en region som redan har stora arbetsmarknadsproblem.

De alternativa sysselsättningsmöjligheterna i fiskelägena Baskemölla, Brantevik, Kivik, Skillinge och Vik är enligt länsstyrelsen mycket små. Detta framgår inte minst av att alla dessa orter med undantag av Kivik hade negativ nettopendling. I Simrishamn är sysselsättningsmöjligheterna något bättre men regionen som helhet har under en följd av år förlorat ett flertal sysselsättningstillfällen.

I kommunerna Kristianstad och Båstad är fisket av marginell betydelse.

9.3.3 *Malmöhus län*

I Malmöhus län har kommunerna Helsingborg, Lomma, Landskrona, Ystad, Skurup, Trelleborg, Vellinge, Höganäs och Malmö undersökts. Andelen helårssysselsatta i fiske enligt fiskeriinventeringarna uppgår inte i någon kommun till mer än en halv procent av det totala antalet sysselsatta. Fisket har alltså mycket liten betydelse för kommunernas sysselsättning i stort. Även totalantalet fiskare per kommun är mycket litet med t. ex. 8 fiskare i Lomma kommun.

I alla fiskelägen i Malmöhus län finns alternativa sysselsättningsmöjligheter inom pendlingsavstånd.

9.4 Ostkusten

9.4.1 *Kalmar län*

I Kalmar län har kommunerna Västervik, Oskarshamn, Mönsterås, Mörbylånga och Borgholm ingått i undersökningen. Sysselsättningsmässigt har fisket enligt länsstyrelsen relativt liten betydelse i de fem berörda kommunerna. Antal helårssysselsatta i fiske kan antas minska något i framtiden.

I de tre skärgårdskommunerna Västervik, Oskarshamn och Mönsterås har dock fisket stor betydelse för skärgårdsområdet. Skärgården har under de senaste decennierna avfolkats. En starkt bidragande orsak är enligt länsstyrelsen näringslivets strukturförändring, vilket negativt påverkat skärgårdens traditionella näringar. Antalet sysselsättningstillfällen har minskat. Samtidigt har andra verksamheter inte etablerats i skärgården. Man kan enligt länsstyrelsen befara en fortsatt negativ befolknings- och sysselsättnigsutveckling i området, om inte samhälleliga åtgärder sätts in för att hejda denna utveckling. Fisket är enligt länsstyrelsen av primär betydelse, speciellt på öar utan fast landförbindelse, både som heltidssysselsättning och binäring till framför allt jordbruket. Möjligheterna till alternativ sysselsättning är mycket begränsade i området. Försvinner arbetstillfällen inom fisket innebär det att befolkningen tvingas flytta in till fastlandet.

Länsstyrelsen framhåller att varje arbetstillfälle är av stor betydelse för att hålla skärgården levande. Då fisket är en viktig inkomstkälla för många skärgårdsbor och därigenom av avgörande betydelse för hela områdets utveckling, måste enligt länsstyrelsen förutsättningar skapas för att behålla och utveckla denna verksamhet.

I de två Ölandskommunerna har fisket en inte oväsentlig betydelse för de

enskilda fiskelägena. Möjligheterna till alternativ sysselsättning är begränsade. Nästan hälften av befolkningen i kommunerna är sysselsatta inom jord- och skogsbruk.

Västerviks kommun har viss sysselsättning inom fiskeanknutna verksamheter. För övrigt har fiskeanknutna verksamheter marginell betydelse för kommunerna. I länsstyrelsens utredning poängteras, att man bör ta tillvara på möjligheten att förlägga fiskförädling till skärgården exempelvis filéberedning, konservering och rökning av strömming. Sysselsättningsmöjligheterna i området skulle härigenom förbättras. De fiskeanknutna verksamheter som idag finns i kommunerna är helt beroende av att svenskt fiske bedrivs i regionen.

I samtliga fiskelägen, förutom Västervik och Händelöp, är möjligheterna till alternativ sysselsättning praktiskt taget obefintliga. I skärgården och på Öland saknas helt möjlighet till alternativ sysselsättning inom ett pendlingsavstånd av 45 minuter.

9.4.2 *Östergötlands län*

Kommunerna Söderköping, Valdermarsvik och Norrköping har ingått i undersökningen.

Sysselsättningsmässigt intar fisket och fiskeanknutna verksamheter enligt länsstyrelsen en förhållandevis blygsam position på kommunal nivå.

Lokalt har fisket däremot stor betydelse dels som huvudsysselsättning och dels som binäring till annan verksamhet, företrädesvis jordbruk. En stor del av antalet fiskare är bosatta på vissa orter i skärgården. Fiskets betydelse ur försörjningssynpunkt i synnerhet på öar utan fast landförbindelse är påtaglig. Detta faktum har bl. a. framkommit i samband med en analys av bruknings-enheter i skärgården som lantbruksnämnden har utfört som ett led i länsstyrelsens utredning "Arbete och service i skärgården".

Det fastighetsanknutna fisket spelar således en viktig roll ur sysselsättningssynpunkt och inte minst i strävan att bibehålla en levande skärgård.

Fiskeanknutna verksamheter är av liten omfattning.

I skärgården är alternativa sysselsättningsmöjligheter obefintliga.

9.4.3 *Gotlands län*

Sysselsättningen inom fisket och av fisket beroende näringsgrenar är mindre än 1 % av Gotlands totala sysselsättning. För Gotlands del är varje arbetstillfälle av största betydelse och ett par hundra arbetstillfällen som härrör från fisket kan enligt länsstyrelsen svårligen ersättas med annan sysselsättning.

Genomsnittsåldern bland fiskarna är relativt låg, hälften av de yrkesverksamma fiskarna var 1970 under 40 år och endast 14 över 60 år. Tyngdpunkten i det gotländska fisket ligger sysselsättningsmässigt utmed öns ostkust. Då denna region i övrigt är sysselsättningssvag utgör fisket här ett betydande sysselsättningstillskott.

Fiskeanknutna verksamheter är av liten omfattning. Fiskelägena på Gotland är enligt länsstyrelsen i regel lokaliserade till områden med besvärande små möjligheter till annan sysselsättning och de allmänna

kommunikationernas standard möjliggör inte alltid arbetspendling till kommuncentrum.

9.4.4 *Övriga län vid ostkusten*

I de övriga ostkustlänen har fisket och fiskeanknutna verksamheter liten eller ingen betydelse på kommunal nivå. Fisket har dock i många fall stor lokal betydelse som underlag för en bofast befolkning i kust- och skärgårdsområden där alternativa sysselsättningsmöjligheter oftast saknas. Exempel på områden där fisket har betydelse för sysselsättningen är Höga kustområdet i Västernorrlands län och Kalix-området i Norrbottens län.

9.5 Fiskets och fiskberedningsindustrins andel av skatteintäkterna i vissa kommuner

Kommunförbundet har på kommitténs uppdrag, undersökt fiskets och fiskberedningsindustrins betydelse för vissa kommuners ekonomi.

Syftet med undersökningen är att utröna i hur hög grad ett bortfall av inkomster från fisket och fiskberedningsindustrin skulle påverka skatteintäkterna i de olika kommunerna. Minskningen av skatteintäkterna kan ses som ett – av flera – mått på fiskets betydelse i kommunen. Vid beräkningarna har bortsetts från att miskade skatteintäkter kan medföra att kommunen får statligt skatteutjämningsbidrag som helt eller delvis kompenserar bortfallet.

9.5.1 *Grundmaterial och beräkningsmetodik*

Underlaget för beräkningarna har lämnats av statistiska centralbyrån (SCB). Detta material innehåller, vad gäller yrkes- och binäringsfiskare, uppgifter om nettoinkomst av fiske och sammanräknad nettoinkomst till statlig taxering samt belopp att taxera till kommunal inkomstskatt. Uppgifterna gäller för år 1975. SCB:s undersökning omfattar 38 kommuner med minst 50 fiskare.

För fiskberedningsindustrin har SCB sammanställt uppgifter om antalet anställda och total lönesumma för år 1974. Undersökningen omfattar industrier med mer än 5 anställda och berör 13 kommuner.

Grunden för en kommuns skatteintäkter är skatteunderlaget, dvs. kommunmedlemmarnas beskattningsbara inkomster.

Vid bedömningen av om ett bortfall av inkomster från fiskenäringarna skulle inverka på kommunernas skatteintäkter har SCB:s material använts på följande sätt. För yrkesfiskare har skatteunderlagsbortfallet antagits vara lika med "beloppet att taxera till kommunal inkomstskatt" minus grundavdraget (4 500 kr.). För binäringsfiskare har skatteunderlagsbortfallet antagits vara enbart "nettoinkomst av fiske".

Lönesumman för 1974 inom fiskberedningsindustrin har skrivits upp med löneökningen mellan 1974 och 1975 vilken beräknas till 19 %[1]. För att komma från bruttolön till taxerad inkomst har schablonavdrag använts. Schablonavdraget uppgår till 1 000 kr. och består av avdragsgill sjukförsäkringsavgift (500 kr.) samt därutöver reseavdrag, avdrag för livförsäkringar,

[1] Uppgift från Svenska Livsmedelsarbetarförbundet.

arbetslöshetskassa osv. (500 kr.). Övriga inkomstkällor, t. ex. kapital och fastighet ingår inte i beräkningarna.

För de anställda i fiskberedningsindustrin, liksom för yrkesfiskarna, har skatteunderlagsbortfallet antagits vara lika med det framräknade "beloppet att taxera till kommunal inkomstskatt" minskat med grundavdraget.

Beräkningarna förutsättter att den anställda vid fiskberedningsindustrin är bosatt i samma kommun där han har sitt arbete.

Eventuella bolagsskatter från fiskberedningsindustrin innefattas inte i undersökningen.

9.5.2 *Brister i grundmaterialet*

SCB:s grundmaterial möjliggör inte en exakt beräkning av skatteunderlagsbortfallet. Det är framför allt två förhållanden som särskilt bör observeras.

I beloppet "att taxera till kommunal inkomstskatt" ingår sociala förmåner (sjukpenning m. m.) vilka utgör beskattningsbar inkomst fr. o. m. 1974. Kommunalskatten på de sociala förmånerna tillfaller emellertid staten. Detta innebär att det framräknade skatteunderlagsbortfallet är *överskattat* vad gäller yrkesfiskare och anställda inom fiskberedningsindustrin. Det visar sig emellertid att inverkan på resultatet blir mycket litet. För exempelvis Sotenäs skulle intäktsminskningen uttryckt i procent av de totala skatteintäkterna bli 18,44 i stället för 19,00.

1974 års skatteomläggning innebar bl. a. att grundavdraget, som tidigare avtrappats vid stigande inkomster, utgår med ett och samma belopp för alla inkomsttagare fr. o. m. 1976 års taxering. Dessutom är avdraget för den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften maximerat till 500 kr. vid 1976 års taxering mot att tidigare ha saknat sådan begränsning. Den första åtgärden minskar kommunernas skatteunderlag medan den andra går i motsatt riktning. Kommunerna kompenseras dock för effekterna av dessa åtgärder.

9.5.3 *Resultat*

Resultatet av beräkningarna har sammanställts i tabell 9.7. För tolkningen av siffermaterialet är, i första hand, följande kommentarer värda att beaktas.

SCB:s material bygger på en undersökning avseende samtliga personer som enligt fiskeriinventeringen 1973 var yrkes- eller binäringsfiskare. Undersökningen visar att antalet avgångar mellan åren 1973 och 1975 var mycket stort. Avgångarnas andel uppgår till ca 40 % och för vissa kommuner är andelen avgångar ännu större. Bortfallet av deklarationer stannar vid 5 %.

Inkomsterna från fisket påverkar ostkustkommunerna i relativt liten omfattning. Mest betydelse har fiskeinkomsterna för västkustkommunerna och i viss mån även för sydkustkommunerna.

Fiskeinkomsterna har visat sig väga tyngst i Öckerö där ett bortfall av fiskeinkomsterna skulle leda till en minskning i skatteintäkterna med 2,5 milj. kr., eller ca 10 %. Annorlunda uttryckt och fortfarande med bortseende från skatteutjämningsbidraget uppgår intäktsminskningen till ca 2 kr. per skattekrona.

Skulle fiskberedningsindustrin läggas ner och de anställda därigenom bli

Tabell 9.7 Kommunvisa beräkningar av hur inkomstbortfall från fisket och fiskberedningsindustrin påverkar skatteintäkterna.[a]

Kommun	Fisket			Fiskberedningsindustrin			Fisket + Fiskberedningsindustrin		
	Skatteintäktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr	Skatteintäktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr	Skattein-[b] täktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr[c]
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ostkusten									
Norrtälje	68 400	0,05	0:01						
Tierp	29 200	0,04	0:01						
Östhammar	41 400	0,06	0:01						
Nyköping	170 100	0,08	0:01						
Norrköping	98 200	0,02	0:00						
Söderköping	133 100	0,43	0:08						
Valdemarsvik	324 600	1,22	0:25						
Borgholm	196 000	0,81	0:15						
Oskarshamn	187 000	0,20	0:04						
Västervik	413 900	0,30	0:06						
Gotland	691 000	0,26	0:08						
Gävle	121 100	0,04	0:01						
Söderhamn	116 000	0,11	0:02						
Sundsvall	78 900	0,02	0:00						
Skellefteå	37 700	0,01	0:00						
Umeå	82 100	0,03	0:01						
Haparanda	57 700	0,25	0:05						
Kalix	331 200	0,64	0:11						
Luleå	166 400	0,06	0:01						
Piteå	101 100	0,08	0:02						
Sydkusten									
Karlshamn	283 400	0,27	0:05	39 100	0,04	0:01	322 500	0,31	0:06
Karlskrona	939 400	0,45	0:09	927 500	0,45	0:09	1 863 700	0,90	0:18
Sölvesborg	1 083 800	2,45	0:45	599 300	1,35	0:25	1 683 100	3,80	0:70
Simrishamn	1 495 900	2,76	0:49	1 159 700	2,14	0:38	2 655 600	4,90	0:88
Malmö	185 800	0,01	0:00	64 500	0,00	0:00	203 800	0,01	0:00
Trelleborg	268 500	0,25	0:04	212 300	0,20	0:03	483 500	0,45	0:08

Kommun	Fisket			Fiskberedningsindustrin			Fisket + Fiskberedningsindustrin		
	Skatteintäktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr	Skatteintäktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr	Skattein-[b] täktsminskningar (kr)	I % av 1977 års skatteintäkter	Kr/Skkr[c]
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Västkusten									
Falkenberg	498 000	0,54	0:09						
Varberg	1 240 400	0,87	0:16						
Göteborg	4 745 700	0,17	0:05	2 087 400	0,07	0:02	6 842 500	0,24	0:07
Lysekil	409 200	0,72	0:15	3 628 100	6,39	1:38	4 037 400	7,11	1:55
Orust	197 200	0,69	0:14	1 400 700	4,90	1:02	1 597 900	5,59	1:17
Sotenäs	1 100 400	4,23	0:83	3 840 900	14,77	3:11	4 941 300	19,00	4:12
Strömstad	627 500	1,95	0:42	1 529 600	4,76	1:04	2 157 100	6,72	1:49
Tanum	621 500	2,09	0:44	369 300	1,24	0:26	993 900	3,35	0:71
Tjörn	685 100	2,32	0:45	1 393 000	4,72	0:93	2 078 100	7,04	1:41
Öckerö	2 522 200	9,84	2:04						
Insjöfisket									
Lidköping	87 700	0,08	0:01						
Jokkmokk	6 800	0,02	0:00						

[a] Skatteintäkterna är beräknade på kommunernas skatteunderlag exklusive skatteutjämningsbidrag.
[b] P. g. a. bidragsunderlaget kan för vissa kommuner (kol 1 + kol 2) avvika från kol 7.
[c] För vissa kommuner uppstår differenser mellan (kol 3 + kol 6) och kol 9, vilket beror dels på att skatteintäktsminskningarna fördelas på olika skatteunderlag, dels på avräkningsfordran.

arbetslösa förlorar framför allt Sotenäs skatteintäkter. Skatteintäktsminskningen har beräknats till närmare 15 % eller uttryckt i kr./skkr. ca 3:10.

När det gäller fiskberedningsindustrin har i föreliggande avsnitt endast beaktats företag med minst 5 anställda. Detta innebär med all sannolikhet en underskattning av fiskberedningsindustrins betydelse. Övriga fiskeanknutna verksamheter har inte beaktats.

Länsstyrelserna har i samband med enkäten angett vissa uppgifter om antalet sysselsatta i fiskberedningsindustri och övriga fiskeanknutna verksamheter. Länsstyrelserna redovisar genomgående större antal sysselsatta i fiskberedningsindustrin än vad som legat till grund för kommunförbundets beräkningar. Detta bör observeras vid analys av siffermaterialet tabell 9.7.

9.6 Sammanfattning

Av undersökningen framgår att fiske och fiskeanknutna verksamheter är av stor betydeise i två kommuner i landet. Detta gäller Öckerö och Sotenäs kommuner i Göteborgs och Bohus län där fiske och till svenskt fiske knutna verksamheter svarar för omkring 20 % av sysselsättningen i resp. kommun. Ett annat mått på fiskets betydelse i kommunen är dess andel av kommunens skatteintäkter. Öckerö kommun får ca 10 % av sina skatteintäkter från fiskare. I Sotenäs kommun svarar fisket för drygt 4 % och anställda i fiskberedningsindustrin för nära 15 % av skatteintäkterna i kommunen.

Av mycket stor betydelse är fisket också i Styrsö församling som numera tillhör Göteborgs kommun. Av totala sysselsättningen i församlingen beräknas fisket svara för 40 %.

I kommunerna Tjörn, Orust och Lysekil svarar fiske och fiskeanknutna verksamheter för mellan 10 % och 20 % av sysselsättningstillfällena inom kommunen. I dessa kommuner svarar dock fiskeanknutna verksamheter, främst beredningsindustri, för merparten av denna sysselsättning. Andelen sysselsatta direkt beroende av svenskt fiske blir därmed lägre än vad de ovan angivna procenttalen utvisar eftersom en stor del av råvaran till beredningsindustrin importeras. Skatteintäkterna från ifrågavarande verksamheter utgör 6–7 % av de totala skatteintäkterna i kommunen. I Tanums och Strömstads kommuner svarar fisket och fiskeanknutna verksamheter för 6 % resp. 4 % av sysselsättningen och 3 % rsep. 7 % av skatteintäkterna.

Av de fiskare i Göteborgs och Bohus län som omfattas av undersökningen bor omkring en fjärdedel i områden där alternativ sysselsättning inom pendlingsavstånd på 45 minuter saknas. Med hänsyn till alternativa sysselsättningsmöjligheter är fisket av särskild betydelse exempelvis på Kosteröarna, Källö-Knippla, Vrångö, Tjärnö, Käringön, Havstenssund m. fl. platser i Göteborgs och Bohus län.

I Hallands län svarar fiske och fiskanknutna verksamheter för mindre än 1 % av såväl sysselsättning som skatteintäkter i alla kommunerna. Länsstyrelsen har bedömt att möjligheterna till alternativ sysselsättning inom pendlingsavstånd från fiskelägena är goda.

På sydkusten är fisket förhållandevis av störst betydelse i Sölvesborgs kommun i Blekinge län och Simrishamns kommun i Kristianstads län. Fiske och fiskeanknutna verksamheter svarar i dessa kommuner för 7 resp. 5 % av

sysselsättningen. Motsvarande andelar av skatteintäkterna är i respektive kommun 4 % och 5 %. I Karlskrona kommun svarar ifrågavarande verksamhet för ca 2 % av sysselsättningen och i Karlshamn för ca 1 %. I Malmöhus län är fisket av helt marginell betydelse.

Enligt länsstyrelserna kan man från fiskelägena på sydkusten som regel inom rimligt pendelavstånd få alternativ sysselsättning. Fisket har dock enligt länsstyrelsen stor betydelse som underlag för sysselsättning i Blekinge skärgård. Även på Österlen är fisket av betydelse eftersom området enligt länsstyrelsen har stora arbetsmarknadsproblem.

På ostkusten ger fisket underlag för en bofast befolkning i kust- och skärgårdsbygder. Flera länsstyrelser poängterar fiskets betydelse som binäring till främst jordbruket. Fiskets och fiskeanknutna verksamheters andel av sysselsättningen i ostkustkommunerna överstiger i allmänhet inte 1 % av totalsysselsättningen. I Valdemarsviks kommun svarar dock fisket och fiskeanknutna verksamheter för ca 3 % av sysselsättningen. I kommunerna Borgholm, Kalix och Haparanda är motsvarande andelar omkring 2 %. I samtliga kommuner på ostkusten har fisket liten betydelse för skatteintäkterna i kommunen.

Lokalt har fisket stor betydelse i norra Kalmar läns kustbygd, i Gryts och S:t Annas skärgårdar i Östergötlands län, där fisket ger sysselsättning för en bofast befolkning. I dessa bygder är en stor del av fiskarna bosatta på öar utan fast förbindelse och möjligheterna till pendling är därför mycket små. I dessa områden är kombinationen fiske–jordbruk vanlig.

Även på östra Gotland ger fisket ett betydande sysselsättningstillskott i en sysselsättningssvag bygd. Andra områden där fisket lokalt har stor betydelse för försörjningsmöjligheterna är Höga Kusten i Västernorrlands län och Kalixområdet i Norrbottens län.

10 Översikt av nuvarande statligt stöd till fisket

10.1 Prisreglering på fisk

De nuvarande formerna för pris- och marknadsreglering på fisk tillkom genom beslut av 1968 års riksdag. Från den 1 juli 1968 handhas prisregleringsverksamheten på väst- och sydkusten av en gemensam prisregleringsförening, Svensk fisk, ekonomisk förening. Medlemmar i föreningen är organisationer inom fisket samt företrädare för handel och fiskberedningsindustri. Föreningens stadgar har godkänts av statens jordbruksnämnd, som även har tillsyn över föreningens verksamhet. Av de elva ledamöterna i föreningens styrelse utses tre av regeringen. Av dessa tre är en föreningens opartiske ordförande och en representerar konsumentintresset. För varje styrelseledamot utses en personlig suppleant. Suppleanten för ordföranden är föreningens vice ordförande. Från den 1 juli 1972 svarar Svensk fisk även för prisregleringsverksamheten på ostkusten.

Prisregleringen innebär att föreningen Svensk fisk fastställer minimipriser på viktigare fiskslag. Härigenom möjliggörs för fiskarna att få ut lägst dessa priser för den fisk som säljs till konsumtion inom landet eller för export till sådana länder där införseln inte är centraliserad. Den fisk, som inte kan säljas till fastställda minimipriser, övertas av föreningen Svensk fisk. Den övertagna fisken säljs inom landet till djurföda eller beredning av fiskmjöl och för export till länder med centraliserad införsel. Föreningen får dessutom under vissa förutsättningar till priser som understiger minimipriset avsätta överskottskvantiteter även till andra länder än sådana som har centraliserad införsel. Om särskilda skäl föreligger kan detta också tillfälligtvis ske vid avsättning på den inhemska marknaden. För fisk som övertagits av föreningen Svensk fisk utbetalas till fiskaren ett garantipris. Minimipriset skall normalt överstiga garantipriset. Föreningen har dock möjlighet att påverka marknadsutvecklingen genom att i vissa fall fastställa ett minimipris som understiger garantipriset.

Förutom genom minimi- och garantipriser kan prisstöd lämnas genom pristillägg, prisutjämningsbidrag eller regionalt fraktstöd.

För att förbättra lönsamheten inom fisket beslöt regeringen den 23 juni 1976, efter förslag från fiskerikommittén, att införa särskilda pristillägg på svenskfångad fisk för konsumtion eller beredning inom landet. Regeringen bemyndigade den 2 september 1976 statens jordbruksnämnd att besluta om pristillägg även för fisk som exporteras.

Särskilt pristillägg utgår med belopp som i stort sett motsvarar 15 % av de

minimipriser som enligt beslut av regleringsföreningen Svensk fisk gällde i juni 1976. Förutom på de fiskslag som åsatts minimipris av Svensk fisk lämnas särskilt pristillägg även för räka och långa. Särskilda pristillägg utgår även under budgetåret 1977/78. Den utformning som systemet med särskilda pristillägg f. n. har är ett provisiorium i avvaktan på förslag från fiskerikommittén till mera långsiktiga lösningar.

Prisregleringen finansieras med medel ur prisregleringskassan för fisk. Under budgetåren 1975/76, 1976/77 och 1977/78 har prisregleringen även tillförts budgetmedel. Till prisregleringskassan, som förvaltas av statens jorbruksnämnd förs prisreglerings- och införselavgifter, särskilda avgifter för torsk på ostkusten samt ränta på innestående medel och i förekommande fall vissa fettvaruavgifter.

Prisregleringsavgift tas ut på såväl svenskfångad saltvattensfisk som importfisk av motsvarande slag. På västkusten utgår avgift på flertalet fiskslag samt på räka. För fisk som ilandförs på sydkusten tas avgift ut på sill, torsk, horngädda, skrubba och rödspätta. På ostkusten tas prisregleringsavgift ut på strömming och en särskild avgift tas ut på torsk. I princip utgår avgift inte för fisk som säljs för annat ändamål än förbrukning till människoföda. På svenskfångad fisk är avgiften 3 % av inköpspriset – lägst minimipriset – och på importerad fisk 3 % av importvärdet. För saltad, sockersaltad eller kryddad sill som importeras eller bereds ombord på svensk fiskebåt är dock avgiften 0,2 % av värdet. För ostkustströmming tas prisregleringsavgift ut med 4 öre/kg utom för sådan strömming som exporteras, för vilken avgiften utgör 2 öre/kg. För torsk på ostkusten uttas en särskild avgift på 5 öre/kg. Även för räkor och räkprodukter tas avgift ut med 20 öre/kg rå räka med skal och 40 öre/kg kokt räka med skal. För räkprodukter har avgiften avvägts med utgångspunkt i avgiften för rå räka med skal. Avgiften erläggs av förstahandsköpare resp. importörer. För viss import av filead färsk, kyld eller fryst torsk, kolja, gråsej, vitling eller kungsfisk utgår dessutom införselavgift. Avgifterna tas ut med stöd av lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område.

Mellan statens jordbruksnämnd och fiskets förhandlingsdelegation sker årligen överläggningar om grunderna för prisregleringsverksamheten. Jordbruksnämnden, som även hör konsumentdelegationen överlämnar därefter förslag till regeringen. Grunderna för prisregleringen liksom storleken av det belopp som skall ställas till föreningen Svensk fisks förfogande, fastställs av statsmakterna.

10.2 Gränsskyddet

Gränsskyddet på fiskvaruområdet i Sverige lämnas i första hand genom kvantitativa regleringar. Vidare utgår tullar och införselavgifter på vissa produkter. Ett begränsat system med importminipriser tillämpas för frysta fiskfiléer.

10.2.1 *Kvantitativa regleringar*

Importen av fisk skall enligt gällande grunder för importregleringen begränsas i den omfattning som behövs för att upprätthålla prisregleringen på

fisk. Möjligheterna att reglera importen begränsas dock av Sveriges handelspolitiska åtaganden inom ramen för bl. a. det allmänna handels- och tullavtalet (GATT) samt avtalen med EFTA och EG.

Vid tillämpningen av importregleringen medger jordbruksnämnden import utan licens av bl. a. beredda fiskvaror.

Den kvantitativa regleringen tillämpas genom olika former av importlicenser.

Importlicens förekommer på fiskvaruområdet i två former, nämligen individuell licens och generell licens. Den individuella licensen ger möjlighet till en noggrann övervakning av importutvecklingen och innebär att importen kan kvantitativt regleras. Behovsprövningen av importanspråken sker f n för ca 10 % av importen av oberedd fisk. Varor som omfattas av behovsprövningen är bl. a. färsk sill och strömming (hel, styckad eller filéad), fryst sill och strömming samt färsk torsk (hel eller styckad). Dessutom tillämpas individuell licens i övervakningssyfte utan kvantitativ begränsning f. n. för drygt 25 % av importen av fiskvaror hänförliga till kapitel 03 i tulltaxan.

För flertalet övriga fiskvaror hänförliga till kapitel 03 i tulltaxan tillämpas generell importlicens. Vara som tagits upp på sådan licens får tills vidare föras in på samma villkor som de licensfria varuslagen under förutsättning att fisken har inköpts i fast räkning och att den inte inköpts direkt från fiskebåt d. v. s., direktlandats. De varor som omfattas av generell licens uppgår till ca 45 % av importen av fiskvaror hänförliga till kapitel 03. Dessa varor kan i princip med kort varsel återföras till individuell licens för övervakning av importutvecklingen eller för en faktisk kvantitativ reglering.

10.2.2 *Tullar och införselavgifter*

Vid import från EFTA och EG av fisk och fiskprodukter hänförliga till kapitel 03 i tulltaxan utgår tull endast på ostron, viss sockersaltad fisk och sockersaltad fiskrom. Införselavgift utgår på färska filéer av torsk, kolja, gråsej och vitling. Avgiften är 25 öre/kg vid import från EFTA-länder d. v. s. främst Norge och med 45 öre/kg vid import från Danmark. Vid import från övriga länder är avgiften också 45 öre/kg.

På frysta filéer av torsk, kolja, gråsej, vitling och kungsfisk utgår införselavgift med 45 öre/kg. Avgiften utgår dock inte vid import från EG och EFTA.

Vid import från övriga länder utgår tull på ostron och viss sockersaltad fisk och fiskrom samt vidare på vissa fiskkonserver o. d. och beredda eller konserverade kräft- och blötdjur (hänförliga till tulltaxenummer 16.04 och 16.05). Införselavgift utgår på färska och frysta filéer av torsk, kolja, gråsej, vitling och kungsfisk. Avgiften är 45 öre/kg.

Importen från utvecklingsländerna är i huvudsak tullfri.

10.2.3 *Importminipriser*

Minimipriser vid import gäller fr. o. m. år 1970 för frysta filéer av torsk och kolja. Vid import av ifrågavarande varor gäller licenstvång för att möjliggöra kontroll av att minimipriserna inte underskrids.

Importpriserna för frysta filéer av torsk och kolja har stigit kraftigt sedan år 1970. Minimipriserna har dock inte ändrats. Detta förhållande har medfört att importminimipriserna inte innebär något reellt skydd mot lågprisimport.

10.3 Stöd till investeringar i fisket

Statligt stöd till investeringar i fisket utgår i form av fiskerilån och i form av statlig lånegaranti. Bestämmelserna för dessa stödformer finns i kungörelsen (1971:445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad senast 1977:48).

10.3.1 *Fiskerilån*

Fiskerilån utgår för inköp av fiskefartyg eller redskap för yrkesmässigt fiske samt maskinell eller teknisk utrustning eller säkerhetsutrustning till sådant fartyg. Lån kan vidare utgå för inköp av mindre båt eller andra hjälpmedel för transport av fisk, för uppförande av mindre anläggning där fiskets produkter skall tillgodogöras eller förädlas, samt för fiskodling.

Fiskerilån får inte beviljas till högre sammanlagt belopp än 200 000 kr. eller, om särskilda skäl föreligger, 300 000 kr. Har fiskerilån beviljats enligt äldre bestämmelser får nytt fiskerilån inte beviljas till högre belopp än att summan av lånen inte överstiger 300 000 kr. Innan fiskerilån beviljas skall investeringskalkyl ha upprättats, om inte den åsyftade åtgärdens lönsamhet utretts på annat sätt eller är uppenbar.

Fiskerilån är amorteringsfritt under högst två år från lyftningsdagen och skall därefter återbetalas inom viss tid, högst tio år. Lånet är även räntefritt under två år från lyftningsdagen. Därefter utgår ränta med 5 % per år för obetald del av lånet. Dröjsmålsränta utgår om kapital- eller räntebelopp inte betalas inom föreskriven tid.

För fiskerilån skall ställas betryggande säkerhet. Kan den som söker lån inte ställa sådan säkerhet, får lån ändå beviljas, om det med hänsyn till låntagarens eller företagets förhållanden bedöms kunna ske utan oskälig risk.

Den årliga låneramen för fiskerilån uppgår sedan budgetåret 1966/67 till 9 milj. kr.

Ansökan om fiskerilån prövas av fiskeristyrelsen efter samråd med särskilda av regeringen utsedda sakkunniga

10.3.2 *Lånegaranti*

Statlig garanti för lån i banker och andra kreditinrättningar som tas i samband med investeringar i fisket kan lämnas för

1. förvärv av fiskefartyg,
2. åtgärd som är ägnad att effektivisera och förbilliga driften av fiskefartyg eller varaktigt förbättra de tekniska anordningarna på sådant fartyg eller annan åtgärd som behövs för att fisket skall kunna bedrivas effektivt eller för att fångsten skall kunna tas om hand på ett rationellt sätt,
3. utgifter som är nödvändiga för att sätta igång fiske i samband med förvärv av fiskefartyg eller annan mera omfattande investering (driftslån).

Lånegaranti lämnas inte för lån som kan erhållas som bottenlån i kreditinrättning eller för åtgärd som bedöms kunna bli genomförd på skäliga villkor utan sådant stöd. Amorteringstiden för lån för vilket garanti beviljas får inte överstiga den beräknade ekonomiska livslängden för den åtgärd som lånet avser. För lån till ny motor eller annan utrustning med relativt kort varaktighetstid eller för driftslån får amorteringstiden inte överstiga 10 år från lyftningsdagen. För lån till andra ändamål gäller en längsta amorteringstid av 20 år från lyftningsdagen. Ränta utgår från lyftningsdagen. För garantilån skall ställas betryggande säkerhet. Kan sådan säkerhet inte ställas får garanti ändå beviljas om det med hänsyn till låntagarens eller företagets förhållanden kan ske utan oskälig risk.

Den årliga låneramen för statlig lånegaranti i samband med investeringar i fiskeföretag och i samband med konsolidering av fiskeföretag (jfr avsnitt 10.7) är 20 milj. kr.

Statlig lånegaranti beviljas av fiskeristyrelsen efter samråd med särskilda sakkunniga.

10.4 Bidrag till säkerhetsutrustning

Statsbidrag utgår för anskaffning av livräddningsflotte, ekolod och brandskyddsutrustning samt radar och radiotelefon till fiskefartyg. För livräddningsflotte, ekolod och brandskyddsutrustning är bidraget 80 % av den godkända anskaffnings- och installationskostnaden för sådan utrustning som svarar mot gällande minimikrav för ifrågavarande fiskefartyg. Bidrag utgår i motsvarande mån även till fiskefartyg för vilket särskilda minimikrav i fråga om sådan utrustning inte gäller, om fartyget används i ett rationellt bedrivet yrkesmässigt fiske och utrustningen behövs från säkerhetssynpunkt med hänsyn till fartygets storlek och fångstplatser.

Bidrag för radar och radiotelefon utgår med 80 % av den del av anskaffnings- och installationskostnaden som uppgår till högst 10 000 kr., med 40 % av den del av kostnaden som överstiger 10 000 kr men ej 20 000 kr. och med 20 % av den del av kostnaden som överstiger 20 000 kr. men ej 50 000 kr.

Fråga om bidrag till säkerhetsutrustning prövas av fiskeristyrelsen.

10.5 Stöd vid fångstbegränsningar

Till besättningen på fiskefartyg som drabbas av fångstbegränsningar kan ersättning lämnas enligt samma regler som gäller vid arbetslöshet.

Till fiskeföretag som har haft fiskefartyg stillaliggande p. g. a. fångstbegränsningar kan stöd lämnas i form av bidrag och lån.

Fångstbegränsningsbidrag utgår om fiske som tidigare bedrivits inte längre är tillåtet p. g. a. att

1. fisket i visst havsområde eller efter vissa arter i sådant område har förbjudits
2. Sverige helt har utnyttjats kvot som har tilldelats landet genom interna-

tionell överenskommelse eller

3. från fartyget har fångats hela den kvantitet för viss period som kan ha tilldelats det av fiskeristyrelsen och styrelsen har funnit att fartyget inte kan få ytterligare tilldelning.

Fångsbegränsningsbidrag utgår med följande belopp per stilleståndsdag.

Fartygets motorstyrka i hk	Bidrag per stilleståndsdag i kr.
högst 399	195
400 – 649	260
650 – 899	325
900 – 1 199	390
1 200 – 1 499	455
1 500 –	520

Fångstbegränsningslån kan lämnas fiskeföretag som har fått likviditetssvårigheter p. g. a. fångstbegränsning. Lånet får uppgå till högst 30 000 kr.

Under åren 1976 och 1977 har arbetsmarknadsstyrelsen och fiskeristyrelsen genomfört tillfälliga sysselsättningsskapande åtgärder för fiskare och fiskefartyg som drabbats av fångstbegränsningarna. För verksamheten har anslagits sammanlagt 16,4 milj. kr.

10.6 Särskilt omställningsstöd till fiskare

Särskilt omställningsstöd kan beviljas som ett engångsbidrag till fiskare som önskar övergå till annan yrkesverksamhet. Som villkor för stöd gäller att sökanden under de senaste fem åren före omställningen stadigvarande har varit sysselsatt inom fisket och härav erhållit huvuddelen av sin inkomst under de tre senaste åren. Omställningsstöd beviljas inte till sökande som lämnat fisket före viss tidpunkt och inte heller till sökande som det år han lämnat fisket fyller minst 60 år. Stödet lämnas endast om omställningen medför behov av särskilt stöd. Omställningsstödet utgår med ett belopp som motsvarar sökandens genomsnittliga nettoinkomst av fisket under de senaste tre åren, dock med högst 12 000 kr. Ansökan om omställningsstöd prövas av fiskeristyrelsen efter samråd med särskilda sakkunninga.

10.7 Stöd till konsolidering av fiskeföretag

Fr. o. m. budgetåret 1970/71 infördes efter förslag från fiskerinäringsutredningen statliga garantier för lån i banker och andra kreditinrättningar för konsolidering av fiskeföretags ekonomiska förhållanden. Lånegarantierna ersatte en tidigare form av statliga konsolideringslån. Enligt bestämmelserna i kungörelsen (1971:445 ändrad senast 1977:49) om statligt stöd till fisket utgår lånegaranti i samband med konsolidering av fiskeföretag för långfristigt lån som skall ersätta kortfristigt lån, för lån som behövs för driftsändamål samt som ersättning för borgensförbindelse. Lån för vilket statlig garanti ställts

(garantilån) skall återbetalas inom högst 20 år från lyftningsdagen. För garantilån skall ställas betryggande säkerhet. Kan den som söker lånegaranti inte ställa sådan säkerhet, får garanti ändå beviljas, om det med hänsyn till låntagarens eller företagets förhållanden bedöms kunna ske utan oskälig risk.

10.8 Stöd till avsättningsfrämjande åtgärder

Stöd till åtgärder som främjar avsättningen av fisk kan lämnas i form av fiskberedningslån samt statlig lånegaranti.

Fiskberedningslån utgår för sådan åtgärd inom fiskets berednings- och konservindustri vilken väsentligt underlättar avsättningen av fisk eller förbättrar fiskarnas möjligheter att köpa förnödenheter.

Lånet är amorteringsfritt under högst två år och skall återbetalas inom tjugo år från lyftningsdagen. Ränta utgår med 5 % om året från lyftningsdagen. Räntefrihet får dock medges under två år eller om särskilda skäl föreligger tre år från lyftningsdagen.

Regeringen har möjlighet att medge befrielse från återbetalningsskyldighet av fiskeberedningslån med högst 15 % av lånebeloppet. Förutsättningen för att sådan befrielse skall kunna ges är att åtgärden vartill lån beviljats är av avgörande betydelse för fortsatt fiske inom visst område och inte kan väntas bli genomförd utan befrielse.

Lånegaranti kan lämnas för åtgärd som är avsedd att höja effektiviteten inom berednings- och konservindustrin på fiskets område, om åtgärden kan antas medföra förbättrade avsättningsmöjligheter för svenskt fiske.

Lånegaranti får om särskilda skäl föreligger även lämnas för lån till rörelsemedel.

10.9 Övriga stödformer

Utöver de stödformer som behandlats i det föregående utgår stöd till fisket bl. a. i form av statsbidrag till fiskehamnar, särskilda lån till fiskeredskap som skadas eller förlorats samt genom restitution av bensinskattemedel.

II Fiskets framtida förutsättningar

11 Tillgången på fiskevatten för svenskt fiske

11.1 Havsrättsutvecklingen

Förenta nationernas (FN:s) generalförsamling beslöt i november 1973 att sammankalla en allmän havsrättskonferens, den tredje i organisationens historia. Konferensen har hittills hållit sex sessioner. Ytterligare en session avses äga rum under år 1978. Det har hittills inte varit möjligt för konferensen att nå enighet om en allmän havsrättskonvention. I slutet på konferensens fjärde session, som hölls under våren 1976, presenterades dock ett utkast till konventionstext.

Enligt konventionsutkastet får kuststaterna rätt att inrätta en ekonomisk zon om högst 200 nautiska mil från kusten. Förhandlingarna vid havsrättskonferensen har visat att det knappast råder någon oenighet om själva rätten för kuststaterna att inrätta ekonomiska zoner. När det gäller de aspekter som är av intresse från fiskets synpunkt har förhandlingarna vid de senaste sessionerna kretsat kring frågorna om den ekonomiska zonens juridiska status samt vilka rättigheter kustlösa och geografiskt missgynnade stater skall ha i en kuststats zon. Sverige räknas i detta sammanhang som geografiskt missgynnad stat.

Beträffande den ekonomiska zonens juridiska status koncentrerades diskussionerna vid den senaste sessionen till frågan om zonen skulle vara en del av det fria havet eller om den skulle ha en mellanställning mellan fritt hav och territorialhav. Enligt den reviderade enhetstexten utgör zonen ej en del av det fria havet men är ej heller territorialhav.

Gruppen kustlösa och geografiskt missgynnade stater hävdade vid den senaste sessionen att den ekonomiska zonen endast var ett område inom vilket kuststaten hade viss jurisdiktion men att i övrigt reglerna om det fria havet borde gälla. Den motsatta uppfattningen framfördes främst av kuststater från u-länderna. Alternativet skulle vara att zonen betraktades som territorialhav.

När det gäller frågan om de levande tillgångarna i den ekonomiska zonen har motsättningarna varit stora. Kuststaterna har hela tiden hävdat att varje reglering av fisket i zonen måste baseras på att övriga stater endast kan få del i fisket om det föreligger överskott. Med överskott menas i detta sammanhang att kuststaten inte har kapacitet att fånga den mängd som biologiskt sett kan fångas. I princip är man sålunda inställd på att inte ens medge dem som haft traditionellt fiske inom annan stats ekonomiska zon fortsatt fiskerätt. Denna uppfattning har bestridits från de kustlösa och geografiskt missgynnade

staternas sida, vilka bl. a. har framhållit att deras rättigheter skulle kunna bli helt skenbara om inte åtminstone någon möjlighet till fiske förelåg även i situationer av icke-överskott. Vidare kan ju kuststaten genom en kraftig utbyggnad av sin egen fiskeflotta i praktiken göra fiskerättigheterna illusoriska. Från vissa håll har anförts att frågan huruvida överskott föreligger kan vara svår att bedöma och att kuststatens ensidiga inflytande på siffran för högsta tillåtna fångst ibland kan medföra ogynnsamma konsekvenser för övriga stater.

De kustlösa och geografiskt missgynnade staterna har hävdat att en lösning måste sökas i en reglering som innefattar dels möjligheter till visst fiske för dessa stater, även i en situation av icke-överskott, dels ger berörda grupp av stater företräde till överskott framför tredje stat. Kuststaterna mjukade i någon mån upp sin hållning mot slutet av femte sessionen men kan dock inte sägas ha vikit från sin linje om överskott som oundgängligt villkor. Vidare förklarades från flera håll att någon företrädesrätt till ett överskott av politiska skäl inte kunde tillerkännas de kustlösa och geografiskt missgynnade staterna. Det fanns nämligen ofta anledning för en kuststat att tillgodose andra stater där det förelåg ömsesidighet i fråga om fiskerättigheter.

Enligt konventionsutkastet har geografiskt missgynnade stater inga särskilda rättigheter. Däremot har de kustlösa staterna fått vissa smärre rättigheter. Detta anses av berörda stater vara en orimlig situation. Vad som yrkades var rättigheter för dessa länder att fiska i andra i-länders ekonomiska zoner, varvid man var beredd att undanta sådana kuststater som var i synnerlig grad beroende av sitt fiske. Med detta uttryck avsågs i första hand Island. Genomgående förutsattes vidare att det rörde sig om regionala lösningar.

Under senare tid har en rad stater i Nordatlanten utvidgat sin fiskejurisdiktion utan att avvakta havsrättskonferensens slutresultat. Under hänvisning till hotet mot fiskbestånden flyttade Island ut sin fiskegräns till 200 nautiska mil den 15 oktober 1975. Med samma motivering har de europeiska gemenskapernas (EG:s) medlemsländer samt Kanada och Norge inrättat zoner om 200 nautiska mil fr. o. m. den 1 januari 1977. EG:s utvidgning av fiskejurisdiktionen avser bara Nordsjön och Nordatlanten. Även USA har beslutat inrätta en fiskezon om 200 nautiska mil längs sina kuster, och Sovjetunionen har i avvaktan på havsrättskonferensens slutresultat beslutat utvidga sin fiskejurisdiktion till 200 nautiska mil i Barents hav, Norra Ishavet och Stilla Oceanen.

11.2 Sveriges egna fiskevatten

Den internationella utvecklingen har nödvändiggjort en utvidgning också av den svenska fiskezonen. Regeringen har fått riksdagens bemyndigande att längs hela Sveriges kust utvidga den svenska fiskezonen intill den gränslinje som kan överenskommas med angränsande stat eller intill mittlinjen. Med stöd av detta bemyndigande beslutade regeringen den 11 augusti 1977 att den svenska fiskezonen i Skagerrak och Östersjön skall utvidgas fr. o. m. den 1 januari 1978. Den närmare omfattningen av fiskezonen har ännu inte fastställts. Avgränsningen av zonen kommer att bli föremål för överlägg-

ningar med berörda stater.

En utvidgad svensk fiskezon ger det svenska fisket större fångstmöjligheter. Samtidigt innebär det ett betydligt större ansvar för de bestånd som finns i den svenska zonen.

11.3 Bilaterala avtal

11.3.1 *Skagerrakavtalet*

I Skagerrak och i en mindre del av norra Kattegatt gäller 1966 års överenskommelse mellan Sverige, Norge och Danmark om ömsesidig rätt till fiske i Skagerrak och Kattegatt. I överenskommelsen föreskrivs att var och en av de fördragsslutande staterna skall, utan hänsyn till de fiskegränser som må fastställas i framtiden, tillåta fartyg från de båda andra staterna att bedriva fiske intill ett avstånd av 4 nautiska mil från baslinjerna. De båda andra staternas fiskefartyg är därvid inte underkastade kuststatens jurisdiktion. I överenskommelsen förpliktar sig vidare de tre staterna att söka fastställa så enhetliga regler som möjligt för fiskets utövning inom överenskommelsens geografiska tillämpningsområde. Överenskommelsen har en första giltighetstid om 35 år. Först därefter kan den sägas upp. Om överenskommelsen inte sägs upp av någon av staterna förlängs den automatiskt med fem år åt gången.

I överenskommelsen den 5 april 1967 om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerrak föreskrivs att även efter utgången av Skagerrakavtalets giltighetstid och även om Norge utsträcker sin fiskejurisdiktion får svenskt fiske fritt bedrivas inom ett visst område i nordöstra Skagerrak. Denna rätt upphör tidigast 60 år efter utgången av Skagerrakavtalets giltighetstid.

11.3.2 *Kattegattavtalet*

I Kattegatt och i en del av södra Östersjön gäller mellan Danmark och Sverige konventionen den 31 december 1932 angående fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvattnen. I Kattegatt är enligt konventionen vartdera landets fiskare berättigade att fiska intill ett avstånd av tre nautiska mil från det andra landets kust. I Öresund skall fiske överallt vara gemensamt för båda ländernas fiskare. Detta gäller dock med den inskränkningen att innanför ett djup invid stranden av sju meter, det andra landets fiskare inte får bedriva annat fiske än sillfiske med garn samt under månaderna juli, augusti, september och oktober även krokfiske. I fråga om Östersjön omfattar konventionen den svenska kusten från Falsterbo fyr till Simrishamns fyr samt Bornholms och ögruppen Kristiansös kuster. Inom dessa områden skall sillfisket med drivgarn vara gemensamt för de båda ländernas fiskare fr. o. m. den 1 maj t. o. m. den 31 augusti. Konventionen innehåller också föreskrifter för fiskets bedrivande inom de områden konventionen avser. Överträdelser av föreskrifterna skall beivras i det land där fartyget hör hemma. Konventionen kan sägas upp med 6 månaders varsel.

11.3.3 *Fiskerättsavtalet med Norge*

Sverige och Norge slöt i slutet av år 1976 ett ramavtal som garanterar ett fortsatt svenskt fiske i den norska ekonomiska zonen i Nordsjön. Hur stora fångster de svenska fiskarna får ta upp skall bestämmas efter särskilda överläggningar. Omfattningen av och formerna för det svenska fisket skall då beaktas. Avtalet gäller i första hand under tio år men förlängs automatiskt med sex år åt gången om det inte sägs upp av någondera parten.

11.3.4 *Fiskerättsavtalet med EG*

Sverige och EG ingick i början av år 1977 ett avtal om ömsesidig rätt till fiske. I likhet med den norska överenskommelsen är avtalet med EG ett ramavtal, vilket betyder att kvoter och andra bestämmelser fastställs vid separata överläggningar. Avtalet ger svenska fiskare rätt till fortsatt fiske i EG-staternas fiskezoner och dessa stater får motsvarande rätt i den svenska zonen. Vid kvotförhandlingarna är målsättningen att det svenska fisket i EG-staternas zoner skall motsvara EG:s fiske i den svenska utvidgade fiskezonen. Den balans som avses skall ses över en längre tidsperiod så att inte tillfälliga ändringar av fiskemönstret medför stora variationer i kvoterna. När det gäller avtalsperiodens längd finns samma konstruktion som i avtalet med Norge.

12 För svenskt fiske tillgängliga fiskresurser

12.1 Inledning

Fiskeristyrelsen har på fiskerikommitténs uppdrag gjort en kartläggning av tillgången på fisk och avkastningen i de fiskevatten som beräknas komma att stå till det svenska fiskets förfogande i framtiden. Utgångspunkten har varit att söka bedöma vilka kvantiteter fisk av olika slag som långsiktigt kan tas ut ur de olika fiskbestånden, samtidigt som beståndens avkastning bibehålls på en så hög nivå som möjligt.

För de områden som beräknas komma att omfattas av den svenska fiskezonen har således den långsiktiga biologiska avkastningen av fisk uppskattats. Svenska fiskare kommer också att få fiska i Norges och EG-ländernas zoner i Nordsjön. Vilka kvantiteter som svenska fiskare får fiska i Nordsjön bestäms efter särskilda överläggningar med Norge resp. EG.

För att kunna bedöma hur stor del av den biologiska avkastningen som kan stå till förvärvsfiskets förfogande har fångsterna i det icke förvärvsmässiga fisket uppskattats. I förutsättningarna för undersökningen har ingått att fiskbestånden skall utnyttjas så rationellt att högsta möjliga varaktiga avkastning kan erhållas.

I bilaga 1 återfinns den fullständiga rapporten från fiskeristyrelsen. I detta kapitel redovisas fiskeristyrelsens rapport i sammandrag.

12.2 Nuvarande fångstuttag

12.2.1 *Havsfiske*

I tabell 12.1 redovisas svenska fångster av olika fiskslag i västerhavet år 1975. Härvid har fångstuttagen kunnat delas upp på fiskezoner. Fångstuttagens storlek i Nordsjön fastställs fr. o. m. år 1977 efter årliga förhandlingar med EG resp. Norge. I Skagerrak och Kattegatt har svenska fiskare rätt att bedriva fiske även i norsk och dansk fiskezon.

Det framgår av tabellen att de svenska fångsterna i Nordsjön och angränsande del av Atlanten år 1975 uppgick till knappt 39 000 ton, varav ca 23 000 ton fångades i EG-zon och ca 15 000 ton i norsk zon. Sillfisket som var föremål för fångstbegränsning avkastade drygt 5 000 ton. Störst andel av nordsjöfångsten utgjorde foderfisken med ca 25 000 ton, huvudsakligen tagen i EG-zon. Makrillfångsten uppgick till drygt 3 000 ton, kolja 2 000 och torsk 900 ton.

Tabell 12.1 Svenska fångster år 1975 per fångstområde och potentiell fiskezon. Ton

Fångstområde	Nordsjön + Ö. Atlanten			Skagerrak				Kattegatt			Skagerrak + Kattegatt
Zon	EG	Norsk	Summa	Svensk	Dansk	Norsk	Summa	Svensk	Dansk	Summa	Alla länder
Sill	3 314	2 168	5 482	2 248	6 575	2 541	11 364	12 665	4 566	17 231	120 987
Skarpsill	9	10	19	893	41	29	963	1 842	234	2 076	105 927
Makrill	937	2 320	3 257	275	367	386	1 028	237	10	247	10 994
Gråsej	72	288	360				262			236	
Kolja	560	1 519	2 079	87	251	136	474	295	149	444	6 115
Kummel	40	210	250				125			35	
Lyrtorsk/Bleka	5	46	51				227			394	
Långa	552	147	699	49	10	5	64	30	5	35	579
Torsk	359	542	901	649	286	88	1 023	2 955	923	3 878	32 284
Vitling	110	146	256				128			483	
Övr. torskfisk	17	14	31				1			1	
Rödspätta	24	11	35	46	37	8	91	222	127	349	15 681
Övr. flatfisk	19	28	47	211	186	42	439	264	62	326	5 765
Havskräfta	0	2	2	144	22	5	171	214	6	220	3 034
Räka	46	208	254	1 053	297	380	1 730	13	4	17	3 943
Foderfisk	17 074	7 502	24 576	1 528	7 003	1 220	9 751	19 242	4 774	24 016	(36 363)
Övr. arter	112	162	274	186	112	35	333	630	91	721	46 062
Totalt	23 250	15 323	38 573	7 369	15 187	4 875	28 174	38 609	10 951	50 709	420 878

Tabell 12.2 Fångstmängder av viktigare fiskslag från Östersjön 1965–1975. Totalfångst och svensk fångst. Ton

Art/ År	Sill[a]		Skarpsill		Torsk		Skrubba		Ål		Lax	
	Sverige	Tot. alla länder	Sverige	Tot. alla länder	Sverige	Tot. alla länder	Sverige	Tot. alla länder	Sverige	Tot. alla länder	Sverige	Tot. alla länder
1965	33 250	228 624		83 059	21 705	145 596	586	12 373	1 517	4 529	529	3 415
1966	31 440	255 189		91 638	22 525	175 639	632	14 041	1 641	5 148	431	2 907
1967	38 530	314 396		71 633	23 363	194 659	642	12 435	1 349	4 793	504	3 211
1968	55 460	356 300		90 803	24 008	214 378	615	12 134	1 507	5 371	470	3 514
1969	40 780	304 828		124 696	22 301	209 785	559	12 104	1 365	4 721	477	2 909
1970	36 650	319 357		151 047	17 756	196 980	484	12 568	991	3 966	483	2 578
1971	36 920	339 227		183 545	15 670	163 903	444	11 794	1 132	4 054	416	2 197
1972	45 170	346 154	2 300	209 228	16 471	192 112	466	14 248	1 007	3 876	420	2 207
1973	60 931	404 002	7 291	210 296	18 389	193 917	502	13 838	972	4 186	651	4 186
1974	61 388	396 699	6 529	242 625	16 435	191 587	470	12 061	792	3 707	640	2 955
1975	60 555	408 848	2 644	208 357	17 965	236 169	561	12 597	1 123	4 172	630	2 922

[a] Sill fångad som foderfisk ingår.

Skagerrak och Kattegatt spelar numera en större roll för svenskt fiske än Nordsjön och fångsten i dessa båda områden uppgick till knappt 80 000 ton eller dubbelt så mycket som fångsten i Nordsjön. Sill utgjorde fortfarande en stor andel av fångsten med 11 000 ton i Skagerrak och 17 000 ton i Kattegatt. Andra betydelsefulla arter är i Skagerrak makrill, torsk, flatfisk och räka. I Kattegatt är förutom sill, foderfisk, torsk och flatfisk betydelsefulla. Av de totala fångsterna i Skagerrak och Kattegatt på 420 000 ton utgör de svenska knappt 20 %.

De svenska fångsterna under åren 1965–1975 av de ekonomiskt betydelsefulla fiskarterna i Östersjön redovisas i tabell 12.2. Av tabellen kan utläsas att fångsterna av sill år 1975 uppgick till ca 60 000 ton, vilket innebär att de i det närmaste har fördubblats sedan år 1965. De svenska skarpsillfångsterna utgör mindre än 5 % av den totala skarpsillfångsten och ingår nästan uteslutande i foderfisken. Torskfångsterna i Östersjön var år 1975 ca 18 000 ton, vilket innebär en minskning sedan senare delen av 1960-talet med ca 5 000 ton. Sammantaget är det svenska östersjöfisket litet i förhållande till det totala fångstuttaget i Östersjön.

12.2.2 *Kustfisket*

Någon tillförlitlig statistik över fångsterna i kustfisket finns inte. Osäkerheten om fångstmängderna beror bl. a. på att uppgifter om fritidsfiskets fångster i kustvattnen saknas.

I tabell 12.3 redovisas en uppskattning av nuvarande fångstuttag i kustfisket. Den officiella statistiken för år 1975 ligger till grund för vad som huvudsakligen är yrkesfiskets fångster. Häri ingår dock en del fångster av deltidsfiskare och binäringsfiskare, varför en del fångster kan ha dubbelräknats. Hänsyn har tagits till denna felkälla vid skattning av möjlig fångst i kustvattnen.

Tabell 12.3 Uppskattad avkastning i kustfisket. 1975. Ton. Alla arter

Län	Huvudsakligen yrkesfiske	Icke yrkesfiske
Göteborgs och Bohus	6 487	4 529
Hallands		1 646
Malmöhus	1 602	742
Kristianstads	1 545	329
Blekinge	3 951	741
Gotlands	510	247
Kalmar	3 013	1 676
Östergötlands	1 608	1 407
Södermanlands	1 023	1 005
Stockholms	1 172	2 614
Uppsala	427	459
Gävleborgs	872	732
Västernorrlands	627	1 052
Västerbottens	448	686
Norrbottens	887	1 647
Totalt	24 172	19 512

Som framgår av tabellen är fångsten för hela kusten ungefär lika stor för båda kategorierna fiskare.

I Göteborgs och Bohus län utgörs yrkesfiskarnas fångster främst av sill, skarpsill och foderfisk. Det icke yrkesmässiga fisket är starkt inriktat på torsk med över 3 000 ton i fångst år 1975. Ekonomiskt betydelsefullt för båda kategorierna av fiskare är fisket efter krabba, som totalt uppgår till ca 450 ton. I östersjölänen är det yrkesmässiga kustfisket i stor utsträckning inriktat på fiske efter sill, torsk och ål. Särskilt på ostkusten tas dessutom stora fångster av s. k. sötvattensfisk.

Det icke yrkesmässiga kustfisket är på sydkusten och Gotland starkt inriktat på fiske efter torsk, öring och ål. På ostkusten är fisket efter speciellt gädda och abborre vanligt för de icke yrkesfiskande. Enligt beräkningar i rapporten uppgår fångstrna av gädda och abborre till över 5 000 ton per år.

12.2.3 *Inlandsvattnen*

Fångsterna i det yrkesmässiga insjöfisket uppgår till ca 2 000 ton per år med gös, sik och siklöja som särskilt viktiga fiskslag.

Fångsterna av icke yrkesfiskare har uppskattats till 20 000 ton per år, varav de mest aktiva fiskarna svarar för ca 15 000 ton.

12.3 Möjligt fångstuttag

12.3.1 *Havsfisket*

I havsfisket, dvs. fisket utanför territorialvattengränsen, har de olika ländernas fiskeflottor hittills konkurrerat om samma fisktillgångar. Under tiden efter år 1945 har i Nordsjöområdet en stark ökning av fångstkapaciteten skett p. g. a. ökat tonnage och effektivare fångstmetoder hos alla fiskande staters fiskeflottor. Detta har i sin tur lett till allvarlig överbeskattning av många fiskbestånd, bl. a. Nordsjöns sillbestånd.

Från den 1 januari 1977 har fiskerätten i Nordsjön, som tidigare nämnts, delats mellan Norge och EG-staterna. Hur stora fångster som svenska fiskare får ta i Nordsjön regleras genom särskilda överläggningar mellan Sverige och Norge resp. Sverige och EG. Det är således inte möjligt att enbart med ledning av information om den biologiska avkastningen av Nordsjöns fiskbestånd bedöma hur stora fångster som det svenska fisket kommer att få ta i Nordsjön i framtiden.

Avtalet med EG innebär att Sveriges fångster i EG-zon i Nordsjön ungefärligen skall motsvara värdet av EG-ländernas fångster i en svensk zon i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön minskat med värdet av Sveriges fångster i en ev. framtida EG-zon i de tre sistnämnda havsområdena. Detta skulle med de senaste årens fångster enligt svensk uppfattning innebära att Sverige får fiska ca 28 000 ton till ett värde av ca 50 milj. kr. i EG:s Nordsjözon.

I norsk zon i Nordsjön kommer fångsterna att bestämmas med hänsyn till faktorer som beståndens situation och omfattningen av det tidigare svenska fisket i området. Mot bakgrund av bl. a. fiskbeståndens situation är det inte sannolikt att någon väsentlig ökning av fångsterna kommer att medges under de närmaste åren.

I tabell 12.4 redovisas fiskeristyrelsens bedömning av de fångstkvantiteter som svenska fiskare kommer att få fiska i Nordsjön under de närmaste åren.

I Skagerrak har endast Norge inrättat ekonomisk zon. Till följd av en överenskommelse mellan Sverige, Norge och Danmark från år 1966 hävdar Norge inte sin exklusiva fiskerätt gentemot Sverige och Danmark i Skagerrak. Inom ramen för 1966 års överenskommelse kan de tre länderna avtala om fångstbegränsningar Enligt en överenskommelse som ingicks mellan de tre länderna i september 1977 begränsas Sveriges sillfiske under år 1978 till 5 000 ton. Av skarpsill och makrill får Sverige fiska 22 500 ton resp. 2 000 ton år 1978. Kattegatt omfattas inte av EG:s utvidgade fiskejurisdiktion. Mellan Sverige och Danmark finns en överenskommelse rörande sillfisket i Kattegatt, som innebär viss fångstbegränsning.

Med hänsyn till angivna förhållanden och till att beståndsutvecklingen – särskilt i Skagerrak – är beroende av vilka åtgärder som vidtas i Nordsjön bör

Tabell 12.4

	Ton
Långa	500
Torsk	800
Kolja	2 000
Vitling	900
Rödspätta	50
Övr. flatfisk	30
Makrill	5 000
Kolmule/blåvitling	5 000
Skarpsill	14 000

Tabell 12.5 Möjligt fångstuttag i Skagerrak och Kattegatt enligt fiskeristyrelsens bedömning[a]

Art	Skagerrak ton	Kattegatt ton	Summa
Sill	5 000	22 000	27 000
Skarpsill	3 000	2 000	5 000
Torsk	1 000	3 500	4 500
Kolja	1 000	1 500	2 500
Långa	100	–	100
Övrig torskfisk	1 000	100	1 100
Rödspätta	100	500	600
Övrig flatfisk	500	500	1 000
Makrill	2 000	500	2 500
Foderfisk	19 500	20 000	39 500
Havskräfta	300	200	500
Räka	1 700	–	1 700
Övriga arter	500	600	1 100

[a] Sedan fiskeristyrelsens rapport om möjliga fångstuttag gjordes har överenskommelser ingåtts om begränsningar för år 1978 i bl. a. sillfisket i Skagerrak och Kattegatt. I tabellen har dessa överenskommelser beaktats.

Tabell 12.6 Fångstuttag i Östersjön

Förutsättning	Sill		Skarpsill		Torsk		Summa
	ton	andel %	ton	andel %	ton	andel %	ton
Traditionell fångstandel	53 600	13,4	2 100	1,4	11 500	7,7	67 200
Svensk fiskezon intill mittlinjen[a]	110 000	31,0	83 000	37,0	41 400	23,0	234 400
Rekommenderad fångst i svensk zon 1978[b]	81 000	18,0	24 000	13,0	27 200	16,0	132 200

[a] Avser det beräknade biologiskt möjliga fångstuttaget.
[b] Rekommenderade fångstuttag fastställs för varje år av fiskerikommissionen för Östersjön.

man under de närmaste åren inte räkna med ett större uttag än det nuvarande. Regleringen av fisket efter sill och foderfisk, som framför allt har begränsat danskt fiske av foderfisk, bör på sikt väsentligt öka de möjliga fångsterna i konsumtionsfisket.

För Östersjön har fiskeristyrelsen redovisat två alternativ beträffande möjligt fångstuttag i framtiden. I det första alternativet har de möjliga fångsterna beräknats med utgångspunkt i Sveriges traditionella fångstandelar i Östersjön. I det andra alternativet har möjliga fångster beräknats med hänsyn till den biologiska produktionen i det område som beräknas komma att omfattas av en svensk fiskezon intill mittlinjen i förhållande till främmande stater. På grundval av det material internationella havsforskningsrådet (ICES) presenterat har den optimala, varaktiga avkastningen uppskattats till 350 000 ton för sill, 225 000 ton för skarpsill och 180 000 ton för torsk. De möjliga fångsterna enligt de båda alternativen redovisas i tabell 12.6.

12.3.2 *Kustfisket*

Kustfiskets avkastning är i många fall helt beroende av fångstuttagen i havsfisket. Av bl. a. denna anledning har sill, torsk och skarpsill i sin helhet hänförts till havsfisket. För andra arter, som påverkas starkt av havsfisket är de i det följande angivna fångstkvantiteterna beräknade under förutsättning av i stort sett oförändrat fångstuttag i havsfisket. Av andra arter än sill, torsk och skarpsill räknar fiskeristyrelsen med att det nuvarande fångstuttaget i det yrkesmässiga kustfisket uppgår till 7 400 ton och i det icke yrkesmässiga fisket till 13 600 ton, dvs. totalt 21 000 ton. Enligt fiskeristyrelsen skulle kustfiskets fångster kunna öka med ca 25 % till 26 500 ton. Någon uppdelning på arter medger inte den använda metodiken.

12.4 Särskilda åtgärder som möjliggör ökade fångster

I avsnitt 12.3 har redovisats fiskeristyrelsens bedömning av möjliga fångster i havsfisket och kustfisket under de närmaste åren. Förutsättningen för bedömningarna har varit oförändrat fiskemönster och oförändrade insatser i fråga om fiskodling. I många fall är det dock möjligt att genom särskilda

åtgärder öka fångsterna. Detta kan gälla fiskevårdande åtgärder i form av t. ex. odling och utsättning av fiskungar eller att fisket bedrivs på ett annat sätt så att beståndet kan utnyttjas mera rationellt. I bilagorna 1 och 2 diskuteras närmare hur fångstuttagen av sill, nordhavsräka, lax, öring och ål skall kunna ökas. Vidare diskuteras möjligheterna att odla konsumtionsfisk, musslor och ostron.

13 Avsättningsmöjligheter

13.1 Inledning

Som framgår av kapitel 4 har under de senaste åren i Sverige förts i land ca 95 000 ton konsumtionsfisk per år. Härav har 60 000–65 000 ton årligen avsatts för konsumtion eller beredning inom landet. De svenska fångsterna av vissa fiskslag är dock otillräckliga för marknadens behov och därför har ca 15 000 ton oberedd fisk årligen importerats. Utöver konsumtionsfisk producerar det svenska fisket ca 80 000 ton foderfisk per år.

En betydande del av det svenska fiskets fångster exporteras. Svenska fiskares direktlandningar i utländska hamnar uppgår till ca 50 000 ton/år. Av den fisk som landas i Sverige exporteras årligen ca 20 000 ton.

Enligt statens jordbruksnämnds konsumtionsberäkningar uppgick konsumtionen av färsk fisk i Sverige år 1965 till 76 500 ton. År 1975 hade konsumtionen minskat till 56 800 ton. Den procentuella nedgången i färskfiskkonsumtionen har i genomsnitt under perioden 1965–1975 varit 3,5 % per år. Konsumtionen av djupfrysta fiskfiléer ökade däremot mellan åren 1965 och 1975 från 13 100 ton till 20 500 ton, dvs. en genomsnittlig ökning med ca 4 % per år.

Det svenska fiskets framtida avsättningsmöjligheter påverkas av bl. a. följande faktorer.

- fiskets inriktning på olika fiskslag
- fiskens förädlingsgrad när den når konsumenten
- konsumentpriserna på fisk i förhållande till andra livsmedel
- exportmöjligheterna

13.2 Faktorer som påverkar avsättningen av fisk

13.2.1 *Fiskets inriktning på fiskslag och fiskens förädlingsgrad*

Det svenska havsfisket är starkt inriktat på fiske efter sill/strömming, torskfisk och foderfisk.

Fångsterna av sill överstiger betydligt den svenska marknadens behov av oberedd sill av den kvalitet och storlek som f. n. fångas. Under senare år har en allt större del av fångsterna varit småsill. Sill/strömming avsättes dels för färskkonsumtion, dels som råvara till fiskberedningsindustrin. Mot bakgrund av att konsumtionen av färsk sill minskat sedan lång tid är det inte

sannolikt att avsättningen av färsk oberedd sill/strömming på den svenska marknaden kan ökas under de närmaste åren.

Av särskilt intresse är att konservindustrin importerar betydande kvantiteter sill som råvara eller halvfabrikat. Omräknat till hel färskvikt motsvarar denna import ca 15 000 ton sill, vilket är nära dubbelt så mycket som den svenska avsättningen till ifrågavarande ändamål. I den utsträckning som det svenska fisket kan tillhandahålla sill av de kvaliteter och storlekar som beredningsindustrin efterfrågar borde ökad avsättning till beredning vara möjlig.

Torskfisket är i huvudsak inriktat på att förse den svenska marknaden med färsk fisk för direkt konsumtion samt råvaror för filéberedning. Konsumtionen av färsk torskfisk minskar sedan flera år. Förutom de svenska fångsterna tillförs marknaden genom import betydande kvantiteter djupfryst filé av torskfisk. Omräknat till hel färskvikt motsvarar importen ca 40 000 ton eller nära två gånger den svenska fångsten. Mot bakgrund av den stora importen av fiskfiléer och vidarebearbetade produkter, t. ex. panerade filéer, bör det vara möjligt att öka avsättningen av svenskfångad torsk och torskfisk till beredning.

Andra fiskslag än sill och torsk importeras i hög grad för att komplettera det svenska fiskets fångster. Fisket efter exempelvis flatfisk, ål och laxfisk kan öka betydligt utan att avsättningsproblem uppstår.

Det svenska jordbrukets behov av fiskmjöl uppgår till ca 75 000 ton per år, vilket motsvarar ca 350 000 ton foderfisk. I Sverige landas årligen ca 55 000 ton foderfisk för fiskmjölsframställning. Avsättningen inom landet av svensk fisk till fiskmjöl begränsas av mottagningskapaciteten vid befintliga fiskmjölsfabriker, vilken uppgår till ca 90 000 ton fisk per år.

Större delen av de beredda fiskprodukter som konsumeras i Sverige är importerade. Färsk fisk är i huvudsak svenskfångad. En fortsatt ökning av konsumtionen av beredda produkter och en otillräcklig vidareförädling av svenskfångad fisk kan därför befaras leda till att den importerade fiskens andel i den totala konsumtionen av fisk ökar ytterligare. Statens industriverk har bedömt att konsumtionen av beredda fiskprodukter per person kommer att öka med ca 2 % per år i fasta priser fram till år 1985. Industriverket förutsätter härvid att köttsubventionerna inte ökas i framtiden. Vidare förutsätts att tillgången på fiskråvara tillåter konsumtionsökningen samt att den reala prisökningen på fiskprodukter inte nämnvärt överstiger prisökningen under den gångna tioårsperioden.

För att avsättningen av svenskfångad fisk på den svenska marknaden skall kunna bibehållas på nuvarande nivå eller ökas krävs således, om prognosen är korrekt, en gradvis ökning av beredningen i minst samma takt som avsättningen till färskkonsumtionen minskar.

13.2.2 *Fiskens relativpris*

Mellan åren 1973 och 1976 steg priset på färsk fisk betydligt snabbare än priset på kött och fläsk. Konsumtionsstatistiken tyder på att färskfiskkonsumtionen påverkades negativt av den starkt försämrade prisrelationen mellan fisk och kött. Åtgärder som vidtas för att skydda konsumenterna mot stora prishöjningar på jordbruksprodukter kan således inverka negativt på konsumtionen av fisk och fiskprodukter.

13.2.3 *Exportmöjligheter*

Avsättningen till exportmarknaderna är viktig för det svenska fisket. Exporten sker dels genom att svenska fiskefartyg landar sina fångster direkt i utländska hamnar, dels genom att fisk landad i Sverige exporteras i oberett eller berett skick. Större delen av den svenska fiskexporten går till de nordiska länderna.

Den svenska fiskexporten avser i huvudsak antingen råvara för beredningsindustrin eller beredda fiskprodukter. Om samma konsumtionstendenser råder på exportmarknaderna som i Sverige, borde en viss ökning av fiskexporten kunna förväntas. Avsättningen till export kan dock även påverkas av konkurrensen från andra länder som exporterar likartade råvaror och produkter, samt av variationer i det internationella marknadsläget för fisk. Vidare försvårar tullen på beredda fisk- och skaldjursprodukter som exporteras till EG den svenska konservindustrins möjligheter att konkurrera på denna marknad.

Med hänsyn till den betydande osäkerhet som råder i fråga om avättningsmöjligheterna på exportmarknaderna har fiskerikommittén inte räknat med någon ökad export av fisk och fiskprodukter under de närmaste åren.

13.3 Väntade förändringar i fiskkonsumtionen

Under perioden 1965–1975 har konsumtionen av färsk fisk per person minskat med ca 3,5 % per år. Därvid har sillkonsumtionen minskat med ca 2,5 % och konsumtionen av färsk torskfisk med ca 6 % per år. Konsumtionen av färsk sill och färsk torskfisk utgörs till nära 100 % av svenskfångad vara. Med nuvarande utvecklingstendenser skulle konsumtionen av färsk sill och färsk torskfisk minska med ca 6 000 ton resp. 5 500 ton fram till år 1985.

För annan färsk fisk än ovan nämnda fiskslag är importen i allmänhet stor i förhållande till den svenskfångade kvantiteten. Detta gäller t. ex. flatfisk och laxfisk. För dessa fiskslag bör en ökning av avsättningen av svenskfångad fisk vara möjlig under förutsättning att det svenska fisket kan konkurrera med importen i fråga om pris och kvalitet.

Fryst filead fisk består främst av olika torskfiskar. Importen svarar för ca 85 % av den svenska försörjningen. Konsumtionen av frysta filéer ökade starkt under 1950- och 1960-talen. Under 1970-talet synes vissa stagnationstendenser ha uppstått. Under senare år har nya färdiglagade fiskrätter, t. ex. fiskpinnar, panerade fiskfiléer och fiskgratäng introducerats på marknaden. Dessa varor är filéer av främst torskfisk som ytterligare bearbetats. Konsumtionen av varor ur varugruppen "fiskbullar och annan beredd fisk", där de färdiglagade fiskrätterna ingår, beräknas ha ökat med 5,5 % per år under tiden 1965–1975. Med nuvarande utvecklingstakt skulle konsumtionen av varuslag tillhörande gruppen öka från 13,9 milj. kg år 1975 till närmare 25 milj. kg år 1985. Omräknat till hel färskvikt kan konsumtionsökningen under denna period uppskattas till 15 000 à 20 000 ton torskfisk.

Konsumtionen av sillkonserver har inte nämnvärt förändrats under tioårsperioden 1965–1975. För år 1975 har konsumtionen beräknats till ca 1,9 kg per person eller totalt 15,3 milj. kg. I motsats till beredda fiskprodukter i

allmänhet kan någon ökning i avsättningen av sillkonserver i Sverige inte anses trolig med hänsyn till hittillsvarande utvecklingstendenser i konsumtionen. En ökad avsättning av svenskfångad sill till konservindustrin kräver således att svensk råvara kan ersätta den importerade som nu i stor utsträckning används för beredning av sillkonserver.

Konsumtionen av saltad fisk – främst sill – minskar i genomsnitt med ca 6,5 % per år. För beredda produkter av typen rökt fisk, kaviar och fiskkonserver synes under 1970-talet en stabilisering i konsumtionsnivån ha uppnåtts.

Sammanfattningsvis gäller för beredda produkter att konsumtionen förväntas öka. Ökningen ligger dock främst på färdiglagade fiskrätter m. m. i huvudsak baserade på torsk- och flatfisk. Konsumtionen av flertalet andra produkter har däremot stagnerat eller i vissa fall t. o. m. minskat och någon konsumtionsökning torde därför inte kunna förväntas.

14 Fiskeflottans kapacitet i förhållande till fisktillgången

14.1 Inledning

Fångstkapaciteten hos ett fiskefartyg eller en fiskeflotta är svår att entydigt bestämma. Kapaciteten beror inte enbart på fartygets eller fartygens storlek och utrustning. Den är i minst lika hög grad beroende av faktorer i omgivningen, t. ex. tillgången på fisk, avståndet mellan fiskeplatser och landningshamn samt bestämmelser om hur fisket får bedrivas. Vidare påverkas i hög grad kapaciteten av vilken fångstinriktning fartyget eller fartygen har.

För att beräkna storleksordningen av det ekonomiska utbyte som behövs för att fisket skall få täckning för sina totala kostnader har kommittén ställt fiskeflottans totala kostnader i relation till värdet av de möjliga fångsterna. Därigenom kan en översiktlig bedömning göras av fiskeflottans kapacitetsförhållanden. Beräkningarna gör inte anspråk på absolut exakthet, eftersom ett antal osäkerhetsfaktorer alltid finns i beräkningar som denna. Materialet är dock av sådan beskaffenhet att det kan tjäna som underlag för de överväganden som är erforderliga från kommitténs utgångspunkt.

14.2 Kostnaderna inom fisket

I avsnitt 7.3 har de genomsnittliga kostnaderna för fiskefartyg i vissa storleks- och fångstgrupper på kort och lång sikt beräknats. De kortsiktiga kostnaderna måste årligen täckas om fisket skall kunna bedrivas. Till de kortsiktiga kostnaderna bör emellertid läggas kostnader för det i näringen investerade kapitalet, dvs. avskrivningskostnader och ränta på investerat kapital. Dessa kostnader behöver inte täckas varje enskilt år men över en längre period måste även dessa kostnader täckas av inkomsterna från fisket för att fisket på längre sikt skall kunna bedrivas.

Totalkostnaden för en grupp av fartyg kan beräknas genom att genomsnittskostnaden för resp. grupp multipliceras med antalet fartyg i gruppen. Genom att addera totalkostnaden för samtliga fartygsgrupper på t. ex. västkusten erhålls den beräknade totalkostnaden för västkustflottan. Utgångspunkten för beräkningarna har varit antalet fartyg enligt fiskefartygsregistret i april 1977. En genomgång av fartygsregistret har därefter gjorts i samråd med Sveriges fiskares riksförbund och länens fiskerikonsulenter för att erhålla den faktiska fiskeflottan sommaren 1977. Vid denna genomgång

Tabell 14.1 Fiskefartyg över 10 brt i Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Kostnader i kr.

	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200	201–	Summa (tkr)
Hallands län								
Antal fartyg	6	8	17	20	0	0	0	51
Kostnad per fartyg								
Kort sikt	83 111	226 915	296 874	432 355				16 007,9
Lång sikt	112 231	266 035	346 577	505 857				18 810,6
Göteborgs och Bohus län								
1. Räktrålare								
Antal fartyg	9	23	28	12	2	0	0	74
Kostnad per fartyg								
Kort sikt	112 680	181 819	235 080	331 084				16 413,4
Lång sikt	140 321	218 053	282 470	416 610				20 019,8
2. Övriga fartyg								
Antal fartyg	34	52	37	46	20	14	7	210
Kostnad per fartyg								
Kort sikt	81 675	172 961	252 343	452 886	633 419	696 397	2 200 000	79 758,3
Lång sikt	110 971	207 570	299 908	535 391	750 117	869 990	2 800 000	97 073,4
Totalt								
Antal fartyg								335
Kostnad								112 179,6
Kort sikt (tkr)								
Lång sikt (tkr)								135 903,8

har det visat sig att av fartygen i registret har ett trettiotal sålts utomlands och ett fyrtiotal används till annat än fiske.

Som framgår av tabell 14.1 kan den kortsiktiga totalkostnaden för fiskeflottan i Hallands län beräknas uppgå till storleksordningen 16 milj. kr. och den långsiktiga totalkostnaden till 19 milj. kr. i 1975 års kostnadsläge. För räkfiskeflottan i Göteborgs och Bohus län beräknas totalkostnaderna i 1975 års kostnadsläge till 16 milj. kr. på kort sikt och 20 milj. kr. på lång sikt. Kostnaderna för övriga fartyg i Göteborgs och Bohus län har beräknats uppgå till storleksordningen 80 milj. kr. på kort sikt och 97 milj. kr. på lång sikt i 1975 års kostnadsläge.

För fiskefartyg större än 200 bruttoton finns inga uppgifter i deklarationsmaterialet. Totalkostnaden för de sju fartygen i denna storleksgrupp har uppskattats med ledning av uppgifter från Västkustfisk SVC AB som äger två av fartygen i denna storleksgrupp. Den sålunda uppskattade totalkostnaden per fartyg är 2,2 milj. kr. på kort sikt och 2,8 milj. kr. på lång sikt.

För att samtliga fiskefartyg på minst 10 brt. på västkusten skall kunna täcka sina långsiktiga kostnader behöver värdet av fångsterna således uppgå till storleksordningen 136 milj. kr. per år i 1975 års kostnadsläge.

För fisket på syd- och ostkusten finns för närvarande inga fiskelagsundersökningar eller annat deklarationsmaterial, som möjliggör en beräkning av kostnaderna i fisket. Kommittén har dock bedömt att kostnadsstrukturen i hallandsfisket någorlunda väl bör överensstämma med östersjöfiskets. Totalkostnaden för fiskeflottan på ost- och sydkusten har därför uppskattats med utgångspunkt i kostnaderna för fartyg av motsvarande storlek i Hallands län. Beräkningarna framgår av tabell 14.2.

Den kortsiktiga totalkostnaden för sydkusten har uppskattats till 28 milj. kr., för södra ostkusten till 24 milj. kr. och för norra ostkusten till drygt 5 milj. kr. Den långsiktiga kostnaden kan uppskattas till 33 milj. kr. för sydkusten, 29 milj. kr. för södra ostkusten och drygt 6 milj. kr. för norra ostkusten. För att samtliga fartyg i syd- och ostkustfisket på minst 10 brt. skall kunna täcka sina långsiktiga kostnader behöver värdet av fångsterna således uppgå till storleksordningen 70 milj. kr. per år. Beräkningarna av fiskets kostnader omfattar inte fiske med fartyg under 10 bruttoton.

Tabell 14.2 Fiskefartyg i östersjölänen

BRT	Kostnad per fartyg		Antal fartyg		
	Kort sikt Kr	Lång sikt Kr	Syd-kusten	Södra ostkusten	Norra ostkusten
10–25	83 111	112 231	37	70	9
26–50	226 915	266 035	34	36	8
51–75	296 874	346 577	34	17	4
76–100	432 355	505 857	16	11	3
Total kostnad (tkr)					
Kort sikt			27 801,6	23 789,5	5 047,9
Lång sikt			33 075,1	28 889,7	6 042,2

Tabell 14.3 Totala kostnader år 1975 för samtliga fiskefartyg över 10 brt. Milj. kr

Huvudgrupp	Kort sikt	Lång sikt
Hallands län	16,0	18,8
Räktrålare	16,4	20,0
Övriga fartyg från Göteborgs och Bohus län	79,8	97,1
Summa västkusten	112,2	135,9
Sydkusten	27,8	33,1
Södra ostkusten	23,8	28,9
Norra ostkusten	5,0	6,0
Summa östersjöfisket	56,6	68,0
Hela fiskeflottan på minst 10 brt.	168,8	203,9

Tabell 14.4 Uppskattning av kustfiskets kostnader. Tkr

	Västkusten	Östersjö-fisket
Fångstvärde	4 580	47 000
Uppskattad kostnad	6 200	63 450
Andel havsfisk av fångstvärdet %	87	18
Kostnad för fiske efter havsfisk	4 500	11 400

I tabell 14.3 redovisas totalkostnaden på kort resp. lång sikt för samtliga fartyg på minst 10 brt. i det svenska fisket i 1975 års kostnadsläge. Av tabellen framgår att de långsiktiga kostnaderna uppgår till storleksordningen 205 milj. kr.

För att beräkna den totala kostnaden för hela den svenska fiskeflottan måste kostnaderna för fartyg under 10 brt. uppskattas eftersom dessa inte ingår i undersökningen. Fångstvärdet för fartyg under 10 brt. uppgick år 1975 till ca 52 milj. kr. Om man antar att relationen mellan fångstvärde och långsiktiga kostnader är densamma som för brt-gruppen 10–25 brt., kan den långsiktiga kostnaden för fartyg under 10 brt. uppskattas till 70 milj. kr. Härav utgörs dock 77 % av fångster som enbart fiskas i kustfisket. Av de arter som även fångas i havsfisket erfordras således för fartyg under 10 brt. ett fångstvärde av ca 16 milj. kr.

För att hela den nuvarande svenska havsfiskeflottan skall få täckning för sina långsiktiga kostnader måste således värdet av de möjliga fångsterna i havsfisket uppgå till storleksordningen 220 milj. kr. i 1975 års prisläge.

14.3 Fiskeflottans kostnader och värdet av fångstuttagen

I kapitel 12 har kommittén redovisat de möjliga fångstuttagen i havsfisket under de närmaste åren.

Genom att ställa havsfiskeflottans kostnader i relation till värdet av dessa fångstuttag kan en bedömning göras av hur väl fiskeflottans totala fångst-

kapacitet är anpassad till fångstmöjligheterna under de närmaste åren.

De möjliga fångstuttagen i Nordsjön kan i 1975 års priser värderas till ca 18 milj. kr./år för de närmaste åren. Fördelningen på olika fiskslag redovisas i tabell 14.5.

Fiskslag som inte angivits i tabell 14.5 får i norsk zon fiskas i samma utsträckning som skett tidigare. Detta gäller främst för räka, vars fångstvärde kan beräknas till 2 milj. kr. Totala fångstvärdet i Nordsjön kan således beräknas till ca 18,2 milj. kr.

De möjliga fångstuttagen i Skagerrak och deras värde framgår av tabell 14.6. Värdet av det möjliga fångstuttaget i Skagerrak kan beräknas till

Tabell 14.5 Möjliga fångstuttag i Nordsjön

Fiskslag	Kvantitet (ton)	Pris (per kg)	Värde (tkr.)
Sill	0	1,30	0
Torsk	800	2,50	2 000
Kolja	2 000	2,16	4 320
Vitling	900	1,81	1 629
Långa	500	3,00	1 500
Rödspätta	50	4,10	205
Övr. flatfisk	30	6,18	185
Makrill[a]	5 000	0,58	2 900
Foderfisk[b]	14 000	0,25	3 500
Summa	23 280		16 239

[a] Här har antagits att 2 000 ton avsätts till konsumtion och 3 000 ton till foderfisk.
[b] Här har bortsetts från 5 000 ton blåvitling som Sverige bedöms få rätt att fånga i EG-zon i s. k. försöksfiske.

Tabell 14.6 Möjliga fångstuttag i Skagerrak[a]

Fiskslag	Kvantitet (ton)	Pris (kr/kg)	Värde (tkr.)
Sill	5 000	1,37	6 850
Skarpsill	3 000	2,32	6 960
Torsk	1 000	2,56	2 560
Kolja	1 000	2,25	2 250
Långa	100	3,00	300
Övr. torskfisk	1 000	2,14	2 140
Rödspätta	100	4,71	471
Övr. flatfisk	500	4,43	2 215
Makrill	2 000	1,81	3 620
Foderfisk	19 500	0,23	4 485
Havskräfta	300	11,32	3 396
Räka, kokt	1 000	14,75	14 750
Räka, rå	350	4,44	1 554
Övr. arter	500	3,00	1 500
Summa	35 350		53 051

[a] Hänsyn har här tagits till överenskommelsen mellan Norge, Danmark och Sverige om högsta fångstuttag år 1978.

storleksordningen 53 milj. kr.

Av tabell 14.7 framgår de beräknade möjliga fångstuttagen i Kattegatt. Värdet av de möjliga fångsterna i Kattegatt kan beräknas till storleksordningen 62 milj. kr./år.

Totalt i västerhavet, dvs. i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt kan det svenska fisket räkna med att få fånga fisk och skaldjur för storleksordningen 130 milj. kr./år under de närmaste åren i 1975 års prisläge. Sannolikt kan det möjliga fångstuttaget och därmed fångstvärdet höjas väsentligt på längre sikt när beståndet av nordsjösill har återställts på en nivå som tillåter beskattning.

Värdet av fångsterna i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt är inte tillräckligt för att ge täckning för västkustflottans långsiktiga kostnader. Beräkningarna som framgår närmare av tabell 14.8, visar att underskottet uppgår till storleksordningen 7 milj. kr./år.

Fiskeristyrelsen har redovisat två alternativ för de möjliga fångstuttagen i Östersjön. I det lägre alternativet har styrelsen utgått från Sveriges traditionella fångstandelar i förhållande till den långsiktiga varaktiga avkastningen av sill, skarpsill och torsk. I det högre alternativet har styrelsen gjort motsvarande beräkning med utgångspunkt i den biologiska produktionen i den del av Östersjön som kan beräknas omfattas av en svensk fiskezon fr. o. m. år 1978. Förutom dessa båda alternativ redovisas i tabell 14.9 även av

Tabell 14.7 Möjliga fångstuttag i Kattegatt[a]

Fiskslag	Kvantitet (ton)	Pris (kr/kg)	Värde (tkr.)
Sill	22 000	1,45	31 900
Skarpsill	2 000	2,31	4 620
Torsk	3 500	2,01	7 035
Kolja	1 500	2,30	3 450
Övr. torskfisk	100	1,90	190
Rödspätta	500	3,79	1 895
Övr. flatfisk	500	3,57	1 785
Makrill	500	3,29	1 645
Foderfisk	20 000	0,24	4 800
Havskräfta	200	13,85	2 770
Övr. arter	600	3,00	1 800
Summa	51 400		61 890

[a] Hänsyn har här tagits till överenskommelsen mellan Sverige och Danmark om högsta fångstuttag för år 1978.

Tabell 14.8 Kostnader i fiske och värdet av möjligt fångstuttag i Västerhavet.
Milj. kr.

Fiskeflotta	Kostnad, lång sikt	Möjligt fångstuttag
Räktrålare	20	18 (endast räka)
Andra fiskefartyg på västkusten	120	115
Summa	140	133

Tabell 14.9 Värdet av teoretiskt möjliga fångstuttag i Östersjön. 1975 års prisläge

	Sill[a]		Skarpsill[b]		Torsk		Summa
	ton	tkr.	ton	tkr.	ton	tkr.	tkr.
I Traditionell fångstandel	53 600	53 600	2 100	420	11 500	16 905	70 925
II Svensk fiskezon	110 000	110 000	83 000	16 600	41 400	60 900	187 500
III Rekommenderat uttag i svensk zon 1978	81 000	81 000	24 000	4 800	27 200	40 000	125 800

[a] Om all sill antas kunna bli avsatt till mänsklig konsumtion.
[b] Om all skarpsill antas användas till fiskmjölsråvara.

Tabell 14.10 Kostnader i fiske samt möjliga fångstuttag. Milj. kr.

Fiskeflotta	Kostnad, lång sikt	Möjligt fångstuttag		
		Högre	1978	Lägre
Västerhavet	140	133	133	133
Östersjön[a]	80	191	130	75
Summa	220	324	263	208

[a] I värdet för de möjliga fångstuttagen ingår här i havet fångad lax med 4 milj. kr.

fiskerikommissionen för Östersjön rekommenderat fångstuttag för år 1978 i den svenska fiskezonen.

Om man utgår från att den nuvarande fiskeflottan i västerhavet och Östersjön skall kunna fånga fisk i den utsträckning att fiskeflottan kan täcka sina långsiktiga kostnader, kan följande alternativ uppstå för fångstuttagen (tabell 14.10).

Det framgår av tabell 14.10 att de traditionella fångstandelarna i Östersjön inte är tillräckliga för att ersätta fångstbortfallet i Västerhavet. Med utgångspunkt från de bedömningar av fångstmöjligheterna i Västerhavet som fiskeristyrelsen har gjort skulle Sverige behöva fånga fisk för storleksordningen 90 milj. kr. i Östersjön, vilket är 12–15 milj. kr. mer än de traditionella fångstandelarna kan ge. Om det svenska fisket i västerhavet måste minskas ytterligare måste fångstuttagen i Östersjön ökas i motsvarande mån.

III Överväganden och förslag

15 Sammanfattande bedömning av fiskets framtida förutsättningar

Under 1950- och 1960-talen skedde en snabb utveckling inom fiskerinäringen. Fram till år 1965 ökade således produktionskapaciteten i fisket mycket kraftigt genom investeringar i stora och moderna fiskefartyg inom främst västkustfisket. Kapaciteten på ost- och sydkusten ökades genom att västkustfiskarnas äldre tonnage i stor utsträckning såldes till dessa kuststräckor. Denna utveckling möjliggjorde större fångster än förr. År 1964 uppnådde det svenska fisket sin största fångstkvantitet någonsin, 375 000 ton. Under perioden 1950–1965 minskade antalet yrkesfiskare till ca hälften.

I slutet av 1960-talet drabbades främst sillfisket på västkusten av en kris och ett flertal fiskeföretag drabbades av akuta ekonomiska svårigheter och avvecklades. Priserna på exportmarknaderna sjönk samtidigt som fångsterna minskade bl. a. genom överbeskattning av sillbestånden i Nordsjön. Genom de stora investeringarna hade fiskets konjunkturkänslighet ökat. Det svenska fiskets fångster har sedan slutet av 1960-talet varit omkring 200 000 ton/år.

Under tiden från slutet av 1960-talet till år 1974 byggdes praktiskt taget inga nya fartyg inom det svenska fisket. I stället såldes en stor del av fiskeflottan utomlands. På grund av svårigheterna minskade fiskeflottans produktionskapacitet under denna period och härigenom har en viss anpassning av fiskets totala produktionskapacitet till de minskade fångstmöjligheterna skett.

Under år 1973 och första halvåret 1974 förbättrades avsättningsförhållandena inom fisket väsentligt och lönsamheten ökade. Detta ledde i sin tur till att ett antal stora, moderna fiskefartyg tillfördes flottan. Under andra halvåret 1974 försämrades emellertid avsättningsförhållandena på den internationella marknaden för fisk. Svårigheterna drabbade främst fiskare vars fångster landades utomlands eller eljest exporterades medan priserna inom landet till viss del hölls uppe genom insatser inom ramen för prisregleringen på fisk. Efter år 1976 har avsättningsförhållandena åter förbättrats.

Under de senaste tio åren har en successiv försämring ägt rum i tillståndet för de viktigaste fiskbestånden i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt. Detta har lett till allt hårdare internationella fångstbegränsningar i syfte att reparera bestånden och förhindra en total utfiskning.

Utvecklingen av fiskbestånden och förändringarna på havsrättens område har i grunden ändrat förutsättningarna för det svenska fisket.

Under de senaste åren har således Sveriges tidigare mycket omfattande

Nordsjöfiske reducerats starkt, vilket har lett till betydande svårigheter för västkustfisket. Omfattningen av det framtida Nordsjöfisket är beroende av hur fiskbestånden utvecklas och av vilka fångstkvantiteter som kan uppnås vid överläggningar med Norge resp. EG. Den internationella utvecklingen på havsrättsområdet och särskilt uppdelningen av Nordsjön har gjort det nödvändigt att utvidga också den svenska fiskezonen.

I de vatten som kommer att omfattas av den utvidgade svenska fiskezonen kommer Sverige att få ökade fångstmöjligheter, men också ett ökat ansvar för vården av fiskbestånden. Självfallet måste Sverige också tillåta att andra länder får fortsätta sitt fiske i den svenska zonen, i den mån Sverige inte kan utnyttja hela det möjliga fångstuttaget. Enligt fiskerikommitténs bedömning är utvidgningen av den svenska fiskezonen en nödvändig förutsättning för att fisket i framtiden skall kunna bedrivas i åtminstone samma omfattning som för närvarande.

De beräkningar som fiskerikommittén har gjort över kapaciteten i fiskeflottan visar att de fångst- och avsättningsmöjligheter, som med hänsyn till fiskegränsutvidgningen beräknas föreligga under de närmaste åren, bör kunna ge sysselsättning åt en fiskeflotta av den storlek som Sverige f. n. har. Utan de ökade fångstmöjligheter som fiskegränsutvidgningen medför skulle en mycket betydande överkapacitet föreligga i den svenska fiskeflottan. För att de ökade fångstmöjligheterna skall kunna tas till vara krävs dock ökad flexibilitet i fråga om fångstinriktningen hos fiskefartygen och en planering av fisket så att fisktillgångarna utnyttjas på bästa möjliga sätt.

Flera viktiga fiskbestånd är f. n. hårt beskattade och fångstbegränsningar har införts eller övervägs för att förhindra överfiskning och för att återställa beståndens avkastning. Fiskeristyrelsen har på kommitténs uppdrag gjort en bedömning av fångstmöjligheterna under de närmaste åren, vilken redovisas i kapitel 12. Om de åtgärder som vidtagits för att återställa överbeskattade fiskbestånd ger resultat, kan fångstmöjligheterna i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt på längre sikt komma att öka. Tillsammans med de ökade fångstmöjligheterna i Östersjön som skapas genom fiskegränsutvidgningen kan det därför enligt fiskerikommitténs bedömning i framtiden finnas utrymme för en viss ökning av det svenska fiskets omfattning. Kommittén vill emellertid starkt betona att en ökning av fiskets omfattning endast bör tillåtas om den kan ske inom ramen för möjligheterna till en lönsam och stabil avsättning av fångsterna.

Fiskeflottan har emellertid f. n. en hög medelålder och för att fångstkapaciteten i flottan skall kunna vidmakthållas på sikt krävs en fortlöpande förnyelse av fartygsbeståndet genom att äldre fartyg ersätts med nya. Även från arbetsmiljösynpunkt är det angeläget att en sådan förnyelse sker. Denna förnyelse kan komma att medföra en ökad kapacitet i fisket.

Det är enligt fiskerikommitténs bedömning nödvändigt att noggrant följa kapacitetsutvecklingen i fisket så att denna håller sig inom de ramar som anges av fångst- och avsättningsmöjligheterna.

Totalt sett producerar det svenska fisket ca en tredjedel av den fisk som konsumeras inom landet. Fångsterna av sill och strömming av mindre storlek överstiger dock behovet inom landet och stora kvantiteter måste därför exporteras, i vissa fall till mycket låga priser. Trots exporten uppstår normalt stora överskott av sill/strömming som måste tas om hand av Svensk fisk. I

fråga om de flesta andra fiskslag understiger fångsterna behovet av fisk på den svenska marknaden. Även i fråga om beredda fiskprodukter, av vilka konsumtionen i motsats till färsk fisk ökar, är importbehovet mycket stort. Det råder således en betydande obalans mellan den svenska produktionen av olika fiskslag och efterfrågan inom landet.

Det material som fiskerikommittén har tagit fram om inkomstförhållandena i fisket visar att många fiskare alltjämt har låga inkomster. Detta gäller särskilt insjöfiskare och fiskare vid ostkusten. Ett annat problem är att inkomstskillnaderna är stora och att inkomsterna i vissa fall varierar p. g. a. marknadsläget.

Enligt fiskerikommitténs bedömning finns det goda möjligheter för en bärkraftig svensk fiskerinäring i framtiden. För att utvecklingsmöjligheterna i fiskerinäringen skall kunna tas till vara ställs emellertid ökade krav på planering och samverkan inom näringen. De förslag som kommittén redovisar i det följande förutsätter ett vidgat samarbete mellan fiskerinäringens utövare och en aktiv medverkan från samhällets sida. En förutsättning för att kommitténs förslag skall kunna genomföras är vidare att fiskdistributionen effektiviseras genom en bättre samordning av förstahandsutbudet i t. ex. de former som föreslagits i riksförbundets utredning, som redovisas i kapitel 24.

16 Målen för fiskeripolitiken

Enligt beslut av 1970 års riksdag skall målet för fiskeripolitiken vara att genom marknads- och strukturpolitiska åtgärder skapa stabila ekonomiska förhållanden för ett fiske som är väl anpassat till avsättningsmöjligheterna på den svenska marknaden och vid export.

Förhållandena inom landet skall, enligt riksdagsbeslutet, stabiliseras genom prisreglerande och avsättningsstimulerande åtgärder. Genom strukturpolitiska åtgärder skall vidare rationaliseringen inom svenskt fiske främjas. Utgångspunkten för åtgärderna skall vara att ta till vara produktionsförutsättningarna inom svenskt fiske samtidigt som produktionskapaciteten hålls inom de gränser som ges av möjligheterna till en lönsam avsättning på längre sikt.

Bakgrunden till de angivna målen var den utveckling som hade ägt rum inom fiskerinäringen under 1950- och 1960-talen och som närmare beskrivits i kapitel 15.

Kommittén har vid sina överväganden om fiskeripolitikens framtida utformning utgått från att de som arbetar inom fiskerinäringen skall ha en god försörjning och trygghet i tillvaron samtidigt som konsumenterna erbjuds en bra vara till rimliga priser. Detta förusätter att man på bästa möjliga sett kan ta tillvara och utnyttja de fångstmöjligheter som står till förfogande.

Fångstmöjligheterna är avhängiga av såväl beståndens storlek som tillgången på fiskevatten och flottans storlek och effektivitet. Kommittén redovisar i det följande sina förslag till övergripande mål för den statliga fiskeripolitiken. Enligt fiskerikommitténs mening bör härvid anges såväl produktions-, rationaliserings- som inkomst- och konsumentmål.

Storleken av de framtida fångstmöjligheterna i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt liksom i viss utsträckning i Östersjön är ytterligt svåra att beräkna. Enligt nyligen ingångna avtal om fisket i Nordsjön bestäms nämligen den för svenska fiskare tillåtna fångstmängden för ett år i sänder. Också för Skagerrak, Kattegatt och Östersjön kommer fångstkvoter att bestämmas inom ramen för internationella överenskommelser.

Avtalen om fiskerättigheter i Nordsjön med EG resp. Norge löper till utgången av år 1986 och förlängs med sex år i sänder om ingen uppsägning dessförinnan sker. Detta innebär att ett fortsatt svenskt fiske i Nordsjön kan bedrivas åtminstone fram till år 1987.

Vid beräkning av fångstvolymen på längre sikt, dvs. efter år 1986, måste hänsyn tas till risken för ändrade förutsättningar för det svenska fisket i Nordsjön. Fiskerätten i hela Skagerrak är säkrad fram till år 2002. De olika

fiskevattnens betydelse för det svenska fisket framgår av fångstområdesstatistiken. Enligt denna svarade fångsterna i Nordsjön år 1975 för ca 15 % av det svenska fiskets totala fångstvärde. Motsvarande andelar för Skagerrak resp. Kattegatt var 25 % resp. 20 %.

Produktionsvolymen påverkas givetvis också av möjligheten att sälja fångsterna till priser som täcker produktionskostnaderna. Inom ramen för prisreglering och gränsskydd på fiskets område finns vissa möjligheter att skydda den inhemska avsättningen från störningar av tillfälliga överskott i utlandet. Avsättningen till export är däremot beroende av de internationella avsättningsförhållandena och möjligheterna till en lönsam avsättning kan därför variera kraftigt från år till år.

Ytterligare en faktor som påverkar fångststorleken är kapaciteten och effektiviteten i fiskeflottan. Som framgår av kapitel 4 *Den svenska marknadens försörjning med fisk* tas det ut för mycket av vissa fiskslag medan fångsterna av andra är otillräckliga. I fråga om mindre sill torde en klar överproduktion föreligga, medan förhållandet är det motsatta i fråga om torskfisk.

Kommittén vill mot bakgrund av det sagda framhålla att en viktig förutsättning för ett bärkraftigt svenskt fiske är att så god överensstämmelse som möjligt uppnås mellan tillgång och efterfrågan på fisk.

Fångststorleken bör sålunda avvägas så att vi får en produktion, som ger oss den fisk vi behöver för färskkonsumtion, för beredningsindustrin och för foderändamål samt för en lönsam export. Om en sådan avvägning av produktionen kan åstadkommas att olönsamma överuttag undviks, skapas förutsättningen för att bestånden skall räcka för ett också på sikt uthålligt fiske.

Olika åtgärder behöver dock sättas in för att utnyttja fiskeflottan på ett rationellt sätt. Därigenom kan nuvarande brist- resp. överskottssituation på enstaka fiskslag undvikas. Ett effektivt utnyttjande av fiskeflottan för att tillgodose konsumenternas och industrins behov av fisk är bästa garanten för en rimlig utkomst för fiskarna och lägsta möjliga priser för konsumenterna.

Som ett komplement till det egna fiskets fångster kommer också i framtiden import av fisk och fiskprodukter att behövas. Avvägningen mellan vilka kvantiteter av olika fiskslag som skall produceras inom landet resp. importeras bör göras med utgångspunkt i en bedömning av den långsiktiga utvecklingen av importpriserna i förhållande till kostnaderna för svensk-fångad fisk av motsvarande slag. Tillfälliga variationer i importprisnivån bör däremot inte föranleda en ändrad produktionsvolym inom landet. Detta innebär att gränsskyddet på fiskvaruområdet bör ges en sådan utformning att avsättningsförhållandena inom landet inte påverkas av pristryckande import p. g. a. tillfälliga överskott av fisk i andra länder eller p. g. a. tillfälligt ändrade konkurrensförhållanden på den internationella marknaden för fisk.

Kommittén vill dock understryka vikten av att regional- och sysselsättningsmässiga skäl beaktas vid de bedömningar som krävs för att avgöra omfattningen och inriktningen av fisket. Behovet av sysselsättning för en bofast befolkning i kust- och skärgårdsområden där fisket är av stor omfattning och möjligheterna till alternativ sysselsättning är små måste tryggas. Av det material som fiskerikommittén tagit fram om fiskets

regionala betydelse framgår att fisket spelar en särskilt stor roll för sysselsättningen i vissa kommuner och församlingar i skärgården i Göteborgs och Bohus län. Även i vissa kommuner i Blekinge och längs ostkusten har fisket stor betydelse.

Kommittén kommer i det följande att föreslå ett system för prisreglering som bygger på överläggningar mellan företrädare för konsumenter och fiskare. Därvid skall överenskommas också om den kvantitet fisk som skall omfattas av prisstöd. Det mål för omfattningen av fångstuttaget som kommittén ovan redovisat bör ligga till grund för dessa överenskommelser.

Som kommittén ovan angett är det nödvändigt att den tillgängliga fångstkapaciteten utnyttjas så effektivt som möjligt. Endast då kan kostnaderna för den fisk som det svenska fisket producerar hållas så låga som möjligt. Det är självfallet också ett samhällsekonomiskt välmotiverat krav att de resurser som tas i anspråk för produktionen utnyttjas på bästa möjliga sätt. Från fiskerinäringens synpunkt är effektivaste möjliga produktionsförhållanden en nödvändig förutsättning för en tillfredsställande konkurrensförmåga såväl på den svenska marknaden som vid export. Då föreligger även de bästa förutsättningarna för en tillfredsställande inkomstutveckling för näringens utövare.

Kommittén redovisar i det följande sina överväganden för att främja effektiviteten i fiskeflottan.

Som kommittén ovan framhållit är ett effektivt utnyttjande av tillgången på fisk och flottans kapacitet viktiga förutsättningar för att skapa trygghet för dem som arbetar inom fiskerinäringen. Den trygghet som gäller på arbetsmarknaden i övrigt bör också gälla fiskets utövare.

Kommitténs förslag till prissystem utgår från att en rimlig inkomst skall garanteras dem som verkar inom fiskerinäringen. Priserna på fiskets produkter blir härvid tillsammans med effektiviteten i näringen avgörande. Utgångspunkten för prisöverläggningarna bör vara att de som arbetar inom fiskerinäringen skall ha en med de inom andra näringar verksamma jämförbar inkomst.

För att detta skall kunna nås utan att konsumenterna i oskälig utsträckning drabbas måste, som kommittén tidigare angett, fiskerinäringen arbeta så rationellt som möjligt. Man bör eftersträva en fiskproduktion som inte är större än vad som kan avsättas till priser som täcker produktionskostnaderna.

Om inkomstutvecklingen inom fisket skall kunna följas krävs ett kontinuerligt statistiskt underlag. Det enda material om inkomstutvecklingen inom fisket som f. n. finns är den deklarationsundersökning som statistiska centralbyrån gör varje år. Eftersom en deklarationsundersökning av naturliga skäl redovisar inkomstutvecklingen i efterhand och med 1 à 2 års fördröjning ger den nuvarande undersökningen inte tillräckligt underlag för åtgärder i syfte att påverka den omedelbara inkomstnivån inom fisket. Deklarationsundersökningarna bör därför kompletteras med en enkel indexserie och utvecklingen av förstahandspriserna för de viktigaste fiskslagen liksom de viktigaste kostnadsposterna för fiskefartyg av olika storlek. Deklarationsundersökningarna bör dock behållas och byggas ut och användas för att kontrollera indexberäkningarna.

Sammanfattningsvis vill kommittén ange följande mål för den svenska fiskeripolitiken.

Målet för fiskeripolitiken bör vara att skapa förutsättningar för en effektiv och bärkraftig fiskerinäring som ger dem som arbetar inom näringen god försörjning och trygghet i tillvaron. Fångsternas storlek bör inom de gränser som ges av tillgången på fisk bestämmas av möjligheterna till en lönsam och stabil avsättning samt med hänsyn till kravet på sysselsättning i kust- och skärgårdsområden där fisket har stor regionalekonomisk betydelse. Fisket skall bedrivas så rationellt och fångsterna tas om hand, beredas och distribueras så effektivt att de som är sysselsatta i fiskerinäringen kan få en ekonomisk standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar, samtidigt som konsumenterna erbjuds en bra vara till rimliga priser.

17 Avgränsning av förvärvsmässigt fiske genom ett licenssystem

17.1 Bakgrund och motiv

Under senare år har fångsttekniken inom fisket utvecklats snabbt och fisket har härigenom kunnat bedrivas på ett tekniskt mera effektivt sätt. Därigenom har den totala produktionskapaciteten i fisket ökat så starkt att det lett till överfiskning av värdefulla fiskbestånd.

För att i möjligaste mån förhindra överfiskning och för att låta redan överfiskade fiskbestånd återhämta sig har överenskommelser om begränsning av fångsterna träffats mellan berörda länder. Fångstbegränsningen innebär att den totalt tillåtna fångsten fördelas mellan länderna genom kvotering.

Enligt fiskerikommitténs bedömning kommer med all sannolikhet alla viktigare fiskarter i havet att vara föremål för fångstbegränsning antingen genom internationella överenskommelser eller genom beslut av ifrågavarande kuststat. Det förhållandet att allt väsentligt fiske i framtiden torde komma att vara reglerat ställer mycket stora krav på planering av fiskets omfattning och inriktning.

Vilken total produktionsvolym som kan hållas i fisket bestäms således i första hand av tillgången på fisk men naturligtvis också av avsättningsmöjligheterna. För att fisket skall kunna bedrivas rationellt och fiskeflottan utnyttjas så effektivt som möjligt krävs att fiskeflottans totala fångstkapacitet är väl anpassad till den önskvärda produktionsvolymen inom fisket.

På grund av de nyss angivna förhållandena krävs en noggrann planering av fiskeflottans kapacitetsutveckling så att denna hålls inom de ramar som anges av de tillgängliga fångstmöjligheterna i framtiden. Den planering som erfordras bör åvila samhället i samarbete med näringen i dess helhet.

Även inom kustfisket och insjöfisket är tillgången på fisk och fångstmöjligheternas utveckling i många områden svåra att överblicka för en enskild fiskare som vill etablera sig i näringen. Också i kust- och insjöfisket är det i många fall nödvändigt att genom särskilda bestämmelser om fiskets vård och bedrivande förhindra överfiskning.

Fiskerikommittén kommer i det följande att föreslå ett väsentligt ökat statligt stöd till fisket. Förslagen avser att skapa ökad trygghet för fiskets utövare. För att stödåtgärderna ska få avsedd effekt är det nödvändigt att på ett administrativt enkelt sätt kunna avgränsa det yrkesmässiga fiske som skall få del av stödet från andra former av fiske, t. ex. fritids- och husbehovsfiske.

För att möjliggöra bästa möjliga utnyttjande av de tillgängliga bestånden och av fiskeflottan, är det som kommittén tidigare framhållit, nödvändigt med en noggrann planering inom näringen. Om en sådan planering skall kunna genomföras måste det yrkesmässiga fisket avgränsas från annat fiske. Om trygghet skall kunna skapas för dem som bedriver yrkesmässigt fiske, måste nämligen de tillgängliga fångstmöjligheterna i första hand förbehållas detta fiske liksom de i det följande redovisade stödåtgärderna. Kommittén föreslår mot bakgrund av detta att en särskild licens – förvärvsfisketillstånd – utfärdas för dem som bedriver yrkesmässigt fiske.

17.2 Fördelningen av förvärvsfisketillstånd

Enligt fiskerikommitténs bedömning är de fångst- och avsättningsmöjligheter som beräknas föreligga under de närmaste åren tillräckliga för att ge sysselsättning åt en fiskeflotta av ungefär nuvarande storlek.

Förvärvsmässigt fiske kan bedrivas av enskild fiskare, av flera fiskare tillsammans i ett fiskelag eller av bolag med anställda fiskare. Sådana bolag är dock ovanliga i Sverige. När det gäller fiske med fartyg som i sjölagens mening är skepp, dvs. har en längd av minst 12 meter och en bredd av minst 4 meter är fiskelagsfiske vanligast men också bolagsfiske förekommer. I dessa fall vore det från praktisk synpunkt inte lämpligt om var och en som skall delta i fisket skall ha förvärvsfisketillstånd. För fiske med sådant fartyg bör tillståndet i stället avse fiskefartyget. Det bör i första hand vara befälhavaren på fartyget som svarar för att förvärvsfisketillstånd finns. Om befälhavare inte är utsedd bör det ankomma på ägarna att ansöka om förvärvsfisketillstånd. För övrigt förvärvsmässigt fiske bör tillståndet vara personligt och sökas av var och en som vill utöva sådant fiske.

17.2.1 *Kriterier för förvärvsfisketillstånd vid licenssystemets införande*

Individuell licens

När licenssystemet införs bör i princip alla som i dag bedriver yrkesmässigt fiske få förvärvsfisketillstånd om de så önskar. Som kriterier på yrkesfiske bör härvid gälla att vederbörande under den senaste tolvmånadersperioden har bedrivit fiske under minst sex månader och av detta fiske kan redovisa en bruttointäkt av minst det belopp som är gränsen för redovisning av mervärdeskatt dvs. f. n. 10 000 kr. samt vara registrerad som momsredovisningsskyldig.

Den som vid licensieringstillfället är heltidssysselsatt i annat yrke än fiske bör endast om särskilda skäl föreligger kunna få förvärvsfisketillstånd.

Om särskilda skäl föreligger bör tillstånd kunna beviljas sökande som inte uppfyller de angivna kriterierna. Möjligheten till undantag är nödvändig för att hänsyn skall kunna tas till lokala förhållanden. Bl. a. på ostkusten förekommer t. ex. ett omfattande binäringsfiske i skärgårdsområdet, där fiske måste kombineras med annan verksamhet för att ge tillräckligt försörjningsunderlag. Även om bruttointäkten av fisket under ett visst år har understigit 10 000 kr. kan fisket ändå vara en nödvändig del av vederbörandes

försörjning. Vidare kan fisket t. ex. i Norrland vara begränsat till kortare tid än sex månader.

Företagslicens

Vid licenssystemets införande bör förvärvsfisketillstånd beviljas för svenskt fiskeskepp som under den senaste tolvmånadersperioden har använts till fiske under minst sex månader. Vidare bör fisket med fartyget ha inbringat lägst det belopp som är gränsen för redovisning av mervärdeskatt. Fiskeföretaget bör vara registrerat som skattskyldigt för mervärdeskatt. Om särskilda skäl föreligger bör tillstånd även kunna beviljas för fiskeskepp som inte uppfyller dessa kriterier.

17.2.2 *Fördelning av förvärvsfisketillstånd vid licenssystemets fortlöpande tillämpning*

Dimensioneringen av fisket, dvs. det antal förvärvsfisketillstånd som kan beviljas vid den fortlöpande tillämpningen av systemet, får beräknas i särskild ordning. Hänsyn bör härvid tas till fiskbeståndens storlek samt avsättningsmöjligheterna.

Samtliga licenser bör omprövas med jämna mellanrum. Det bör därvid undersökas om licensinnehavaren fortfarande är att anse som förvärvsfiskare. I den mån licensinnehavaren inte längre ägnar sig åt fiske i sådan omfattning att han uppfyller kraven för förvärvsfisketillstånd bör detta kunna dras in.

Det bör särskilt påpekas att avsikten med omprövningen inte skall vara att dra in tillståndet för den som kontinuerligt bedriver förvärvsfiske. Den som en gång fått licens och som därefter ägnar sig åt förvärvsfiske skall alltså inte behöva räkna med att hans licens dras in. I den mån fisktillgången skulle minska får man i stället i första hand lita till naturlig avgång och hindra nyetablering samtidigt som vissa stödåtgärder från statens sida kan bli erforderliga.

Nya förvärvsfisketillstånd för fiskeföretag eller enskilda fiskare bör således beviljas i den mån tillgången på fisk samt avsättningsmöjligheterna medger det.

17.3 Förvärvsfisketillståndets innebörd

Innehav av förvärvsfisketillstånd bör vara en förutsättning för att få del av de stödåtgärder som utgår till fisket. För vissa former av statligt stöd till fisket, t. ex. rationaliseringsstöd, krävs förutom sådant tillstånd även en prövning av förutsättningarna i det enskilda fallet för att stöd skall kunna utgå.

Den som inte har förvärvsfisketillstånd bör således inte kunna få del av sådant statligt stöd som avser förvärvsfisket.

Innehav av förvärvsfisketillstånd bör berättiga till fiske med alla tillåtna fiskeredskap. Frågan om vilka fiskeredskap som skall få användas av olika kategorier fiskare som inte har förvärvsfisketillstånd behandlas av 1973 års fiskevattenutredning.

Förvärvsfisketillstånd bör vidare vara förenat med skyldighet att lämna uppgift om erhållna fångster samt fartygs- och redskapsinnehav m. m. i sådan omfattning att den fiskeriinventering som f. n. vart tredje år genomförs av SCB och fiskenämnderna blir överflödig.

17.4 Administrationen

Licenssystemet bör administreras av fiskeristyrelsen och fiskenämnderna.

F. n. finns i den svenska fiskeflottan ca 600 fiskeskepp . Fiskeskeppen svarar tillsammans för den helt övervägande kapaciteten inom havsfisket. Fiskeskeppen fiskar ofta långt från sin hemort, inte sällan inom andra länders fiskejurisdiktion. Mot bakgrund härav bör förvärvsfisketillstånd för fiske med fiskeskepp prövas inom fiskeristyrelsen.

Vid prövning av fråga om förvärvsfisketillstånd för enskild fiskare krävs stor kännedom om de lokala förhållandena. Med hänsyn härtill bör individuella förvärvsfisketillstånd beviljas av fiskenämnden i det län där sökanden är bosatt. I den mån någon ledamot i fiskenämnden anmäler skiljaktig mening i beslut rörande tillstånd skall frågan hänskjutas till fiskeristyrelsen. När fråga om förvärvsfisketillstånd behandlas i fiskenämnden bör nämnden förstärkas med ytterligare en företrädare för yrkesfisket.

I fiskeristyrelsen bör frågor om förvärvsfisketillstånd handläggas av en särskild licensdelegation. I delegationen bör styrelsens chef vara ordförande. I övrigt bör ingå representanter för statens jordbruksnämnd och Sveriges fiskares riksförbund.

Det bör ankomma på fiskeristyrelsen att utforma förslag till de närmare bestämmelser om förvärvsfisketillstånd som erfordras.

18 Fiskets omfattning och inriktning under de närmaste åren

18.1 Utgångspunkter

Enligt de mål för fiskeripolitiken som fiskerikommittén föreslår i kapitel 16 skall fångsternas storlek, inom de gränser som ges av tillgången på fisk, bestämmas av möjligheterna till en lönsam och stabil avsättning.

I kapitel 4 har fiskerikommittén redovisat hur den svenska marknaden försörjs med fisk av olika slag. Därav framgår att flertalet fiskslag inte produceras i tillräcklig mängd av det svenska fisket och därför importeras i betydande kvantiteter. Samtidigt överstiger fångsterna av sill/strömming avsättningsmöjligheterna inom landet. Betydande kvantiteter måste därför avlastas marknaden och exporteras, i vissa fall till mycket låga priser. Överskott uppstår främst i fråga om sill/strömming av mindre storlekssortering. Det råder således f. n. en betydande obalans mellan produktionen av olika fiskslag i det svenska fisket och avsättningsmöjligheterna på marknaden.

I kapitel 12 redovisar fiskerikommittén en undersökning av fångstmöjligheterna i de fiskevatten som kommer att stå till det svenska fiskets förfogande i framtiden. Av undersökningen framgår att fisktillgången på längre sikt inte behöver hindra en viss ökning av fiskets omfattning. Under de närmaste åren är dock fångstmöjligheterna när det gäller flera viktiga områden och fiskslag starkt begränsade på grund av de senaste årens överfiskning främst i Skagerrak, Kattegatt och Nordsjön. När det gäller sill i Kattegatt och Skagerrak anser fiskeristyrelsen att fisket efter småsill bör minskas. I Nordsjön och Nordostatlanten kommer Sverige att tilldelas vissa fångstkvantiteter efter beslut av Norge resp. EG. De fångstkvantiteter som tilldelats Sverige för år 1977 innebär starkt minskade fångster i förhållande till Sveriges traditionella Nordsjöfiske. Sillfisket, som traditionellt är det viktigaste fisket i Nordsjön, är således f. n. totalförbjudet.

Möjligheter att öka det svenska fisket under de närmaste åren finns endast i Östersjön. Eftersom totalfångsten i Östersjön inte kan ökas måste ett ökat svenskt fiske innebära att andra länders fiske i den svenska fiskezonen minskas. Hur stora fångster som andra länder skall tillåtas att fiska i den svenska fiskezonen i Östersjön kan avgöras först sedan Sveriges behov av fångster i denna zon fastställts. Utgångspunkten bör härvid vara att inom ramen för de kvantiteter fisk som efterfrågas på den svenska marknaden för färskkonsumtion, beredning och som fodermedelsråvara eller för export, så långt möjligt utnyttja den svenska fiskeflottans produktionskapacitet.

Däremot anser fiskerikommittén att olönsam överskottsproduktion skall undvikas.

Mot bakgrund av att fångstkvoter för flertalet fiskslag kommer att fastställas årligen har fiskerikommittén inte underlag för att exakt ange vilka fångster av olika fiskslag som det svenska fisket kan producera under de närmaste åren. Kommittén har därför valt att ange de förändringar av fiskets omfattning och inriktning som kommittén, med hänsyn till den sannolika utvecklingen av fångst- och avsättningsmöjligheterna för fisk under de närmaste åren, har ansett nödvändiga för att uppnå en bättre balans mellan fångster och avsättningsmöjligheter.

De fångstvolymer av bl. a. sill/strömming, torskfisk och foderfisk som anges i det följande bör enligt kommitténs bedömning kunna uppnås efter en tid av tre till fem år. Volymerna har beräknats utifrån de bedömningar av fångst- och avsättningsmöjligheterna som nu kan göras. Därför bör de angivna volymerna närmast ses som riktmärken för fångsterna.

18.2 Nuvarande fångst- och avsättningsförhållanden

I kapitel 4 har fiskerikommittén redovisat hur den svenska marknaden försörjs med fisk av olika slag.I tabell 18.1 redovisas för de viktigaste fiskslagen de nuvarande fångsterna och avsättningen av dessa samt importen av motsvarande fiskslag.

Överskott uppkommer i huvudsak endast i fråga om sill/strömming samt torskfisk. Sill/strömmingsöverskotten torde i huvudsak vara att anse som strukturellt betingade. Under de senaste åren har som en följd av överfiskning, främst i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt, sillfångsterna bestått av en allt större andel småsill. Denna sill har inte nått lekmogen ålder och således inte bidragit till reproduktionen av sillbestånden. Fisket efter icke lekmogen sill anses utgöra en allvarlig risk för total utfiskning av sillbestånden. Samtidigt är det mycket svårt att till rimliga priser finna avsättning för de stora kvantiteter småsill som f. n. fångas.

Tabell 18.1 Fångst och avsättning år 1975. Ton (Delvis uppskattningar)

Fiskslag	Fångst[a]	Export[b]	Kons. och beredn.i Sverige	Överskott	Import[c]	Total avsättning i Sverige
Sill/strömming	80 500	32 300	33 200	15 000	20 000–25 000	ca 55 000
Torskfisk (exkl. långa)	23 400	1 100	18 600	3 700	35 000	53 600
Flatfisk	1 900	100	1 700	100	8 000	9 700
Övrig saltv.fisk	9 700	3 500	6 200	–	4 900	11 100
Laxfisk	2 000	700	1 300	–	5 600	6 900
Räka	2 000	100	1 900	–	12 000	13 900

[a] Landad vikt.
[b] Inkl. utlandslandingar (obehandlad fisk).
[c] Hel eller filéad (färsk eller fryst) i landad vikt. För sill avses saltsill och kryddsill.

Överskotten av torskfisk är däremot i huvudsak konjunkturellt betingade. År 1973 övertog Svensk fisk endast ca 375 ton torskfisk. Under år 1975 och första halvåret 1976 präglades det internationella marknadsläget för torskfisk av betydande avsättningssvårigheter. Detta påverkade även avsättningsmöjligheterna för torsk inom landet genom den stora importen av frysta filéer av torskfisk. För frysta fiskfiléer är gränsskyddet förhållandevis svagt. Vidare minskade den kommersiella exporten av hel färsk torsk mycket starkt. Under år 1977 har emellertid beredningskapaciteten byggts ut och det har tidvis rått brist på torsk.

18.3 Fiskerikommitténs förslag

18.3.1 *Torskfisk*

Av det föregående framgår att en betydande del av efterfrågan på torskfisk (torsk, kolja, vitling, sej m. m.) i Sverige tillgodoses genom import. I kapitel 12 *För svenskt fiske tillgängliga fiskresurser* har fiskerikommittén redogjort för fångstmöjligheterna när det gäller torskfisk. I tabell 18.2 redovisas en sammanställning av tillgången på torskfisk och i tabell 18.3 fångsterna av torskfisk år 1975.

Av tabell 18.2 och 18.3 framgår att fångsterna av torskfisk enligt fiskeristyrelsens bedömning kan ökas avsevärt. I Skagerrak och Kattegatt kan de årliga uttagen av kolja ökas med ca 1 000 ton enligt fiskeristyrelsens bedömning.

I Östersjön skulle uttagen av torsk i svenskt fiske kunna öka med drygt 20 000 ton enligt fiskeristyrelsens bedömning. Utgångspunkten för fiskeristyrelsens bedömning är att den svenska fiskezonen utvidgas till mittlinjen i förhållande till främmande stater.

Tabell 18.2 Möjligt uttag av torskfisk enligt fiskeristyrelsen. Ton

Fiskslag	Nordsjön	Skagerrak Kattegatt	Östersjön	Summa
Torsk	800	4 500	41 400	46 700
Kolja	2 000	2 500		4 500
Övrig torskfisk	900	1 100	–	2 000

Tabell 18.3 Fångster av torskfisk 1975

Fiskslag	Nordsjön	Skagerrak Kattegatt	Östersjön	Summa
Torsk	901	4 901	17 965	23 765
Kolja	2 079	918	–	2 997
Övrig torskfisk	948	1 892	–	2 840

Fiskerikommittén anser att ett ökat torskfiske är nödvändigt för att trygga sysselsättningen och lönsamheten i fisket. Ökningen av torskfisket begränsas emellertid av vissa faktorer. Även om Sverige genom att utvidga fiskezonen får ökade fångstmöjligheter måste Sverige tillåta andra nationer att fiska inom zonen. Vidare begränsas möjligheterna att öka torskfisket av kapaciteten för torskfiske i fiskeflottan samt av mottagnings- och beredningskapaciteten i land.

Mot bakgrund av den stora importen av torskfisk till Sverige bör det enligt fiskerikommitténs bedömning finnas avsättningsutrymme inom landet för ökade fångster av torskfisk.

På sydkusten och södra ostkusten bedrivs torskfisket f. n. praktiskt taget uteslutande under månaderna januari–maj, då torsken står nära den svenska kusten. Under hösten samlas torsken längre ut till havs bl. a. i ett område söder om Gotland, där den fiskas bl. a. av fiskare från Bornholm. Det svenska torskfisket i Östersjön under höstmånaderna är litet.

Den torsk som fiskas i södra Östersjön används främst för beredning av färska och frysta filéer. På sydkusten (Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län) finns en väl utbyggd beredningskapacitet för filéer, som dock endast kan utnyttjas under de månader som torskfiske bedrivs på sydkusten, dvs. i stort sett under första halvåret. Under andra halvåret kan beredningskapaciteten inte utnyttjas p. g. a. brist på råvara,

Fiskerikommittén föreslår mot bakgrund härav att torskfisket i Östersjön ökas bl. a. genom att fiske och beredning av torsk också bedrivs under andra halvåret. Även under första halvåret kan normalt ett ökat torskfiske bedrivas. Ökningen bör genomföras successivt under de närmaste åren genom att vissa av de fartyg som f. n. under andra halvåret fiskar sill/strömming stimuleras att i stället fiska torsk. I kapitel 19 föreslår kommittén att rationaliseringstöd i form av bl. a. statsbidrag skall kunna utgå till fiskeföretag som vill byta fångstinriktning. Som riktmärke för produktionen av torsk i Östersjön föreslår fiskerikommittén 25 000 ton per år, vilket innebär en ökning med 8 000–10 000 ton.

Även i Kattegatt och Skagerrak bör ett ökat fiske av torskfisk eftersträvas. Fiskerikommittén anser att de fångstuttag som fiskeristyrelsen angett som möjliga bör utnyttjas. Som riktmärke för den framtida produktionen av torsk i Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön bör gälla de kvantiteter som angetts i tabell 18.2. Totalt bör således eftersträvas en sammanlagd fångst av ca 37 000 ton torskfisk per år.

18.3.2 *Sill/strömming*

Det framgår av det föregående att betydande kvantiteter sill/strömming inte kan avsättas utan får tas om hand av Svensk fisk som överskott. Overskotten består huvudsakligen av småsill. Samtidigt kan fisket av stora kvantiteter liten, icke lekmogen sill innebära betydande risker för de redan överfiskade sillbestånden i Nordsjön, Skagerrak, Kattegatt och Östersjön. Om fisket av småsill minskar innebär detta att fisket efter stor sill på några års sikt kan öka. Efterfrågan på stor sill överstiger tillgången inom landet, vilket bl. a. innebär att konservindustrin importerar betydande kvantiteter sådan sill som råvara eller halvfabrikat.

Mot bakgrund av angivna förhållanden föreslår fiskerikommittén en begränsad minskning av sill/strömmingsfisket i syfte att förhindra dels överbeskattning av vissa sillbestånd, dels att pristryckande överskott av liten sill/strömming uppstår. Utgångspunkten bör vara att inte större kvantiteter av sill förs i land än vad som kan avsättas inom landet eller på export till priser som täcker produktionskostnaden. Minskningen bör genomföras genom att ett antal fiskefartyg som f. n. bedriver sillfiske i Östersjön under andra halvåret i stället stimuleras att fiska torsk. I den mån tillgången på stor sill i Skagerrak och Kattegatt är otillräcklig bör även sillfiskare från dessa områden stimuleras att fiska torskfisk. Vid begränsningen av sillfångsterna bör emellertid hänsyn tas till att sill/strömmingsfisket i vissa områden har mycket stor betydelse för sysselsättningen i fisket och att några alternativa fiskarter inte finns i dessa områden. Detta gäller i första hand mellersta och norra ostkusten. I dessa områden kan fisket efter strömming sannolikt inte minskas.

För den svenska marknaden (färskkonsumtion och beredning) torde som framgår av det föregående 32 000–35 000 ton sill/strömming per år behövas. Härtill kommer ca 27 000 ton som normalt direktlandas i utländska hamnar samt ca 10 000 ton i kommersiell export.

Med hänsyn till nuvarande fångst- och avsättningsförhållanden för sill föreslår fiskerikommittén att den årliga fångsten av sill/strömming av mindre storlekssortering minskas med 10 000–12 000 ton. Som riktmärke för sill/strömmingsfisket bör under de närmaste åren, då tillgången på stor sill är begränsad, gälla en fångst av ca 70 000 ton per år. När tillgången på stor sill ökar, som en följd av de nu vidtagna fångstbegränsningarna, bör fångsterna åter kunna ökas.

18.3.3 *Foderfisk*

Det svenska jordbruket förbrukar årligen 70 000–80 000 ton fiskmjöl som fodermedel. Över 80 % av fiskmjölsbehovet tillgodoses dock genom import.

Produktionen av fiskmjöl i Sverige sker i huvudsak vid västkustfiskarnas egen fabrik vid Ängholmen på Tjörn. Råvaruinköpen till Ängholmenfabriken ligger normalt mellan 50 000 och 60 000 ton foderfisk per år. Vid en jämn tillförsel av råvara skulle fabrikens nuvarande kapacitet tillåta ca 90 000 ton per år i råvaruinköp. Större delen av råvaran landas direkt från fartygen vid fabriken. Cirka 1 500 ton har dock vissa år transporterats i containers från landningsplatser på ostkusten. Totalt under de senaste åren har råvarutillförseln av fisk fångad i Östersjön uppgått till ca 20 000 ton per år. År 1976 sjönk kvantiteten från Östersjön till endast 7 400 ton.

Av följande sammanställning framgår råvaruinköp och produktion vid Ängholmens fiskmjölsfabrik (Ton, avrundade siffror).

	1974	1975	1976
Fiskmjölsråvara (foderfisk)	56 000	63 000	52 000
Fiskmjölsproduktion	13 000	15 000	12 000

Relationen fisk–fiskmjöl är ungefär 5/1. Viktreduceringen är en följd av att råvarans vattenhalt är mycket hög, medan slutproduktens vattenhalt är låg.

Tillförseln under främst år 1976 innebar ett mycket lågt kapacitetsutnyttjande i fabriken vid Ängholmen.

Fiskerikommittén anser att en viss ökning av fisket efter foderfisk är nödvändig för att bereda sysselsättning för de fiskare och fartyg som fått sysselsättningssvårigheter genom begränsningarna av sillfisket i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt. Kommittén vill emellertid starkt betona att fisket måste ske under sträng kontroll och i första hand med inriktning på sådana arter som inte kan avsättas som direkt människoföda.

Fiskeristyrelsen har gjort bedömningar av det möjliga uttaget av foderfisk i svenskt fiske. Det gäller i samtliga fall arter som inte kan avsättas för mänsklig konsumtion. Enligt styrelsen kan maximalt 134 000 ton foderfisk fångas per år. Sverige har hittills endast i mycket begränsad omfattning fiskat skarpsill i Östersjön. I en utvidgad fiskezon skulle Sverige enligt fiskeristyrelsens bedömning kunna fiska maximalt 83 000 ton skarpsill per år. I den mån östersjöfångad skarpsill inte kan avsättas till färskkonsumtion eller beredning bör den komma ifråga för produktion av fiskmjöl.

Av det föregående framgår att mottagningskapacitet finns för sammanlagt högst 90 000 ton foderfisk vid den befintliga fiskmjölsfabriken på Tjörn. Mot bakgrund härav vill fiskerikommittén som riktmärke för omfattningen av fisket efter foderfisk ange 80 000–90 000 ton per år.

18.3.4 *Räkor*

Fångsterna av kokräka har minskat sedan början av 1970-talet och är nu omkring 1 100 ton/år. Fångsterna av råräka ökade starkt under de första åren av 1970-talet för att år 1972 nästan halveras. Efter 1972 har råräkfångsterna åter ökat och var år 1976 t. o. m. större än fångsterna av kokräka. Det sammanlagda fångstvärdet av kok- och råräka har under åren 1970–1976 varierat mellan 20 och 23 milj. kr.

Det svenska fiskets fångster av räka beräknas motsvara endast ca 10 % av avsättningen av räkor och räkprodukter på den svenska marknaden. Importen av kokt räka med skal (färsk och fryst) beräknas år 1976 ha uppgått till ca 7 400 ton. Härutöver importeras betydande kvantiteter färdiga räkprodukter.

Bestånden av nordhavsräka beskattas enligt fiskeristyrelsen på ett sätt som inger farhågor för beståndens framtid. En stor del av fångsterna – majoriteten av antalet individer – är ung räka som inte deltagit i fortplantningen. De kvantiteter räkungar som fångas som bifångst vid räkfisket, i genomsnitt 300 per 1 000 råräkor, förs inte i land utan kastas över bord och dör. Genom att öka maskstorleken i räktrålarna kan fångsterna av råräka och räkungar minskas, medan fångsterna av större och värdefullare kokräka kan ökas.

Fiskerikommittén föreslår att Sverige tar initiativ till förhandlingar med berörda länder om en reglering av råräkefisket.

18.3.5 *Laxfisk och ål*

Fisket efter laxfisk och ål har stor betydelse för kustfisket och för fisket i insjöarna. Lax fiskas dessutom till havs i Östersjön, när det gäller svenskt

fiske främst av fiskare från Gotland. Några avsättningsproblem föreligger inte för ål och lax. I Östersjön fiskas f. n. totalt ca 3 000 ton lax per år. Av denna fångst tar Sverige ca 600 ton eller 20 %. Av all laxsmolt[1] som produceras i östersjöområdet, såväl naturlig som odlad svarar Sverige för ca 70 %. Fångsterna av lax kan enligt fiskeristyrelsen ökas bl. a. genom utsättning av laxsmolt.

Fångsterna av ål i Östersjön har minskat från 1 500–2 000 ton/år under 1940- och 1950-talen till ca 800 ton under år 1974. En uppgång skedde dock under år 1975 till ca 1 400 ton. År 1976 minskade dock fångsten åter till ca 650 ton. Enligt fiskeristyrelsens bedömning beror de minskade fångsterna på att bestånden har minskat och inte på minskad fiskeansträngning.

Enligt fiskeristyrelsen föreligger goda möjligheter att öka fångsterna av ål och laxfisk i Östersjön genom utsättning av fiskungar. Fiskeristyrelsen har redovisat flera utsättningsalternativ.

Fiskerikommittén kommer att i kapitel 23 föreslå att prisregleringsavgift tas ut på bl. a. laxfisk och ål. Prisregleringsmedel bör kunna användas för att finansiera ökad utsättning av laxfisk och ål i kustvatten och insjöar. Vilka belopp av prisregleringsmedel som bör anslås för ifrågavarande åtgärder bör beslutas av statsmakterna efter överläggningar mellan jordbruksnämnden och fiskets förhandlingsdelegation.

I fråga om utplantering av lax och ål i insjöar föreslår fiskerikommittén ett särskilt utsättningsprogram under i första hand en femårsperiod.

18.4 Fortlöpande planering av fiskets omfattning och inriktning

I det föregående har fiskerikommittén redogjort för sina förslag beträffande fiskets omfattning och inriktning under de närmaste åren. De fångstmängder som kommittén har angett som riktmärken för produktionen av olika fiskslag bör enligt kommitténs bedömning kunna uppnås på tre till fem års sikt. Riktmärkena har angivits mot bakgrund av de bedömningar av fångst- och avsättningsmöjligheter som nu kan göras.

Det är emellertid uppenbart att förutsättningarna såväl i fråga om fångstmöjligheter som i fråga om avsättningsmöjligheter kan ändras under en ganska kort tidsperiod. Kommittén vill särskilt peka på att utvecklingen av vissa viktiga fiskbestånd f. n. är utomordentligt svårbedömd. Detta gäller t. ex. sillbestånden i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt.

Mot bakgrund härav anser fiskerikommittén att en fortlöpande planering av fiskets omfattning och inriktning är nödvändig för att de fiskresurser som står till det svenska fiskets förfogande skall kunna utnyttjas på bästa sätt.

Fiskerikommittén föreslår att den fortlöpande planeringen sker i två olika tidsperspektiv. Dels bör en årlig produktionsplan utarbetas, dels bör en rullande planering för fisket under de närmaste tre till fem åren tillämpas.

Utgångspunkten för planeringsarbetet bör vara de resurser av olika slags fisk som kan beräknas stå till förfogande för fisket under planeringsperioden. Vidare bör avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag under planeringsperioden så långt möjligt bedömas. Syftet med planeringen bör vara att på bästa sätt ta till vara landets fisktillgångar samtidigt som fiskeflottan utnyttjas så rationellt som möjligt.

[1] Utvandringsfärdiga laxungar.

Planen bör vara vägledande för fisket under planeringsperioden.

Underlaget för planeringen bör, när det gäller tillgången på fisk och produktionsresursernas rationella utnyttjande tas fram av fiskeristyrelsen och när det gäller avsättningsförhållandena för fisk av statens jordbruksnämnd.

Planeringsarbetet bör samordnas av fiskeristyrelsen, som efter överläggningar med Sveriges fiskares riksförbund och i samråd med statens jordbruksnämnd bör lägga fram förslag till fiskeplaner. Planerna bör underställas statsmakterna.

18.5 Fiskeflottans kapacitet och avsättningsförhållandena för fisk

I avsnitt 18.3 har kommittén mot bakgrund av fångst- och avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag föreslagit riktmärken för fångstuttagen. I tabell 18.4 redovisas de fångstkvantiteter som enligt kommitténs förslag bör uppnås under de närmaste åren.

Medelpriserna påverkas av de antaganden som görs om fångsternas fördelning i olika vatten. Utgångspunkten för förslagen är att fångstmöjligheterna i västerhavet utnyttjas till fullo samt att resterande kvantiteter upp till de föreslagna riktmärkena för fångsterna fiskas i Östersjön. Det på detta sätt beräknade fångstvärdet uppgår till storleksordningen 220 milj. kr. i 1975 års prisläge. Den långsiktiga kostnaden för fiskeflottan har i kapitel 14 beräknats till 220 milj. kr. Detta innebär, enligt fiskerikommitténs bedömning, att en fiskeflotta av nuvarande storlek kan beredas full sysselsättning under de närmaste åren om åtgärder för ökad flexibilitet i fångstinriktningen vidtages.

Tabell 18.4 Riktmärken för fångstuttagen de närmaste åren och deras värde. Ton, tkr (1975 års priser)

Fiskslag	Kvantitet	Medelpris	Värde
Sill	70 000	1,17	81 900
Torskfisk	37 000	1,69	62 530
Foderfisk	90 000	0,23	20 700
Kokräka	1 100	14,75	16 225
Råräka	350	4,44	1 554
Övriga fiskslag (saltvattensfisk inkl. havsfångad lax i Östersjön)	15 380	2,60	39 960
Summa	213 830		222 869

19 Fiskets rationalisering

19.1 Allmänna utgångspunkter för fiskets rationalisering

Som framgår av det mål kommittén föreslagit i kapitel 16 är det nödvändigt att genom olika åtgärder skapa en effektiv svensk fiskerinäring. Detta är nödvändigt från såväl konsumenternas som näringens synpunkt.

Det svenska fisket möter konkurrens från andra länders fiske dels genom att betydande kvantiteter fisk och fiskprodukter exporteras, dels genom att ca två tredjedelar av den fisk som konsumeras i Sverige är importerad. En fortlöpande effektivisering av fisket i takt med den tekniska utvecklingen och rationaliseringen i andra länders fiske är därför nödvändig om det svenska fisket skall kunna bevara och stärka sin konkurrensförmåga.

Staten medverkar redan nu till fiskeföretagens rationalisering genom att lämna lån och lånegarantier till investeringar i fisket. Det nuvarande statliga stödet till investeringar i fisket beskrivs närmare i kapitel 10.

En betydande rationalisering av det svenska fisket har genomförts under de senaste 25–30 åren. Vid mitten av 1950-talet erfordrades ca 18 000 yrkes- och binäringsfiskare för att ta upp en årlig fångst av i stort sett samma storlek som nu tas av 6 000–7 000 fiskare.

Detta innebär dock inte att en fortsatt rationalisering är obehövlig. Som ovan framhållits kommer kraven på förbättrad effektivitet att vara stora också i framtiden. Därtill kommer nödvändigheten av åtgärder för att förbättra arbetsmiljön inom fiskerinäringen.

Det är självfallet i första hand de enskilda företagarnas sak att ta initiativ till åtgärder i syfte att effektivisera sina företag. I en fiskerinäring som uppfyller kravet på hög effektivitet och som har en tillfredsställande lönsamhet borde sådana åtgärder i princip finansieras av företagen själva. I nuvarande läge kan dock inte näringen själv klara den erforderliga kapitalförsörjningen till investeringarna, varför ett fortsatt statligt stöd behövs.

Utgångspunkten för de statliga insatserna bör vara att skapa ett konkurrenskraftigt svenskt fiske, som kan ge sina utövare tryggad sysselsättning och rimliga utkomstmöjligheter samtidigt som konsumenten tillförsäkras lägsta möjliga pris på fiskprodukterna. Bedömningen av stödåtgärderna måste sättas in i sitt samhällsekonomiska och regionalpolitiska sammanhang. Bl. a. måste tillgången på fisk och fiskeflottans totala fångstkapacitet noga beaktas. I vissa delar av landet samt i skärgårdsområdena kan särskilda stödåtgärder komma att erfordras (avsnitt 22:8).

19.2 Möjligheter att effektivisera fisket

Den fortsatta rationaliseringsverksamheten bör inriktas såväl på åtgärder för att anpassa fångstkapaciteten till fångst- och avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag som på förnyelse och förbättring av den befintliga fiskeflottan.

För att fiskerinäringen i sin helhet skall kunna arbeta rationellt krävs att dess totala fångstkapacitet är väl anpassad till fångst- och avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag. F. n. råder överkapacitet i vissa delar av fisket samtidigt som produktionen av vissa fiskslag inte är tillräcklig för den svenska marknadens behov. En möjlighet för fisket att uppnå högre effektivitet är därför enligt fiskerikommitténs uppfattning att styra över fångstkapacitet från fiskslag där överproduktion förekommer till fiskslag där bristsituation råder.

För att fisket på längre sikt skall kunna bestå som näring är det vidare nödvändigt att fiskeflottan successivt förnyas. En sådan förnyelse bör i princip också innebära en viss rationalisering, eftersom nya fartyg är effektivare än äldre.

Den svenska fiskeflottan har, som framgår av kapitel 8 *Strukturförhållanden*, f. n. en förhållandevis hög medelålder. Särskilt gäller detta syd- och ostkustflottan. Den höga medelåldern hänger samman med att investeringar i nya fiskefartyg dels i första hand har skett på västkusten, medan ost- och sydkustfisket tagit hand om västkustfiskets äldre tonnage, dels med att investeringarna på västkusten under de senaste 10–12 åren varit små.

En förnyelse av fiskeflottan har inte bara betydelse från ekonomisk synpunkt. Ett nytt fiskefartyg erbjuder en avsevärt bättre och säkrare arbetsmiljö än många av de äldre fartyg som nu används. Fiskerikommittén redovisar senare i detta kapitel förslag till särskilda åtgärder för att successivt förnya fiskeflottan.

Äldre fartyg kan göras effektivare och deras fångstkapacitet ökas genom att de exempelvis förses med starkare motorer, som ger ökad dragförmåga vid trålning.

En stor mängd arbetsbesparande utrustning har konstruerats och under senare år börjat användas i fisket. Exempel på sådan utrustning är tråltrumma, kraftblock, fisksorteringsmaskin, fiskrensningsmaskin, fiskpump m. m. I den mån äldre fartyg inte redan har försetts med sådan utrustning kan deras effektivitet ökas genom att de förses med sådana hjälpmedel.

Det finns även utrustning som underlättar fartygens sökande efter fisk. Genom att använda sådan utrustning kan fiskeföretagen minska den tid det tar att leta efter fisk och i stället öka den tid som används för effektivt fiske.

På längre sikt bör det vara möjligt att utveckla de tekniska hjälpmedel som används i fiske och att göra fiskeredskapen effektivare. Forsknings- och utvecklingsarbete i detta syfte pågår i de flesta större fiskeländer.

Som tidigare nämnts bör rationaliseringspolitiken medverka till att skapa ett konkurrenskraftigt svenskt fiske som kan ge sina utövare tryggad sysselsättning och rimliga utkomstmöjligheter samtidigt som konsumenternas intresse av prisbilliga produkter beaktas.

Enligt kommitténs mening kräver detta fortsatt statligt stöd till fiskets rationalisering.

Stödet bör inriktas på att möjliggöra nyetablering, modernisering, strukturomvandling samt forskning, utveckling och rådgivning.

19.3 Villkor för statligt rationaliseringsstöd

Det statliga rationaliseringsstödet bör som regel utgå endast till företag som kan bedömas ha förutsättningar att klara sig i framtiden och ge sina utövare tryggad utkomst.

För att ett företag skall bedömas uppfylla detta villkor måste företaget på sikt kunna uppnå en sådan lönsamhet att de i fisket heltidssysselsatta såväl på kort som lång sikt kan få en tillfredsställande manslott samtidigt som medel för framtida erforderliga rationaliseringar skapas.

Därutöver bör stöd kunna utgå till företag som utan att fullt ut uppfylla ovan angivna krav ändå bedöms kunna erbjuda rimliga villkor. Avgörande för om stöd skall ges eller ej bör bl. a. vara övriga sysselsättningsmöjligheter i området.

För att avgöra om nödvändig lönsamhet kan uppnås och tillfredsställande manslott tas ut fordras en lönsamhets- och likviditetsbedömning.

19.3.1 *Förutsättningsbedömning*

Vid *nyetablering* blir en bedömning av förutsättningarna för investeringen särskilt viktig. För att ett nybildat fiskeföretag skall få statligt stöd till investeringen bör krävas att tillgången på fisk av det eller de slag som företaget avser att fiska finns i tillräcklig mängd i de vatten där fartyget är avsett att användas. Även avsättningsmöjligheterna bör självfallet beaktas. Förutsättningsbedömningen bör i princip avse den tid som företaget kan förväntas bestå, dvs. som regel fartygets beräknade ekonomiska livslängd. Självfallet kan förutsättningar för en etablering skapas genom att äldre fiskeföretag avvecklas. Förutsättningsbedömningen bör normalt kunna samordnas med prövningen av förvärvsfisketillstånd.

Även ifråga om ett *bestående fiskeföretag* måste en förutsättningsbedömning göras innan statligt stöd lämnas. Innebär den tilltänkta investeringen att företagets fångstkapacitet ökas är det angeläget att de biologiska och marknadsmässiga förutsättningarna för detta prövas. Även om investeringen inte innebär kapacitetsökning är det angeläget att klarlägga om företaget har möjligheter att bestå på sikt och utvecklas till ett effektivt företag eller om den fångstkapacitet som fartyget representerar i stället bör överföras till ett annat fiskeföretag som bedöms ha bättre möjligheter att utvecklas.

19.3.2 *Lönsamhets- och likviditetsbedömning för fiskeföretag*

Inom jordbruksområdet har lönsamhets- och likviditetskriterier för att få statligt rationaliseringsstöd gällt sedan lång tid. Inom lantbruksverket – som administrerar det statliga rationaliseringsstödet till jordbruket – finns specialutbildade lantbrukskonsulenter – ekonomikonsulenter – för att göra dessa

bedömningar. Ekonomikonsulenterna har kvalificerad lantbruksekonomisk utbildning.

Några ekonomikonsulenter finns f. n. inte inom fisket. För att lönsamhets- och likviditetsbedömningarna i samband med rationaliseringsstödet till fisket skall bli meningsfulla krävs att de görs av personer med tillräckliga kunskaper i företagsekonomi. Det är därför nödvändigt att fiskeristyrelsen och fiskenämnderna tillförs personer med företagsekonomisk utbildning och erfarenhet. Tjänster som ekonomikonsulent bör således inrättas för fiskets rationalisering – i första hand en för västkusten, en för sydkusten samt en för ostkusten och insjöfisket.

19.3.3 *Övriga allmänna villkor för rationaliseringsstödet*

För att komma ifråga för statligt stöd bör sökande, för att åtgärden skall kunna genomföras vara i behov av statligt stöd.

Statligt stöd för förvärv av fiskefartyg bör högst avse kostnaden för förvärvet. Köpeskillingen för fartyget skall för att statligt stöd skall kunna utgå vara skälig med hänsyn till den avkastning som kan förväntas från fiske med fartyget.

Statligt stöd för andra åtgärder, t. ex. ombyggnad av fartyg eller investering i utrustning eller redskap, bör högst avse kostnaden för åtgärden. Åtgärden och kostnaden för denna skall godkännas av fiskeristyrelsen eller fiskenämnden.

Statligt stöd i form av om fiskerilån och statsbidrag bör kunna minskas om detta är motiverat med hänsyn till sökandens ekonomiska ställning och möjligheter att själv finansiera ett fartygsförvärv eller en annan åtgärd på rimliga villkor.

Åtgärd vartill statligt stöd söks bör inte utan fiskeristyrelsens/fiskenämndens medgivande ha påbörjats innan ansökan om statligt stöd avgjorts.

För statligt lån eller lån med statlig garanti skall ställas tillfredsställande säkerhet. Kravet på säkerhet bör dock kunna efterges om särskilda skäl föreligger.

19.4 Något om fiskets kapitalförhållanden

I samband med deklarationsundersökningen för fiskare samlar statistiska centralbyrån in uppgifter om fiskarnas tillgångar och skulder samt om fiskeföretagens skulder i relation till vissa värden för fiskefartyget.

Fiskerikommittén har låtit centralbyrån göra en specialbearbetning av deklarationsmaterialets uppgifter om kapitalförhållandena i fisket. Resultatet av specialbearbetningen redovisas i tabell 19:1.

Det framgår av tabellen att skuldprocenten för fiskarna på ostkusten och inom sötvattensfisket är låg. Fiskarna på ostkusten och inom sötvattensfisket har således i betydande utsträckning finansierat sina företag med eget kapital. Den högre skuldprocenten inom väst- och sydkustfisket torde återspegla ett kapitalintensivare fiske än på ostkusten och inom sötvattensfisket.

I tabell 19:2 redovisas uppgifter om skuldsättningen hos fiskeföretagen på västkusten.

Tabell 19:1 Fiskarnas tillgångar och skulder enligt deklarationsundersökningar. Kr

	1970			1975		
	Till-gångar	Skulder	Skuld-procent	Till-gångar	Skulder	Skuld-procent
Ostkusten						
Inkomstgrupp I	52 800	18 100	34	78 700	20 500	26
II	58 800	16 800	29	87 800	28 400	32
III	99 500	28 600	29	156 100	41 800	27
Sydkusten						
Inkomstgrupp I	46 600	18 800	40	66 400	12 800	19
II	61 700	28 400	46	77 200	37 700	49
III	71 400	41 400	58	141 300	74 800	53
Västkusten						
Inkomstgrupp I	81 100	49 800	61	82 900	30 100	36
II	86 700	50 100	58	122 200	63 600	52
III	104 100	49 600	48	181 500	101 600	56
Sötvattensfisket						
Inkomstgrupp I	42 900	5 400	13	45 000	11 400	25
II	39 900	5 600	14	96 300	19 900	21
III	104 300	38 200	37	142 700	43 400	30

Det framgår av tabellen att skulderna för västkustens fiskeföretag år 1975, utom vad gäller de minsta företagen, motsvarade 50–60 % av inköpsvärdet för fartyget. För företagen med fiskefartyg i storleken 10–25 bruttoton motsvarade dock skulderna endast ca en tredjedel av inköpsvärdet för fartyget.

19.5 Kostnaderna för vissa typer av fiskefartyg

Som underlag för sina överväganden rörande utformningen av rationaliseringsstödet på fiskets område har fiskerikommittén inhämtat uppgifter om kostnaderna för nybyggda fiskefartyg av den typ som är aktuella för svenskt fiske. Ifrågavarande uppgifter är dock endast att betrakta som exempel på vad moderna fiskefartyg kostar. I praktiken kan kostnaderna för fartygen variera starkt beroende på bl. a. utförande och utrustning.

De kostnadsexempel som redovisas i det följande avser kostnad för fartyg försett med motor samt sedvanlig fiske- och navigationsutrustning.

1. *Kustfiskefartyg*

Mindre fiskefartyg avsett för kustfiske med garn m. m. ca 12 m långt, 10–15 brt. Motor ca 130 hkr.

Pris ca 550 000 kr.

För redskap tillkommer ca 50 000 kr.

Tabell 19:2 Fiskeföretagens skulder

Medeltal per fiskeföretag. Kr	Fiskefartygens bruttotonnage							Samtliga tonnage-klasser
	10–25	26–50	51–75	76–100	101–150	151–200	201–	
Göteborgs och Bohus län								
Inköpsvärde	41 400	73 036	158 513	409 507	687 475	1 128 662	..	309 257
Taxeringsmässigt restvärde	17 290	34 160	52 793	132 320	241 322	459 159	..	124 778
Förmögenhetsvärde	23 050	27 990	32 901	99 905	178 913	335 615	..	96 741
Skuld på fartyget	12 881	40 744	72 832	182 259	329 008	535 573	..	156 701
i % av inköpsvärde	31	56	46	45	48	47		51
tax. m restvärde	75	113	138	138	136	117		126
förmögenhetsvärde	56	146	221	182	184	160		162
Hallands län								
Inköpsvärde	..	122 750	186 290	287 529				204 403
Taxeringsmässigt restvärde	..	64 360	117 419	137 133				107 289
Förmögenhetsvärde	..	61 150	97 373	145 459				104 805
Skuld på fartyget	..	69 367	119 637	152 841				115 142
i % av inköpsvärde		57	64	53				56
tax. m. restvärde		108	102	111				107
förmögenhetsvärde		113	123	105				110

2. *Mindre trålare*

Häcktrålare, ca 50 bruttoton, ca 17x6 m i stål. Motor 280 hkr. Lämplig för fiske i Kattegatt, Skagerrak och Östersjön efter t. ex. konsumtionsfisk eller räka.

Pris ca 1 300 000 kr.

För redskap tillkommer ca 100 000 kr.

3. *Medelstor trålare*

Trålare, ca 90 bruttoton, 23,5x6,7 m, motor 565 hkr, avsedd för fiske i Kattegatt, Skagerrak, Östersjön samt i Nordsjön efter sill, annan konsumtionsfisk samt foderfisk.

Pris ca 4 000 000 kr.

För redskap tillkommer ca 150 000 kr.

4. *Större trålare*

Trålare, lämplig för i första hand fiske av sill, makrill och foderfisk i samma områden som 3) ovan, men på ca 150 bruttoton.

Pris ca 4 700 000 kr.

För redskap tillkommer ca 150 000 kr.

19.6 Rationaliseringsstödets utformning

Som framgår av ovan lämnad redovisning krävs betydande kapitaltillgång för investeringar i fisket. Kommittén har tidigare framhållit att detta kapital saknas inom fiskerinäringen, varför särskilda statliga insatser krävs om den erforderliga rationaliseringsverksamheten skall kunna genomföras.

Rationaliseringsstöd bör lämnas till:

- Förvärv av fiskefartyg endera i samband med nyetablering – varvid giltig licens erfordras för stödets beviljande – eller för att rationalisera driften i ett bestående fiskeföretag
- Större ombyggnad av fiskefartyg, motorbyte eller annan liknande åtgärd som gör fartyget mer rationellt
- För utrustning av fartyget i samband med förvärv av fartyg eller större ombyggnad. Stöd bör vidare utgå för utrustning eller redskap som behövs för övergång till annat fiske enligt vad som närmare framgår av avsnitt 19.8
- Till fiskodling och utsättning av fisk
- Till utveckling av fiskeredskap.

Rationaliseringsstöd bör utgå som statsbidrag, fiskerilån och/eller statlig lånegaranti.

19.6.1 *Villkor för rationaliseringsstöd*

I samband med att frågan om stöd prövas skall lönsamhets- och likviditetsbedömning upprättas för att avgöra om företaget uppfyller de villkor som

tidigare angivits. I samband med stöd till förvärv eller byte av fartyg eller annan åtgärd som kan medföra att företagets fångstkapacitet ökar skall också förutsättningsbedömning göras för att bedöma om åtgärden står i överensstämmelse med kravet på en fiskeflotta som är anpassad till biologiska och marknadsmässiga förutsättningar.

19.6.2 *Statsbidrag*

Statsbidrag bör utgå i samband med nybyggnad av fiskefartyg. Om särskilda skäl föreligger bör statsbidrag även utgå vid byte av fartyg om bytet leder till modernisering av flottan. Bidraget bör utgå med högst 10 % av godkänd kostnad för fartyget, dock med högst 100 000 kr. Statsbidrag bör också kunna utgå till fiskodling och utsättning av fisk med högst 25 % av godkänd kostnad, dock högst 50 000 kr.

Statsbidrag bör inte lämnas om sökanden själv eller tillsammans med familjemedlem har likvida medel eller inkomst av sådan storlek att statsbidrag inte kan anses motiverat.

Statsbidrag bör lämnas som avskrivningslån.

19.6.3 *Fiskerilån*

Fiskerilån bör lämnas med högst 1 milj. kr. till ett och samma företag. Om statsbidrag har utgått till företaget bör fiskerilånet minskas med bidragsbeloppet.

Lånets återbetalningstid bör anpassas till den ekonomiska varaktighetstiden för fartyget eller den utrustning som lånet avser. Det bör ankomma på fiskeristyrelsen att lägga upp amorteringsplan för här avsedda lån samt meddela närmare bestämmelser.

Fiskerilån bör som hittills vara räntefritt under de två första åren. Räntan bör därefter löpa med en räntesats som motsvarar två tredjedelar av statens normalränta. F. n. skulle detta innebära 5,5 % om året.

För fiskerilån bör ställas tillfredsställande säkerhet. Kan den som söker fiskerilån inte ställa säkerhet bör lån ändå få beviljas, om det med hänsyn till låntagarens eller företagets förhållanden bedöms kunna ske utan oskälig risk.

19.6.4 *Statlig lånegaranti*

Statlig lånegaranti bör förutom för de ändamål som angetts i det föregående även kunna lämnas för lån till driftskapital.

För lån för vilket garanti beviljas bör ställas tillfredsställande säkerhet. Kan den som söker garanti inte ställa säkerhet bör garanti ändå kunna beviljas om det med hänsyn till låntagarens eller företagets förhållanden bedöms kunna ske utan oskälig risk. Lånegaranti bör ställas endast för lån i bankaktiebolag, sparbank, hypoteksförening eller jordbrukskassa eller annan kreditinrättning, som den garantibeviljande myndigheten godkänner som långivare.

Lånegaranti bör kunna lämnas för driftslån också till belopp som erfordras för att bestrida nödvändiga driftsutgifter för att få igång fisket efter förvärv av fiskefartyg eller annan mera omfattande investering. Storleken av driftslån

bör avvägas bl. a. med hänsyn till att sökandens eget kapital i första hand bör användas till drift- och rörelsekapital och att möjligheterna utnyttjas till en sund finansiering av företaget.

Det bör ankomma på fiskeristyrelsen att utfärda bestämmelser om amorteringstid också för lån med statlig lånegaranti.

19.7 Särskilt rationaliseringsstöd

Ett särskilt rationaliseringsstöd bör kunna utgå i kust- och skärgårdsområden eller vid insjöar där fisket har särskild betydelse som försörjningsunderlag för en bofast befolkning och där alternativa sysselsättningsmöjligheter inom rimligt pendlingsavstånd saknas.

Sådant särskilt rationaliseringsstöd bör lämnas som statsbidrag i form av avskrivningslån för samma ändamål som ordinarie rationaliseringsstöd. Stödet bör utgå med högst 50 % av det bidragsberättigade investeringsbeloppet. Statsbidraget bör dock inte överstiga 100 000 kr. Bidraget bör efter särskild prövning kunna lämnas också till annan investering än till nybygge eller moderniseringsbyte av fartyg.

19.8 Särskilda åtgärder för att anpassa fiskets inriktning på olika fiskslag till fångst- och avsättningsmöjligheterna

Som kommittén redovisat i kap. 18 finns skäl att stimulera företag som är inriktade på visst fiske att övergå till annat fiske. Som exempel har angetts att ett företag, vars fiske huvudsakligen är inriktat på sill, bör stimuleras att övergå till fiske efter torsk, kolja, vitling m. fl. fiskslag som normalt anses som "bristfiskar", dvs. där efterfrågan överstiger utbudet inom landet. För att ett fiskeföretag skall kunna ändra sin fångstinriktning krävs ofta vissa investeringar. I vissa fall är det nödvändigt att fiskeföretaget byter fartyg, i andra fall räcker det med att komplettera redskap och utrustning.

För att främja en önskvärd inriktning på fisket bör särskilt stöd kunna lämnas till fiskeföretag som vill byta fångstinriktning på ett sätt som leder till ett bättre utnyttjande av bestånden och flottan.

Stödet bör kunna utgå som statsbidrag i form av avskrivningslån upp till 50 % av kostnaderna för de investeringar som föranleds av den ändrade fångstinriktningen, dock högst 100 000 kr. För återstoden av investeringen bör fiskerilån kunna lämnas enligt tidigare redovisade regler.

En förutsättning för stödet bör vara att företaget uppfyller de lönsamhets- och likviditetskriterier som ovan angetts.

19.9 Särskilda åtgärder för en successiv förnyelse av fiskeflottan

I kapitel 8 har fiskerikommittén redovisat åldersfördelningen hos den svenska fiskeflottan. Det framgår av ifrågavarande kapitel att fiskeflottan har en hög medelålder. Särskilt gäller detta de mindre och medelstora fartygen.

Av 216 fiskefartyg i Göteborgs och Bohus län i storleksklassen 10–75 bruttoton är inte mindre än 129 eller nära 60 % av antalet fartyg byggda före år 1940. På sydkusten är 40 % av fartygen i samma storleksklass byggda före år 1940. Även på ostkusten är många fartyg gamla. Särskilt påfallande är att endast ett litet antal mycket stora fartyg byggts sedan mitten av 1960-talet. Det bör dock framhållas att många äldre fiskefartyg har moderniserats och är effektiva och rationella fartyg.

För att fisket på sikt skall kunna bestå som näring krävs dock enligt fiskerikommitténs bedömning att fiskeflottan successivt förnyas. Fiskerikommittén anser att den utformning av rationaliseringsstödet på fiskets område som kommittén föreslår bör kunna bidra till en förnyelse av fiskeflottan.

Kommittén vill i detta sammanhang peka på ytterligare åtgärder som bör kunna vidtas för att dels förbilliga, dels påskynda en förnyelse av flottan.

Av avsnitt 19.5 framgår att ett nybyggt fiskefartyg kräver mycket stora investeringar. En medelstor trålare kostar t. ex. ca 4 milj. kr. Enligt fiskerikommitténs bedömning bör kostnaderna för att bygga fiskefartyg kunna minska om fartygen byggs i längre serier. Under senare år har knappast något fiskefartyg (bortsett från mindre fiskebåtar) byggts på svenska varv. Mot bakgrund härav och av de sysselsättningssvårigheter som råder inom varvsindustrin föreslår fiskerikommittén att fiskeristyrelsen och styrelsen för teknisk utveckling får i uppdrag att i samarbete med Sveriges fiskares riksförbund och svenska varv utveckla fiskefartyg som är lämpade för fiske i svenska fiskevatten, och som kan tillverkas i längre serier och till rimliga kostnader vid svenskt varv.

Fiskerikommittén anser att en plan för fiskeflottans förnyelse bör upprättas i samråd mellan fiskeristyrelsen och Sveriges fiskares riksförbund. Planen bör vara vägledande för tillämpningen av rationaliseringsstödet i detta avseende. Planen bör utgå från att de fartyg som är byggda före år 1940 ersätts före år 1990.

19.10 Överväganden rörande medelsbehovet för rationaliseringsstödet

Fiskerikommittén har beräknat behovet av låne- och garantiramar för rationaliseringsstödet. För att genomföra det rationaliseringsprogram kommittén förordar beräknar kommittén att en årlig fiskerilåneram på 25 milj. kr. behövs. Härutöver kan beräknas 5 milj. kr./år till statsbidrag i de olika former kommittén har föreslagit.

För lånegarantier torde den nuvarande ramen på 20 milj. kr. vara tillräcklig enligt fiskerikommitténs bedömning.

20 Allmänna utgångspunkter för gränsskydd och prisreglering på fisk

Fiskerikommittén redovisar i kapitel 16, *Målen för fiskeripolitiken*, sina förslag till övergripande mål för den framtida fiskeripolitiken. Därav framgår att fångsternas storlek inom de gränser som ges av tillgången på fisk bör bestämmas av möjligheterna till en lönsam och stabil avsättning på längre sikt samt med hänsyn till kravet på sysselsättning i kustbygder där fisket har stor regionalekonomisk betydelse.

Vidare föreslås att de som är sysselsatta i fisket skall få en ekonomisk standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar, samtidigt som konsumenterna erbjuds en bra vara till rimliga priser.

Sedan lång tid har prisreglering och gränsskydd tillämpats för fisk. Syftet med marknadsåtgärderna är enligt statsmakternas beslut (prop. 1970:61 sid. 24) att förhållandena inom landet skall stabiliseras dels genom prisreglerande åtgärder, dels genom åtgärder som allmänt stimulerar avsättningen av fisk.

Bakgrunden till att marknadsreglerande åtgärder behövs på fiskets område är att förstahandspriserna på fisk under helt fria marknadsförhållanden varierar mycket starkt. I fiskets natur ligger att fångsterna och därmed även utbudet av fisk kan variera kraftigt från dag till dag. Även avsättningsförhållandena för fisk internationellt varierar i betydande grad från tid till annan och skulle utan någon inhemsk prisreglering starkt påverka inkomster och lönsamhet även i det svenska fisket.

Även i framtiden kommer enligt fiskerikommittén fångster och avsättningsförhållanden att variera så att förstahandspriserna på fisk inom landet behöver stödjas genom gränsskydd och prisreglering. Dessa stödåtgärder bör ses som medel att nå de tidigare angivna målen för fiskeripolitiken.

Prisregleringens och gränsskyddets utformning liksom finansieringen av prisregleringen på fisk påverkar bl. a. följande förhållanden.

- ☐ Fiskarnas totala inkomster och inkomstfördelning mellan olika grupper av fiskare.
- ☐ Fiskets totala omfattning samt inriktningen på olika fiskslag.
- ☐ Konsumentpriserna på fisk och fiskprodukter.
- ☐ Råvarukostnaderna för fiskberedningsindustrin

Ett av huvudsyftena med prisregleringen på fisk är, som tidigare antytts, att skapa sådana lönsamhetsförhållanden för fisket att inkomstmålet kan nås. Inkomstmålet enligt fiskerikommitténs förslag innebär att de som är verksamma inom fiskerinäringen skall kunna få en ekonomisk standard som

är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar. Enligt kommitténs uppfattning bör dock inte en automatisk inkomstföljsamhet för fisket i förhållande till någon bestämd grupp i samhället tillämpas. I stället bör övervägandena bygga på en allsidig bedömning av inkomstförhållandena inom näringen. Förutom inkomstutvecklingen för näringen som helhet, måste även inkomstfördelningen mellan olika fiskargrupper beaktas.

I en prisreglering som syftar till att påverka inkomsterna för fisket krävs ett beslutsunderlag i form av statistik över inkomst- och kostnadsutvecklingen inom fisket. F. n. görs årliga undersökningar över yrkesfiskarnas inkomster och förmögenhet på de olika kuststräckorna och i insjöfisket. Till grund för undersökningen ligger ett urval av deklarationer från yrkesfiskare. I anslutning till deklarationsundersökningen för fiskare görs också en undersökning av bruttoförsäljningen och vissa kostnadsposter samt nettointäkter för fiskelagen på västkusten.

Deklarationsundersökningen ger på grund av sin omfattning en god bild av de taxerade inkomsternas utveckling samt av vissa kostnadsposters utveckling. I deklarationsmaterialets natur ligger dock att inkomsternas och kostnadernas nivå påverkats av de skattemässiga dispositioner som skattelagstiftningen ger utrymme för. För att ett tillfredsställande beslutsunderlag skall erhållas krävs vissa förbättringar och kompletteringar av deklarationsundersökningen. Fiskerikommittén behandlar denna fråga i kapitel 27.

Under perioden 1970–1975 steg yrkesfiskarnas taxerade inkomster med i genomsnitt 14 % per år, samtidigt som den allmänna prisnivån steg med 8 %. Som jämförelse kan nämnas att inkomsterna för jordbrukare under samma tid steg med i genomsnitt 19 % per år.

Av det material som fiskerikommittén har tagit fram om fiskarnas inkomster framgår att såväl inkomstnivån som inkomstutvecklingen varierar starkt mellan olika grupper av fiskare. Inkomstnivån, sådan den framkommer i deklarationsundersökningen, är trots den redovisade inkomstutvecklingen fortfarande låg för stora grupper av fiskare.

Enligt fiskerkommitténs mening är det såväl från det allmännas som från fiskets synpunkt viktigt att fiskets produktionsvolym anpassas till avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag på den inhemska marknaden och vid export.

Fiskets produktionsvolym och inriktning på olika fiskslag kan påverkas av prisregleringens utformning och avvägningen av förstahandspriserna för olika fiskslag.

Prisregleringen bör således utformas så att den stimulerar fisket att i ökad utsträckning producera de fiskslag där efterfrågan på främst den inhemska marknaden är större än utbudet, medan fångsterna av de fiskslag som normalt ger stora överskott bör begränsas.

En självklar utgångspunkt för prisregleringens och gränsskyddets utformning är att konsumentpriserna på fisk skall hållas på en i förhållande till andra livsmedel rimlig nivå. Att konsumentpriserna inte är högre än nödvändigt ligger också fiskerinäringens eget intresse, eftersom i förhållande till andra livsmedel höga konsumentpriser på fisk kan leda till minskad konsumtion och därmed till minskat avsättningsutrymme för näringens produkter.

Av särskild betydelse i detta sammanhang är hur prisstödet på jordbruksområdet är utformat och vilken prisnivå som tillämpas på substituerbara

jordbruksprodukter. Vid avsättningen inom landet konkurrerar fiskets produkter nämligen med andra livsmedel, vilkas prisbildning bestäms inom ramen för jordbruksregleringen. Fram till början av 1970-talet avvägdes priserna inom jordbruksregleringens ram med hänsyn till överväganden om bl. a. jordbrukarnas inkomstutveckling i förhållande till andra befolkningsgruppers. Under senare år lämnas med utgångspunkt i samma avvägning stödet till jordbruket i betydande utsträckning även i form av direkta pristillägg. Detta innebär att konsumentpriserna på vissa jordbruksprodukter på den inhemska marknaden blir lägre än om jordbrukets inkomstkrav helt skulle tillgodoses genom höjda konsumentpriser. Så länge detta förhållande råder är det enligt fiskerikommitténs uppfattning inte möjligt att genom marknadsreglerande åtgärder och gränsskydd höja priset på fisk till den nivå som skulle erfordras för att nå den för fisket tidigare angivna önskvärda inkomsten. Även från konsumentsynpunkt är en sådan utformning av prisregleringen på fisk enligt kommitténs mening olämplig. Om den i så fall eftersträvade prisnivån på svenskfångad fisk skall kunna upprätthållas krävs nämligen att även priserna på importerad fisk höjs till motsvarande nivå. Eftersom svenskfångad fisk endast utgör ca en tredjedel av den fisk som konsumeras inom landet skulle detta uppenbarligen vara mycket oförmånligt för konsumenterna.

Prisstödet till fisket bör därför enligt kommitténs mening i stället lämnas genom pristillägg på den inhemska produktionen i den mån de i det följande föreslagna normpriserna inte uppnås på marknaden.

De åtgärder som kan vidtas inom ramen för prisregleringen på fisk är dock inte tillräckliga för att främja låga konsumentpriser på fisk. Förstahandspriserna utgör nämligen endast en liten del av priset i konsumentledet.

I den utredning om en gemensam fiskförsäljningsorganisation som jordbrukets utredningsinstitut gjort på uppdrag av Sveriges fiskares riksförbund påvisas i vissa fall långa distributionskedjor för fisk. Fiskerikommittén anser mot bakgrund härav att en effektivisering av distributionen av fisk är mycket angelägen från såväl konsumenternas som näringens synpunkt. Kommittén vill i detta sammanhang även betona att en fortgående rationalisering av fisket är nödvändig för att priserna på fisk skall kunna hållas så låga som möjligt.

Prisregleringens utformning påverkar även råvarukostnaderna för den industri som vidareförädlar fiskets produkter. Fiskberedningsindustrin har stor betydelse för avsättningen av fisk. Genom sin starka koncentration till Göteborgs och Bohus, Kristianstads och Blekinge län har denna industri också stor betydelse för sysselsättningssvaga regioner. Mot denna bakgrund har fiskerikommittén ansett att prisreglering och gränsskydd bör utformas så att den svenska fiskberedningsindustrins avsättningsmöjligheter inte försvåras.

21 Prisregleringens utformning

21.1 Utgångspunkter för prisregleringens framtida utformning

Den nuvarande prisregleringen på fisk innebär, som närmare framgått av kapitel 10, att föreningen Svensk fisk fastställer minimipriser på viktigare fiskslag. Minimipriset är avsett att vara det lägsta pris fiskaren kan få för den fisk som säljs till konsumtion inom landet eller för export till sådana länder där införseln inte är centraliserad. Den fisk som inte kan säljas till fastställda minimipriser, övertas av föreningen Svensk fisk. För fisk som övertagits av föreningen Svensk fisk betalas till fiskaren ett garantipris. Minimipriset skall normalt överstiga garantipriset.

För att förbättra lönsamheten i fisket utgår, efter förslag av fiskerikommittén, sedan september 1976 som ett provisorium i avvaktan på kommitténs slutgiltiga förslag, särskilda pristillägg på svenskfångad fisk som säljs till konsumtion eller beredning inom landet eller på export. Pristilläggens storlek har fastställts av regeringen.

De nuvarande formerna för prisreglering på fisk innebär således att en lägsta prisnivå upprätthålls på den svenska marknaden för färskkonsumtion och beredning. För de flesta fiskslag som omfattas av regleringen bestäms priserna på den svenska marknaden i hög grad av det internationella marknadsläget. För att främja avsättningen av fisk och på bästa sätt tillvarata marknadens efterfrågan måste minimi- och garantipriserna anpassas till utvecklingen av marknadspriserna för ifrågavarande fiskslag. Vid en internationell prisuppgång kan minimipriserna som regel höjas och fisket således få ökade inkomster. När fiskpriserna på den internationella marknaden sjunker måste, om avsättningen av fisk skall kunna bibehållas, minimipriserna i princip sänkas, vilket leder till minskade inkomster för fisket. I praktiken kan emellertid en nedgång i priserna för fisk som förs i land i Sverige i viss utsträckning motverkas av prisregleringsåtgärder. Möjligheterna att upprätthålla i förhållande till marknadsprisnivån höga minimipriser begränsas dock av de medel som står till Svensk fisks förfogande. Enligt grunderna för prisregleringen bör nämligen Svensk fisk, när minimi- och garantipriserna fastställs, beakta att utgifterna för prisstödet håller sig inom ramen för de medel som enligt statsmakternas beslut disponeras av föreningen.

I ett svagt marknadsläge kan således inom vissa gränser förstahandspriserna på fisk inom landet hållas uppe genom regleringsåtgärder. Detta kan dock medföra att betydande kvantiteter fisk måste undandras marknaden

som överskott. Dessa får avsättas till låga priser på export eller inom landet för djurföda och beredning av fiskmjöl, vilket medför stora kostnader för regleringen.

Under regleringsåret 1975/76, då den internationella marknaden för fisk präglades av betydande avsättningssvårigheter och låga priser, övertog Svensk fisk 12 800 ton överskottsfisk från väst- och sydkusten. Kostnaderna för regleringen uppgick till 26 milj. kr. inkl. kostnaderna för regleringen på ostkusten. Under det från marknadssynpunkt mera normala regleringsåret 1973/74 övertog Svensk fisk 3 300 ton överskottsfisk från väst- och sydkusten och kostnaderna för regleringen stannade vid totalt 5,7 milj. kr.

Fiskets inkomstförhållanden och kostnaderna för prisregleringen på fisk påverkas således i stor utsträckning av det internationella marknadsläget för fisk. I ett svagt internationellt marknadsläge har det visat sig att minimiprissystemet i praktiken är otillräckligt för att inom en rimlig kostnadsram tillförsäkra fiskarna en rimlig inkomstnivå. När priserna på den internationella marknaden för fisk stiger, leder detta ofta till starkt ökade priser på fisk inom landet, vilket inte är tillfredsställande från konsumentsynpunkt.

Kommittén vill i detta sammanhang erinra om att den mot bakgrund av svårigheterna för fisket under 1975/76 ansåg det nödvändigt att föreslå särskilda pristillägg på fisk. Enligt kommitténs bedömning behövdes pristilläggen för att förbättra lönsamheten inom fisket. Inkomstförbättringar för fisket kunde visserligen tekniskt uppnås inom ramen för minimiprissystemet. Höjda minimipriser på fisk skulle dock ha lett till ökade konsumentpriser, vilket sannolikt skulle minskat avsättningen och medfört ökade överskott av fisk.

Fiskerikommittén anser inte att den internationella marknadssituationen bör vara avgörande för fiskets inkomstutveckling och för priserna på fisk inom landet. Förstahandspriserna på fisk bör enligt fiskerikommitténs mening i stället avvägas med utgångspunkt i av kommittén i kap. 16 angivna mål. Härvid bör fisket tillförsäkras de priser som med hänsyn till kostnadsutvecklingen inom fisket behövs för att de inom fisket verksamma skall tillförsäkras en med andra grupper jämförbar standard, samtidigt som konsumenterna erbjuds en bra vara till rimliga priser. Om fiskpriserna hålls på en i förhållande till andra livsmedel rimlig nivå främjas också avsättningen av fisk.

Mot bakgrund härav har fiskerikommittén utformat ett förslag till prisregleringssystem, som beaktar såväl fiskarnas som konsumenternas intressen. Förslaget innebär att prisstöd utgår i den mån det efter överläggningar överenskomna priset inte kan uppnås på marknaden. Konsumenternas intressen tillvaratas genom att de får ett ökat inflytande över prissättningen och genom att särskilda åtgärder kan sättas in om priserna överstiger den nivå som krävs för att ge fisket tillfredsställande inkomster.

21.2 Kommitténs förslag

Fiskerikommittén föreslår att s. k. normpriser för olika fiskslag och sorteringar fastställs. Om de förstahandspriser som uppnås på marknaden

understiger normpriserna bör pristillägg utgå till fiskaren. Pristillägg bör dock utgå endast för vissa s. k. normkvantiteter som fastställs på samma sätt som normpriserna. Normkvantitet skall fastställas med utgångspunkt i behovet av fisk för färskkonsumtion, beredning och foderändamål inom landet samt för lönsam export.

Normpriset

Normprisernas funktion är att ange den nivå för förstahandspriserna på fisk som behövs för att de inom fisket verksamma skall få en rimlig utkomst av sitt arbete. Om marknadspriset inte når upp till normpriset bör pristillägg utgå. Därigenom får fiskaren en inkomsttrygghet. Pristillägget föreslås utgå med 75 % av skillnaden mellan överenskommet normpris och uppnått marknadspris. Detta för att fiskförsäljningsföreningarna alltid skall stimuleras att söka få ut så högt pris som möjligt på marknaden.

Pristillägget kan i praktiken beräknas på de genomsnittliga marknadspriser som uppnåtts för olika fiskslag och sorteringar under en viss regleringsperiod, t. ex. en månad. Beräkningen av genomsnittspris och pristillägg bör ske gemensamt för alla fiskelag som tillhör en viss fiskförsäljningsförening. I en fiskförsäljningsförening tillämpas ofta kollektiv försäljning (s. k. poolning) vilket innebär att alla fiskelag tillgodoräknas samma avräkningspris oavsett faktiskt uppnått försäljningspris för enstaka leveranser under en viss period. Enligt kommitténs uppfattning är det i ett normprissystem naturligt att tillämpa kollektiv avräkning. Beräkningen av uppnått marknadspris bör kunna ske med utgångspunkt i partipriset. Normprissystemet förutsätter vidare att partipriset noga definieras.

Normpriserna bör normalt fastställas för hela regleringsåret, som omfattar tiden 1 juli–30 juni. Det bör dock vara möjligt att fastställa olika normpriser för olika delar av regleringsåret.

Normkvantiteten

Som kommittén ovan angett bör normpriset knytas till en likaledes överenskommen normkvantitet. Detta för att motverka att det av kommittén förordade trygghetssystemet för prisreglering leder till icke önskvärda överuttag av fisk.

Kommittén föreslår således att normpriset skall gälla endast för en överenskommen normkvantitet, som skall gälla för hela regleringsåret och omfatta hela landet. Normkvantitet bör fastställas för alla fiskslag där risk för olönsam överproduktion föreligger.

Vid fastställande av normkvantitet bör hänsyn tas till behovet av fisk för olika avsättningsändamål. I den mån fiskeflottans struktur inte är anpassad till avsättningsmöjligheterna för olika fiskslag, måste under en övergångstid även detta beaktas. Temporärt kan det således vara nödvändigt att fastställa större normkvantiteter för vissa fiskslag än vad som är motiverat med hänsyn till avsättningsmöjligheterna.

Formerna för fördelningen av normkvantiteterna mellan olika delar av landet och mellan olika tider av året bör ingå som ett led i den förutsatta överenskommelsen.

För de fångster som överstiger normkvantiteten skall inte den i normprissättningen inbyggda inkomsttryggheten garanteras. Enligt kommitténs mening bör det vara en uppgift för näringen att utan stödåtgärder avyttra dessa fångster. Dock menar kommittén att en lägsta prisnivå för denna försäljning bör fastställas. Detta pris kallas lägstapris. Fisk som inte kan säljas till lägstapris betraktas som överskott. Överskotten skall som hittills övertas av föreningen Svensk fisk.

För de överskott som fortlöpande uppstår under en viss period bör Svensk fisk betala ett s. k. överskottspris. Överskottspriset bör fastställas av Svensk fisk och i huvudsak motsvara vad Svensk fisk kan beräknas få in vid försäljning av överskotten. Överskottspriset bör således vara lägre än lägstapriset.

Fisken måste bjudas ut till minst lägstapris innan den anmäls som överskott.

Vid slutet av en regleringsperiod bör en avstämning göras mot den för perioden gällande normkvantiteten. Om den kvantitet som under regleringsperioden sålts till minst lägstapris understiger normkvantiteten bör kvantiteter som övertagits av Svensk fisk till överskottspris kunna räknas in upp till normkvantiteten. För de kvantiteter som på detta sätt räknas in i normkvantiteten bör pristillägg utgå med 75 % av skillnaden mellan överskottspris och normpris.

Lägstaprisernas funktion i ett normprissystem

Som framgått i det föregående är det i ett normprissystem nödvändigt att stödja prisbildningen med lägstapriser. Lägstapriserna behövs för att marknadens efterfrågan bäst skall kunna tas till vara. Lägstapriserna bör därför i mycket hög grad kunna anpassas till marknadsläget.

Det bör ankomma på föreningen Svensk fisk att fastställa lägstapris för de fiskslag som åsatts normpris. I samband med att lägstapriset fastställs bör föreningen eftersträva att avsättningen av fisk i största möjliga utsträckning främjas och att kostnaderna för prisregleringen blir så låga som möjligt. Beslut om lägstapriser bör bygga på överväganden om marknadsläget för olika fiskslag, och avvägningen av lägstapriserna göras så att överskotten blir så små som möjligt.

Fastställande av normpriser och normkvantiteter

Det bör ankomma på statens jordbruksnämnd att årligen efter överläggningar med fiskets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen komma in med förslag till normpriser och normkvantiteter för viktigare fiskslag för det kommande regleringsåret. I samband med överläggningarna bör även frågan om vilka fiskslag som skall omfattas av systemet med normpriser behandlas. Enligt kommitténs uppfattning bör under vissa förutsättningar även fisk som av svenska fiskare landas utomlands kunna omfattas av normprissystemet.

Förslaget till normpriser och normkvantiteter bör före regleringsårets början prövas av statsmakterna. Statsmakterna bör samtidigt ta ställning till en fiskeplan för regleringsåret enligt de grunder som kommittén har föreslagit

i kapitel 18.

I samband med överläggningarna behövs ett omfattande underlag i form av statistik över inkomst- och kostnadsutvecklingen i fisket samt bedömningar och prognoser över marknadsutvecklingen under regleringsåret. Enligt kommitténs uppfattning bör materialet om kostnads- och inkomstutvecklingen inom fisket kunna bygga på statistiska centralbyråns deklarationsundersökning för fiskare. Denna undersökning bör emellertid byggas ut och förbättras. Eftersom deklarationsmaterialet inte visar de löpande aktuella inkomst- och kostnadsförhållandena måste deklarationsmaterialet kompletteras med vissa uppgifter. De viktigaste kostnadsposternas utveckling, liksom fiskprisernas utveckling, bör löpande följas och genom kalkylmodeller relateras till den senast tillgängliga deklarationsundersökningen.

Kommittén behandlar närmare frågan om beslutsunderlaget för de fiskeripolitiska åtgärderna i kapitel 27.

Konsumenternas intressen

Enligt fiskerikommitténs mening är det angeläget att konsumenternas krav på ett tillfredsställande urval av fisk till acceptabla priser beaktas vid utformningen av prisstödet till fisket. Kommittén anser att höga konsumentpriser på fisk kan vara till nackdel också från fiskets synpunkt eftersom avsättningsmöjligheterna för fisk påverkas av fiskprisernas relativa nivå.

På jordbruksområdet föregås förslag om prisregleringens utformning, som statens jordbruksnämnd lägger fram, av överläggningar i vilka en lantbrukarnas förhandlingsdelegation och en till jordbruksnämnden knuten konsumentdelegation deltar. Jordbruksnämndens förslag rörande utformningen av prisregleringen på fisk föregås f. n. av överläggningar med en fiskets förhandlingsdelegation, varvid nämnden också hör konsumentdelegationen.

Fiskerikommittén föreslår att konsumenterna ges ett motsvarande inflytande över utformningen av prisregleringen på fisk som de har när det gäller prisregleringen på jordbruksprodukter. Detta bör enligt fiskerikommitténs uppfattning ske genom att konsumentdelegationen aktivt medverkar i de överläggningar som enligt kommitténs förslag skall föregå fastställandet av normpriser och normkvantiteter för olika fiskslag som skall omfattas av regleringen. Konsumenterna har ett starkt intresse av att delta i överläggningarna också därför att finansieringen av prisstödet till fisket enligt fiskerikommitténs förslag också i framtiden i betydande utsträckning bör ske genom avgifter som tas ut på förstahandsförsäljningen och importen av fisk. Avgifterna påverkar konsumentpriserna på fisk.

I det prisregleringssystem som kommittén föreslår är normpriset en avvägning mellan fiskerinäringens intresse av att nå tillfredsställande inkomster och konsumenternas intresse av rimliga priser på fiskets produkter. Det är självfallet angeläget från konsumentsynpunkt att priserna på fisk inte under någon längre tid väsentligt överstiger fastställda normpriser. Även fiskerinäringens intresse av största möjliga varaktiga avsättning av fisk talar starkt för att fiskpriserna inom landet inte genom t. ex. utvecklingen på den internationella marknaden för fisk stiger till en nivå som leder till köpmotstånd. Fiskerikommittén anser därför att det bör finnas möjlighet att när

förstahandspriserna på fisk tenderar att stiga väsentligt över de överenskomna normpriserna vidta särskilda åtgärder. Om prisökningarna beror på inflytande från den internationella marknaden för fisk bör en exportavgift kunna tas ut. Denna möjlighet finns redan nu och bör således behållas. Andra åtgärder som bör kunna användas för att motverka alltför höga fiskpriser är att tillfälligt sänka eller helt ta bort prisregleringsavgiften för importfisk samt att mjuka upp eller slopa de kvantitativa begränsningarna av importen.

Förstahandspriserna är endast en liten del av konsumentpriset på fisk. Fiskerikommittén anser därför att ytterligare åtgärder inom ramen för prisregleringen än dem som kommittén i det föregående har föreslagit f. n. inte är påkallade. Enligt kommitténs uppfattning är det mest angeläget att effektivisera fiskdistributionen om lägre konsumentpriser på fisk skall åstadkommas. Förslag till en effektivisering av distributionen har, som redovisas i kap. 24, utarbetats på uppdrag av Sveriges fiskares riksförbund. Kommittén vill understryka vikten av att effektiviseringen snarast kommer till stånd.

Privata fiskmottagare.

Det framgår av beskrivningen i det föregående att ett system med normpriser bäst lämpar sig för en situation där huvuddelen av förstahandsomsättningen av fisk sköts av fiskarägda fiskförsäljningsföreningar. F. n. omhänderhas också större delen av utbudet av fisk, om man bortser från auktionsförsäljningen på västkusten, av sådana föreningar. I bl. a. Skåne finns dock ett antal privata grossister som köper fisk direkt från fiskare.

Enligt fiskerikommitténs mening finns självfallet inget hinder mot att de fiskare som säljer sina fångster till en privat fiskmottagare också omfattas av systemet med normpriser. Den praktiska tillämpningen av systemet kan dock behöva avvika något från vad som tillämpas för producentkooperativa föreningar. Det kan t. ex. bli aktuellt med vissa särskilda bestämmelser för att trygga att prisstöd oavkortat kommer fisket tillgodo. Vidare bör i samband med överläggningarna en viss del av normkvantiteten avskiljas för de fiskare som levererar sina fångster till mottagare utanför en gemensam organisation av försäljningsföreningar.

21.3 Tidpunkten för normprissystemets införande m. m.

I det föregående har fiskerikommittén lagt fram förslag till riktlinjer för ett nytt prisregleringssystem för fisk. Den närmare tekniska utformningen av normprissystemet blir beroende bl. a. av hur en gemensam organisation av fiskförsäljningsföreningar utformas. I detta sammanhang vill kommittén utan att ta ställning till hur en gemensam fiskförsäljningsorganisation byggs upp understryka att normprissystemet förutsätter att en sådan kommer till stånd. När normprissystemet kan börja tillämpas är också beroende av när en sådan organisation kommer till stånd. Enligt kommitténs mening är det angeläget att organisationen kan börja sin verksamhet så snart som möjligt. Ett nytt prisregleringssystem torde tidigast kunna tillämpas fr. o. m. budgetåret 1979/80.

Mot bakgrund av att något beslut inte föreligger om bildande av en gemensam organisation har det inte varit möjligt för fiskerikommittén att gå in på den närmare tekniska utformningen av systemet med normpriser. Kommittén föreslår därför att regeringen snarast tillsätter en särskild arbetsgrupp med uppgift att utarbeta förslag till den närmare tekniska utformningen av normprissystemet.

22 Gränsskyddets utformning

22.1 Utgångspunkterna för kommitténs förslag

Som redovisats i kapitel 10 lämnas gränsskyddet på fiskets område i första hand genom kvantitativa regleringar. Vidare utgår tullar och införselavgifter på vissa produkter och importminimipriser gäller i fråga om vissa slag av frysta fiskfiléer. Importminimipriserna har dock inte höjts sedan år 1970 och saknar därför numera praktisk betydelse.

Fiskerinäringsutredningen utformade i sitt betänkande (Ds Jo 1975:8) Statligt stöd till fisket ett system med minimipriser vid import av fiskvaror till Sverige. Betänkandet jämte remissvaren häröver har överlämnats till fiskerikommittén.

Enligt fiskerikommitténs mening har Sverige ett i förhållande till andra länder begränsat gränsskydd på fiskvaruområdet. Genom kvantitativ reglering upprätthålls dock ett starkt gränsskydd för de från det svenska fiskets synpunkt viktigaste arterna av färsk fisk.

Enligt fiskerikommitténs uppfattning behöver det nuvarande gränsskyddet förstärkas för att förhindra import till onormalt låga priser, som hotar att störa den inhemska prisregleringen.

Enligt fiskerikommitténs mening kan ett vidgat system med importminimipriser medverka till stabilare avsättningsförhållanden på den svenska marknaden och härigenom underlätta tillämpningen av prisregleringen på fisk. Kommittén vill erinra om att åren 1975 och 1976 präglades av betydande avsättningssvårigheter och låga priser på den internationella marknaden för fisk. Marknadsstörningarna medförde även ett betydande tryck på den svenska marknaden. Även om priserna på fisk som landades i Sverige för konsumtion inom landet i viss utsträckning kunde upprätthållas genom prisregleringsåtgärder, skedde detta till priset av mycket stora överskott av fisk och med stora kostnader för regleringen som följd. Även i framtiden kan avsättningssvårigheter eller ändrade konkurrensförhållanden på den internationella marknaden för fisk leda till allvarliga marknadsstörningar inom landet. Vidare kan tillämpningen av en restriktiv importpolitik i andra länder, t. ex. medelst de s. k. referenspriserna i EG, medföra ett ökat tryck på den svenska marknaden, som har ett relativt svagt gränsskydd. Liberaliseringen av den svenska importpolitiken gentemot bl. a. länder med centraliserad export kan också skapa behov av importskydd om ett pristryck på den svenska marknaden därigenom skulle bli följden. Importminimipriserna bör följaktligen syfta till att priserna allmänt stabiliseras. Förutom att ett skydd

för den svenska fiskproduktionen skapas kan då också skyddseffekter för viss inhemsk fiskberedningsindustri uppnås.

Vid utformningen av ett system med importminimipriser bör hänsyn tas till konsumenternas krav på ett tillfredsställande urval av fisk till så låga priser som möjligt. Det är vidare angeläget att inte genom att fördyra fiskberedningsindustrins råvaruinköp ytterligare försämra denna industris redan ansträngda konkurrensläge.

Fiskerikommittén föreslår mot denna bakgrund en viss utvidgning av systemet med importminimipriser.

22.2 Omfattningen av systemet med importminimipriser

Enligt fiskerinäringsutredningens förslag skulle systemet med importminimipriser kunna omfatta färsk, kyld eller fryst (hel, rensad, styckad eller filead) sill, torsk, kolja, makrill, rödspätta, gråsej och vitling. I sina remissvar över fiskerinäringsutredningen har statens jordbruksnämnd, statens pris- och kartellnämnd samt Kooperativa förbundet och LO ansett att systemet med importminimipriser i huvudsak bör begränsas till frysta fiskfiléer.

Enligt fiskerikommitténs mening är importen av färsk fisk begränsad och har redan ett starkt gränsskydd. Större delen av denna import utgörs för övrigt av råvaror till beredningsindustrin. Genom att från importminimiprissystemet undanta färsk fisk kan undvikas en fördyring av de importerade råvaror som beredningsindustrin behöver. Även möjligheterna att kontrollera att importminimipriserna inte underskrids ökar om färsk fisk undantas från systemet.

Om behov skulle uppstå att utvidga den kvantitativa regleringen till att omfatta även andra slag av färsk fisk, vilka f. n. får importeras fritt på s. k. generell licens, kan dessa underkastas individuellt licenstvång.

Importen av frysta fiskfiléer till Sverige är betydande. År 1976 uppgick den totala importen av frysta fiskfiléer till 16 000 ton, vilket motsvarar ca 85 % av konsumtionen.

F. n. utgår som framgår av det föregående en införselavgift på 0,45 kr./kg vid import av frysta filéer av torsk, kolja, gråsej, vitling och kungsfisk. Avgiften utgår dock inte vid import från EFTA och EG samt från Färöarna. Övriga slag av frysta fiskfiléer saknar gränsskydd. De importminimipriser för frysta filéer av torsk och kolja som infördes från den 1 januari 1970 har därefter inte justerats och saknar därför f. n. betydelse.

Enligt fiskerikommitténs mening har frysta fiskfiléer ett svagt gränsskydd, som inte utgör tillräckligt skydd mot lågprisimport. Med hänsyn till den stora konsumtionen i Sverige av frysta fiskfiléer har priserna på dessa varor mycket stor betydelse för prisbildningen i allmänhet på fiskvaror i Sverige. Fiskerikommittén anser därför att ett skydd mot import av frysta fiskfiléer till onormalt låga priser skulle väsentligt bidra till en allmän prisstabilisering på fisk inom landet och väsentligt underlätta tillämpningen av prisregleringen på fisk.

Med hänsyn till de skäl som redovisats i det föregående föreslår fiskerikommittén att ett system med importminimipriser införs för fryst filead fisk hänförlig till tulltaxenummer 03.01.

Systemet bör vid behov kunna utvidgas till att omfatta även hel fryst fisk hänförlig till tulltaxenummer 03.01 samt vissa slag av vidarebearbetade frysta fiskfiléer (panerade fiskfiléer m. m.) hänförliga till tulltaxenummer 16.04.

Den närmare omfattningen av systemet med importminimipriser på fisk bör beslutas av regeringen eller efter dess bemyndigande av jordbruksnämnden.

22.3 Handelspolitiska aspekter

Importminimiprisernas förenlighet med det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) har aldrig prövats. Det kan nämnas, att för jordbruks- och fiskeriprodukter får restriktioner för importen införas om de är nödvändiga för att genomföra statliga åtgärder, som har till syfte antingen att begränsa de kvantiteter som får saluhållas eller produceras av samma inhemska produkt eller att avveckla ett tillfälligt överskott av samma produkt. Då kvantitativa restriktioner förekommer får dessa enligt GATT:s artikel XIII inte tillämpas på ett diskriminatoriskt sätt.

Inom det europeiska frihandelsområdet (EFTA) har Sverige åtagit sig att inte införa eller skärpa kvantitativa importrestriktioner (eller öka tullar) vad gäller det egentliga fiskvaruområdet (lista E-varor). När det gäller tulltaxenummer 16.04 och 16.05, som är hänförliga till industrivarusektorn, råder enligt konventionens artikel 10 direkt förbud mot tillämpningen av kvantitativa restriktioner. Med kvantitativa restriktioner avses "förbud eller restriktioner med avseende på importen från andra medlemsstaters områden, vilka upprätthålls genom kontingenter, importlicenser eller andra åtgärder med motsvarande verkan, däri inbegripna administrativa åtgärder och bestämmelser som begränsar importen" (artikel 10:11). För frysta filéer, som även tillhör industrivarusektorn, gäller dock i EFTA-avtalet speciella regler (Record of Understandings punkterna 13 och 14), som tidigare har åberopats till stöd för att införa importminimipriser.

Fiskerikommittén anser, att Sveriges internationella åtaganden inte utgör något hinder för att införa ett vidgat system med minimipriser vid import av frysta fiskfiléer till Sverige. Ett system av ifrågavarande karaktär gäller i princip redan i Sverige genom importminimipriser för frysta filéer av torsk och kolja. Vidare utgör referenspriser vid import en central del av EG:s marknadsreglering.

22.4 Avvägningen av importminimipriserna

Fiskerikommittén vill betona att ett system med minimipriser vid import av fisk självfallet bör tillämpas så att importen inte diskrimineras i förhållande till den inhemska produktionen.

För att kunna fastställa ett minimipris vid import måste klarläggas vilken prisnivå som skall skyddas. Om minimipriserna nära ansluter till den faktiska marknadsprisnivån ställs större anspråk på att priserna är rätt avvägda med avseende på den rådande marknadssituationen och att de är klart definierade med avseende på varans handelsegenskaper, såsom utförande, sortering

m. m. Om det primära syftet är att skydda marknaden mot lågprisimport och dumping kan en i förhållande till marknadsprisnivån lägre minimiprisnivå väljas. Valet av en sådan lägre nivå ger vissa fördelar. Systemet blir administrativt enklare och priserna kan fastställas för en längre period.

I EG-systemet tar avvägningen av referenspriserna sikte på att skydda marknaden mot störningar i form av import till onormalt låga priser. Därigenom har referensprisnivån kunnat hållas lägre än marknadsprisnivån och utgör för de frånsvensk synpunkt viktigare fiskslagen ca 70 % av denna. Tull uttas dock på flertalet fiskslag som åsatts referenspris.

I samband med ett system med minimipriser vid import måste beaktas riskerna för en snedvridning av handeln. På fiskvaruområdet torde det vara möjligt att i relativt stor utsträckning ersätta ett varuslag eller ett varuutförande med ett annat. Felaktigt avvägda importminimipriser kan medföra att införseln överflyttas från reglerade till inte reglerade varuslag t. ex. från obehandlade frysta filéer till vidareförädlade filéer av typen panerade fiskfiléer o. d.

Enligt fiskerikommitténs mening bör det primära syftet med importminimipriserna vara att skydda mot import till onormalt låga priser som hotar att störa den inhemska prisregleringen på fisk. Mot denna bakgrund bör importminimipriserna kunna sättas något lägre än marknadspriserna. Genom en sådan tillämpning anser fiskerikommittén att systemet med importminimipriser bör kunna accepteras också från konsumentsynpunkt. Importminimipriserna bör dock inte sättas så lågt att de inte ger den avsedda stabiliseringen av fiskpriserna. Exempelvis bör importminimipriserna inte sättas lägre än nivån för EG:s gränsskydd för att man ska kunna förhindra att kvantiteter som inte kan avsättas inom gemenskapen slussas in på den svenska marknaden till lägre priser.

I övrigt bör vid avvägningen av importminimipriserna beaktas marknadsläget för olika varuslag samt prisutvecklingen för den svenskfångade varan och för motsvarande importerad vara. Vid avvägningen av priserna bör hänsyn även tas till de prisvariationer som normalt förekommer. Eftersom importminimipriserna syftar till att hindra lågprisimport bör enligt fiskerikommitténs uppfattning systemet sättas i kraft endast vid behov och gälla tills vidare. Priserna bör kunna ändras när förhållandena ger anledning till det.

Importminimipriserna bör enligt fiskerikommitténs uppfattning fastställas av statens jordbruksnämnd efter förslag av prisregleringsföreningen Svensk fisk.

22.5 Vissa administrativa frågor

Kontrollmöjligheterna vid ett system med importminimipriser måste ägnas särskild uppmärksamhet. I praktiken finns nämligen åtskilliga sätt att underskrida eller kringgå importminimipriserna. Om ett system med importminimipriser kan kombineras med ett system med exportminimipriser i exportländerna förbättras förutsättningarna för att systemet skall bli effektivt samtidigt som övervakningen kan förenklas.

En noggrann uppföljning av importen krävs bl. a. för beslut om import-

minimipriserna nivå. Ett rapporteringssystem för den aktuella införseln, förslagsvis liknande det som tillämpas på jordbruksområdet, måste därför tillämpas. Genom en särskild författningsbestämmelse[1] har importörer av vissa jordbruksvaror skyldighet att till jordbruksnämnden via tullanstalterna kontinuerligt lämna uppgifter om importen, varigenom en snabb övervakning av pris- och importutvecklingen möjliggörs. Sådan möjlighet finns numera även i fråga om fiskvaror.[2]

De metoder som kan tillämpas vid den administrativa övervakningen av importminimipriserna och vid eventuell tillämpning av sanktioner bestäms dels av vilka varuslag som kan bli aktuella, dels av det sätt på vilket importen av ifrågavarande varuslag sker. Tillämpningen av importminimipriser kan ske genom att importtillstånd (licens) endast beviljas om det dokumenterade importpriset inte understiger importminimipriset. Importtillstånd bör även kunna beviljas om en särskild utjämningsavgift, motsvarande skillnaden mellan importpriset och importminimipriset, erläggs.

I vissa fall vid kontinuerlig import bör endast krävas särskilda införseluppgifter i form av en kopia av ingående varuanmälan. På grundval av ifrågavarande uppgifter bör kontrolleras att importpriset inte understiger importminimipriset och om så krävs utjämningsavgift uttas.

Möjlighet bör finnas att medge befrielse från att iaktta importminimipriserna eller att erlägga utjämningsavgift. Återbetalning av sådan avgift bör även kunna ske.

[1] SFS 1967:524.

[2] SFS 1974:227.

23 Prisregleringens finansiering

23.1 Nuvarande förhållanden

Prisregleringen på fisk finansieras med medel ur prisregleringskassan för fisk, vilken förvaltas av statens jordbruksnämnd. Under innevarande budgetår samt under de två närmast föregående budgetåren har för prisregleringen på fisk även utgått budgetmedel. Till prisregleringskassan förs prisreglerings- och införselavgifter, särskilda avgifter för torsk på ostkusten samt ränta på innestående medel och i förekommande fall vissa fettvaruavgifter.

Prisregleringsavgift tas ut på såväl svenskfångad saltvattensfisk som importfisk av motsvarande slag. På västkusten utgår avgift på flertalet fiskslag samt på räka. För fisk som ilandförs på sydkusten tas avgift ut på sill, torsk, horngädda, skrubba och rödspätta. På ostkusten tas prisregleringsavgift ut på strömming och en särskild avgift tas ut på torsk. I princip utgår avgift inte för fisk som säljs för annat ändamål än förbrukning till människoföda. På svenskfångad fisk är avgiften för närvarande 3 % av inköpspriset – lägst minimipriset – och på importerad fisk 3 % av importvärdet. För saltad, sockersaltad och kryddad sill som importeras eller bereds ombord på svensk fiskebåt är dock avgiften 0,2 % av värdet. För ostkustströmming tas prisregleringsavgift ut med 4 öre/kg utom för sådan strömming som exporteras, för vilken avgiften utgör 2 öre/kg. För torsk på ostkusten uttas en särskild avgift på 5 öre/kg. För råräka är avgiften 20 öre/kg och för kokräka 40 öre/kg. Avgift tas även ut på beredda räkprodukter vilken är avvägd i förhållande till avgiften på råräka. Avgiften erläggs av förstahandsköpare resp. importörer. För viss import av filead färsk, kyld eller fryst torsk, kolja, gråsej, vitling eller kungsfisk utgår dessutom införselavgift. Avgifterna tas ut med stöd av lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område.

23.2 Kommitténs förslag

Prisregleringen på fisk har hittills i princip finansierats med avgifter som tas ut vid förstahandsomsättningen av fisk. Under de senaste budgetåren har dock inte prisregleringsmedlen varit tillräckliga. Budgetmedel har därför tillförts fiskets prisreglering i ökande utsträckning. Under budgetåret 1977/78 har således för prisregleringen på fisk (minimiprisreglering och särskilda pristillägg) anvisats 55 milj. kr., varav 10 milj. kr. från prisregleringskassan för fisk och 45 milj. kr. av budgetmedel

Vid nuvarande avgiftsbeläggning och avgiftsnivå kan nettoinkomsterna i prisregleringskassan beräknas till ca 13 milj. kr. för innevarande budgetår.

Kostnaderna för prisregleringen under de senaste budgetåren framgår av följande uppställning (milj. kr).

1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
3,7	5,7	7,6	5,7	14,2	26,0	13,7[a]

[a] Härtill kommer kostnader för särskilda pristillägg med 15,9 milj. kr.

Finansieringen av prisregleringen på fisk påverkar priserna på fisk. Om prisregleringen finansieras med avgifter på svenskfångad och importerad fisk kan man anta att avgiften slår igenom på konsumentpriserna på fisk. Kostnaderna för prisregleringen får således bäras av konsumenterna i förhållande till deras konsumtion av fisk. Ökade konsumentpriser kan också befaras leda till minskad avsättning av fisk. Om prisregleringen i stället finansieras med budgetmedel leder det inte till ökade konsumentpriser på fisk. Kostnaderna för stödet betalas i detta fall i stället av konsumenterna som skattebetalare.

Det är självfallet ett starkt allmänt intresse att konsumentpriserna på fisk hålls så låga som möjligt. Även frånfiskets egen synpunkt är låga konsumentpriser på fisk önskvärda för att främja avsättningen. Kommittén anser emellertid att en ökning av avgiften med någon enstaka procentenhet inte rimligtvis kan påverka konsumtionen.

Genom en utvidgning av avgiftsunderlaget kan vidare ökade medel tillföras prisregleringen. F. n. finns ett antal fiskslag och fiskprodukter som inte är avgiftsbelagda. Exempel på sådana fiskslag är ål, lax, långa samt foderfisk. Av fiskprodukter utgår f. n. inte avgift på torrfisk och fiskmjöl och inte heller på vidareberedda fiskfiléerav typen panerade fiskfiléer m. m.

Tabell 23.1 Beräknade inkomster i prisregleringskassan för fisk vid olika avgiftsuttag. Milj. kr.

	3 %	4 %
Nuvarande omfattning[a]	13,0	15,3
Utökad omfattning		
Lax	3,1	4,2
Ål	0,4	0,6
Långa	0,3	0,3
Torrfisk	0,6	0,8
Foderfisk	0,5	0,6
Fiskmjöl	1,8	2,4
Utlandslandningar	1,5	2,0
Panerade fiskfiléer m. m.	1,3	1,7
Summa	9,5	12,6
Totalt	22,5	27,9

[a] Ränteinkomster och inkomster från avgifter på räka ingår med ett fast belopp på 5,5 milj. kr.

Fiskerikommittén anser att prisregleringsavgift bör tas ut även på de nämnda fiskslagen och fiskprodukterna. Vidare bör avgift tas ut även på fisk som landas utomlands. Tekniskt kan avgiftsuppbörden i det sistnämnda fallet ske genom att fiskarnas organisationer åtar sig att betala in en avgift för den fisk som deras medlemmar landar utomlands.

Fiskerikommittén föreslår mot bakgrund av det anförda att prisregleringsavgift införs för svenskfångad och importerad ål, lax, långa och foderfisk samt på fiskmjöl, torrfisk och panerade fiskfiléer m. m. som importeras till Sverige. Prisregleringsavgiften bör i fortsättningen uppgå till 4 %. Genom kommitténs förslag beräknas inkomsterna i prisregleringskassan komma att öka till ca 28 milj. kr/år.

Enligt fiskerikommitténs mening bör det ankomma på jordbruksnämnden att i förslag till normpriser och normkvantiteter för det framförliggande regleringsåret också redovisa en beräkning av de kostnader som förslaget medför. Härvid bör jordbruksnämnden efter överläggningar med de båda delegationerna även föreslå de ändringar i avgiftsuttaget som behövs. Det bör därefter ankomma på statsmakterna att besluta om kostnaderna skall täckas genom avgifter eller till viss del av budgetmedel.

24 Åtgärder för effektivare marknadsföring och distribution av fisk

24.1 SFR:s utredning

Utredningen om en gemensam fiskförsäljningsorganisation, som har genomförts på uppdrag av Sveriges fiskares riksförbund, har kortfattat refererats i kapitel 2. I detta avsnitt redovisas utredningens förslag i sammandrag. Fiskerikommitténs egna överväganden redovisas i avsnitt 24.2.

I riksförbundets utredning konstateras att splittringen inom förstahandsutbudet av fisk är till stor nackdel för näringen.

I syfte att samla resurserna och förbättra marknadsföring och distribution, föreslår utredningen därför att de fiskarägda försäljningsföreningarna bildar en riksorganisation, Sveriges fiskförsäljningsföreningars riksförbund, ekonomisk förening. Denna förening skulle i huvudsak biträda den fackliga organisationen i olika förhandlingar, behandla frågor som rör förhållandena medlemmarna emellan samt ha en allmänt intressebevakande uppgift.

Den ekonomiska föreningen föreslås i sin tur bilda ett marknadsföringsbolag, Svensk fiskförsäljning AB, med arbetsnamnet Svefisk. Styrelsen består enligt förslaget av minst nio ledamöter, varav två från vardera av de tre kuststräckorna, en representant från vardera av insjöfiskarna och Sveriges fiskares riksförbund samt affärsledare. Åtminstone en ledamot per kuststräcka bör vara affärsledare i medlemsföretag, dvs. fiskförsäljningsförening.

Bolagets verksamhet föreslås organiserad i tre regioner med vardera ett regionkontor för ostkusten, sydkusten och västkusten.

Svefisk skulle enligt förslaget få bl. a. följande uppgifter:

- ☐ Fastställa partipriser för organisationens utbud av fisk av olika slag.
- ☐ Planera och samordna marknadsföring och kontakter med kedjor och andra kunder samt ingå centrala leveransavtal med konservindustrin.
- ☐ Fördela större beställningar på medlemsföreningarna, t. ex. i samband med centralt planerade kampanjer eller vid andra centralt ingångna leveransavtal.
- ☐ Vara kommunikationscentral och så långt möjligt försöka utjämna över- resp. underskott mellan olika regioner eller på annat sätt försöka avsätta överskott.
- ☐ Samordna organisationens export och import.
- ☐ Samordna av produktion samt produkt- och förpackningsutveckling.
- ☐ Utarbeta transportsystem och centralt upphandla vissa transporttjänster.

- I samråd med föreningarna utarbeta system för kvotering vid bristsituationer, som sedan handhas av resp. medlemsförening.

För att få fram en effektiv samordning mellan de fiskarägda föreningarna föreslås ett internt regleringssystem med följande innehåll:

- Differentierade förmedlingsavgifter på olika fiskslag vid medlemsföreningars försäljning till kund i annan region.
- Ett utjämningssystem för sill/strömming, dvs. ett slags gemensam "poolning" för varje storlekssortering. Syftet med detta system är att utjämna de skillnader i möjligheter att sälja till den s. k. färskmarknaden som kan uppkomma vid en indelning i olika regioner.

När det gäller organisationens omfattning redovisar utredningen följande tre alternativ:

1. Samtliga nuvarande fiskförsäljningsföreningar samt de fiskare som idag säljer via auktioner övergår till försäljning via lokala föreningar (en sådan nybildas för Göteborg–Smögen).
2. Nuvarande uppdelning på auktioner och föreningar, men med ett Svefisk som samordnar föreningarnas försäljning.
3. Massfiskar säljs av nuvarande fiskförsäljningsföreningar medan bristfisken säljs via auktioner.

Utredningen rekommenderar bildandet av en gemensam organisation med den omfattning som anges under punkt 1 ovan, dvs. att man helt slopar försäljning via auktioner. En organisation som omfattar alla yrkesfiskare ger enligt utredningen de nödvändiga möjligheterna till en förbättrad marknadsföringsplanering och en rationalisering av hantering och distribution av färsk fisk. Genom en rikstäckande organisation bör man också kunna tillskapa de resurser som behövs för att möta de krav på leveranskvantiteter, produkt- och förpackningsutveckling som köparsidan redan idag ställer.

Till en början skulle organisationen enligt förslaget bestå av totalt femton anställda, varav sex på huvudkontoret och vardera tre på de tre regionkontoren. Under första året beräknas kostnaden för personal och administration, i 1977 års priser, uppgå till 2,5 milj. kr. Själva organisationen föreslås finansierad genom en avgift per kg landad fisk. Dessutom föreslås en marknadsföringsbudget på omkring 2,5 milj. kr. som i huvudsak finansieras genom en provision på det försäljningsvärde organisationen uppnår.

För långtransporter av fisk används i första hand de stora transportföretagens fasta linjer. Dessutom utgår från i första hand Göteborg speciella turbilar i fasta rutter till vissa delar av landet. Smältande is och lukt gör det enligt utredningen svårt att transportera fisk tillsammans med andra varor. Speciella bilar för långtransporter av fisk blir sannolikt ett alltför dyrbart alternativ. Utredningen föreslår därför att det i samband med framtagandet av ett nytt emballage också utvecklas en mindre container, något slags fisktransportskåp, som skall kunna transporteras tillsammans med andra typer av gods på transportföretagens reguljära linjenät.

Den av utredningen rekommenderade försäljningsorganisationen föreslås bli genomförd i två etapper. I etapp 1 skulle några massfiskar, som nu bl. a. säljs via auktion, övergå till att säljas genom en nybildad försäljningsförening.

Vidare skulle skarpsillförsäljningen i denna etapp övergå till direktförsäljning från Västkustfiskarnas service AB till konservindustrin, i stället för som nu via auktionen i Lysekil. I etapp 2 skulle sedan övriga fiskslag, inklusive räkor, övergå till den lokala föreningen och auktionerna därmed försvinna.

24.2 Fiskerikommitténs överväganden

Enligt fiskerikommitténs uppfattning är en effektivisering av förstahandsförsäljningen och distributionen av fisk ett nödvändigt led i lösningen av fiskets långsiktiga problem. Kommittén anser därför att de fiskarägda försäljningsföreningarna bör samordna sin verksamhet inom ramen för en gemensam organisation. Vidare medför nuvarande auktionsförsäljningar på västkusten i många fall onödigt långa och fördyrande distributionskedjor. Fiskauktionerna bör därför enligt fiskerikommitténs uppfattning avskaffas senast när kommitténs förslag till nytt prisregleringssystem genomförs,och de fiskare som försäljer sina fångster på auktioner bör bilda fiskförsäljningsföreningar inom ramen för en ny gemensam riksorganisation av producentkooperativa fiskförsäljningsföreningar. Härigenom kan distributionen av fisk effektiviseras till fördel för såväl fiskare som konsumenter.

En samordning av förstahandsförsäljningen av fisk enligt angivna riktlinjer är en nödvändig förutsättning för att ett prisregleringssystem av det slag som fiskerikommittén har föreslagit skall kunna genomföras. Fiskerikommittén anser dock att den närmare utformningen av en sådan gemensam organisation i första hand är en fråga för fiskets organisationer. Kommittén tar därför inte ställning till detaljerna i det förslag till samordnad fiskförsäljning som angetts i riksförbundets utredning. Kommittén vill dock understryka vikten av att gemensam organisation snarast kommer till stånd. Kommittén har utformat sina förslag med utgångspunkt från att så sker.

25 Åtgärder för att främja beredning och vidareförädling av fisk

25.1 Bakgrund

Berednings- och konservindustrin på fiskets område är en viktig avnämare av fiskets produkter. Därför utgår också statligt stöd till åtgärder inom berednings- och konservindustrin som främjar avsättningen av fisk.

Statens industriverk har på regeringens uppdrag genomfört en undersökning av fisk- och fiskkonservindustrin.[1] Utredningen behandlar bl. a. branschens struktur, effektivitet och lönsamhet samt innehåller prognoser över konsumtion, produktion, sysselsättning och struktur fram till år 1985 med en bedömning av de faktorer som kan ha en avgörande betydelse för branschens framtida strukturomvandling.

Fiskerikommittén redovisar i det följande industriverkets utredning i sammanfattning.

25.2 Industriverkets utredning om fisk- och fiskkonservindustrin

Konsumtionen

Under år 1976 konsumerades nära 78 000 ton industriellt beredda fisk- och skaldjursprodukter till ett värde av 1 807 milj. kr. Konsumtionen i kg räknat ökade med 4,9 procent i genomsnitt per år mellan 1960 och 1970. Under 1970-talets första hälft minskade däremot konsumtionen med i genomsnitt 0,7 procent per år.

Utvecklingen av fiskkonsumtionen har förskjutits i riktning mot mer förädlade produkter vilket har inneburit att konsumtionsandelen för djupfryst filead fisk och framför allt färdiglagade fiskrätter har ökat. Konsumtionsökningen av förädlade fiskprodukter avbröts under lågkonjunkturåren i början av 1970-talet, vilket speglar de förädlade produkternas konjunkturkänslighet. Sannolikt inverkade de samtidigt införda subventionerna på kött och fläsk tillsammans med relativt kraftiga prisstegringar på fisk på konsumtionsmönstret till nackdel för fiskprodukter.

Konsumentpriserna på fisk- och skaldjursprodukter ökade mellan 1970 och 1975 med i genomsnitt 11,1 procent per år. Detta var mer än den genomsnittliga ökningen för samtliga livsmedel, 8,4 procent, och samtliga konsumentvaror som ökade i pris med 8,0 procent per år.

[1] Djupfrysnings- och konservindustri. Utredning från statens industriverk, SIND 1977:3.

Produktion och sysselsättning

Produktionen inom fisk- och fiskkonservindustrin, mätt som saluvärde i arbetsställen med minst 5 sysselsatta, uppgick 1974 till 409 milj. kr. utgörande 1,9 procent av livsmedelsindustrins och 0,2 procent av hela tillverkningsindustrins saluvärde.

Produktionsvolymökningen inom fisk- och fiskkonservindustrin, som under 1960-talet uppgick till mellan 3,5 och 3,8 procent per år, upphörde helt under 1970-talets början främst till följd av en 10-procentig produktionsvolymminskning mellan 1970 och 1971.

Antalet anställda i arbetsställen med minst 5 sysselsatta uppgick 1974 inom fisk- och fiskkonservindustrin till 2 722. Fisk- och fiskkonservindustrins sysselsättning har varit relativt stabil. Under 1970-talet kan dock en svag nedåtgående tendens skönjas.

Andelen kvinnor av fisk- och fiskkonservindustrins anställda uppgick till 63 procent.

Under 1960-talets första hälft var fiskkonservindustrins produktivitetsökning på 7 procent per år högre än livsmedelsindustrins och i nivå med hela tillverkningsindustrins ökningstakt. Därefter har ökningstakten inom fisk- och fiskkonservindustrin successivt avtagit för att under perioden 1970–1974 uppgå till i genomsnitt 2,6 procent per år.

Utrikeshandeln

Utrikeshandeln med fisk och fiskprodukter karaktäriseras av en omfattande import och en relativt begränsad export. År 1975 importerades ca 68 milj. kg beredda fiskprodukter till ett värde av ca 391 milj. kr. Samtidigt exporterades 13 milj. kg för ca 61 milj. kr. Importen, exklusive fiskavfall som används till fodermedel, var tämligen konstant under 1970-talet. Fisk- och skaldjurskonserver utgör nära hälften av importvärdet och består till stor del av varor som i liten utsträckning tillverkas i Sverige, t. ex. sardiner, skaldjur, tonfisk, makrill och fiskrom etc. Djupfryst filead fisk utgör drygt en fjärdedel av importvärdet. Dominerande importländer är Danmark och Norge. Exporten har under senare år utgjort omkring 20 procent av producerade kvantiteter inom fisk- och fiskkonservindustrin. Exporten utgörs till större delen, nära 90 procent av exportvärdet, av konserver och inläggningar inkl. kaviar. Till följd av att frysta fiskfiléer samt beredda eller konserverade fisk- och skaldjursprodukter inte ingår i Sveriges frihandelsavtal med EG men är föremål för frihandel inom EFTA, har tullarna för dessa produkter efter Danmarks och Storbritanniens inträde i EG successivt trappats upp i handeln med dessa länder. EG-avtalets konsekvenser för Sverige har för dessa varor blivit att svensk export till Danmark och Storbritannien försvårats och drastiskt minskat utan att motsvarande skydd finns mot importkonkurrens. Från svensk fisk- och fiskkonservindustris sida är det därför ett angeläget önskemål att beredda och konserverade fisk- och skaldjursprodukter inkluderas i Sveriges frihandelsavtal med EG för att därigenom erhålla tullfrihet för ifrågavarande produkter eller att effekten av EG-tullarna på annat sätt neutraliseras och rättvisa konkurrensvillkor mellan industrin i olika länder säkerställs.

Struktur och lokalisering

Fisk- och fiskkonservindustrin domineras av mindre arbetsställen. Fiskberedningsindustrin bestod 1974 av 77 arbetsställen med minst 5 sysselsatta varav endast ett med över 200 arbetare. Dessutom tillkommer ett lika stort antal arbetsställen med färre än 5 sysselsatta.

Fisk- och fiskkonservindustrin är i mycket hög grad regionalt koncentrerad. Göteborgs och Bohus län svarar för 75 procent av sysselsättningen inom branschen. De tre största länen med avseende på sysselsättningen inom fisk- och fiskkonservindustrin, Göteborgs och Bohus, Kristianstads samt Blekinge län har tillsammans 92 procent av branschens anställda. Till följd av branschens lokalisering till ofta mindre orter med få alternativa sysselsättningstillfällen är branschens sysselsättningsmässiga betydelse stor i flera kommuner av vilka kan nämnas Sotenäs, Tjörn, Orust, Lysekil, Tanum, Simrishamn och Sölvesborg.

Inom fisk- och fiskkonservindustrin är Abba AB det ojämförligt största företaget med en omsättning på 230 mkr och ca 900 anställda. Abba ingår sedan 1975 i Beijerinvestkoncernen.

Foodia AB (KF) tillverkar fiskprodukter till ett värde av ca 62 milj. kr och har ca 360 anställda.

AB Nordhav, även detta ett KF-företag, har en omsättning på 63 milj. kr och har 116anställda. Merparten av verksamheten består emellertid av försäljning av fiskprodukter, medan en mindre del, ca 8 milj. kr., utgör egen tillverkning av färska och frysta fiskfiléer.

AB Findus försäljning av samtliga produkter innehållande fisk och skaldjur uppgår till ca 120 milj. kr. Den inhemska tillverkningen av fiskprodukter är dock betydligt mindre då huvuddelen (ca 85 procent) av försäljningen av djupfrysta torskfiléer importeras.

Bland övriga företag inom fisk- och fiskkonservindustrin märks t. ex. Västkustfisk SVC AB med dotterbolagen Fiskebröderna AB och Bohusräkor AB & Co KB, CPC Svenska Livsmedel AB, Skånedelikatesser i Bromölla AB samt AB Göteborgs Konservfabrik.

Merparten av branschens sortiment distribueras via partihandeln. Storhushållsleveranserna har ökat mer än leveranserna till detaljhandeln. Djupfrysta produkter inom fisk- och fiskkonservindustrins sortiment distribuerades 1975 till 32 procent av konsumerade kvantiteter i form av storhushållsförpackningar.

Ekonomiska förhållanden.

Kostnadsstrukturen inom fisk- och fiskkonservindustrin skiljer sig från livsmedelsindustrins genomsnittliga kostnadsstruktur genom en lägre råvaruandel och högre löne- och emballageandelar.

Råvarusituationen för den svenska fiskberedningsindustrin har på senare tid kommit i blickpunkten på grund av det svenska fiskets begränsade tillgång till fiskevatten efter EG-staternas och Norges utökning av sina fiskegränser. Enligt en utredning av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län beräknas den andel av antalet anställda inom länets fiskberedningsindustri som är beroende av svenskt fiske till ca 40 procent. Med hänsyn till fiskberednings-

industrin utanför Göteborgs och Bohus län torde andelen av landets fiskberedningsindustri som är beroende av svenskt fiske överstiga 40 procent. De svenska företagen uppger sig föredra svenskfångad råvara bl. a. på grund av billigare transporter och större möjligheter att erhålla färsk fisk, varför det från industrins synpunkt är angeläget att det svenska fiskets framtid säkerställs. Om inte, torde det vara möjligt att utöka importandelen. En drastisk minskning av det svenska fisket skulle, tillsammans med de problem som branschens avsättningssvårigheter för med sig, förmodligen öka risken för etablering inom EG (Danmark) från den svenska fiskkonservindustrins sida.

Lönsamheten, mätt som procentuell avkastning på totalt kapital var under perioden 1973–1975 lägre inom fiskberedningsindustrin än genomsnittet för livsmedelsindustrin och tillverkningsindustrin. Den genomsnittliga avkastningen åren 1973–1975 var för fisk- och fiskkonservindustrin 4,5 procent, livsmedelsindustrin 6,5 procent och tillverkningsindustrin 8,2 procent. Lönsamheten inom de minsta företagen inom fiskkonservindustrin, företag med färre än 20 anställda, var väsentligt lägre än vad branschgenomsnittet visar.

En likviditetsförsämring inom fisk- och fiskkonservindustrin mellan 1973 och 1974 medförde att branschens likviditet kom att understiga genomsnittet för livsmedelsindustrin 1974 men förbättrades något under 1975.

Även soliditeten, eget kapital plus hälften av obeskattade reserver i procent av balansomslutningen, var fr. o. m. 1974 lägre än inom livsmedelsindustrin och tillverkningsindustrin. Mindre ökningar av soliditeten noterades under 1975.

Investeringsaktiviteten, beskriven som bruttoinvestering per anställd var 1974 och 1975 lägre inom branschen än livsmedelsindustrins och tillverkningsindustrins genomsnitt. För fisk- och fiskkonservindustrins del har investeringarna per anställd minskat kraftigt mellan 1973 och 1975.

Kapitalintensiteten totalt per anställd är relativt låg inom fisk- och fiskkonservindustrin och utgjorde i genomsnitt under perioden 1973–1975 ca 60 procent av livsmedelsindustrins. Fisk- och fiskkonservindustrins låga kapitalintensitet beror bl. a. på att en stor del av branschens företag är små och relativt gamla samt att vissa arbetsmoment av produktionen är svåra att mekanisera.

Prognoser

Den framtida utvecklingen av konsumtion, produktion, sysselsättning och struktur inom fisk- och fiskkonservindustrin belyses i utredningen i form av räkneexempel för perioden fram till 1985.

Konsumtionen av fisk- och fiskkonservindustrins produkter beräknas öka med i genomsnitt 2,5 procent per år i fasta priser fram till 1985 vilket är en något lägre ökningstakt jämfört med föregående 10-årsperiod.

Eftersom exportvolymen för fisk- och fiskkonservindustrin i huvudsak beräknas bli oförändrad och importvolymen öka i samma takt som konsumtionen, bedöms produktionsvolymtillväxten inom fisk- och fiskkonservindustrin stanna vid 2 procent per år.

Sysselsättningen inom fisk- och fiskkonservindustrin bedöms däremot

komma att minska under den närmaste framtiden. För detta talar den relativt begränsade produktionsvolymtillväxten tillsammans med en antagen produktivitetsförbättring om 3 procent per år. Sysselsättningsminskningen beräknas uppgå till, med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna, mellan 1 och 2 procent per år eller i genomsnitt 30–50 anställda per år. År 1975 sysselsattes ca 2 700 anställda inom fisk- och fiskkonservindustrin. Den förväntade sysselsättningsutvecklingen skulle leda till att sysselsättningen 1980 har minskat till 2 500–2 600 anställda och 1985 till mellan 2 200 och 2 400 anställda.

Inom fisk- och fiskkonservindustrin torde den förväntade sysselsättningsminskningen fram till 1985 med i genomsnitt 30–50 anställda per år troligtvis ske både genom naturlig avgång och genom nedläggningar och driftsinskränkningar av mindre och medelstora företag. Således förväntas strukturen inom branschen att påverkas under den närmaste framtiden. Bland de faktorer som närmast förorsakat branschens pessimistiska framtidsutsikter märks en vikande eller stagnerande efterfrågan på hemmamarknaden samt på vissa exportmarknader till följd av prisstegringar, konkurrens från subventionerade köttvaror, EG-tullar etc. Många företag inom branschen har haft lönsamhetsproblem under de senaste åren. Vidare föreligger ett visst kapacitetsöverskott inom branschen delvis till följd av den minskande exporten till EG, vilket medför att företag med överkapacitet, företrädesvis de största företagen, har större förutsättningar att ta hand om en eventuellt ökande efterfrågan. Den framtida branschutvecklingen kommer troligen att stärka de nu stora företagens och ägargruppernas ställning, dvs. främst Abba AB, Foodia AB och Västkustfisk SVC AB med dotterbolag kan förväntas öka sina produktionsandelar på bekostnad av ett antal mindre och medelstora företag. Produktionen kommer således att centraliseras till ett mindre antal företag och till vissa orter.

Industriverkets bedömningar och förslag

Således kan man under den närmaste framtiden förvänta att fisk- och fiskkonservindustrins strukturutveckling kan komma att medföra driftsinskränkningar eller nedläggningar av ett mindre antal små och medelstora företag. Med tanke på branschens regionala koncentration kan sysselsättningsminskningar medföra mycket negativa konsekvenser på arbetsmarknaden inom några kommuner med få alternativa sysselsättningsmöjligheter i främst Göteborgs och Bohus, Kristianstads och Blekinge län. Mindre orter där befolkningens utkomstmöjligheter i huvudsak består av arbete inom konservindustrin riskerar följaktligen att råka i stora svårigheter om den beskrivna branschutvecklingen kommer till stånd.

Det bedöms emellertid finnas möjligheter att vissa mindre och medelstora företag eller grupper av sådana företag i samverkan kan utveckla sin konkurrensförmåga så att på sikt livskraftiga företagskonstellationer uppnås. En ökad produktutveckling, där speciellt storhushållens behov beaktas, är ett medel att söka påverka efterfrågan. Lämpliga marknadsföringssatsningar utgör en annan åtgärd för att expandera försäljningen. Det är emellertid ofrånkomligt att EG-tullarna på branschens produkter medför ett svårt hinder för export till EG-länderna och medverkar till att etablering eller

legotillverkning inom EG ter sig allt mer lockande.

Mot bakgrund av att branschen består av ett stort antal små företag med blygsamma finansiella resurser torde en förutsättning för att klara eventuella intensifierade exportansträngningar vara att branschen mer ingående prövar möjligheterna till samarbete på försäljnings- och marknadsföringssidan. Ett sådant samarbete har av några företag inletts på inköpssidan. Ett utvidgat inköpssamarbete skulle ytterligare öka förutsättningarna att möta de förväntade strukturproblemen. Sådant samarbete kunde utgöra en inledning till en mer kontrollerad strukturomvandling där vissa grupper av mindre företag som genom lokalisering, produktionsapparat, produktionssortiment etc. bedöms kunna uppnå effektivitetsvinster av ett intensifierat samarbete, även prövar förutsättningarna för ett samgående. På detta sätt torde negativa verkningar av den förväntade strukturutvecklingen kunna lindras.

För att underlätta fisk- och fiskkonservindustrins anpassning till de krav som den förväntade branschutvecklingen kommer att ställa på de enskilda företagen och för att undvika alltför negativa följdverkningar av den framtida strukturomvandlingen på den lokala arbetsmarknaden inom här aktuella regioner föreslår statens industriverk att fisk- och fiskkonservindustrin erhåller stöd inom ramen för den av verket administrerade branschfrämjande åtgärderna eller s. k. branschprogram.

Branschprogrammen är avsedda att säkra de ingående branschernas effektivitet genom att medverka till en smidig övergång från nuvarande struktur till en struktur som är mera anpassad till nya konkurrensbetingelser. Stödet syftar till att uppnå effektivitetshöjande omställningar inom enskilda företag eller grupper av företag som bedömes vara livskraftiga eller expansiva. Frågor sammanhängande med företagens behov av specialisering samt med lämpligheten av samarbete mellan olika företag bör stå i centrum. Åtgärderna bör vara inriktade på att stimulera och underlätta för lönsamma företag med goda framtidsutsikter att expandera genom förvärv av företag eller driftsenheter. Även andra former av företagssamgåenden kan bli aktuella. Stödet har dels formen av bidrag till kostnader för konsultutredningar och dels formen av särskilda strukturgarantier.

Stödet till fisk- och fiskkonservindustrin föreslås utgå under tre till fem år med början under budgetåret 1977/78. Omfattningen av stödprogrammet föreslås under perioden uppgå till 10 milj., kr.

Kostnaderna för stödprogrammet, totalt ca 10 milj. kr. fördelar sig på förberedande branschstudier, där företagens förutsättningar, konkurrenskraft och marknader närmare studeras, för 620 tkr., konsultbidrag för samverkans- och omställningsprojekt, utbildning etc. för 2 410 tkr., samt räntekostnader och avskrivning av lån mot särskild strukturgaranti. Ramen för de särskilda strukturgarantierna föreslås uppgå till 20 milj. kr. Särskilda strukturgarantier kan, under vissa förutsättningar, lämnas till företag som långsiktigt bedöms ha förutsättningar att upprätthålla lönsam produktion. Lånen är ränte- och amorteringsfria under de två första åren och kan avskrivas med upp till 25 procent.

Industriverket betonar att stödet baseras på frivillig medverkan från företagens sida. De mindre företagen är viktiga ur regional synvinkel och bör självfallet beredas möjligheter att förbättra sin konkurrenskraft i framtiden. Därmed kan också strukturomvandlingen inom branschen bättre bemötas

och förutsättningar skapas att lindra verkningarna av en ur samhällsekonomisk synvinkel negativ branschutveckling.

25.3 Fiskerikommitténs överväganden och förslag

Fiskerikommittén har i det föregående (Kapitel 5) redogjort för utvecklingen av fiskkonsumtionen i Sverige. Konsumtionen av färsk fisk minskar således sedan lång tid medan konsumtionen av beredda och vidareförädlade fiskprodukter ökar. Det svenska fisket är f. n. i hög grad inriktat på att förse den svenska marknaden med sill- och torskfisk för färskkonsumtion. En fortsatt minskning av färskfiskkonsumtionen kan därför leda till successivt minskad avsättning av svenskfångad fisk. Mot bakgrund härav är det enligt fiskerikommitténs bedömning nödvändigt att det svenska fiskets fångster i ökad utsträckning bearbetas till beredda och färdiglagade produkter om avsättningen av svenskfångad fisk skall kunna ökas.

I det följande redovisar fiskerikommittén förslag till åtgärder för att främja avsättningen av svenskfångad fisk genom en ökad beredning och vidareförädling.

25.3.1 *Vissa handelsfrågor*

Vid import av frysta fiskfiléer till Sverige utgår införselavgift. För fisk- och skaldjurskonserver utgår tull. Enligt EFTA-avtalet gäller dock tull- och avgiftsfrihet vid import av dessa produkter från EFTA. EFTA-länderna har medgivit motsvarande lättnader för svensk export till EFTA.

Frysta fiskfiléer samt fisk- och skaldjurskonserver omfattas däremot inte av Sveriges frihandelsavtal med EG, vilket innebär att tull utgår på svensk export till EG av beredda fiskvaror. Danmarks och Storbritanniens inträde i EG har således medfört att frysta fiskfiléer samt fisk- och skaldjurskonserver beläggs med tull även i dessa länder.

I samband med EG-avtalet åtog sig dock Sverige i en särskild skriftväxling att behålla tullfriheten för frysta fiskfiléer samt fisk och skaldjurskonserver vid import från Danmark och Storbritannien samt att utsträcka dessa förmåner att gälla hela EG.

I en särskild note till Danmarks regering förbehöll sig dock Sverige rätten att ompröva åtagandet "i händelse av en genomgripande förändring i konkurrensförhållandena inom fiskerinäringen". Som exempel på sådana förändringar nämndes beslut av EG att upphäva suspensionen av silltullen, att inte längre tillåta direktlandningar av svensk fisk, eller en utvidgning av EG:s fiskegränser.

I praktiken innebär den ensidiga tullfriheten att frysta fiskfiléer samt fisk- och skaldjurskonserver av EG kan exporteras tullfritt till Sverige. Svensk export av motsvarande produkter till EG beläggs däremot med tull. Detta förhållande har lett till att svensk export till Danmark och Storbritannien av ifrågavarande varor försvårats och drastiskt minskat utan att motsvarande skydd finns mot importkonkurrens.

Av industriverkets utredning framgår att fiskberedningsindustrins svårigheter när det gäller bl. a. avsättningen av branschens produkter kan öka

risken för en utflyttning av svensk fiskberedningsindustri till EG.

Mot bakgrund av den stora betydelse som fiskberedningsindustrin har som avnämare för fiskets produkter skulle en sådan utveckling i kombination med den minskande avsättningen av färsk fisk inom landet, kunna medföra stora avsättningsproblem för fisk. Fiskerikommittén vill också erinra om den stora betydelse som fiskberedningsindustrin har för sysselsättningen i Göteborgs och Bohus, Blekinge och Kristianstads län.

Enligt fiskerikommittén är det frånfiskets synpunkt angeläget att svensk export av beredda och konserverade fisk- och skaldjursprodukter till EG ges samma tullfrihet som beviljats EG för motsvarande varor vid import till Sverige. Fiskerikommittén föreslår därför att förhandlingar härom tas upp med EG. Skulle förhandlingarna inte leda till önskat resultat bör Sverige överväga att återkalla det ensidiga åtagandet gentemot EG.

25.3.2 *Stöd till produktutveckling*

Som framgår av avsnittet om konsumtionen av fisk och fiskprodukter ökar konsumtionen av vissa beredda fiskprodukter mycket starkt medan konsumtionen av färsk fisk minskar. Särskilt starkt ökar f. n. konsumtionen av vissa färdiglagade fiskrätter, som introducerats på den svenska marknaden under de senaste åren. Efterfrågan på dessa produkter, t. ex. djupfrysta panerade fiskfiléer och fiskgratänger, på den svenska marknaden tillgodoses f. n. nästan uteslutande genom import.

För att främja avsättningen av svenskfångad fisk vore det enligt fiskerikommitténs bedömning önskvärt om svensk fiskberedningsindustri i ökad utsträckning kunde ta upp tillverkning av nya och expansiva fiskprodukter baserade på svensk fiskråvara. Utveckling av nya produkter och marknadsintroduktion av dessa är numera mycket kostnadskrävande. För små och medelstora företag är det därför oftast inte möjligt att i egen regi utveckla nya produkter. Den svenska fiskberedningsindustrin består – som framgår av industriverkets utredning – förutom av ett fåtal större företag, nästan uteslutande av små och medelstora enheter, vilka inte torde ha tillräckliga resurser för produktutveckling.

För att främja produktutvecklingen och marknadsintroduktion av nya fiskprodukter föreslår fiskerikommittén att statligt stöd utgår till sådan verksamhet. Stödet bör främst utgå till mindre och medelstora företag. Stödet bör lämnas inom ramen för det stöd till fiskets berednings- och konservindustri som administreras av fiskeristyrelsen. Härvid bör fiskberedningslån kunna lämnas till utveckling av nya fiskprodukter baserade på svensk fiskråvara, om det bedöms kunna främja avsättningen av svenskfångad fisk. Till marknadsintroduktion av sådana produkter bör stöd kunna utgå i form av statlig lånegaranti.

25.3.3 *Stöd till investeringar i fiskberedningsindustrin*

Som framgår av kapitel 10 kan statligt stöd i form av fiskberedningslån lämnas för sådan åtgärd inom fiskets berednings- och konservindustri vilken väsentligt underlättar avsättningen av fisk. Vidare kan statlig lånegaranti lämnas för åtgärd som är avsedd att höja effektiviteten inom berednings- och

konservindustrin på fiskets område om åtgärden kan antas medföra förbättrade avsättningsmöjligheter för svenskt fiske.

Industriverket har i sin utredning, som har refererats i det föregående, föreslagit att fisk- och fiskkonservindustrin får stöd inom ramen för de av verket administrerade branschfrämjande åtgärderna, de s. k. branschprogrammen.

Stödet syftar till att uppnå effektivitetshöjande omställningar inom enskilda företag eller grupper av företag som bedömes vara livskraftiga eller expansiva. Åtgärderna bör bl. a. vara inriktade på företagssamgåenden och andra former av samverkan t. ex. på försäljnings- och marknadsföringssidan. Stödet har dels formen av bidrag till konsultutredningar dels formen av särskilda strukturgarantier.

Fiskerikommittén anser att det av industriverket föreslagna stödprogrammet bör kunna leda till ökad konkurrensförmåga hos fiskberedningsindustrin. Mot bakgrund av den stora betydelse som denna industri har för avsättningen av fiskets produkter är det enligt kommitténs mening angeläget att stärka dess konkurrensförmåga och bidra till en effektiv struktur inom branschen. Fiskerikommittén ansluter sig till industriverkets bedömningar och förordar att de i utredningen framlagda förslagen genomförs.

Fiskerikommittén vill betona att det av industriverket föreslagna stödet bör ses som ett komplement till det stöd som f. n. kan utgå till beredningsoch konservindustrin på fiskets område. Medan det av industriverket föreslagna stödprogrammet är inriktat på fiskberedningsbranschens strukturproblem bör det stöd som f. n. administreras av fiskeristyrelsen i samråd med statens jordbruksnämnd liksom hittills användas för åtgärder som mera direkt främjar avsättningen av svenskfångad fisk.

För att en ändamålsenlig samordning av stödåtgärderna skall komma till stånd bör statens industriverk samråda med fiskeristyrelsen om åtgärder inom ramen för branschprogrammet för fisk- och fiskkonservindustrin. Fiskeristyrelsen bör på motsvarande sätt samråda med industriverket om stöd i form av fiskberedningslån och lånegaranti.

Fiskberedningslån utgår ur lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. Under budgetåret 1977/78 beräknas ca 3 milj. kr. kunna lånas ut från fonden.

Fiskerikommittén förutser ett ökat lånebehov mot bakgrund av att fisk i ökad utsträckning bör beredas och vidareförädlas. Vidare behövs ytterligare medel med hänsyn till att stöd även föreslås kunna utgå för produktutveckling och marknadsföring. Fiskerikommittén föreslår därför att fonden förstärks så att lån kan beviljas med 10 milj. kr. per år.

Den årliga ramen för statliga lånegarantier bör höjas till 15 milj. kr.

26 Särskilda åtgärder för insjöfisket

26.1 Insjöfiskets omfattning

Enligt fiskeriinventeringen fanns år 1973 inom insjöfisket 309 yrkesfiskare och 642 binäringsfiskare. Av insjöfiskets fångster omsattes år 1975 ca 2 000 ton i den reguljära handeln. Förstahandsvärdet av fångsterna har uppskattats till 12 milj. kr.

Insjöfisket bedrivs främst i de stora sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren där närmare 70 % av antalet yrkesfiskare är verksamma. Andra för yrkesfisket viktiga insjövatten finns i Malmöhus län samt i Norrland.

De från ekonomisk synpunkt viktigaste fiskslagen inom insjöfisket är gös, gädda, sik och siklöja, laxfiskar samt ål. I många insjöar förekommer ett mycket stort kräftfiske, men detta fiske saknar nästan helt betydelse för yrkesfisket.

I Norrland dominerar fisket efter lax, sik och siklöja m. fl. laxartade fiskslag. Siklöjan används förutom till direktkonsumtion även för beredning av löjrom. I Mälaren och Hjälmaren är gös det från ekonomisk synpunkt helt dominerande fiskslaget. I Vättern fiskas främst röding, sik, siklöja samt lax. I Vänern fiskas bl. a. gös, gädda, lake, ål, siklöja och lax. I de skånska insjöarna är ålfisket av stor betydelse.

Insjöfiskarna är organiserade i Svenska insjöfiskarenas centralförbund som har ca 500 medlemmar.

Insjöfiskarna säljer sina fångster i stor utsträckning direkt till grossister och detaljister på orten eller i området. Endast i undantagsfall förekommer organiserad försäljningssamverkan mellan insjöfiskare. I fråga om främst ål förekommer en inte obetydlig export.

I södra Sverige föreligger inga avsättningsproblem för insjöfisk. Detta beror främst på närheten till stora avsättningsmarknader och möjligheten till export. I mellansverige råder vissa avsättningssvårigheter för bl. a. gös och siklöja och konkurrensen mellan fiskare i olika sjöar leder till en viss prispress. I Norrland är det periodvis svårt att avsätta sik till rimliga priser.

Insjöfisket omfattas inte av den statliga prisregleringen på fisk. På försök utgick dock under budgetåret 1976/77 stöd i form av bl. a. pristillägg på viss insjöfisk. Vidare bedrivs efter förslag från fiskerikommittén försöksverksamhet med fiskodling och inplantering av bl. a. ål med statligt stöd. Försöksverksamheten syftar till att utveckla nya metoder för ett rationellt yrkesfiske i insjöarna.

26.2 Förslag från Svenska insjöfiskarenas centralförbund

I en skrivelse till fiskerikommittén har Svenska insjöfiskarenas centralförbund redovisat förslag till åtgärder inriktade på det yrkesmässiga insjöfisket. Förslagen syftar till rationalisering och förbättrad lönsamhet i det yrkesmässiga insjöfisket. I det följande redovisar fiskerikommittén centralförbundets förslag.

26.2.1 *Fortsatt försöksverksamhet för att utveckla och rationalisera insjöfisket*

Centralförbundet framhåller att ytterligare rationaliseringar är möjliga inom det yrkesmässiga insjöfisket om tillräckliga medel ställs till förfogande för att utveckla och utprova nya metoder. Angelägna projekt är enligt centralförbundet försök med ålbottengarns- och storryssjefiske, mekaniserat nätfiske med rulle i samband med vittjningen och trålfiskeförsök. Vidare är det angeläget att fortsätta de försök som inletts med odling av konsumtionsfisk i s. k. nätkassar direkt i sjöar och vattendrag (i stället för konventionella odlingsdammar). I odlingsförsöken ingår också försök med att ta till vara s. k. skräpfisk, dvs. fisk som inte är lämplig som matfisk, till foder för den odlade fisken.

För att fullfölja dessa och vissa andra mindre försök under en treårsperiod erfordras enligt centralförbundet sammanlagt 300 000 kr.

26.2.2 *Utsättning av fisk i insjöar*

Centralförbundet föreslår vidare att medel ställs till förfogande för utsättning av främst ål och lax i insjöar i syfte att förbättra lönsamheten i fisket.

Ett givande ålfiske baserat på årliga utsättningar av gulål, på senare år också s. k. glasål, bedrivs i den näringsrika Vombsjön i Skåne. Avkastningen av detta fiske uppgår till ca 14 kg/ha eller ca 280 kr/ha.

Centralförbundet framhåller att det enligt fiskeribiologisk expertis är möjligt att vissa andra sjöar i medeltal kan ge ca 20 % av Vombsjöns avkastning vid ett rationellt fiske. Det skulle innebära 4 ålar/ha till ett värde av 56 kr/ha. Om man med utgångspunkt i detta gör en överslagsberäkning för ett 15-tal av de sjöar i Götaland och Svealand som har förutsättningar att försörja minst två yrkesfiskare så skulle det ge en bruttointäkt av 56 milj. kr. Inplanteringsbehovet av glasål per år beräknas då bli 10 ton till ett värde av 1 milj. kr.

För exempelvis Mälaren, med en yta på ca 114 000 ha, skulle avkastningen från ålen teoretiskt kunna ge drygt 6 milj. kr. i intäkter. Inplanteringsbehovet uppgår då till ca 1 ton till en kostnad överstigande 100 000 kr.

Ovanstående överslagsberäkningar ger enligt centralförbundet en antydan om vad en rejäl satsning på ålinplantering kan innebära för insjöfisket på lång sikt. Det är dock sannolikt inte möjligt att i ett framtida praktiskt fiske uppnå dessa avkastningssiffror.

Det är också enligt centralförbundet orimligt att ställa sådana krav på förräntning av investerat kapital överhuvudtaget i någon verksamhet.

När lönsamheten i fisket ökar genom de föreslagna åtgärderna, kan

fiskarena själva förväntas bekosta framtida inplanteringar. I de sjöar där man nu bedriver ett bärkraftigt ålfiske satsar verksamma fiskare avsevärda summor till ålinköp.

Vid märkningsförsök i samband med utsättning av gullspångslax i Vänern har erhållitsen återfångst av ca 500 kg/1 000 st utsatta smolt. Kostnaden för utsättningsfisken uppgår till ca 4 000kr/1 000 st. Värdet av fångsten ger enligt centralförbundet en bruttointäkt på 10 000 kr. Liknande resultat har uppnåtts vid utsättningar av östersjölax i Vättern.

Intäkterna av ålfisket är för många de helt dominerande och för andra fiskare ett behövligt komplement till annan inkomst av fiske. Ett årligt bidrag från statsmakterna för inplantering av både ål och laxfiskar skulle enligt centralförbundet innebära ett väsentligt stöd för ett framtida lönsamt insjöfiske. För att klara ett utsättningsprogram av tillräcklig omfattning, uppgår medelsbehovet till ca 600 000 kr/år.

Centralförbundet framhåller vidare att det för närvarande hos ansvariga fiskerimyndigheter inte finns personella och ekonomiska resurser att följa upp och mera seriöst utvärdera de utsättningar av ål som pågått under åren. Ett rimligt krav är enligt centralförbundet att få vetskap om hur lönsam inplantering av ål egentligen är. Därför måste i framtiden till utsättningsprogrammen kopplas exempelvis modellstudier i försökssjöar, redskapsförsök med anknytning till aktuell inplanterad fisk för optimal fångst osv. I ovan angivet medelsbehov inrymmes skisserade uppföljningsåtgärder.

Möjligheten till ett utökat ålfiske med bottengarn har ett stort värde för beskattningen av sjöarnas skräpfiskbestånd. Nyttan av denna typ av aktiv fiskevård bör därför enligt centralförbundet noga beaktas. Indirekt skapas bättre förutsättningar för de mer matnyttiga och värdefulla fiskarterna till gagn för både yrkes- och fritidsfisket.

Det bör också nämnas att all inplanterad ål inte kan fångas i insjöarna. Men den del som istället vandrar ut bidrar till en ökad lönsamhet i ålfisket längs kusterna.

26.2.3 *Ekonomiskt stöd vid investeringar i fisket m. m.*

Statligt stöd till fisket kan för närvarande lämnas i form av lånegaranti, fiskerilån, fiskberedningslån, omställningsstöd och säkerhetsutrustningsbidrag.

För att utveckla det yrkesmässiga insjöfisket till en ännu bärkraftigare näring måste enligt centralförbundet låne- och bidragsmöjligheterna väsentligt förbättras. De medel som staten anvisar till ifrågavarande fonder kan inte tillgodose de behov som finns. En kraftig prioritering måste tillämpas bland inkomna ansökningar, vilket inte främjar näringens utveckling.

Centralförbundet framhåller vidare att den enskilde fiskaren måste ges tillräckligt ekonomiskt stöd vid anskaffning av bl. a. båtar, redskap, fiskodlingskassar och säkerhetsutrustning. Rationell hantering av fångsten kräver investeringar i kyl-, frys-, is- och beredningsanläggningar. Kraven på säkerhet bör inte utgöra ett hinder för en skicklig yrkesfiskare utan borgensmöjligheter att erhålla lån.

En övergång till rationellare fiskemetoder kräver troligen en viss fortbildning av fiskare. Även för yngre nyetablerade är det nödvändigt att kurser i

t. ex. redskapstillverkning startas. Under kurstiden bör deltagarna kunna kompenseras och erhålla viss täckning för inkomstbortfall.

Det totala kapitalbehovet för ekonomiskt stöd vid investeringar i insjöfisket och till viss kursverksamhet kan inte nu preciseras.

26.2.4 *Arrendeavgifterna på kronans vatten*

Fiskerikommittén bör slutligen enligt Svenska insjöfiskarenas centralförbund utreda vilka möjligheter som finns för en nedsättning av de ständigt stigande arrendeavgifterna på kronans vatten när upplåtelsen avser förvärvsmässigt fiske. Det är ekonomiskt betungande för yrkesfiskaren och har enligt centralförbundet definitivt inget att göra med ett statligt stöd till fiskerinäringen, då domänverket på riksdagens uppdrag måste förvalta fiskevatten helt efter företagsekonomiska principer.

26.3 Fiskerikommitténs överväganden och förslag

Fiskerikommittén anser att det är angeläget att främja en fortsatt rationalisering och utveckling inom det yrkesmässiga insjöfisket. Kommittén vill särskilt framhålla behovet av att utveckla nya metoder i insjöfisket och möjligheterna att plantera in värdefulla fiskslag som ål och lax i insjöar. Genom åtgärder av detta slag finns enligt fiskerikommitténs bedömning möjlighet att förbättra lönsamheten i befintliga insjöfiskeföretag och eventuellt också för ett begränsat antal nyetableringar inom insjöfisket. En annan möjlighet att skapa tillräckligt försörjningsunderlag i vissa mindre insjöar är att kombinera insjöfiske efter t. ex. ål och lax med odling av konsumtionsfisk i s. k. nätkassar. Härvid kan den skräpfisk som en insjöfiskare erhåller som bifångst tas till vara som foder för den odlade fisken. Som framhållits i skrivelsen från Svenska insjöfiskarenas centralförbund är det nödvändigt för ett rationellt insjöfiske efter konsumtionsfisk att bestånden av skräpfisk beskattas tillräckligt.

Fiskerikommittén kan i allt väsentligt ställa sig bakom de förslag som framförts av Svenska insjöfiskarenas centralförbund. Kommittén föreslår således att 100 000 kr./år under de närmaste tre åren anslås för fortsatt försöksverksamhet och metodutveckling med inriktning på det yrkesmässiga insjöfisket i enlighet med centralförbundets förslag. Vidare föreslår fiskerikommittén att 600 000 kr./år under i första hand en femårsperiod anslås för inplantering av fisk i insjöar och vattendrag. Såväl försöksverksamheten som inplanteringsverksamheten bör handhas av fiskeristyrelsen. Styrelsen bör samråda med Svenska insjöfiskarenas centralförbund om användningen av medlen.

Stöd till investeringar i insjöfisket bör utgå inom ramen för det rationaliseringsstöd till fisket som fiskerikommittén föreslår i kapitel 19. Kommittén anser att rationaliseringsstöd, såsom närmare anges i kapitel 19, bör kunna utgå för fiskodling i samband med insjöfiske samt för inplantering av fisk i insjö. I de fall åtgärder av angivet slag bedöms ha förutsättningar att leda till en bestående förbättring i lönsamheten för ett insjöfiskeföretag anser fiskerikommittén att det mot bakgrund av de genomsnittligt låga inkoms-

terna i insjöfisket är motiverat att rationaliseringsstöd till fiskodling och utplantering av fisk ges högre prioritet.

Inom insjöfisket förekommer vissa särskilda regionala stödformer t. ex. transportstöd. Fiskerikommittén vill i detta sammanhang framhålla att sådana stödformer är angelägna och bör behållas.

Statligt stöd till kursverksamhet och utbildning av insjöfiskare i nya och rationella fiskemetoder bör ges prioritet inom ramen för de medel som anslagits till kursverksamhet på fiskets område.

Regeringen bör uppdra åt domänverket att i samråd med fiskeristyrelsen och Svenska insjöfiskarenas centralförbund utreda frågan om arrendeavgifternas storlek på de av kronans vatten som upplåtes för yrkesmässigt fiske.

27 Statistiskt underlag för de fiskeripolitiska åtgärderna

27.1 Inledning

I föreliggande kapitel föreslår fiskerikommittén en viss utökning av statistiken över fiskerinäringen. Kommittén tar endast upp sådan statistik som bör bli offentlig och som skall kunna användas som underlag för bedömning av fiskets kostnads- och inkomstutveckling samt avsättningsmöjligheterna bl. a. i samband med överläggningar om prisregleringen på fisk. Annan statistik,som krävs t. ex. i samband med utbetalande av pristillägg under löpande regleringsår, förutsätts kunna ställas till statens jordbruksnämnds och prisregleringsföreningens förfogande av fiskförsäljningsföreningar och andra förstahandsmottagare av fisk.

27.2 Kapaciteten inom fiskeflottan

Fiskerikommittén har i kapitel 14 redovisat en bedömning av kapacitetsförhållandena inom fiskeflottan. Kommittén föreslår att motsvarande material fortlöpande tas fram. Materialet bör användas såväl i samband med överläggningarna om normpriser som vid bedömningen av investeringsbehovet i fiskeflottan. För att deklarationsmaterialet bättre skall tjäna dessa båda syften bör dock vissa förändringar i grundmaterialet göras.

- ☐ Reparations- och underhållskostnader bör delas upp på kostnader som hänför sig till dels lejt arbete (varv), dels sådant som ägarna utfört själva (t. ex. målningsarbeten).
- ☐ Betald ränta bör redovisas separat.
- ☐ Kostnader för försäkringspremier bör redovisas separat.
- ☐ Kostnad för redskap som normalt avskrivs direkt bör redovisas separat.
- ☐ För att möjliggöra en beräkning av kalkylmässig ränta bör det totala investerade kapitalet i företaget redovisas.
- ☐ Undersökningen bör utvidgas att gälla fler län än Göteborgs och Bohus samt Hallands län.

Nya uppgifter och en utvidgning av uppgifterna till att avse fler län förutsätter att de vid vissa länsstyrelser använda båt- och samfiskebilagorna till självdeklarationerna ändras samt att fler länsstyrelser inför båt- och samfiskebilagor.

Båtbilagan bör även innehålla uppgifter om hur lång tid fiske bedrivits med fartyget under året samt orsak till ev. stillaliggande. Fiskets huvudinriktningar bör även anges för att möjliggöra undersökning av lönsamheten inom olika grenar av fisket.

27.3 Index över vissa kostnadsposter

Eftersom deklarationsmaterialet föreligger först ca ett år efter det år uppgifterna avser, måste de olika kostnadsposterna skrivas fram till aktuell tidpunkt. Detta bör ske genom indexberäkningar över t. ex. följande kostnadsposter:

- olja
- is och lådor
- reparationer och underhåll på varv
- försäkringspremier
- redskap
- nybyggnad av fartyg

Avskrivningsberäkningar, baserade på återanskaffningsvärdet bör göras för vissa typfartyg med olika fångstinriktningar och bruttotonnageklasser.

27.4 Avsättningsstatistik

För närvarande saknas i stor utsträckning statistik över fångsternas användning. I och med att fiskförsäljningen i framtiden kan antas bli mer samordnad, bör det bli bättre möjligheter att samla in uppgifter om kvantiteter av olika fiskslag till olika användningsändamål. Användningsstatistik är nödvändig om prognoser över avsättningsmöjligheterna skall kunna göras med tillfredsställande säkerhet.

27.5 Inkomststatistik

I avsnitt 7.1 har kommittén presenterat en specialundersökning av fiskarnas självdeklarationer. Denna typ av bearbetning kompletterar de sedvanliga bearbetningar som SCB gör av fiskarnas deklarationer. Fiskerikommittén föreslår att dessa bearbetningar görs årligen.

Bilaga 1 För svenskt fiske tillgängliga fiskresurser

Innehåll

1 *Utgångspunkter* 198

2 *Arbetets bedrivande, använt material* 198

3 *Beräkningsmetoder* 199
3.1 Havsfiske 199
3.2 Kustfiske 199

4 *Nuvarande fångstuttag* 205
4.1 Havsfiske 205
4.2 Kustfiske 207
4.3 Inlandsvatten 209

5 *Möjligt fångstuttag* 209
5.1 Havsfiske 209
5.2 Kustfiske 213

6 *Särskilda åtgärder som möjliggör ökade fångster* 213
6.1 Sill i Kattegatt 214
6.2 Nordhavsräka 214
6.3 Laxfisket i Östersjön 215
6.4 Utplantering av laxfisk 216
6.5 Ålutsättning i Östersjön 218

7 *Odling* 218
7.1 Odling av konsumtionsfisk 218
7.2 Odling av musslor och ostron 220

8 *Utveckling av fisketekniken* 221

9 *Diskussion* 222

1 Utgångspunkter

Fiskeristyrelsen har på fiskerikommitténs uppdrag gjort en kartläggning av tillgången på fisk och avkastningen i de fiskevatten som beräknas komma att stå till det svenska fiskets förfogande i framtiden. Utgångspunkten har varit att söka bedöma vilka kvantiteter fisk av olika slag som långsiktigt kan tas ut ur de olika fiskbestånden, samtidigt som beståndens avkastning bibehålls på en så hög nivå som möjligt.

För de områden som beräknas komma att omfattas av den svenska fiskezonen har således den långsiktiga biologiska avkastningen av fisk uppskattats. Svenska fiskare kommer också att få fiska i Norges och EG-ländernas zoner i Nordsjön. Vilka kvantiteter som svenska fiskare får fiska i Nordsjön bestäms efter särskilda överläggningar med Norge resp. EG.

För att kunna bedöma hur stor del av den biologiska avkastningen som kan stå till förvärvsfiskets förfogande har fångsterna i det icke förvärvsmässiga fisket uppskattats. I förutsättningarna för undersökningen har ingått att fiskbestånden skall utnyttjas så rationellt att optimal varaktig avkastning kan erhållas. I ett särskilt avsnitt redovisas beräkningar av hur avkastningen av vissa fiskbestånd kan ökas genom särskilda åtgärder t. ex. utplantering av fiskungar eller genom ändring av det nuvarande fiskemönstret.

2 Arbetets bedrivande, använt material

Inom fiskeristyrelsen har arbetet med utredningen gjorts av fiskeriintendent Lennart Nyman, laborator Bengt Sjöstrand och fiskerikonsulent Hugo Rundberg. För att leda och planera arbetet har en referensgrupp varit verksam. I denna har ingått överdirektör Lennart Hannerz, byråchef Ingemar Sörensen, byrådirektör Ingemar Olsson, fiskeriassistent Bo Essvik, ombudsman Bertil Johansson samt laboratoriecheferna Armin Lindquist och Gunnar Svärdsson.

Utredningen om laxfisket i Östersjön (bilaga 2) har utförts av Bo Essvik.

Följande material har använts för gjorda ställningstaganden:

Fiskestatistisk årsbok utgiven av statistiska centralbyrån (SCB),

uppdelning av svenska fångster på ekonomiska zoner (SCB),

Bulletin Statistique utgiven av Internationella havsforskningsrådet, ICES,

rapporter från ICES:s arbetsgrupper för beståndsuppskattning,

enkätundersökning över fritidsfiskets omfattning utförd av SCB,

Laxforskningsinstitutets resultat av laxmärkningar,

rapporter från den dansk-svenska arbetsgruppen rörande Kattegatts fiskbestånd.

Synpunkter har i relevanta fall inhämtats från fiskeriintendenter, fiskeristyrelsens laboratorier samt fiskerikonsulenter vid lantbruksnämnderna.

3 Beräkningsmetoder

Tillvägagångssätter vid beräkning och/eller uppskattning av nuvarande och möjliga fångstmängder framgår av det följande.

3.1 *Havsfiske*

Från och med år 1975 anges svenska fångster gjorda av fiskare från västkusten efter fångstområde i den officiella statistiken (Fiskestatistisk årsbok, SCB). De kvantiteter som där redovisas under "okänt område" har fördelats proportionellt på övriga fångstområden.

Uppgifter om landningar av sill, torsk, skarpsill och skrubba från Östersjön är hämtade från ICES:s arbetsgrupper för beståndsberäkning av fisk i Östersjön. Uppdelningen av foderfiskfångster i ingående arter har gjorts av arbetsgruppernas svenska experter. Mängden landad ål härrör från ICES:s arbetsgrupp för ål. I övrigt har Bulletin Statistique (ICES) använts för uppgifter om andra länders fångster.

Möjliga fångster i havsfisket har uppskattats på grundval av data som insamlats och sammanställts av ICES:s arbetsgrupper för beståndsberäkningar. Bakgrundsmaterialet utgörs av fångsten (alla länder tillhopa) uttryckt i antal individer per åldersgrupp. Med kompletterande uppgifter om mängden fisk som dör av andra orsaker än fiske, samt om det årliga nytillskottet av ungfisk kan uppskattningar göras över optimalt varaktigt fångstuttag.

3.2 *Kustfiske*

Som kustfiske har räknats allt fiske inom territorialgränsen. För sydkusten och ostkusten har allt fiske utom trålfisket medräknats. Vid tveksamhet om hur stor andel av t. ex. laxfångsten som hänför sig till kustfisket har samråd skett med länsfiskekonsulenter. För beräkning av kustfiskets fångster på västkusten har uppgifterna av fångst fördelad på redskap och fångstområde 1975 legat till grund.

Vid uppskattningar av den möjliga fångsten har sill, torsk och siklöja ej inkluderats i kustfisket i Östersjön, ej heller sill och skarpsill på västkusten. Anledningen härtill är svårigheten att särskilja fångsterna i havsfiske och kustfiske, samt att avkastningen i kustfisket är starkt beroende av utvecklingen i havsfisket.

Bristen på relevanta data för de flesta i kustfisket ingående arterna har medfört att en mera osäker metodik fått användas för skattning av möjligt uttag. För varje län har den vattenareal beräknats som ligger innanför territorialgränsen. Den totala avkastningen av konsumtionsfisk – exklusive de tidigare nämnda arterna och inklusive fritidsfiskets fångster – har uttryckts i kg per hektar och år. Baserad på nuvarande fångstmängd och med hänsyn till produktionsförutsättningarna har den möjliga totalavkastningen uppskattats för varje län. Denna totalavkastning har dock ej uppdelats på arter av brist på kunskap om de flesta arters exploateringsgrad.

Fångsterna i kustfisket av icke yrkesfiskare har uppskattats med ledning av en enkät till ca 11 000 fritidsfiskare som statistiska centralbyrån gjort för 1973 års fiskevattensutrednings räkning. Resultatet av enkätundersökningen har

av fiskevattensutredningen ställts till förfogande för ifrågavarande fångstuppskattningar. I enkätundersökningen redovisas antal fritidsfiskare, deras redskapsinnehav och fiskefrekvens.

Undersökningen tillämpade följande regionindelning:

Norra ostkusten sträcker sig till Östhammars kommun i Uppland.

Södra ostkusten utgör kuststräckan från denna kommun till Torhamnsudde i Blekinge.

Sydkusten, västkusten samt Gotland omfattar övriga kuststräckor.

Yrkesfiskare har definierats som person som har mer än 50 % av sin inkomst från fisket. Yrkesfiskare har ej medtagits i redovisningen beträffande fritidsfisket.

Undersökningens uppgifter om antalet när som varit tillgängligt per fiskare har reducerats vid beräkning av antalet fiskeansträngningar med detta redskap. Detta har skett med motiveringen att alla tillgängliga nät troligen ej används vid varje fisketillfälle.

Uppgivet antal nät	Reducerat antal nät vid varje fisketillfälle
1–2	1,5
3–5	3
6–20	6
> 20	10

Fångstuppskattningen har gjorts genom att en rimlig fångstmängd per fiskeansträngning (fisketillfälle, eller för nät per nätdag), har multiplicerats med antalet fiskeansträngningar.

Uppskattade fångstmängder per fiskeansträngning:

Område	Fångst per redskap och fiskeansträngning	
	nät	övr. icke handredskap
N ostkusten	0,8 kg	0,6 kg
S ostkusten	1,2 "	0,8 "
Syd-, västkusten jämte Gotland	1,5 "	0,8 "
Inlandsvatten	0,6 "	0,5 "

Fångst med handredskap per fisketillfälle då antalet fisketillfällen per fiskare och år är:

	1,5	4	8	15	35	60
Samtliga kuststräckor	0,2 kg	0,4 kg	0,6 kg	0,8 kg	1,2 kg	1,5 kg
Inlandsvatten	0,2 "	0,4 "	0,6 "	1,0 "	1,2 "	1,5 "

Artsammansättningen i fritidsfiskets fångster har uppskattats med ledning av yrkesfiskets fångster med samma redskap, och dessa artfördelningar har modifierats i samråd med respektive länsfiskekonsulenter. Vidare har hänsyn tagits till tillgängliga uppgifter från provfisken.

Antalet fiskande, fiskeansträngningar samt uppskattad fångstmängd har sammanställts i tabell 1, fördelade på kustavsnitt och redskapstyp.

Den uppskattade fångsten har delats upp på län efter det antal fiskande som SCB:s undersökning anger för varje län.

Hummerfiske

På uppdrag av 1973 års Fiskevattensutredning genomförde lantbruksnämnden i Göteborgs och Bohus län under 1975 en inventering av antalet utestående fiskeredskap. På ett tiotal undersökningsområden längs bohuskusten räknades samtliga utstående tinor, garn och ryssjor under tiden vecka 23 till vecka 43. Räkningar skedde 1–3 gånger per vecka. Redskapstyp och ägarens namn noterades vid inventeringarna. På grundval av namnuppgifterna delades materialet på yrkesfiskare och icke yrkesfiskare. Till yrkesfiskare räknades personer som själva ansåg sig vara yrkesfiskare (L. Lettesjö, lantbruksnämnden, Uddevalla, muntl.). Materialet delades även med hänsyn till tid på året: förbudstid resp. tillåten tid för hummerfiske.

Resultatet av inventeringen i form av antal redskap framgår av tabell 2. Detta resultat har nyttjats för att uppskatta den hummerfångst som inte yrkesfiskare tar.

Varje kombination av redskapstyp, tid på året och fiskarekategori har givits ett tal som anger dess relativa effektivitet vid hummerfångst. Effektivitetstalen har utarbetats i samråd med lantbruksnämnden i Uddevalla, fisketillsynsmän och skaldjurssakkunniga vid havsfiskelaboratoriet.

Effektivitetstal vid hummerfångst för olika redskap, årstider och fiskarekategorier framgår av tablån.

Effektivitetstal vid hummerfångst för olika redskap, årstider och fiskarekategorier

Redskap	Kategori fiskare	Förbudstid	"Hummertid"
Tina	yrkesfiskare	0.00	1.00
	ej yrkesfiskare	0.00	1.00
Garn	yrkesfiskare	0.00	1.00
	ej yrkesfiskare	0.40	1.50
Ryssja	yrkesfiskare	0.00	0.00
	ej yrkesfiskare	0.05	0.10

Produkten av antal redskap och respektive effektivitetstal tjänar som index på den fiskeridödlighet hummern åsamkas i de inventerade områdena. Indexet har sorten "tinekvivalenter", efter 1 tina = 1.0. Fördelningen av tinekvivalenter för alla områden tillsammans visas i tabell 3.

Relationen mellan yrkesfiskare och icke yrkesfiskare befanns vara 1:1.37 tinekvivalenter, dvs. icke yrkesfiskare skulle fånga 37 % mer hummer än yrkesfiskare. Den av yrkesfiskare till SCB rapporterade fångsten av hummer för 1975 var 31 ton (hela västkusten). Under förutsättning att relationerna

Tabell 1 Fritidsfiskets omfattning

Område	Redskap	Totalt			Lågaktiva fiskare <10 tillf./år			Högaktiva fiskare >10 tillf./år		
		1 000-tal utövare	1 000-tal fisketillf. resp. nät-dagar	Fångst ton	1 000-tal utövare	1 000-tal fisketillf. resp. nät-dagar	Fångst ton	1 000-tal utövare	1 000-tal fisketillf. resp. nät-dagar	Fångst ton
Norra ostkusten	Nät	66	3 680	2 944	48,5	880	704	17,5	2 800	2 240
	Övr. ej handredskap	6	72	43						
	Handredskap	222	1 793,5	1 576,9	182	698,5	322,9	40	1 095	1 254
	Summa	294		4 564	230		1 027	58		3 494
Södra ostkusten	Nät	80	3 272	3 926,4	59,0	877	1 052,4	21,0	2 395	2 874
	Övr. ej handreskap	9	90	72						
	Handredskap	334	2 957	2 702,3	261	1 007	470,3	73	1 950	2 232
	Summa	423		6 700	320		1 522	94		5 106
Gotland syd- och västkust	Nät	93	3 305	4 957,5	67,0	795	1 192,5	26,0	2 510	3 765
	Övr. ej handredskap	9	81	65						
	Handredskap	469	3 644,5	3 281,5	383	1 379,5	617,5	86	2 265	2 664
	Summa	571		8 304	450		1 810	112		6 429
Tot. kust		1 288		19 568	1 000		4 359	264		15 029
Inlands-vatten	Nät	234	8 882,5	5 329,5	177	3 017,5	1 810,5	57	5 865	3 519
	Övr. ej handredskap	77	693	346,5						
	Handredskap	1 330	13 928,5	14 000,1	967	3 933,5	1 869,1	363	9 995	12 131
	Summa	1 641		19 676	1 144		3 680	420		15 650

Tabell 2 Hummerfiskeundersökning. Antal redskap fördelade på kategori fiskare, tidsperiod och redskapstyp

Redskap		Yrkesfiskare			Ej yrkesfiskare			Förb.tid tot.	Hummertid tot.	Grand total
		Förb.tid	Hummertid	Tot.	Förb.tid	Hummertid	Tot.			
Garn	ant	1 167	876	2 043	2 165	1 227	3 392	3 332	2 103	5 435
	%	6,8	5,2	12,0	12,8	7,2	20,0	19,6	12,4	32,0
Tina	ant.	238	2 398	2 636	152	1 614	1 766	390	4 012	4 402
	%	1,4	14,1	15,5	0,9	9,5	10,4	2,3	23,6	25,9
Ryssja	ant.	2 200	2 695	4 895	913	1 324	2 237	3 113	4 019	7 132
	%	13,0	15,9	28,8	5,4	7,8	13,2	18,3	23,7	42,0
Alla redskap	ant.	3 605	5 969	9 574	3 230	4 165	7 395	6 835	10 134	16 969
	%	21,2	35,2	56,4	19,0	24,5	43,6	40,3	59,7	100,0

Tabell 3 Hummerfiskeundersökning. Antal tinekvivalenter fördelade på kategori fiskare, tidsperiod och redskapstyp

Redskap		Yrkesfiskare			Ej yrkesfiskare			Förb.tid tot.	Hummertid tot.	Grand total
		Förb.tid	Hummertid	Tot.	Förb.tid	Hummertid	Tot.			
Garn	ant.	0	876	876	866	1 840	2 706	866	2 716	3 582
	%	0,0	11,3	11,3	11,1	23,7	34,8	11,1	34,9	46,1
Tina	ant.	0	2 398	2 398	0	1 614	1 614	0	4 012	4 012
	%	0,0	30,8	30,8	0,0	20,8	20,8	0,0	51,6	51,6
Ryssja	ant.	0	0	0	46	132	178	46	132	178
	%	0,0	0,0	0,0	0,6	1,7	2,3	0,6	1,7	2,3
Alla redskap	ant.	0	3 274	3 274	912	3 586	4 498	912	6 860	7 772
	%	0,0	42,1	42,1	11,7	46,1	57,9	11,7	88,3	100,0

Tabell 4 Svenska landningar 1975 per fångstområde och zon. Ton

	Fångstområde, zon										
	Nordsjön + Ö. Atlanten			Skagerrak				Kattegatt			Skagerrak + Kattegatt
	EG-zon	Norsk zon	Summa	S	Dk	N	Summa	S	Dk	Summa	Alla länder
Sill	3 314	2 168	5 482	2 248	6 575	2 541	11 364	12 665	4 566	17 231	120 987
Skarpsill	9	10	19	893	41	29	963	1 842	234	2 076	105 927
Makrill	937	2 320	3 257	275	367	386	1 028	237	10	247	10 994
Gråsej	72	288	360				262			236	
Kolja	560	1 519	2 079	87	251	136	474	295	149	444	6 115
Kummel	40	210	250				125			35	
Lyrtorsk/Bleka	5	46	51				227			394	
Långa	552	147	699	49	10	5	64	30	5	35	579
Torsk	359	542	901	649	286	88	1 023	2 955	923	3 878	32 284
Vitling	110	146	256				128			483	
Övr. torskfisk	17	14	31				1			1	
Rödspätta	24	11	35	46	37	8	91	222	127	349	15 681
Övr. flatfisk	19	28	47	211	186	42	439	264	62	326	5 765
Havskräfta	0	2	2	144	22	5	171	214	6	220	3 034
Räka	46	208	254	1 053	297	380	1 730	13	4	17	3 943
Foderfisk	17 074	7 502	24 576	1 528	7 003	1 220	9 751	19 242	4 774	24 016	(36 362)
Övr. arter	112	162	274	186	112	35	333	630	91	721	46 062
Totalt	23 250	15 323	38 573	7 369	15 187	4 875	28 174	38 609	10 951	50 709	420 878

mellan fiskarekategorierna är likartade i Halland och Bohuslän skulle icke yrkesfiskare fånga totalt ca 42 ton på västkusten. Den sammanlagda mängden landad hummer 1975 blir således 73 ton.

4 Nuvarande fångstuttag

4.1 *Havsfiske*

Fångstuttaget 1975 i Nordsjön och angränsande farvatten väster därom, Skagerrak och Kattegatt framgår av tabell 4. Mängder av olika fiskslag redovisas fördelade på fångstområde och fiskezon. För Skagerrak och Kattegatt tillhopa redovisas även samtliga länders fångster. Det är därvid att notera att i den internationella statistiken är de flesta arter som ingår i "foderfisk" hänförda till resp. art. Motsvarande gäller ej för den svenska fångsten.

Det framgår av tabellen att de svenska fångsterna i Nordsjön och angränsande del av Atlanten uppgick till knappt 39 000 ton varav ca 23 000 ton fångats i EG-zon och ca 15 000 ton i norsk zon. Sillfisket som var föremål för fångstbegränsning avkastade drygt 5 000 ton. Största andel av nordsjöfångsten utgjorde foderfisken med ca 25 000 ton huvudsakligen tagen i EG-zon. Makrillfångsten uppgick till drygt 3 000 ton, kolja 2 000 och torsk 900 ton.

Skagerrak och Kattegatt spelar numera en större roll för svenskt fiske än Nordsjön och fångsten i dessa båda områden uppgick till knappt 80 000 ton eller dubbelt så mycket som fångsten i Nordsjön. Sill utgjorde fortfarande en stor andel av fångsten: 11 000 ton i Skagerrak och 17 000 ton i Kattegatt. Andra betydelsefulla arter är i Skagerrak makrill, torsk, flatfisk och räka. I Kattegatt är förutom sill, foderfisk, torsk och flatfisk betydelsefulla. Av de totala fångsterna i Skagerrak och Kattegatt på 420 000 ton utgör de svenska

Tabell 5 Svenska landningar av sill inklusive uppskattad andel av sill i foderfisklandningar. Ton[a]

	Nordsjön	Skagerrak	Kattegatt	Totalt
1960	89 289	30 000	11 600	130 889
1961	103 744	24 000	11 900	139 644
1962	110 353	28 000	18 000	156 353
1963	140 012	46 000	19 100	205 112
1964	130 132	84 000	30 400	244 532
1965	132 182	68 000	33 000	233 182
1966	121 970	38 000	31 000	190 970
1967	121 591	66 000	27 900	215 491
1968	88 061	45 000	41 800	174 861
1969	33 109	41 357	31 700	106 166
1970	34 670	26 930	40 453	102 053
1971	36 880	19 763	49 760	105 403
1972	7 366	19 644	39 972	66 982
1973	4 222	20 429	40 418	65 069
1974	3 561	11 683	39 779	55 023
1975	6 858	12 348	23 769	42 975

[a] Från Working Group on Herring Assessment (ICES).

Tabell 6 Fångstmängder av viktigare fiskslag från Östersjön 1965–1975. Totalfångst och svensk fångst. Ton

År	Sill		Skarpsill		Torsk		Skrubba		Ål		Lax	
	Sv. landn.	Tot. alla länder	Sv. landn.	Tot. alla länder	Sv. landn.	Tot. alla länder	Sv. landn.	Tot. alla länder	Sv. landn.[a]	Tot. alla länder	Sv. landn.	Tot.[b] alla länder
1965	33 250	228 624		83 059	21 705	145 596	586	12 373	1 517	4 529	529	3 415
1966	31 440	255 189		91 638	22 525	175 639	632	14 041	1 641	5 148	431	2 907
1967	38 530	314 396		71 633	23 363	194 659	642	12 435	1 349	4 793	504	3 211
1968	55 460	356 300		90 803	24 008	214 378	615	12 134	1 507	5 371	470	3 514
1969	40 780	304 828		124 696	22 301	209 785	559	12 104	1 365	4 721	477	2 909
1970	35 650	319 357		151 047	17 756	196 980	484	12 568	991	3 966	483	2 578
1971	36 920	339 227		183 545	15 670	163 903	444	11 794	1 132	4 054	416	2 197
1972	45 170	346 154	2 300	209 228	16 471	192 112	466	14 248	1 007	3 876	420	2 207
1973	60 931	404 002	7 291	210 296	18 389	193 917	502	13 838	972	4 186	651	4 186
1974	61 388	396 699	6 529	242 625	16 435	191 587	470	12 061	792	3 707	640	2 955
1975	60 555	408 848	2 644	208 357	17 965	236 169	561	12 597	1 123	4 172	630	2 922

[a] inkl. Bälten, Öresund.
[b] ur Bull. Stat.

knappt 20 procent.

För att belysa tyngdpunktsförskjutningen i det svenska sillfisket allt eftersom överfiskningen i Nordsjön framskridit har svenska landningar av sill i västerhavet sammanställts i tabell 5. Förutom landningar av konsumtionssill har även inkluderats den uppsakttade andelen sill i foderfisken (skrapfisken). Fram till 1968 utgjorde landningarna från Nordsjön mer än hälften av de totala landningarna, dvs. mellan 100 000 och 140 000 ton. Sedan minskade fångsten från Nordsjön drastiskt för att 1975 uppgå till mindre än 7 000 ton. Fångstutvecklingen i Skagerrak är likartad den i Nordsjön, men visar en viss tidsförskjutning. I Kattegatt har uttaget av sill stigit från ca 12 000 ton 1960 till ca 40 000 ton 1968. Fångstmängden har hållit sig på denna nivå till 1975 då en minskning, trots ökad fiskeintensitet, gjort sig märkbar.

De svenska fångsterna under åren 1965–1975 av de ekonomiskt betydelsefulla fiskarterna i Östersjön redovisas i tabell 6. Av tabellen kan utläsas att fångsterna av sill som i det närmaste har fördubblats sedan 1965 uppgick till ca 60 000 ton år 1975. De svenska skarpsillfångsterna utgör mindre än 5 % av den totala skarpsillfångsten och ingår nästan uteslutande i skrapfisken. Torskfångsterna i Östersjön var ca 18 000 ton vilket innebär en minskning sedan senare delen av 1960-talet med i genomsnitt 5 000 ton. Sammantaget är det svenska östersjöfisket litet i förhållande till det totala fångstuttaget.

4.2 *Kustfisket*

Någon tillförlitlig statistik över fångsterna i kustfisket finns inte. Osäkerheten om fångstmängderna beror bl. a. på att uppgifter om fritidsfiskets fångster i kustvattnen saknats.

I tabell 7 redovisas en uppskattning av nuvarande fångstuttag i kustfisket. Den officiella statistiken för 1975 ligger till grund för vad som huvudsakligen

Tabell 7 Uppskattad avkastning i kustfisket. 1975. Ton. Alla arter

Län	Huvudsakligen yrkesfiske	Icke yrkesfiske
Göteborgs och Bohus	6 487	4 529
Hallands		1 646
Malmöhus	1 602	742
Kristianstads	1 545	329
Blekinge	3 951	741
Gotlands	510	247
Kalmar	3 013	1 676
Östergötlands	1 608	1 407
Södermanlands	1 023	1 005
Stockholms	1 172	2 614
Uppsala	427	459
Gävleborgs	872	732
Västernorrlands	627	1 052
Västerbottens	448	686
Norrbottens	887	1 647
Totalt	24 172	19 512

Tabell 8 Kustfisket. Nuvarande fångstuttag. Alla arter. Ton

	Västkusten		Sydkusten + Gotland		Södra ostkusten		Norra ostkusten	
	Yrkesfiske	Icke yrkesfiske	Yrkesfiske	Icke yrkesfiske	Yrkesfiske	Icke yrkesfiske	Yrkesfiske	Icke yrkesfiske
Sill	1 281	190	2 568	60	3 738	870	2 107	600
Skarpsill	1 654	–	–	–	–	–	–	–
Makrill	141	200	–	22	–	–	–	–
Lyrtorsk/Bleka	81	216	–	–	–	–	–	–
Torsk	185	3 245	3 592	689	1 537	735	26	30
Övr. torskfisk	18	418	–	–	–	–	–	–
Rödspätta	10	450	24	66	–	–	–	–
Tunga	1	25	–	–	–	–	–	–
Övr. flatfisk	6	140	20	60	–	–	–	–
Skrubba	2	500	225	166	252	627	1	–
Lax	2	10	10	15	4	40	215	60
Öring	5	250	29	263	12	67	60	398
Ål	276	100	497	150	616	320	10	30
Hummer	30	40	–	–	–	–	–	–
Krabba	90	360	–	–	–	–	–	–
Foderfisk	2 334	–	353	–	131	–	16	–
Sik	–	–	43	–	113	400	396	1 208
Siklöja	–	–	–	–	–	–	328	360
Abborre	–	–	27	248	122	1 641	38	900
Gädda	–	–	124	281	174	1 762	42	900
Lake	–	–	–	–	22	80	21	90
Gös	–	–	–	–	–	160	–	–
Övr. arter	371	30	69	36	95	–	1	–
Totalt	6 487	6 175	7 608	2 059	6 816	6 702	3 261	4 576

är yrkesfiskets fångster. Häri ingår dock en del fångster av deltidsfiskare och binäringsfiskare varför en del fångster kan ingå i bägge kategorierna fiskare. Därför har ingen summering gjorts av kolumnerna. Hänsyn har tagits till denna felkälla vid skattning av möjlig fångst i kustvattnen (se 5.2). Uppskattningen av fritidsfiskets fångster avser här alla arter.

Som framgår av tabellen är fångsten för hela kusten ungefär lika stor för båda kategorierna fiskare.

Artsammansättningen i yrkesfiskets och fritidsfiskets fångster i kustvattnen har uppskattats så som framgår av tabell 8.

Det bör framhållas att fördelningen av icke yrkesfiskares fångster på arter är osäker. Trots sin karaktär av en första approximering ger resultaten en klar antydan om att för flera fiskarter utgör det icke yrkesmässiga fisket en mycket stor andel av den totala fångsten. Så tycks vara fallet för t. ex. abborre, gädda, skrubbskädda, lake, ål, öring, sill och hummer.

4.3 *Inlandsvatten*

Det yrkesmässiga sötvattensfiskets fångster uppgår till ca 2 000 ton per år.

Fångsterna av icke yrkesfiskare har uppskattats på samma sätt som i fråga om kustfisket och redovisas i tabell 1. Uppskattningen ger en årlig fångstmängd av i runt tal 20 000 ton, varav de högaktiva fiskarna svarar för ca 15 000 ton.

5 Möjligt fångstuttag

5.1 *Havsfisket*

I havsfisket, dvs. fisket utanför territorialvattengränsen, har de olika ländernas fiskeflottor hittills konkurrerat om samma fisktillgångar. Under tiden efter år 1945 har i Nordsjöområdet en stark ökning av fångstkapaciteten skett p. g. a. ökat tonnage och effektivare fångstmetoder hos alla fiskande staters fiskeflottor. Detta har i sin tur lett till allvarlig överbeskattning av många fiskbestånd, bl. a. Nordsjöns sillbestånd.

Från den 1 januari 1977 har fiskerätten i Nordsjön delats enligt mittlinje principen mellan Norge och EG-staterna, som inrättat ekonomisk zon resp. fiskezon. Sverige har träffat avtal med Norge och EG som ger svenska fiskare rätt till fortsatt fiske i Nordsjön. Hur stora fångster som svenska fiskare får ta i Nordsjön regleras dock inte av avtalet. Fångstkvantiteterna kommer i stället att bestämmas periodiskt efter särskilda överläggningar mellan Sverige och Norge resp. Sverige och EG. Det är således inte möjligt att med ledning av information om den biologiska avkastningen av Nordsjöns fiskbestånd bedöma hur stora fångster som det svenska fisket kommer att få ta i Nordsjön i framtiden.

Avtalet med EG innebär att Sveriges fångster i EG-zon i Nordsjön ungefärligen skall motsvara värdet av EG-ländernas fångster i en framtida svensk zon i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön minskat med värdet av Sveriges fångster i en ev. framtida EG-zon i de tre sistnämnda havsområdena. Detta skulle med de senaste årens fångster enligt svensk uppfattning

innebära att Sverige får fiska ca 28 000 ton till ett värde av ca 50 milj. kr. i EG:s Nordsjözon.

I norsk zon i Nordsjön kommer fångsterna att bestämmas med hänsyn till faktorer som beståndens situation och omfattningen av det tidigare svenska fisket i området. Mot bakgrund av bl. a. fiskbeståndens situation är det inte sannolikt att någon väsentlig ökning av fångsterna kommer att medges under de närmaste åren.

Nedan redovisas fiskeristyrelsens bedömning av de fångstkvantiteter som svenska fiskare kommer att få fiska i Nordsjön under de närmaste åren.

	Ton
Långa	500
Torsk	800
Kolja	2 000
Vitling	900
Rödspätta	50
Övr. flatfisk	30
Makrill	5 000
Kolmule/blåvitling	5 000
Skarpsill	14 000

Efter överläggningar mellan fiskeristyrelsen och norska fiskemyndigheter har följande fångstkvantiteter fastställts för svenska fiskare i norsk Nordsjözon under år 1977.

	Ton
Torsk	500
Kolja	1 500
Vitling, Sej, Lyrtorsk	1 000
Makrill	2 500
Foderfisk	7 000

Övriga fiskslag samt räkor får fiskas i samma omfattning som hittills

EG har tilldelat Sverige följande fångstkvantiteter i EG:s Nordsjözon under de tre första kvartalen 1977.

	Ton
Kolja	1 375
Skarpsill	4 470
Makrill	3 189
Vitling	675
Blåvitling	5 000 (foderfisk)
Långa	500

I Skagerrak har endast Norge inrättat ekonomisk zon. Till följd av en överenskommelse mellan Sverige, Norge och Danmark från år 1966 hävdar Norge inte sin exklusiva fiskerätt gentemot Sverige och Danmark. Kattegatt

omfattas inte av EG:s utvidgade fiskejurisdiktion.

Uppgifter om fiskbestånden i Kattegatt har sammanställts av en svensk-dansk arbetsgrupp av fiskeribiologer. Arbetsgruppen har påvisat en allvarlig överfiskning av sillbeståndet i Kattegatt. Även bestånden av torsk och rödspätta är för hårt beskattade. Beståndens avkastning skulle enligt fiskeristyrelsen kunna förbättras om regleringsåtgärder genomfördes (se 6.1).

Med hänsyn till angivna förhållanden och till att beståndsutvecklingen – särskilt i Skagerrak – är beroende av vilka åtgärder som vidtas i Nordsjön bör man under de närmaste åren inte räkna med ett större uttag än det nuvarande. En reglering av fisket efter foderfisk som framför allt berör danskt fiske skulle emellertid väsentligt öka de möjliga fångsterna i konsumtionsfisket.

Lämpligt fångstuttag i Skagerrak och Kattegatt enligt fiskeristyrelsens bedömning[a]

Art	Skagerrak, ton	Kattegatt, ton	Summa
Sill (se avsnitt 6.1)			
Skarpsill (för konsumtion)	3 000	2 000	5 000
Torsk	1 000	3 500	4 500
Kolja	1 000	1 500	2 500
Långa	100	–	100
Övrig torskfisk	1 000	100	1 100
Rödspätta	100	500	600
Övrig flatfisk	500	500	1 000
Makrill	1 000	500	1 500
Foderfisk	10 000	22 000	32 000
Havskräfta	300	200	500
Räka	1 700	–	1 700
Övriga arter	500	600	1 100

[a] För år 1978 har överenskommits om fångstkvoter för vissa fiskslag. Dessa har ej beaktats i tabellen.

För Östersjön har fiskeristyrelsen redovisat två alternativ beträffande möjligt fångstuttag i framtiden. I det första alternativet har de möjliga fångsterna beräknats med utgångspunkt från Sveriges traditionella fångstandelar i Östersjön. I det andra alternativet har de möjliga fångsterna beräknats med hänsyn till den biologiska produktionen i det område som skulle komma att omfattas av en svensk fiskezon intill mittlinjen i förhållande till främmande stater. På bas av det material ICES presenterat har den optimala, varaktiga avkastningen uppskattats till 350 000 ton för sill, 225 000 ton för skarpsill och 180 000 ton för torsk. De möjliga fångsterna enligt de båda alternativen redovisas här.

Förutsättning	Sill		Skarpsill		Torsk		Summa
	ton	andel	ton	andel	ton	andel	
Traditionell fångstandel	53 600	13,4 %	2 100	1,4 %	11 500	7,7 %	67 200
Svensk fiskezon intill mittlinjen	110 000	31 %	83 000	37 %	41 400	23 %	234 400

Tabell 9 Möjligt fångstuttag i kustfisket

Län	Kustvattenareal km²	Nuvarande fångster				Möjligt uttag	
		Yrkesfiske ton	Icke yrkesfiske ton	Summa ton	kg/ha/år	kg/ha/år	ton (avrundat)
Göteborgs och Bohus	1 800	3 552	3 244	7 988	44,4	49	8 800
Hallands			1 192				
Malmöhus	670	420	546	966	14,4	19	1 300
Kristianstads	1 000	373	246	619	6,2	8	800
Blekinge	2 100	483	515	998	4,8	6	1 300
Gotlands	–	172	199	371	–	–	400
Kalmar	5 500	1 111	1 146	2 257	4,1	5,5	3 000
Östergötlands	2 100	242	963	1 205	5,7	6,5	1 400
Södermanlands	1 300	52	662	714	5,5	6,5	850
Stockholms	5 600	136	1 739	1 875	3,3	5,5	3 000
Uppsala	2 800	106	358	464	1,6	3	800
Gävleborgs	2 700	110	565	675	2,5	3,5	950
Västernorrlands	2 700	152	786	938	3,5	4	1 100
Västerbottens	3 700	119	528	647	1,7	3	1 100
Norrbottens	4 300	338	947	1 285	3,0	4	1 700
Totalt		7 366	13 636	21 002			26 500

5.2 *Kustfiske*

Kustfiskets avkastning är i många fall helt beroende av fångstuttagen i havsfisket. Av bl. a. denna anledning har sill, torsk och skarpsill i sin helhet hänförts till havsfisket. För andra arter, som påverkas starkt av havsfisket, är de i det följande angivna fångstvärdena beräknade under förutsättning av i stort sett oförändrat fångstuttag i havsfisket.

Den nuvarande totalavkastningen i kustfisket (yrkes- och fritidsfiske), beräknad avkastning per hektar och ett beräknat möjligt uttag i kustfisket, framgår av tabell 9. Vid beräkningen av den totala avkastningen har hänsyn tagits till att en del fångster återfinns såväl i den beräknade fångsten av ej yrkesfiskare som i den officiella statistiken. Orsaken till detta är att gränsdragningen för vilka som skall räknas som yrkesfiskare är olika i statistiken och i det underlagsmaterial från enkätundersökningen som legat till grund för beräkningen av fritidsfiskets fångster. Fångster i icke yrkesfisket med annat än handredskap har därför reducerats med 20 %.

Avkastningsberäkningarna har främst grundats på arealen kustvatten och de allmänna förutsättningarna för fiskproduktion. Underlaget för bedömningar av kustvattnens maximala produktionsförmåga är bristfälligt. Beräkningarna i det följande får därför betraktas som minimisiffror.

Siklöjefisket i Norrbotten avkastar för närvarande i yrkes- och övrigt fiske 1 216 ton. Underlaget för bedömningen av beståndet är inte tillfredsställande, men ett uttag av 1 800 ton kan enligt fiskeristyrelsen bedömas som rimligt. En förutsättning är att uttaget i det finska fisket inte ökas nämnvärt, eftersom det är samma bestånd som beskattas.

De av fiskeristyrelsen beräknade möjliga fångstuttagen i kustfisket framgår av tabell 9. Enligt den redovisade bedömningen skulle kustfiskets fångster kunna öka med ca 25 % från 21 000 ton till 26 500. Det nuvarande yrkesfisket i kustvatten är i denna framställning angivet till drygt 7 000 ton.

Det har bedömts som tillfyllest att enbart ange den totala fångsten och inte söka uppdela den på arter, med tanke på den stora osäkerhet som är förknippad med uppskattningen av fritidsfiskets fångster och på den ofullständiga kunskap som finns om de flesta arters exploateringsgrad.

6 Särskilda åtgärder som möjliggör ökade fångster

I avsnitt 5 har redovisats fiskeristyrelsens bedömning av möjliga fångster i havsfisket, kustfisket och sötvattensfisket i framtiden. Förutsättningen för bedömningarna har varit oförändrat fiskemönster och oförändrade insatser i fråga om fiskodling. I många fall är det dock möjligt att genom särskilda åtgärder öka fångsterna. Detta kan gälla fiskevårdande åtgärder i form av t. ex. odling och utsättning av fiskungar eller att fisket bedrivs på ett annat sätt så att beståndet kan utnyttjas mera rationellt.

I föreliggande avsnitt skall möjligheterna att genom särskilda åtgärder öka fångsterna behandlas.

6.1 *Sill i Kattegatt och Skagerrak*

Den totala fångsten av sill i Kattegatt har ökat från ca 20 000 ton/år under 1950-talet till ca 100 000 ton/år under början av 1970-talet. Under de 3–4 senaste åren har fångstnivån stagnerat eller minskat trots en ökad total fiskeansträngning. De uppgifter om fångsten i antal per åldersgrupp som föreligger sedan juli 1969 visar att antalet vuxna sillar successivt minskat och att nu ca 90 % av fångsten i antal utgörs av ung sill.

Enbart dessa drag i utvecklingen ger anledning att hysa allvarliga farhågor för sillbeståndens och sillfiskets framtid i Kattegatt.

De analyser den dansk-svenska arbetsgruppen utfört indikerar att fiskeridödligheten för alla åldersgrupper varit mycket hög. Beräkning av det vuxna beståndets biomassa, visar att mängden könsmogen sill varit låg under perioden 1970–1974 och att den under 1975 och 1976 sjunkit ytterligare. En kollaps av bestånden synes ofrånkomlig om inga åtgärder vidtages.

Beräkningar av sannolika effekter av fångstrestriktioner i Kattegatt tyder på att om fisket efter ung sill (industrifiske) minskas från och med 1978 till en nivå som enbart tillåter viss bifångst av sill i andra fisken, dvs. 10 000–15 000 ton årligen, samt om fiskdödligheten för vuxen sill sänkes gradvis kan en relativt snabb uppbyggnad av lekbeståndet förväntas. Det skulle således vara möjligt att med insats av skyddsåtgärder i början av 1980-talet uppnå ett bestånd av vuxen sill på ca 200 000 ton – mot nuvarande 10 000–20 000 ton. Det årliga fångstutbytet efter uppbyggnad av sillbeståndet kan uppskattas till ca 145 000 ton.

Om denna totalfångst fördelas mellan Danmark och Sverige i enlighet med tidigare fångstandelar, dvs. ca 45 % till Sverige och ca 55 % till Danmark, skulle den svenska andelen bli omkring 60 000 ton.

Beträffande reglerande åtgärder under de närmaste åren har förhandlingar om sådana förts under år 1977 både vad gäller Kattegatt och Skagerrak. För år 1978 har för Kattegatt svenska och danska myndigheter kommit överens om en reglering av fisket. Överenskommelsen innebär att Sverige får fånga högst 22 000 ton sill. I denna kvantitet skall också inräknas den sill som fås som bifångst vid annat fiske. Vad beträffar sillfisket i Skagerrak har vid förhandlingar Sverige, Norge och Danmark kommit överens om en totalfångst av konsumtionssill på 14 500 ton, av vilken mängd Sverige tilldelats 5 000 ton. Dessa begränsningar i fångstuttagen av sill i Kattegatt och Skagerrak har i övrigt inte beaktats i denna bilaga.

6.2 *Nordhavsräka*

Bestånden av nordhavsräka beskattas på ett sätt som inger farhågor för beståndets och fiskets framtid. Fångsterna i Nordsjön och Skagerrak har ökat starkt sedan mitten av 1960-talet. En stor del av fångsten – majoriteten av antalet individer – är ung räka som inte deltagit i fortplantningen, dvs. sorteringarna råräka och räkungar.

Skälen emot fångst av råräka och räkungar är följande

- råräkan är ung, drygt 1 till 2 år gammal, och har inte fortplantat sig som hona, dvs. inte bidragit till att förnya beståndet.
- med nu tillämpad maskstorlek i trålarna tas en avsevärd mängd räkungar (gny) som bifångst. Räkor av denna storlek ilandförs ej, utan kastas

överbord och dör. I genomsnitt fångas 300 gny per 1 000 råräkor.
- eftersom en räka endast kan fångas en gång i sitt liv medför ett ökat uttag av råräka att beståndet och fångsten av kokräka minskar.

Genom att öka maskstorleken så att fångster av råräka och räkungar minskas kan fångsterna av större och värdefullare kokräka på sikt ökas.

Effekten av sådan ökning av maskvidden att fångsten av råräka reduceras med ca 70 % har uppskattats och resultatet presenteras nedan. Den totala fiskeansträngningen förutsätts oförändrad.

	Tot. fångst	Kokräka	Råräka	Räkungar	Lekbestånd
Nuvarande fiskemönster	1.0	0.54	0.38	0.08	1.0
Råräkefisket reducerat 70 %	1.13	0.99	0.12	0.02	2.1

6.3 *Laxfisket i Östersjön*

Svensk fångst och den totala laxfångsten i Östersjön framgår av tabell 10.

I medeltal har den svenska laxfångsten uppgått till ca 20 % av totalfångsten under perioden 1967–1975.

Prisets variation med storleken kan illustreras med medelpriset under januari 1977 vid Blekingefiskarnas centralförening.

Sortering	= kg	Pris i kr per kg
I	> 7.0	40.33
II A	6.0–6.9	35.00
II B	5.0–5.9	35.00
III A	4.0–4.9	26.77
III B	3.0–3.9	25.48
IV	< 3.0	22.27

Tabell 10 Fångster av lax (källa: Bulletin Statistique, ICES)

År	Östersjön, Ton							
	Danmark.	Finland[a]	Sverige	Förb.rep. Tyskland	Polen[a]	Sovjet	Tyska dem. Republiken	Totalt
1967	1 918	425	504	183	61	120		3 211
1968	2 039	513	470	211	140	141		3 514
1969	1 602	495	477	122	85	128		2 909
1970	1 347	450	483	120	70	108		2 578
1971	1 045	401	416	96	58	181		2 197
1972	1 045	456	420	106	87	93		2 207
1973	1 119	640	651	97	98	122	1	2 728
1974	1 224	747	640	47	119	176	2	2 955
1975	1 210	693	639	63	88	237	1	2 931

[a] 8–10 % havsöring ingår. 1974 redovisar Finland dock enbart lax.

Sammantagna ger dessa uppgifter följande förändring av värdet på 1 000 utsatta laxar.

Ant. år i havet	Ant. överlevande vid periodens slut	Medel-vikt kg	Total vikt kg	Pris kr/kg	Totalt värde kr
1	150	1.5	225	(20)	4 500
2	135	3.8	513	25	12 800
3	121	8.7	1 052	40	42 400

En empirisk modell av laxbeståndets dynamik i Östersjön har utarbetats av Larsson 1976 (LFI, Medd. 4/1975) på grundval av märkningsåterfynd. Den har använts för att simulera effekter av olika fiskemönster. T. ex. visar den att minskas laxfångsten i havet med 25 % minskar dess värde med 6 % medan totalfångstens värde stiger med 20 %. Dessutom skulle antalet lekvandrande laxar öka med 37 %.

F. n. tas ca 80 % av den svenska laxfångsten i havet. En minskning av andelen havsfångad lax innebär ett förbättrat utbyte och en rationellare hushållning med denna resurs.

6.4 *Utplantering av laxfisk*

Svenska fiskodlingar kan öka sin smoltproduktion med ca 0,5 milj. smolt per år utan tillbyggnader av odlingarna (till en kostnad av ca 1,7 milj. kr.). Effekterna för svenskt fiske av en ökad smoltproduktion har uppskattats för olika utsättningsalternativ. För samtliga alternativ har två fördelningsprinciper använts för beräkning av andelen svenskfångad fisk: a) nuvarande fångstandel, b) andel i proportion till ytan av en fiskezon.

Lax

Tabell 11. Förutom de i tabellen visade skillnaderna i ekonomiskt utbyte medför alternativ 1 och 3 att effekterna av utplanteringarna sprids längs hela kusten, medan alternativ 2 medför att endast en kortare kuststräcka i södra Sverige samt havsfisket får nytta av utplanteringen.

Öring

Tabell 12. Då öring endast i ringa grad fångas i annat än svenskt fiske har bara en allokeringsprincip tillämpats. Effekterna av alternativ 1 och 3 fördelas längs hela kusten. Alternativ 2 kommer fisket på sydkusten och i någon mån havsfisket tillgodo. I alternativ 4 blir fångsterna koncentrerade kring utsättningsplatserna och i alternativ 5 spridda utefter en längre kuststräcka.

Som framgår av sammanställningen i det föregående är kustutsättningar av öring (s. k. långvandrande) det gynnsammaste alternativet med nuvarande fiskemönster. Om övriga östersjöstater bidrager till ökade utsättningar av lax och/eller öring ändras dock de ekonomiska förutsättningarna för fiskeristy-

Tabell 11. Lax. Beräknat utfall vid utsättning av 500 000 smolt vid olika utsättningsalternativ

Utsättnings-alternativ	Återfångst kg/1 000 utsatta	Total-fångst		Andel i svenskt fiske (Hav + kust + älv)					
				Nuvarande fiskeutövning			Vid inrätt. av fiskezon		
		ton	milj. kr	%	ton	milj. kr	%	ton	milj. kr
1. Jämt utfördelat mellan samtliga älvar	450	225	4,5	45	100	2,0	62	139,5	2,79
2. I de bästa älvarna med bästa möjliga laxstammar	800	400	8,8[a]	35	140	3,08	52	208	4,58
3. Kustutsättning med bästa möjliga laxstammar	850	425	8,5	35	148	2,96	52	221	4,42

[a] Högre pris per kg p. g. a. högre medelvikt i fångsten än alternativ 1 och 3.

Tabell 12. Öring. Beräknat utfall vid utsättning av 500 000 smolt vid olika utsättningsalternativ

Utsättnings-alternativ	Återfångst kg/1 000 utsatta	Total fångst		Andel i svenskt fiske		
		ton	milj. kr	%	ton	milj. kr
1. Jämnt fördelat mellan älvarna. Älveget material	200	100	1,5	95	95	1,425
2. I de bästa älvarna. Älveget material	400	200	3,6	85	170	3,06
3. Kustutsättning jämnt fördelad längs kusten. "Stationär" öring (t. ex. Dalälvsöring).	350	175	2,625	100	175	2,625
4. Kustutsättning på sträckan fr. o. m. Stockholms t. o. m. Kalmar län, material som ovan.	500	250	3,75	100	250	3,75
5. Kustutsättning som i alt. 4 med bästa material ur återfångstsynpunkt t. ex. vid Gullspångsöring.	750	375	6,75	90	337,5	6,075

relsens uppskattningar.

Utsättningarnas effekter bör värderas med hänsyn till att lax och öring fångas i skilda typer av fisken. Ökad laxutsättning kommer främst yrkesfisket i havet till del samt i mindre omfattning kust- och älvfisket. Öringsutsättningar gynnar däremot nästan bara kustfisket. Den största delen av öringsfångsten torde tas av icke yrkesfiskare med såväl handredskap som med andra redskap, medan laxen väsentligen beskattas av yrkesfiskare.

Öringsfångsten fördelar sig mellan olika kategorier av fiskare på kuststräckan fr. o. m. Norrbottens län t. o. m. Kalmar län sålunda:

	Kustbundet yrkesfiske	Icke yrkesfiske		Totalt
		Handredskap	Övriga redskap	
Ton	86	185	197	468
%	18	40	42	100

6.5 *Ålutsättning i Östersjön*

De svenska yrkesfiskarnas fångst av ål i Östersjön har minskat från 1 500–2 000 ton under 40- och 50-talen till ca 800 ton år 1974. En uppgång skedde dock under 1975 till 1 399 ton. År 1976 minskade fångsten åter till ca 650 ton. Eftersom fångstminskningen har åtföljts av en nedgång i fångst per fiskeansträngning, torde ett minskat bestånd och inte en reducerad fiskeansträngning vara orsaken till det försämrade utfallet. Bland tänkbara orsaker till den sannolika nedgången av ålbeståndet kan nämnas:

a) den utvandrade ålen har sökt nya vandringsvägar och är därför mindre tillgänglig för svenskt fiske,

b) invandringen av ålungar (glasål) till Östersjön har minskat av "naturliga" orsaker eller p. g. a. föroreningar.

Uppgifter om att danskt ålfiske fått vidkännas en motsvarande minskning av fångst per fiskeansträngning pekar på att en väsentlig ändring av vandringsvanorna är mindre sannolik. För en minskad invandring av glasål talar sjunkande fångster i ålyngeluppsamlare i vattendragen på både ost- och västkusten. Om huvudorsaken till den avtagande åltillgången är minskad rekrytering, förefaller kompensationsåtgärder i form av utsättningar vara en framkomlig väg. Uppskattningar har gjorts av effekten av utsättning med ål av varierande ålder.

En årlig utsättning av 70 ton glasål beräknas ge en svensk ålfångst av ca 2 500 ton dvs. en ökning med ca 1 700 ton.

Kostnaden för att plantera ut 70 ton ål uppskattas till 5–6 milj. Fångstvärdet av 1 700 ton ål vid ett pris av ca 18 kr./kg är ca 30 milj. kr.

7 Odling

7.1 *Odling av konsumtionsfisk*

Möjligheten att odla fisk för direkt konsumtion har under senare år förbättrats högst avsevärt. De faktorer som bidragit till detta är dels utvecklingen av tekniken att odla fisk i kassar som ankras i sjön eller havet, dels de stigande priserna på regnbågslax i handeln.

Fördelen med kasseodling jämfört med konventionell odling i dammar är den mycket låga investeringskostnaden samt att kasseodlingar kan lokaliseras dit tillgången på foder är riklig. Dock krävs att kassar placeras där vattenomsättningen är god och skyddet mot vind och vågor gott.

Genom att konsekvent utnyttja möjligheten att kasseodla konsumtionsfisk där tillgången på foder, i detta sammanhang "skräpfisk" dvs. all fisk som

inte kan avsättas till konsumtion, är tillräckligt stor, skulle en avsevärd resurs av fisk med hög kvalitet kunna skapas. Förutom odling av fisk i kassar med skräpfisk som foder, kan kasseodling med torrfoder bedrivas. Lönsamheten av den sistnämnda odlingsformen verkar efter de försök som lantbrukshögskolan utfört (muntligen G. Paczkowski 1976) vara fullt tillfredsställande. Vid en jämförelse mellan de två slagen av fisk är fördelarna med torrfoder dels den ringa arbetsinsatsen vid odlingen, dels att odlingen kan lokaliseras oberoende av fodertillgången. Våtfoder i form av skräpfisk, färsk eller frusen, ger en högre kvalitet på fisken, lägre foderkostnad/kilo producerad fisk men kräver betydligt större arbetsinsats i odlingsarbetet. Dessutom krävs vid en anläggning för kasseodling med fisk som foder att tillräckligt frysutrymme finns för att utjämna tillförseln av foder. I det följande diskuteras endast odlingsmöjligheterna med skräpfisk som foder, för torrfoderuppfödning är de begränsande faktorerna endast lönsamhet och tillgången på lämpliga platser. Givetvis kan avsättningssvårigheter uppstå om denna verksamhet får stor omfattning, men för närvarande importeras odlad regnbågslax i storleksordningen 800 ton/år, vilket ger en antydan om marknadens omfattning. Dessutom finns möjligheten att odla andra arter än regnbågslax, (t. ex. lax, bäckröding, öring) men detta är ännu på försöksstadiet i vårt land.

Potential

1. Sötvatten

Av den utredning som gjorts om sötvattensfiskets potentiella avkastningsmöjligheter,[1] framgår att mängden skräpfisk uppgår till 35 % av fångsten av övriga fiskarter i Syd- och Mellansverige, vilket motsvarar 5 000 ton och i Norrland till 15 % av övrig fångst, vilket motsvarar 1 500 ton. Av denna mängd kan högst 30 % användas för odling, då övriga fångster är för geografiskt spridda och/eller för små för att praktiskt kunna tillvaratagas. Med en genomsnittlig foderkonvertering av 1:7 ger detta en odlingspotential av 278 ton. Även denna siffra är i överkant, då det är osäkert hur långt norrut odlingen kan bedrivas lönsamt samt att det i vissa områden är brist på lämpliga vatten för odling, varför en reducering till 200 ton får anses realistisk.

2. Ostkusten

Det område som bedöms lämpligt för denna verksamhet är ostkusten fr. o. m. Gävleborgs län t. o. m. Blekinge län. I ostkustfisket finns flera foderresurser för odling, dels sådan strömming från trålfisket som är för liten för konsumtionsändamål, dels rens från strömmingsfiletering samt skräpfisk som tas som bifångst vid bottengarns- och storryssjefiske (även till en del vid nätfiske och småryssjefiske).

Trålfiskets fångster av "skräpfisk", dels det som landas, dels det som slängs överbord, uppgår i Östersjön till ca 70 ton. Den största delen av detta landas på sydkusten, där de naturliga förusättningarna för kasseodling måste bedömas som mycket dåliga på de flesta platserna. Den mängd som kan landas i områden lämpade för denna verksamhet omfattar ca 30 ton.

Mängden rens från filéskärning av strömming inom områden lämpade för

[1] Lennart Nyman: Inlandsvattnens potentiella avkastning. Fiskeristyrelsen 1976.

kasseodling uppgår enligt uppgifter från fiskförsäljningsföreningarna till ca 1 000 ton. Mycket av detta finner redan avsättning som foder till pälsdjur, men de priser som betalas är så låga att odling av fisk bör vara ett lönsamt alternativ. Den mängd skräpfisk som fångas i övrigt fiske är svårare att bedöma men bör uppgå till 20 % av fångsten av övriga fiskarter i storryssje- och bottengarnfisket. På de aktuella kuststräckorna skulle detta ge 225 ton foderfisk. Mängden i övrigt fiske (nät, småryssjor, m. m.) har skattats till 125 ton. Med reducering för de fångster som är för små och/eller för geografiskt spridda skulle en trolig mängd tillgänglig foderfisk från dessa fisken vara 250 ton.

Sammantaget ger detta, med samma foderkonverteringsfaktor som tidigare en odlingspotential av 607 ton. Av samma skäl som tidigare anförts bör denna siffra reduceras och en möjlig potential av 500 ton är mera realistisk.

3. *Västkusten*

På denna kuststräcka är tillgången på lämpligt foder knappast något problem. Landningarna av skräpfisk uppgick under 1974 till 55 000 ton, vilket är så mycket att endast en bråkdel är nog för all tänkbar fiskodling. För västkustens del ligger snarare problemet på det odlingstekniska planet. Kasseodling här är oprövat i allt väsentligt och ekonomin för en sådan verksamhet okänd. Troligen skulle övervintring av fisken, vilket förmodligen är nödvändigt för att uppnå en god lönsamhet, stöta på avsevärda problem i detta område (främst p. g. a. risken för underkylt vatten vintertid). Det synes dock mycket angeläget att försök utförs för att utröna möjligheterna till kasseodling på västkusten av olika fiskarter.

Sammanfattning: Den tillgängliga odlingspotentialen för konsumtionsfisk uppgår i sötvatten och längs ostkusten till 700 ton. För att utröna möjligheterna på västkusten behöver försök utföras som visar om det är odlingstekniskt och ekonomiskt möjligt att bedriva konsumtionsfiskodling i detta område.

7.2 *Odling av musslor och ostron*

Musslor

De tekniska och biologiska förutsättningarna att odla musslor på den svenska västkusten har i pilotförsök som utförts under senare år visat sig goda. Problem kan visserligen uppstå t. ex. genom ansamling av ejder som betar på musslorna men dessa problem synes fullt möjliga att bemästra. Den teknik som använts och synes mest lovande är att låta musslorna växa på rep som placeras hängande från horisontella linor eller vajrar vilka i sin tur fästes i berget över ett smalt sund och hålls uppe av kraftiga bojar. Även försök med ankrade anläggningar har givit goda resultat. Musslor som produceras i dessa anläggningar har god kvalité dvs. hög procent kött i förhållande till totalvikten, jämn storlek och frihet från främmande partiklar. Produktionskostnaden i dessa anläggningar är dock ännu av storleksordningen 0,70 kr./kg och detta pris är inte konkurrenskraftigt för konserveringsändamål. Över huvud taget kan burkinläggning av musslor knappast ekonomiskt bedrivas i

Sverige. Det blir billigare att importera färdiga produkter. För färskkonsumtion är däremot odlade musslor konkurrenskraftiga, men denna marknad är så liten att det inte ger underlag för någon ekonomiskt meningsfull verksamhet. Den enda möjligheten i dag att få en större omfattning av musselodlingen skulle således vara att genom förbättrad marknadsföring öka konsumtionen av färska musslor, något som dock torde ta avsevärd tid och medföra betydande kostnader. Möjligheten att lansera nya produkter, t. ex. frysta musslor, bör också ses som en väg att förbättra lönsamheten av musselodlingen och öka avsättningsmöjligheterna. Genom den stora odlingspotentialen och de låga energikostnader som denna odling har kan den dock i framtiden få betydelse som proteinkälla.

Ostron

Under det senaste året har en viss försöksverksamhet vad gäller ostronodling igångsatts i regi av STU. Vad som framför allt undersökts är möjligheten att här i landet odla det japanska ostronet *(Crassostrea gigas)*. Preliminära resultat visar att de biologiska förutsättningarna för en sådan odling föreligger och även lek av dessa ostron har lyckats under 1976. Mycket arbete återstår dock ännu för att utröna de ekonomiska förutsättningarna att odla ostron i landet. Troligen måste en mindre arbetskrävande teknik utvecklas och detta är en av huvudpunkterna i den pågående försöksverksamheten.

8 Utveckling av fisketekniken

Den senaste 25-årsperioden har fisketekniken utvecklats synnerligen kraftigt genom nytt material, nya elektroniska hjälpmedel osv., vilket lett till att effektiviteten av fisket nu nått en sådan utveckling att även i världshaven fisket förmår allvarligt hota bestånden av värdefulla fiskarter. Mot denna bakgrund framstår inte fisketekniken omedelbart som en begränsande faktor för färskproduktionen. Redan med nuvarande fisketeknik kan en effektiv beskattning av traditionella fiskarter ske. Vad som däremot kan vara av betydelse är att utveckla ny teknik för att bedriva rationellt fiske efter arter som i dag inte är föremål för effektiv beskattning t. ex. kolmule (blåvitling), bläckfisk eller djupvattensfiskar som myciphider.

En ytterligare betydelse för det möjliga fiskuttaget kan fisketekniken ha i de fall en förbättrad teknik kan göra fisket lönsamt efter arter som med dagens teknik fångas i allt för små mängder per ansträngning eller i övrigt är alltför kostsamt att fånga för att ett rationellt fiske skall vara möjligt. Den troliga utvecklingen av fisketekniken inom den närmaste framtiden kommer inte att innebära utvecklandet av helt nya fiskemetoder, utan framför allt inrikta sig på att sänka kostnaderna och höja effektiviteten av redan använda metoder. Dessutom kommer sannolikt metoder som används inom ett område att modifieras för användning inom andra fisken eller geografiska områden.

Med den utveckling av fiskbestånden som skett inom de områden där svenskt fiske bedrives kan också förväntas en förändring av båtmaterialet, så att flera slags fiske kan bedrivas med samma båt utan stora ombyggnader. Detta blir följden, då många fiskarter är så hårt beskattade att fiskestopp

måste tillgripas under längre eller kortare tider, och för att inte tvingas till stillaliggande måste då båtarna kunna användas för annat fiske.

Mekaniseringen av fisket kommer givetvis att fortskrida, men är i detta sammanhang av underordnad betydelse. Endast i de fall att en effektiv mekanisering av garnfisket och krokfisket ger möjligheter för ytterligare kustfiskare att bedriva ett lönsamt fiske, kan detta nämnvärt påverka de totala avkastningsmöjligheterna. När det gäller objektiv effekt fordras reella restriktioner vad gäller fångstutvecklingen (O. Oskarsson. 1976, Sött och Salt).

För odling av konsumtionsfisk i nätkassar har tekniken utvecklats avsevärt under senare år, men på detta område finns fortfarande många olösta problem. Utvecklingen här ligger avsevärt efter den när det gäller att fånga fisk och en snabb utveckling kan förväntas, vilken ytterligare förbättrar lönsamheten av denna verksamhet. Vad som framför allt saknas här är kassar som kan användas i exponerade lägen och samtidigt är okänsliga för is.

Som sammanfattning kan sägas att redan med nuvarande fisketeknik kan bestånden av traditionella fiskarter beskattas till gränsen för sin produktionsförmåga och utvecklingen av ny teknik har betydelse endast för tidigare icke använda arter.

9 Diskussion

De möjliga fångster som redovisats i de föregående avsnitten, är grundade på biologiska förutsättningar samt möjligheten att bedriva svenskt fiske i andra länders ekonomiska zoner. En ytterligare begränsning för fisket är möjligheten att avsätta fångsten till lönsamma priser. Ramen för avsättningsmöjligheterna bestäms av inhemsk konsumtion, exportmöjligheter samt importen av fisk.

Utöver de biologiska begränsningar för fisket som tagits hänsyn till tidigare skall här beröras ytterligare några faktorer som innebär ett osäkerhetsmoment i bedömningen av den möjliga fångsten.

Vid beräkningen av den möjliga fångsten i kustfisket på ost- och sydkusten, har för ål beräknats en fångst som motsvarar medelvärdet för den senaste femtonårsperioden. Fångstutvecklingen är dock sådan att den framtida fångsten kan befaras bli betydligt mindre. Sedan slutet av 1950-talet har minskning i antalet uppvandrande ålungar kunnat registreras i praktiskt taget alla ålyngeluppsamlare i de vattendrag som mynnar i Östersjön. Samtidigt har fångsten av vuxen ål minskat mycket kraftigt. Minskningen av ålfångsterna framgår tydligast om fångsten/bottengarn beräknas. Medeltalet var under femårsperioden 1961–65 0,859 ton/bottengarn, för perioden 1971–75 0,368 ton/bottengarn. Om man utgår från relationen uppvandrande ål/fångst per bottengarn och förutsätter en genomsnittlig uppväxttid av tio år för ålarna fram till fångsten kan man med ledning av uppvandringen av ål under de senaste två femårsperioderna göra en grov uppskattning av fångsten under de två kommande femårsperioderna, se figur 1.

Indexet för åluppvandringen har beräknats som den årliga procentuella avvikelsen från medelvärdet för varje uppsamlingsplats där tillgängliga serier varit tillräckligt långa. Därefter har femårsmedelvärdet beräknats utan

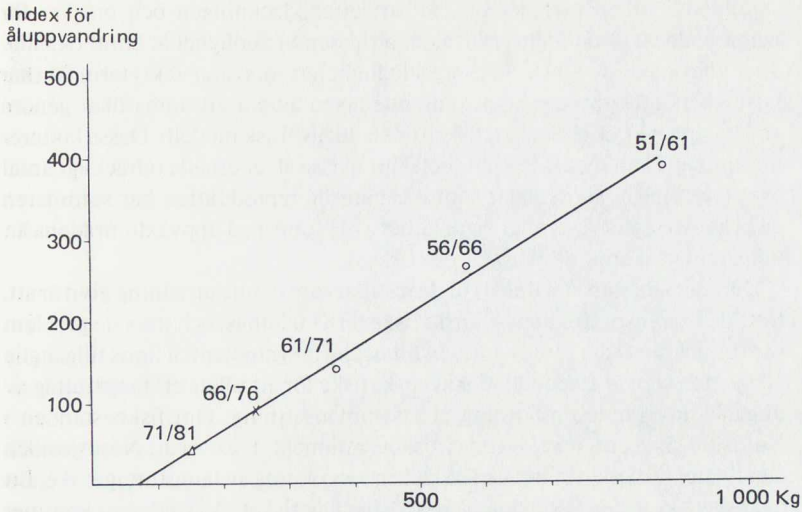

Figur 1

vägning av de olika åarnas totala åluppgång, dvs. en procentuell minskning i en liten å får samma värde som samma relativa minskning i ett stort vattendrag. Ur denna relation skulle avkastningen/redskap för den närmaste femårsperioden bli 250 kg och för perioden 1981–85 150 kg. Detta motsvarar en totalfångst av 480 respektive 290 ton vid oförändrat antal redskap. Troligen kan nedgången förväntas bli något större, då den vikande lönsamheten redan gjort att fiskare upphört med bottengarnsfiske för ål och med en starkt negativ fångstutveckling bör detta bli allt vanligare och antalet redskap minska ytterligare. Då en utveckling som den ovan redovisade förefaller sannolik, kan möjligheterna att bedriva rationellt fiske efter Östersjökusten försämras avsevärt, inte bara för de fiskare som har ålfisket som enda inkomstkälla, utan också för en stor grupp fiskare som är beroende av att komplettera övrigt fiske med ålfiske.

Ett annat fiske för vilket problem har uppstått under senaste året är laxfisket i Österjön. Av den lax som fångas härstammar en stor del från odling (se bilaga 2). Detta faktum gör att laxens reproduktion blir särskilt känslig för sjukdomsangrepp. En tidigare endast från Storbritannien och Irland känd sjukdom på lax och öring, "Ulcear dermal necrosis" (UDN) har sedan två år konstaterats i laxförande vattendrag i Östersjön. Sjukdomen yttrar sig som skadade partier i huden, vilka sedan sekundärt utsätts för svampangrepp. Laxen drabbas när den når sötvatten för att leka, och dödligheten är mycket hög. Där sjukdomen är känd sedan tidigare har den inte i hög grad påverkat rekryteringen, men förhållandena i vårt land är i två avseenden väsentligt annorlunda än på de brittiska öarna. Dels förekommer ett mycket intensivt havsfiske i Östersjön, vilket inte har någon motsvarighet när det gäller den brittiska laxen, och som väsentligt reducerar mängden uppvandrande lekfisk, dels är Östersjölaxen i stor utsträckning beroende av odlad smolt för sin rekrytering. Dessa faktorer kan mycket väl innebära att UDN här får betydligt allvarligare konsekvenser för reproduktionen av lax än i de områden där den tidigare uppträtt. Ytterligare en komplikation när det gäller laxens reproduktion är den sedan 4–5 år alltmer tilltagande yngeldödligheten. Denna

"sjukdom" drabbar ynglet omedelbart efter kläckningen och orsakar för närvarande 60 % dödlighet. Orsakerna till denna dödlighet är ännu okända. Samtidigt med att UDN och yngeldödligheten försvårar rekryteringen har kustfiskets uttag av den uppvandrande laxen av allt att döma ökat genom användandet av effektivare redskap (laxfällor av finsk modell). Dessa faktorer tillsammans kan medföra svårigheter att i vissa älvar erhålla tillräckligt antal avelslax. I några av de älvar som har naturlig reproduktion har sommaren 1976 konstaterats väsentligt lägre täthet av laxungar på uppväxtområdena än tidigare. Orsakerna till detta är ej klarlagda.

Den slutsats som kan dragas ur de resultat som denna utredning givit är att, trots de begränsningar som svenskt fiske får vidkännas, och trots de problem som omnämnts i det föregående, en tillräcklig fångstpotential finns tillgänglig i de vatten som är disponibla för svenskt fiske för att tillåta ett fångstuttag av ungefär nuvarande omfattning och sammansättning. Om fiskbestånden i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt sköts rationellt, t. ex. så att Nordsjösillen åter tillåter en beskattning, kan på sikt en viss ökning av fångstuttaget ske. Ett ökat svenskt fiske i Östersjön på beskostnad av fisket i Västerhavet kommer att leda till ändrad fångstsammansättning, dvs. färre arter kommer att fångars, vilket kan medföra avsättningsproblem.

Bilaga 2 Det svenska laxfiskets utvecklingsmöjligheter i Östersjön

1. Bakgrund

Denna kortfattade utredning har utförts dels som underlag för fiskeristyrelsens bedömningar av laxfrågan vid internationella förhandlingar dels som information till fiskeristyrelsens fiskproduktionsutredning (Bilaga 1).

2. Laxfångster i Östersjön

Enligt preliminära uppgifter från statistiska centralbyrån och som framgår av tabell 1 uppgick det svenska laxfisket i Östersjön till 630 ton under år 1975. Detta år uppvisade kustfisket en klar ökning medan havsfiskets avkastning sjönk (figur 1). Under de senaste 3 åren har det totala utbytet av det kommersiella laxfisket varit relativt gott och legat över de bästa fiskeåren under 1960-talet.

Tabell 1 Laxfiske i Östersjön 1960–1975 (hel färskvikt, ton)

År	Bottengarn (ton)	Storryssja (ton)	Havsfiske	Total
1960	15	82	343	440
1961	9	175	391	575
1962	19	121	244	384
1963	15	99	270	384
1964	15	118	485	618
1965	17	99	398	514
1966	13	86	309	408
1967	18	87	513	618
1968	16	70	384	470
1969	14	51	412	477
1970	17	75	394	483
1971	9	67	340	416
1972	12	80	328	420
1973	13	90	548	651
1974	19	115	506	640
1975	10	149	471	630

Uppgifterna ur SCB:s årsstatistik

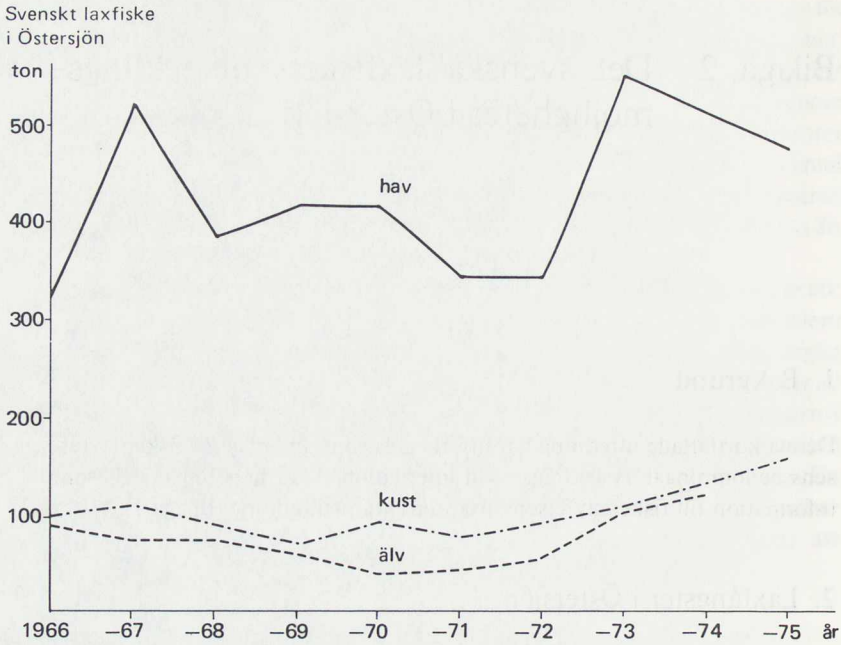

Figur 1

023 Tabell 2 visar det kommersiella utbytet av laxfisket i Östersjöns laxförande
024 älvar enligt fiskeristyrelsens egen statistik. Åren 1973–75 uppvisar mer än en
025 fördubbling av fångsterna i förhållande till de närmast föregående årens
026 fiske.
027 Den svenska laxfångststatistiken för Östersjön är i huvudsak baserad på
028 rapporter från fiskförsäljningsföreningarna. Uppgifterna rörande havsfisket
9 torde vara ganska säkra medan en större osäkerhet föreligger beträffande

Tabell 2 De svenska östersjöälvarna. Sammanställning av fångstmängden av lax 1966–1975. Kg

Vattendrag	Laxfångst									
	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Mörrumsån	3 039	2 283	3 352	3 037	2 367	1 811	1 502	3 184	2 909	2 520
Dalälven	3 191	6 930	3 370	2 400	1 916	3 303	2 823	2 710	4 085	6 950
Ljusnan	4 012	2 689	2 975	2 181	2 388	2 344	2 924	3 708	5 410	5 856
Ljungan	3 701	1 934	996	820	860	1 291	1 818	1 759	1 538	1 400
Indalsälven	10 613	14 511	10 798	5 429	3 965	5 227	7 956	30 173	34 020	21 991
Ångermanälven	12 440	10 120	10 783	6 289	5 948	10 294	10 528	23 447	32 184	33 163
Lögde älv	187	71	73	49	62	105	102	117	–	–
Öre älv	–	–	–	146	8	8	–	–	–	–
Ume älv	9 469	1 075	906	784	376	273	812	3 427	2 471	–
Vindelälven	5 487	3 008	4 119	3 432	1 848	2 902	2 864	4 145	3 119	–
Skellefte älv	949	4 516	6 042	2 847	1 371	1 114	1 840	4 317	3 577	4 834
Lule älv	16 064	13 940	13 807	14 706	9 731	5 700	7 948	8 777	17 286	12 400
Kalix älv	9 659	6 049	8 950	12 233	4 102	4 537	7 205	11 189	5 938	2 543
Torne älv	12 565	5 610	6 400	4 586	2 142	2 952	5 122	7 772	4 818	2 016
	91 376	72 736	72 571	58 939	37 084	41 861	53 444	104 725	117 355	

kustfisket. Det senare fisket utövas i stor utsträckning som deltids- eller binäringsfiske med storryssjor och olika typer av bottengarn. Återfyndsfrekvensen av märkta laxar tyder på att fångstmängderna borde vara betydligt större än vad som framgår ur den officiella statistiken. Dessutom bör inslaget av öring i det som lax redovisade materialet vara betydande på vissa lokaler.

Enligt den officiella statistiken är det svenska laxfisket till havs två till tre gånger så stort som kust- och älvfisket tillsammans. Trots att Sverige bidrar med ca 70 % av den totala smoltproduktionen i naturlig och odlad form representerar vårt havsfiske bara 16 % av det totala fångstutbytet i Östersjön (tabell 3).

Tabell 4 redovisar laxfångsterna i Östersjön enligt uppgifter ur Bulletin Statistique. Fångststatistik är också redovisad i senaste Reference Report on Baltic Salmon (ICES, Cooperative Research Report No 45, 1975). För några nationer föreligger dålig överensstämmelse mellan uppgifterna i de båda publikationerna och orsakerna till dessa skillnader har inte gått att utreda. I Reference Report anges kvantiteterna i rensad vikt utom för Finland och Sovjetunionen. Uppgifterna i Bulletin Statistique förefaller åtminstone

Tabell 3 Smoltproduktion i Östersjön 1972. Antal

	Naturlig	Odlad	Summa
Sverige	1 550 000	1 801 000	3 351 000
Finland	435 000	120 000	555 000
Danmark	0	2 000	2 000
Polen	0	1 000	1 000
Förb. rep. Tyskland	0	obetydl.	–
Sovjet (1970)	204 000	575 000	779 000
Totalt	2 189 000	2 499 000	4 688 000

Uppgifterna ur Reference Report on Baltic Salmon. LFI Medd. 2/1975.

Tabell 4 Laxfångster i Östersjön 1967–74. Ton
(ur Bulletin Statistique)

År	Danmark	Finland[a]	Sverige	BRD[ab]	Polen[a]	Sovjet	DDR[c]	Totalt
1967	1 918	425	504	183	61	120		3 211
1968	2 039	513	470	211	140	141		3 514
1969	1 602	495	477	122	85	128		2 909
1970	1 347	450	483	120	70	108		2 578
1971	1 045	401	416	96	58	181		2 197
1972	1 045	456	420	106	87	93		2 207
1973	1 119	640	651	97	98	122	1	2 728
1974	1 224	747	640	47	119	176	2	2 955

[a] Inkluderar 8–10 % havsöringfångster. År 1974 redovisar Finland enbart lax.
[b] Förbundsrepubliken Tyskland.
[c] Tyska Demokratiska Republiken.

för vissa år och nationer vara korrigerade till hel färskvikt. Reference Report ger troligen exaktare siffror men uppgifterna sträcker sig inte längre än fram till år 1971. Bulletin Statistique lämnar uppgifter fram t. o. m. år 1974 och ger åtminstone en uppfattning om trenden under senare år varför dessa siffror redovisats i tabellen.

Enligt dessa uppgifter ökade det totala uttaget av lax i Östersjön under åren 1973 och 1974. Eftersom Östersjöns laxproduktion till mer än hälften är baserad på odlade laxungar (smolt) måste utvecklingen bl. a. tillskrivas lyckade smoltutsättningar och goda tillväxtförhållanden.

Några uppgifter om laxfiskets intensitet föreligger inte från svensk sida. Av danska uppgifter (Dansk fiskeritidende nr 7, 1976) framgår att man under säsongerna 1973/74 och 1974/75 haft de största fångstmängderna per redskapsinsats sedan fiskeribokföringen påbörjades i slutet av 1950-talet.

Förstahandsförsäljningsvärdet av den svenskfångade laxen i kust- och havsfisket uppgick år 1975 till ca 10 milj. kr. Denna lax härstammade bl. a. från 1973 års utsättningar av smolt. Kostnaderna för den då utsatta smoltmängden uppgick till över 7 milj. kr. De danska fångsterna, som säsongen 1974/75 uppgick till 1 361 ton, betingade i jämförelse med svenska fisket ett mer än dubbelt så stort ekonomiskt värde utan att insats för fortsatt laxproduktion förekommit.

3. Nuvarande skyddsbestämmelser

Laxfiskekonventionen, dvs. Sveriges överenskommelse med Danmark och Förbundsrepubliken Tyskland av den 20 december 1962 rörande skydd för beståndet av lax i Östersjön, trädde i kraft år 1966. Polen biträdde sedermera konventionen och Finland tillämpar sedan några år bestämmelserna genom intern lagstiftning.

I bestämmelserna som omfattar dessa nationers fiske i hela Östersjön sägs att maskstorleken för drivgarn skall vara 165 mm., gapet på använda krokar vid drivlinefiske minst 19 mm. och minimimåttet på laxen 60 cm.

I en genom konventionen inrättad kommission har senare rekommenderats en förbudstid för laxfiske fr. o. m. 1 juni t. o. m. 25 augusti på internationellt vatten och en annan för hela konventionsområdet från 20 december till och med 10 januari kombinerat med landningsförbud. Laxfiske med flyttrål skall också vara förbjudet. Innanför svenska baslinjer skall medges att lax fångad norr om 60° N och i fasta redskap får ha ett minimimått av 50 cm.

Dessutom finns, åtminstone för Sveriges del, lokala bestämmelser till skydd för laxen i kust- och älvfisket.

4. Sysselsättning, båtar och redskap

Enligt 1973 års fiskeriinventering uppgick antalet yrkesmässigt sysselsatta i laxfisket med rörligt redskap (dvs. drivgarns- eller laxlinefiske till havs) till 228 personer i östersjölänen. 135 personer hade detta fiske som enda yrke varav 59 var hemmahörande i Gotlands län, 40 i Blekinge län och 17 i Kalmar

län.

Åldersgenomsnittet för dessa fiskare var ca 35 år.

Motsvarande siffror för bottengarns- och storryssjefisket efter lax framgår inte av inventeringsmaterialet. 111 östersjöfiskare fiskade emellertid på heltid med dessa redskapstyper, varav över hälften var bosatta i Norrbottens län. Ålbottengarnfisket är inte inräknat i detta sammanhang. Laxen representerade det största ekonomiska värdet i storryssjefisket 1975 och näst efter torsken i bottengarnsfisket samma år. Det sammanlagda värdet av fisket, ålen som ovan nämnts oräknad, i bottengarns- och storryssjefisket utgjorde 1973 4,46 milj. kr. varav laxen svarade för 1,8 milj. Större delen av de redovisade 111 yrkesfiskarna är starkt beroende av laxen som inkomstkälla och i synnerhet gäller detta de fiskare som bedriver storryssje- och kilnotsfiske norr om Stockholms län vilka enligt inventeringen var 79 st.

Minst 200 östersjöfiskare var således enligt denna tolkning av 1973 års fiskeriinventering helt beroende av laxfisket. Antalet övriga mer eller mindre av laxfisket beroende (deltidsfiskare) inom det yrkesmässiga fisket uppskattas med ledning av inventeringsuppgifterna till ca 400 personer.

Trots att både havs- och kustfisket varit givande sedan 1973 verkar en minskning i antalet utövare ha skett de senaste åren. Fiskerikonsulenten i Gotlands län uppskattar antalet helt sysselsatta i havsfisket efter lax till ca 35 yrkesfiskare medan motsvarande uppskattning för Blekinge län är 30–35 man. I Kalmar län förefaller ingen båt för närvarande vara engagerad i enbart laxfiske. Dessa tre län redovisade sammanlagt 116 personer 1973 med laxfiske med rörligt redskap som enda yrke. En nedgång i antalet huvudsakligen sysselsatta fiskare inom havsfisket efter lax har troligen skett. 1976 års fiskeriinventering, som beräknas ligga klar under hösten 1977, kommer att ge besked härom.

Någon officiell statistik över antalet båtar sysselsatta med laxfiske föreligger inte. Muntliga uppgifter från fiskerikonsulenten i de län varifrån havsfisket bedrives ger underlag för en uppskattning. Antalet svenska fiskefartyg i Östersjön utrustade för laxfiske till havs utgör f. n. mellan 50–60 st. I allmänhet är de mellan 35–50 fot långa.

Antalet laxdrivgarn utgjorde 1973 51 574 st. och antalet laxlinor var 8 265. Normalt fiskar en laxbåt med 600–750 garn.

I det danska östersjöfisket efter lax deltog säsongen 1974/75 115 fartyg under mer eller mindre begränsade perioder. 27 av dessa deltog hela säsongen.

Uppgifter för de övriga laxfiskande nationerna föreligger ej.

5. Laxfiskeområden i Östersjön

Över 70 % av Östersjöns laxproduktion utgår från svenska älvar (tabell 3). 50 000–100 000 laxungar (smolt) märkes årligen före utvandringen i havet. Ca 12 % rapporteras återfångade varvid bl. a. fångstplatsen uppges. Återfångstuppgifterna programmeras in på data via laxforskningsinstitutet där återfångstplatserna sedan hänföres till ett system med särskilda fångstområden.

Från datacentralen har erhållits uppgifter på återfynd av 1966–72 års

årgångar märkt laxsmolt inom respektive återfångstområden. Denna lax har varit föremål för fångst från och med 1968. Följande nationer har därvid beaktats.

Nation	Antal återfångster
Danmark	24 076
Sverige	11 867
Finland	4 447
Västtyskland	2 517
Polen	104

Totalt har 43 011 återfynd rapporterats.

Genom bearbetning har sedan antalet återfynd per fångstområde kunnat uttryckas i procent av varje nations totala återfångst. Endast områden utanför territorialgränserna har beaktats. Resultatet har överförts på kartor. En uppfattning om fiskefrekvensen i fångstområdena har på så sätt erhållits.

Värdet av varje punkt på en sådan karta kan försiktigt sättas i relation till medelvärdet av laxfångsten från år 1968 och framåt (tabell 4) för nationen ifråga.

Sovjetunionen och DDR har inte medtagits i redovisningen. Sovjet bedriver ett kustfiske med fasta redskap utanför de egna laxproducerande vattendragen och bedriver inte något laxfiske till havs. DDR:s fiske ligger på nivån 1 à 2 ton om året.

6. Temporala variationer i havsfisket

Figur 2 beskriver det svenska laxfiskets fördelning på olika månader under perioden 1962–74 grundat på statistiskt material från Gotlands och Blekinge läns fiskförsäljningsområden. Man kan tala om två säsonger under året, en vårsäsong i april–maj och en höstsäsong som kulminerar i september och oktober. Under den senaste 20-årsperioden har höstsäsongen dominerat för samtliga nationer.

Viss bearbetning har också skett av återfångstmaterialet beträffande de temporala variationerna inom några av de viktigasre områdena. Några anmärkningsvärda skillnader mellan olika nationers fiske under säsongernas olika delar har inte framkommit. Utförlig redovisning över säsongvariationerna för hela Östersjön föreligger i Laxforskningsinstitutets publicerade material (senast LFI information nr 4/1976).

Havsfisket bedrives med garn eller krok. Drivgarnsfisket dominerar och har ökat under senare år i förhållande till fisket med laxrev eller drivkrok som främst försiggår under vintermånaderna. Av 1975 års gotländska laxfångst fångades ca 15 % av laxen med krok.

Man kan notera att det danska drivkroksfisket ökade under säsongen 1974/75. Ca 30 % av den landade danska laxen krokfångades. Krokfisket skedde under perioden december–februari.

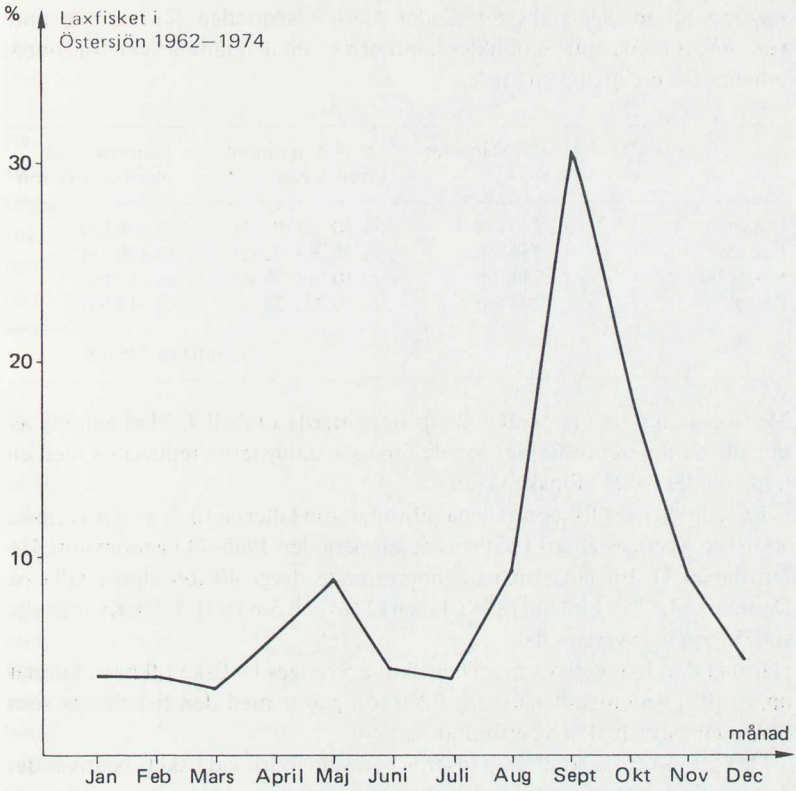

Figur 2

7. Laxfiskeområden och fiskezoner

Befintliga kartor över fångstområden ger en statistisk bild av de mest frekventerade laxfiskeområdena under en 8-årsperiod. Laxens vandring dikteras främst av tillgången på näring men man vet genom undersökningar att en population från en viss älv företrädesvis kan uppehålla sig i en viss del av Östersjön före lekvandringen. De viktiga fiskeområdena varierar således från den ena säsongen till den andra och laxfiskeflottorna samlas där mest lax finns att få. Man kan därför knappast fastlägga den ena eller andra nationens traditionella laxfiskeområde utanför kusterna även om t. ex. svenskt laxfiske huvudsakligen bedrivits i de västra delarna av centrala Östersjön under senare år. För 15 år sedan bedrevs däremot det svenska laxfisket till största delen i Östersjöns sydöstra delar där numera Danmark, Västtyskland och Polen bedriver ett omfattande fiske.

Det kan ändå vara intressant att se hur eventuella fiskezoner enligt mittlinjeprincipen skulle ha inverkat på fångstfördelningarna under den genomsnittsperiod som fångstområdeskartorna representerar. Om man förutsätter att den märkta laxen är någorlunda jämnt fördelad i det totala laxbeståndet, samt undantar beståndet i Finska viken som endast obetydligt rekryteras från svenska älvar och är intresseområde enbart för Finland och Sovjet, kan de punkter som representerar märkningsåterfynden sättas i

relation till medelårsfångsten under återfyndsperioden för varje nation. Genom att räkna antalet punkter inom och utom den tänkta svenska zonen, erhålles följande fångstmängder.

	Medelårsfångster 1968–74	% punkter inom svensk zon	Fångstmängd inom svensk zon
Danmark	ca 1 200 ton	ca 50 % (103 st)	ca 600 ton
Finland	ca 350 ton	ca 35 % (72 st)	ca 120 ton
Västtyskland	ca 114 ton	ca 50 % (98 st)	ca 57 ton
Polen	ca 94 ton	ca 20 % (38 st)	ca 18 ton
		Summa:	ca 795 ton

Medelårsfångsterna är beräknade ur uppgifterna i tabell 4. Med ledning av uppgifter i Reference Report har de finska årsfångsterna reducerats med en tredjedel för fisket i Finska viken.

Från de svenska fiskeområdena till annan zon faller ca 10 % av det svenska laxfisket. Sveriges fångst i havsfisket var perioden 1968–74 i genomsnitt 416 ton (tabell 1). En fångstmängd motsvarande drygt 40 ton skulle falla på Danmark (4,5 %), Finland (2 %), Polen (2 %) och Sovjet (1,5 %). Kvar skulle stå 755 ton för Sveriges del.

Enligt den hypotetiska modellen skulle Sveriges laxfiske till havs kunnat uppgå till i genomsnitt närmare 1 200 ton per år med den fiskeinsats som denna fångstmängd hade erfordrat.

De konsekvenser som zongränserna hade inneburit vid fiskets bedrivande, dvs. att fiskeflottan varit begränsad i möjligheterna att följa laxvandringen, har inte beaktats.

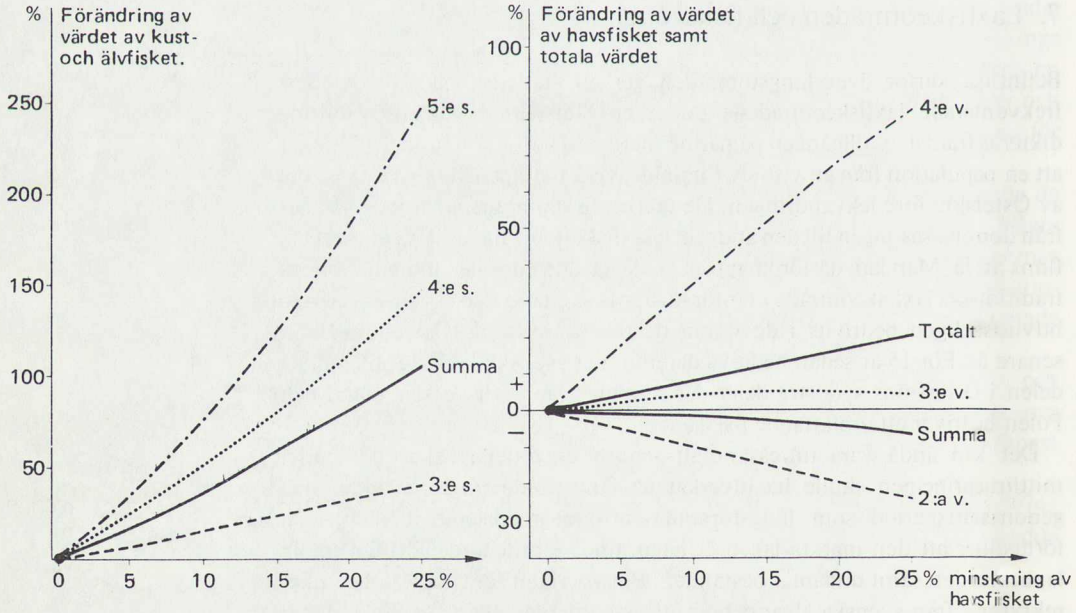

Figur 3

Danmarks och Västtysklands laxfiske hade reducerats högst avsevärt. Även det finska fisket hade minskat medan utvecklingsmöjligheterna för Polen och Sovjet skulle varit goda.

Nyinvesteringskostnaderna för att kunna erhålla erforderlig kapacitet vid havsfisket hade förmodligen blivit betydande. Om Sverige avstått från att fiska sin utökade andel (755 ton) till havs hade den minskade fiskeintensiteten medfört en mycket betydande uppgång av kust- och älvfisket. Med mångåriga undersökningar som underlag har Laxforskningsinstitutet beräknat att en minskning av havsfiskets intensitet med 25 % medför en ökning med 100 % av kust- och älvfiskets värde (se figur 3, hämtad ur LFI med 4/75).

8. Utvecklingsalternativen

Inrättandet av nationella fiskezoner skulle kunna gynna det svenska laxfisket i hög grad men det finns även andra vägar att gå för att öka det ekonomiska utbytet.

I takt med havsfiskets utveckling har en ekonomisk överfiskning av laxen ägt rum. För närvarande fångas mellan 70 och 80 % av laxen redan under andra vintern i havet dvs. innan den nått full tillväxt. Detta inverkar på fångstutbytet i kust- och älvfisket och har dessutom selektiva effekter som missgynnar laxaveln i odlingsanstalterna. Laxforskningsinstitutet har beräknat att en minskning av havsfiskets intensitet med 25 % skulle minska värdet av fångsten med bara 6 % (se figur 3). Antalet lekvandrare skulle då öka med 37 % och bidra till en förbättring av avelsmaterialet.

För att påverka havsfisket i rätt riktning kan man ändra skyddsbestämmelserna t. ex. genom införande av större maskmått på drivgarnen eller fiskeförbud under vissa delar av året. En effektivare åtgärd torde vara att införa ett internationellt kvoteringssystem. Storleken av den kvot som på så sätt reglerar laxfångsten för varje nation kan sättas i relation till det bidrag till laxpopulationen odling och naturlig reproduktion svarar för och volymen av det traditionella fisket samt arealen av en fiskezon.

Om man förutsätter att Sverige förfogar över 40 % av Östersjöns totala vattenareal, fiskar upp 21 % av den totala fångsten och bidrar med 71 % av smoltproduktionen skulle svensk andel av den totala kvoten om dessa tre komponenter viktas bli:

$$\frac{\text{total kvot} \cdot 0{,}40}{3} + \frac{\text{total kvot} \cdot 0{,}21}{3} + \frac{\text{total kvot} \cdot 0{,}71}{3} =$$

$$= \text{total kvot} \cdot 0{,}44$$

Sverige skulle således erhålla 44 % av den totala kvoten som, grundad på forskningserfarenheter, borde sättas så att överfiskning skulle undvikas.

Förutsättningarna för att andra nationer skulle öka sin kvot vore att de odlade laxsmolt själva eller bidrog till kostnaderna för odling.

Inom landet finns för närvarande 19 privatägda eller statliga laxodlingar som årligen producerar ca 2 milj. laxsmolt. De svenska odlingarna har en ledig kapacitet för ytterligare 500 000 smolt. Dessutom finns möjligheter till

utbyggnad av vissa odlingar för utvidgad produktion.

Kostnaderna för varje producerad laxsmolt uppgick 1976 till omkring 3:25 kr.

Beträffande havsfisket torde goda möjligheter till teknisk utveckling föreligga. Radar spelar en mycket stor roll vid orientering efter redskap och hydrauliska anordningar vid bärgandet av dessa. Ekolodstekniken har gjort stora framsteg under senare år och en utveckling av t. ex. ekointegratorn för praktiskt bruk skulle kunna betyda mycket vid sökandet efter laxen.

Statens offentliga utredningar 1977

Kronologisk förteckning

1. Totalförsvaret 1977–82. Fö.
2. Bilarbetstid. K.
3. Utbyggd regional näringspolitik. A.
4. Sjukvårdsavfall. Jo.
5. Kvinnlig tronföljd. Ju.
6. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. B.
7. Rätten till vapenfri tjänst. Fö.
8. Folkhögskolan 2. U.
9. Betygen i skolan. U.
10. Utrikeshandelsstatistiken. E.
11. Forskning om massmedier. U.
12. Kommunal och enskild väghållning. K.
13. Sveriges samarbete med u-länderna. Ud.
14. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. Ud.
15. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. I.
16. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. I.
17. Översyn av jordbrukspolitiken. Jo.
18. Inflationsskyddad skatteskala. B.
19. Radio och tv 1978–1985. U.
20. Kommunernas ekonomi 1975–1985. B.
21. Svensk undervisning i utlandet. U.
22. Arbete med näringshjälp. A.
23. Psykiskt störda lagöverträdare. Ju.
24. Näringsidkares avbetalningsköp m. m. Ju.
25. Båtliv 2. Registerfrågan. Jo.
26. Kvinnan och försvarets yrken. Fö.
27. Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. Ju.
28. Kortare väntetider i utlänningsärenden. A.
29. Konkursförvaltning. Ju.
30. Elektronmusik i Sverige. U.
31. Studiestöd. U.
32. Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. Ju.
33. Allmänflygplats–Stockholm. K.
34. Inrikesflygplats–Stockholm. K.
35. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. K.
36. Ersättning för brottsskador. Ju.
37. Underhåll till barn och frånskilda. Ju.
38. Folkbildningen i framtiden. U.
39. Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. Kn.
40. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. S.
41. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. S.
42 Kronofogdemyndigheterna. Kn.
43. Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. I.
44. Skyddad verkstad–halvskyddad verksamhet. A.
45. Information vid kriser. H.
46. Pensionsfrågor m. m. S.
47. Billingen. I.
48. Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. B.
49. Översyn av rättshjälpssystemet. Ju.
50. Häktning och anhållande. Ju.
51. Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. H.
52. Forskningspolitik. U.
53. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilaga 1. U.
54. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. U.
55. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. U.
56. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. I.
57. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga A. I.
58. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. I.
59. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. I.
60. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D. I.
61. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga E. I.
62. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga F. I.
63. Fortsatt högskoleutbildning. U.
64. STUs stöd till teknisk forskning och innovation. I.
65. Kommunernas gatuhållning. Bo.
66. Patienten i sjukvården – kontakt och information. S.
67. Energi, hälsa, miljö. Jo.
68. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av fossila bränslen. Jo
69. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av kärnkraft. Jo.
70. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid energiproduktion. Jo.
71 Svensk informationsförsörjning inför 80-talet. U.
72. Affärstiderna. H.
73. U-landsinformation och internationell solidaritet. Ud.
74. Fiskerinäringen i framtiden. Jo.

Statens offentliga utredningar 1977

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Kvinnlig tronföljd. [5]
Psykiskt störda lagöverträdare. [23]
Näringsidkares avbetalningsköp m. m. [24]
Revision av vattenlagen. Del 4. Förslag till ny vattenlag. [27]
Konkursförvaltning. [29]
Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil. [32]
Ersättning för brottsskador. [36]
Underhåll till barn och frånskilda. [37]
Översyn av rättshjälpssystemet. [49]
Häktning och anhållande. [50]

Utrikesdepartementet

Biståndspolitiska utredningen. 1. Sveriges samarbete med u-länderna. [13] 2. Sveriges samarbete med u-länderna. Bilagor. [14]
U-landsinformation och internationell solidaritet. [73]

Försvarsdepartementet

Totalförsvaret 1977–82. [1]
Rätten till vapenfri tjänst. [7]
Kvinnan och försvarets yrken. [26]

Socialdepartementet

Socialutredningen. 1. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. [40] 2. Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. Sammanfattning. [41]
Pensionsfrågor m. m. [46]
Patienten i sjukvården – kontakt och information. [66]

Kommunikationsdepartementet

Bilarbetstid. [2]
Kommunal och enskild väghållning. [12]
Allmänflygplats–Stockholm. [33]
Brommautredningen. 1. Inrikesflygplats–Stockholm. [34] 2. Inrikesflygplats–Stockholm. Bilagor. [35]

Ekonomidepartementet

Utrikeshandelsstatistiken. [10]

Budgetdepartementet

Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. [6]
Inflationsskyddad skatteskala. [18]
Kommunernas ekonomi 1975–1985. [20]
Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna. [48]

Utbildningsdepartementet

Folkhögskolan 2. [8]
Betygen i skolan. [9]
Forskning om massmedier. [11]
Radio och tv 1978–1985. [19]
Svensk undervisning i utlandet. [21]
Elektronmusik i Sverige. [30]
Studiestöd. [31]
Folkbildningen i framtiden. [38]
Forskningsrådsutredningen. 1. Forskningspolitik. [52] 2. Sektorsanknuten forskning och utveckling. Expertbilaga 1. [53] 3. Information om pågående forskning. Expertbilaga 2. [54] 4. Forskning i kontakt med samhället. Expertbilaga 3. [55]
Fortsatt högskoleutbildning. [63]
Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. [71]

Jordbruksdepartementet

Sjukvårdsavfall. [4]
Översyn av jordbrukspolitiken. [17]
Båtliv 2. Registerfrågan. [25]
Energi- och miljökommittén. 1. Energi, hälsa, miljö. [67] 2. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av fossila bränslen. [68] 3. Energi, hälsa, miljö: Hälso- och miljöverkningar vid användning av kärnkraft. [69] 4. Energi, hälsa, miljö: Arbetsmiljö vid energiproduktion. [70]
Fiskerinäringen i framtiden. [74]

Handelsdepartementet

Information vid kriser. [45]
Fusioner och förvärv i svenskt näringsliv 1969–73. [51]
Affärstiderna. [72]

Arbetsmarknadsdepartementet

Utbyggd regional näringspolitik. [3]
Arbete med näringshjälp. [22]
Kortare väntetider i utlänningsärenden. [28]
Skyddad verkstad–halvskyddad verksamhet. [44]

Bostadsdepartementet

Kommunernas gatuhållning. [65]

Industridepartementet

Handelsstålsutredningen. 1. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. [15] 2. Handelsstålsindustrin inför 1980-talet. Bilagor. [16]
Koncentrationstendenser inom byggnadsmaterialindustrin. [43]
Billingen. [47]
Delegationen för energiforskning. 1. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. [56] 2. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga A. [57] 3. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga B. [58] 4. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga C. [59] 5. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga D. [60] 6. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga E. [61] 7. Energi – program för forskning, utveckling, demonstration. Bilaga F. [62]
STUs stöd till teknisk forskning och innovation. [64]
Vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. [71]

Kommundepartementet

Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner. [39]
Kronofogdemyndigheterna. [42]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03745-9
ISSN 0375-250X